

5402 7. 4

Bibl. Jag.

||

1783

Fabrykę fajansu i porcelany założył r. (1789) ~~1789~~
 Książę Józef (Czartoryski stolnik lit. w miasteczku swym
 Korcu na przedmieściu Józefin. Glinkę porcelanową brano
 ze skat nadbrzeżnych rzeki Kurczyk pod miastem. Fabry-
 kani prowadzeni z ~~Włoch~~ Saxonii. Wyroby wyrównowały
 saskiej. Dyrektorami byli (Fajanszek i Michał Mezerowie
 Łolacy; r. 1793 było pracowników siedzących za toczydami
 do 1000, a w malarni 73 z których się odznaczyli Grzegorz
 Chomiński, Antoni Gajewski i Słuman. [Do wyjeżdżie a. Czarto-
 ryskiego do Drezna zausta się fabryka w Korcu chylic' do
 upadku. R. 1795 Franciszek Mezer wezwany od Zamójskich
 przeniósł się do Tomaszowa w Galicji gdzie założył fabrykę
 fajansu. Michał Mezer prowadził fabrykę w Korcu dalej
 lecz pojar d. i stycz. 1797 zniszczył fabrykę, magazyny
 porcelany i fajansów, oraz malarnie z wzorami fajkami,
 francuskimi i chińskimi. W Korcu wyniósł się Michał Mezer
 do Baranówki gdzie założył istniejącą po dziś dzień fabrykę
 fajansów. Po śmierci Książcy (Czartoryskiego) <sup>został kłemen-
 t</sup> ^{13 lutego 1810} <sup>z rodziną Kobiercy sprowo-
 dzili na dyrektora fabryki. Francuza (Serres) robiono
 wędzowdy i posziki en biscuit, później niżki fajans
 do dziś dnia. Spadkobiercami Czartoryskiego byli Łolacy, Janępski.
 wie, Lubomirski]</sup>

[Wyrabiano porcelane
 saską, francuską,
 chińską, posziki en
 biscuit

[Który był dyrekto-
 rem fabryki porce-
 lany w Korcu do
 r. 1810.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint handwritten notes or markings on the left margin.]

[Faint handwritten notes or markings on the left margin.]

339

Hydra Zylinderkrug

Amphora für Wein, Oel
mit 2 Henkeln u. Boden

Kantharos (Cruca) u. Henkel

Oenochoe Zylinderkrug

Lekythos für Oel

Kylix (Kupfer) mit Fuß

Phiale

Lepaste

Stamnos, Stannion

Krater (Küch) (dybar)

Kyathos (w. wida u. woda)

Kotyle

Kalpis

Arxipolis: Zylinderkrug

Pyxiphanon

Data

30/10

1891

Nazwisko pożyczającego:

Zdzisław Krygoruk

Nazwisko ręczyciela:

Dr. Fr. Karlin

Tytuł dzieła.

Vorlesungen über mathematische Physik
von G. Kirchhoff

italo-greckie
malowidła czarne
11 czarne

3,

Amphora z 2 uchami	Korcak	Wzeln patera
Hydria z 1 uchem dzbem	Czara	
Crater do mieszki wody z winem	Czara	
Penachol dzbem brzochny do wina	Kubek	
Cantharus na wysokiej nodze z 2 uchami	Kufel	
Crater do mieszki	Kruglik	
Calyx	dyban	
Leucythus na oliwe flakra z uchom	Kegien	
Urn	Korow	
Rhyton rog do picia	szklenica	
Grob wlad. Jazpitty	Kielich	
Bernard Laliowy	banika	
nr. 1506	buklak (lagenaligera)	

prezentowane na podemnie
do ozdoby

Lipshi Antonius de Lipse Saual. 1762, Dr. Phil.
1764.

1) Ortus et eruditio V. primae leu. Caroli. (Grae =
coriae 1762. fol. 49p. sem. Ep. Saal. duer.

demonstrata
Foesz. 2907.

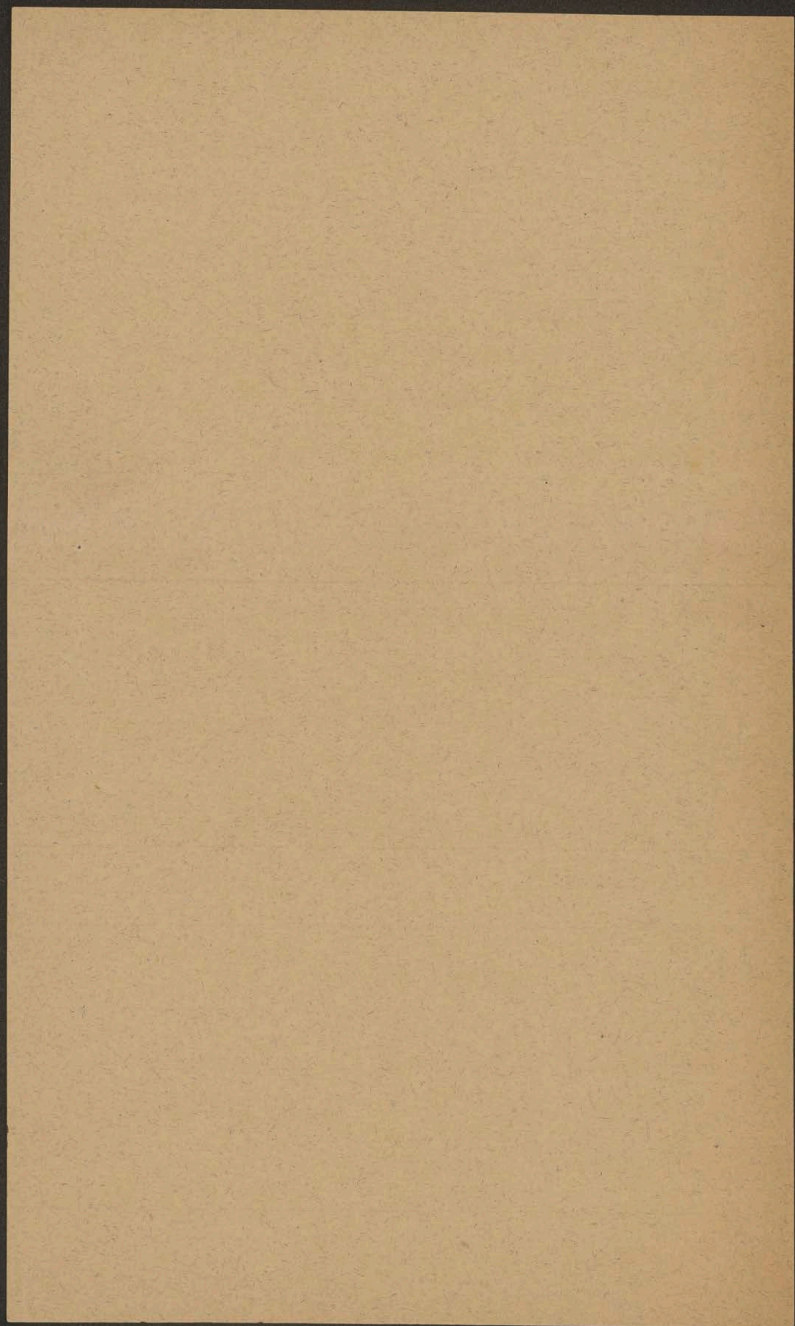
Huty sklanc w Galicji r. 1870

Wobwodzie lwowskiej Izby handlowej bylo 11 hut:
 w Prizory, Borowicy, Łodziejce górnej,
 Miłkowie (z Szlufierną z. Sapięhy), Majdan
 sredni (koto nadworny - z Szlufierną), Majdan
 gorny (z Szlufierną), Mikuliczyn (z Szlufierną
 hr. Rohan), Sielec (koto Lokala), Rohaczyn
 (koto Strzja), Korzeniec (koto Biercy), Ja-
 szenia ruszczyńska (koto Biercy), Duszatyn
 (w Janockim), Beniowa (koto Turki), ^{zad. 15. 1856} Ładzińska
 yczna, Koziowa (w Strzyskim)

Z tych najwazniejsza jest w Mikuliczynie (hr
 Renarda) robi biale szkto naczyniowe
 kolorowane i szlifowane oraz fzyby i
 zielone szkto w wartosci 40100 str. w. a.

Brak dobrego kwarcu stoi w Galicji na rawa-
 dzie pisknego białego szkta - szkto galicyjskie
 jest zielone, ma pscheze i gruzty (gruzlicowate)

Wobwodzie brodzkiej Izby handlowej (cyrkuty
 staryofski, brzejancki, tarnopolcki, yostkowski)
 jest huta sklanc w Rohaczynie (koto Klepa)
 w Rohaczynie (koto Przezan hr. Stan. Potockiego)
 w Piemakach (hr. Dzeduszyckiego)

5.

Spominki historyczno artystyczne IX Lotnisk i talerze cynowe
z herbami i cyframi XVIII wieku odkopane w Perebotwi-
cach - wiadomość o dawnych naczyńach glazowanych
przez E. Raftawieckiego

Odibł Warszaw. I p. 176-188.

Złoto: srebro - cyna - naczyńa drewniane i rogowe -
2 gliny, farfury, porcelany. - Synto.

zu haben, sich entweder die Zimmer mit den besten Erzeugnissen der Kunst schmücken oder eine Sammlung in der Mappe anlegen zu können, deren Ladenpreis 42 Thlr. beträgt Nachdem sich nun die ersten zehn Bilder in den Händen unserer geehrten Abonnenten befinden, werden wir die Art und Weise, in welcher dann die Fortsetzung erscheint, bekannt machen und bitten alle Kunstfreunde, recht bald unserem Verein beitreten zu wollen.

Berlin, im September 1858.

Das Deutsche Kunst-Institut von Emil Pfeiffer & Comp.

Karls-Strasse No. 36.

Unterzeichneter erklärt hierdurch seinen Beitritt als Mitglied zu

Deutschlands Kunstverein

für den Stich in Schwarz-Kunst-Manier

und wünscht die Vereinsblätter unter den im obigen Prospect angegebenen Bedingungen durch die Löbl. Kunsthandlung von

in

zu erhalten.

- Nr 1 u. 2** im
„ **3 u. 4** im
„ **5 u. 6** im
„ **7 u. 8** im
„ **9 u. 10** im Herbst 1860.

Stand und Name:

Wohnort und Datum:

2 XVw.

Keramiczne wyroby niemieckie: 1) Siegburg biała glina bez polewy.
 2) Raeren brunatne lub szare z niebieskim 3) Nassau nieś,
 białe i fioletowe 4) Kreussen grunt brunatny, dekoracje
 polichrom.

Dzbanki apofoty

Majolika hiszpańsko-maurytańska w XVw. polysk metaliczny.
 wlońska

francuska Bernarda Palissy (1510-1590) polewa
 cynowa wypukłe, różnobarwne
 holenderskie tło białe barwy niebieskie
 angielskie: Josiah Wedgwood

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Wyroby gliniane są two rozróżnić od fajan.
 su lub porcellany gdyż ani glazura ani
~~okazy~~ barwy nie są w stanie zakryć po:
 rowatości i itowatości naczyń glinianych.
 Dla tego też plastyczne ozdoby na takich
 grube, niemają tej ostrej rezby i tej delikat-
 nej piękności, co porcellana.

Głównemi mistrzami w ceramice byli: Luca
 della Robbia (terrakoty z różnobarwną
 polewą) - robił misy - inni robili
 dzbanki (głównie w Niemczech, Kasle, buk^{W. K.}
 - Majoliki włoskie - mauryckohiszpańskie,

Fabryki fajansów w Wenecyi rozpoczynają
 się z r. 1440 1500 - tam stały i fabryki g^{l.} i k^{l.}

Emalia cynowa ~~okazy~~ z Hiszpanii do Włoch
 wprowadzona, pierwszy raz jej użycie
 we Włoszech Luca della Robbia do Joseph
 Majoliki - Majoliki zwano włoską porcelaną

Krell Dr.: Die Gefäße der Keramik. Stuttgart
 (Gustav Weise) 1885.

Lauray et Henri Delange: Monographie de l'oeuvre
 de Bernard Palissy. Paris 1862.

Demmin: Histoire de la céramique

Garnier Ed. Histoire de la cérami-
que depuis les temps anciens jusqu'
à nos jours. Tours (Alfred Mame
et fils.) 1882. 2e édit.

Céramique

Dublet

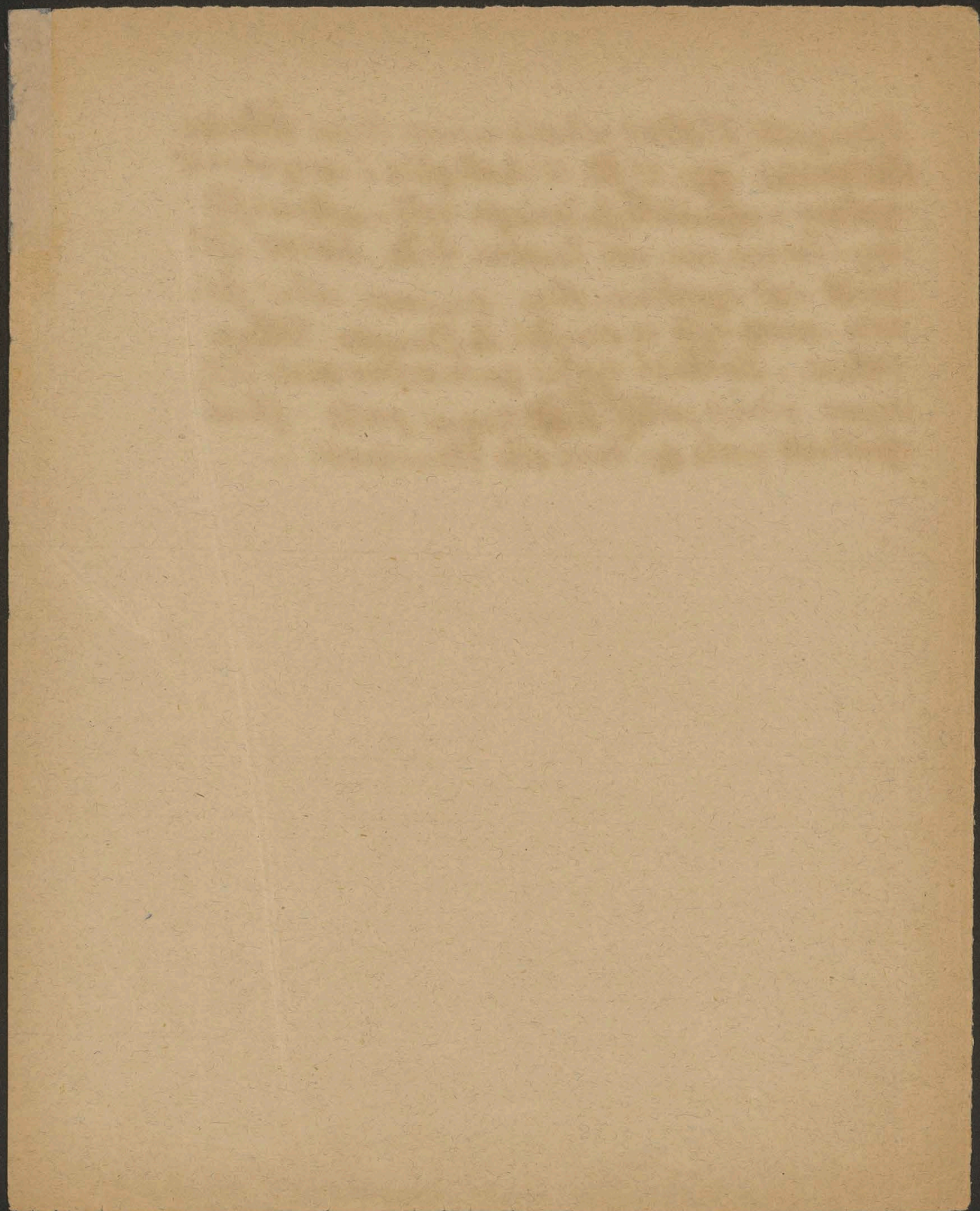
Description de la galerie

de Florence.

Alexis 1790.

Antes 312.

Drączyński (Historia naturalis curiosa Regni Poloniae.
 Sandomiriae 1721. 49 fts. 12) chwali glinę i naczyń z niej
 wyrabiane w województwie sandomierskim. Koto miasteczka Glini-
 niany i Denkow, oraz wsi Cmielow, Ruda, Rokos, Let-
 kowice, z kąd wyrabiane: ollae, amphorae, catini, fri-
 xoria - wozony wzięte na sprzedaż do Gdanoska, Elbląga,
 Krolewa. - Podobnie kwitnie garncarstwo okoto Strz-
 Lagowa, gdzie są pokłady ^{gliny} do 12 orgów grube - Glinka
 ogniotrwała zwana się: Terra alba Cracoviensis. —

Fabryki Fajansu w Galicji: 1882⁹

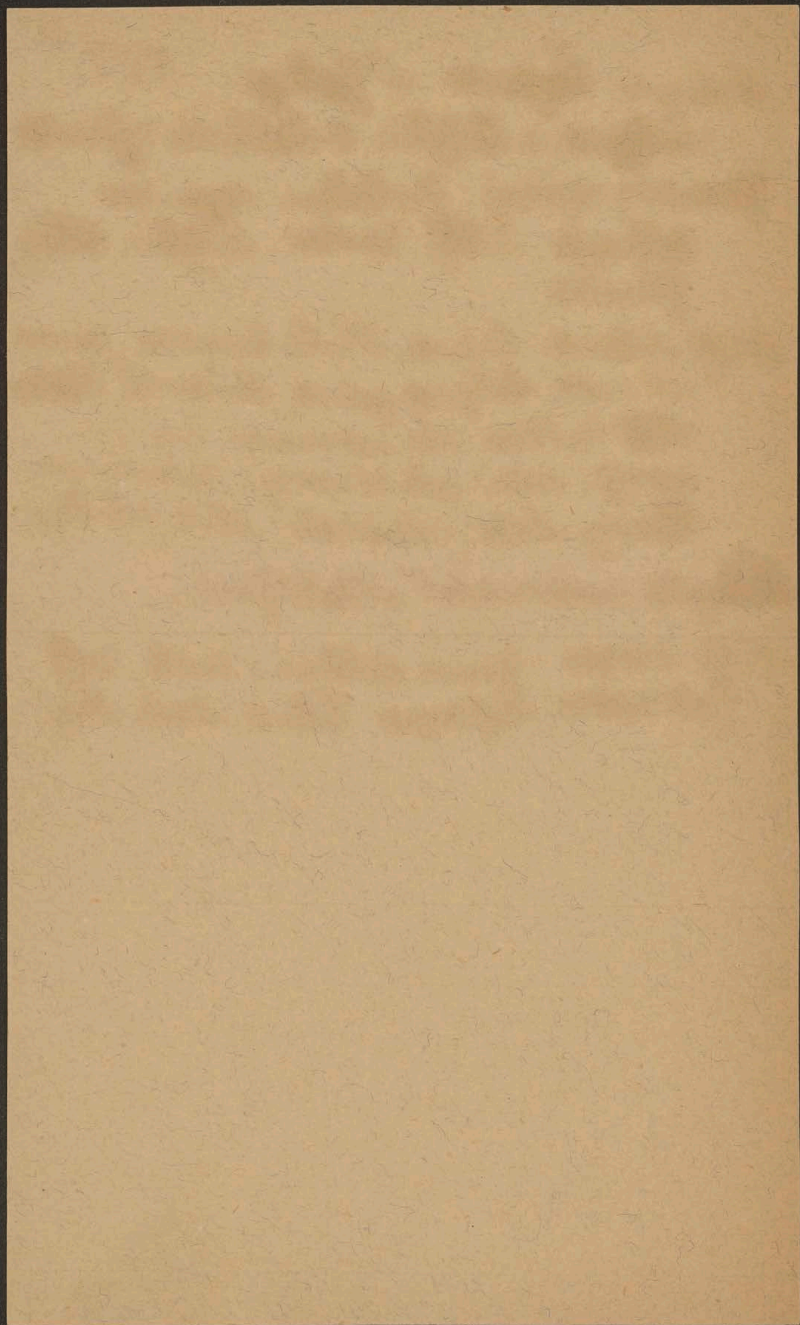
1. Dubyca, 2. Potylicz, 3. Siedliszko, 4. Glinosko.

Garniarzy najwięcej: Drohobycz, Wojniłow,
Kotomyja, Kutty, Kossow, Potylicz, Hahiz,
Glinosko.

Żłuty szklane: Bircza, Żłuta brzeska, Janow-
nik ruski, Łodzina górna, Rudawka, ~~Łódzina~~
~~Łódzina~~ Mitkow (koto Cieszanowa), Majdan
górny i średni (koto Niedworny), Mikuliczyn,
Olszany, Sielec (koto Sokala), Żłuta (koto Strzyja)

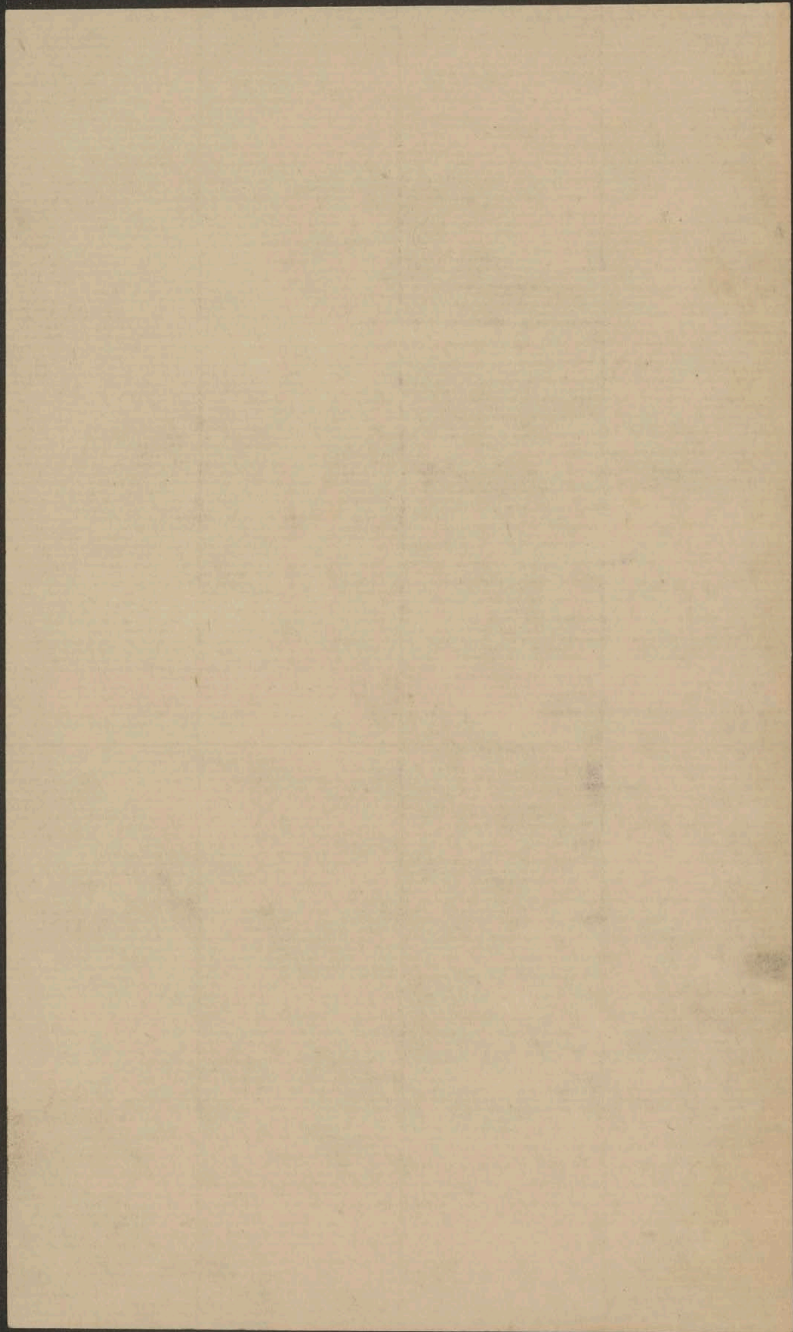
Fabryka zwierciadeł w Delatynie.

Żłuty zielone: Mizun, Wędrzisz i Żakła, Kuty
(koto Krosna), Pafieczna, Podbuk, Skole, Strzyj

Fabryki fajansu i porcelany

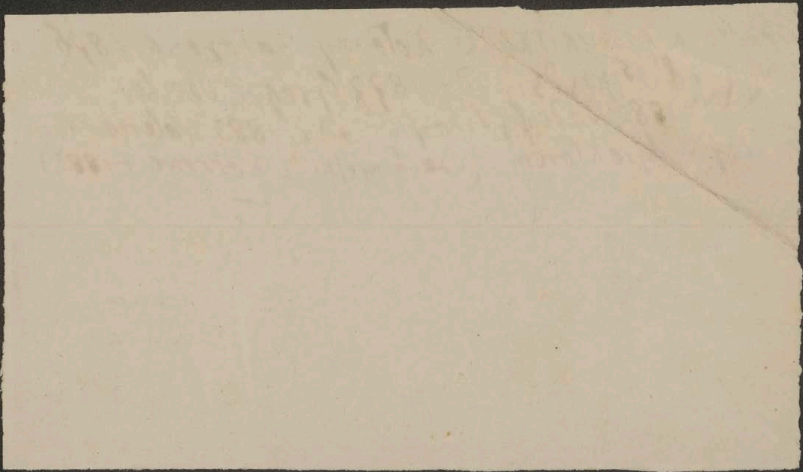
- 1) w Koczu r. 1795 Józefa ks. Czartoryskiego
 - 2) w Tomaszowie r. 1800 ¹⁸⁰⁸ (Michael Mezer.
¹⁸⁴⁶ i r. 1842 (Robert Wendler z Saxon + 1860
fajans
 - 3) w Belmederze pod Warzawą do r. 1797.
 - 4) w Horodniemy 1830
 - 5) w Oleszowie Franciszka Mezera
 - 6) w Stawku Rudyckiego 1830 - 1840.
 - 7) w Dubostowie Księcia Lubeckiego
 - 8) w Cmielowie 1790
 - 9) w Ofieku w dubelckim Ruseli Borzucki.
1850.
- Albionia, Zalas, Borostek, Kotanzye.
- 10) w Dzierżach 1833.
 - 11) w Pkij
w Głupku, Potylizn, Zatofach, Sielen,
w Nieborowie fajans

Lorelana Dyrektorem fabryki w Korcu: bracia Franciszek i Michał
 Mezer; r. 1793 było siedzących za toczydami do 1000 osób; w
 malarni 73 pod kierunkiem ~~Grzegorz~~ celowali malarze Grzegorz
 Chomici, Antoni Gajewski, Pluman. Gubernator Intolmin obfata-
 wał zastawo do Kawy na 12 osób z portretami cesarzowej za 1000 rubli. r.
 - R. 1795 Franciszek Mezer wezwany od Zamojskich do Fonafjo-
 wa nową tam fabrykę zatorzył. Fabryka w Korcu zgorzała d.
 1 stycznia 1797, Michał Mezer przeniósł się do Baranowski
 gdzie zatorzył nową fabrykę. Fabryka w Korcu upadła i pozostała
 tam tylko fabryka fajansów

Faint, illegible handwriting on a piece of lined paper, possibly bleed-through from the reverse side. The text is mirrored across the lines and is too light to read accurately.

szkółta garniearcka w Kotołnyj zafozona 1876
Liceum d. 15 paźdź. od r. 1877 Cyryl Bieker ^{od r.}
1882 Tadeusz Sikorski, od r. 1883 Walerian Kry:
winski dyrektorem (Bachmiński z Kossowa + 1882)

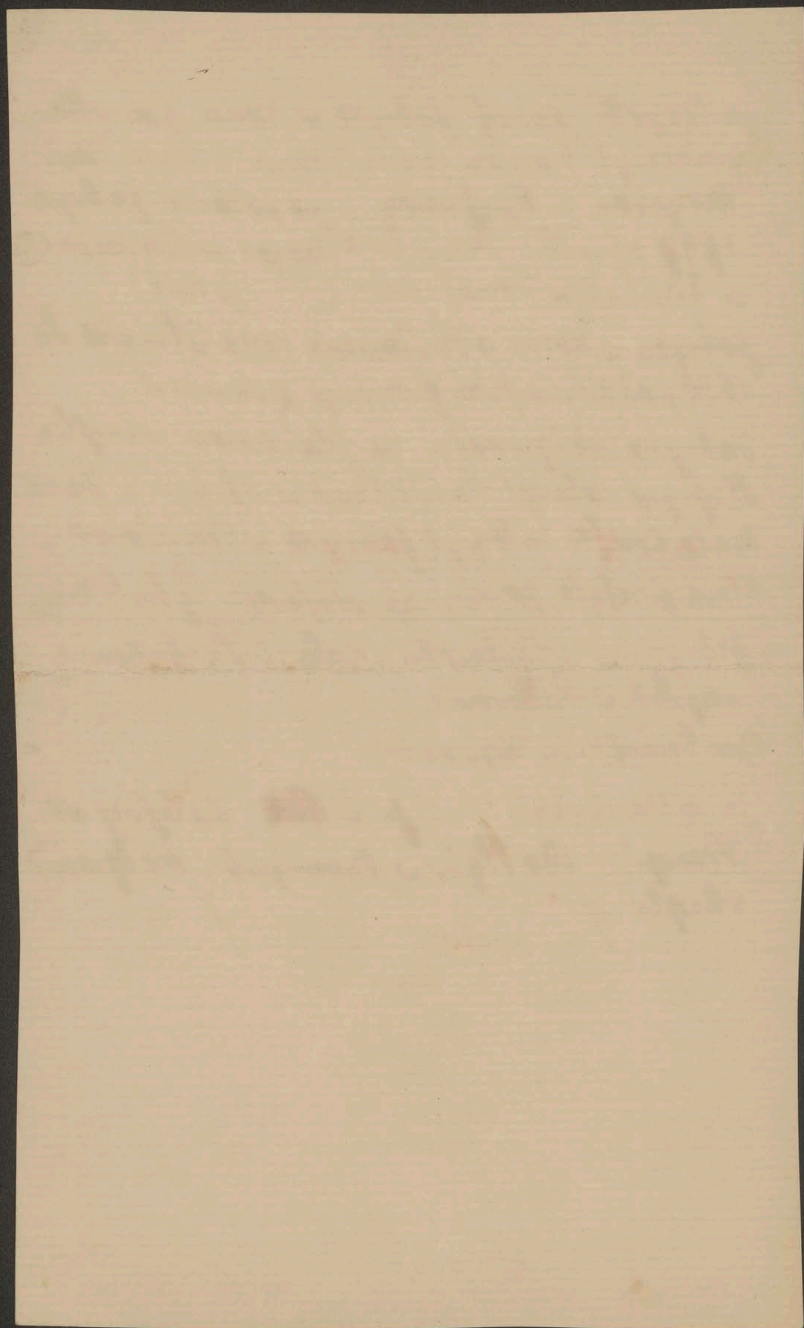
Czartoryski Józef fabrykę w Xorcu porcelany
powierzył braciom Franciszkowi i Michałowi
Mezesom z Wyszawy - po pożarze fabryki
1797 ofiadł Franciszek Mezer w Baronówce
a Michał w Tomaszowie (Zamojskich)

Fabryka w Xorcu odbudowana 1800 istniała do
1830 pod kierunkiem francuza z Sevres.

Fabrykę Wedgwooda za staraniem ministra
Staszycza założył Sunderland w Szkj. - a Jacek
Matachowski założył fabrykę w Cmielowie,
która przeszła później na własność Cybulskiego.
- fabryki w Włocławku, Kole i Pruszkowie
- nejolik w Nieborowie

Oschminki (w Kozłowie)

/: della Robbia Lukasz i De Lalifoy we
Francji - Böttger w Niemczech, Wedgwood
w Angli. :/

Porcellana. Glinka porcellanowa (Karlin) powstała z zwietrzenia feldzpatu, leży na poludnie granitowym najlepsza w Burtynie pod Baranówką 40 wiośst od Nowogrodu wotyn'skiego, biata lepza od raskiej i wokoliny, do r. 1830 wyrabiali z niej w fabrykach: Korcu Baranowe porcellany i w Horodnicy fajans (Euhwald: Naturhifor. Skizze p.9.)

(w Horodnicy (Ka. Flomyka Sudomirs. kiego) wyrabiano jeszcze najlepsza porcellanowe i fajansowice r. 1821)

Zamojscy zatorzili fabrykę fajansu w Tomaszowie r. 1795, w której jeszcze r. 1821 wyrabiano nieznana porcelanowe i fajansowe. Do fabrykacji porcellany sprowadzają glinkę porcellanową z Rosyji i z Limoges - a feldzpat z Szwecji

Glina ceramiczna ogniotrwała (fajans - Steingut) znajduje się w Mirowie pod Tomaszem oraz w Lmielowie gdzie jeszcze r. 1821 było 150 pracujących i robili porcelanowe i fajansowe kufle, dzbanki, garnki, sadle, imbryki lepsze od czeskich (bo porcelana lmielowska twardsza od czeskiej); roczna produkcja wynosiła do 50,000 rubli.

r. 1821 fabryka fajansowa w Lmielowie (br. z Matuchowskimi Karwickiej) jeszcze wyrabiała.

Fabryka majolik w Nieborowie zatorzył r. 1891 Mikhałajze Radziwiłł; pracuje w niej do 60 ludzi a roczna produkcja wynosi 40,000 rubl. Dyrektorem fabryki jest Stanisław Fiele który się kształcił w Nivers. - Stawne tego rodzaju fabryki są we Florenyji i w Urbino.

Ob. o majolikach (Tygodnik illustr 1871 nr 167 i 169) w Koscielu S. Jakuba w Sandomierzu fundowanym r. 1208 przez Leszka bratego są ciekawe wyroby ceglane. w Szerebrzeszynie i Koziopolu jeszcze r. 1821 wyrabiano dachówki polewane.

Faint, illegible handwriting at the top of the page, possibly including a date or header.

Several lines of very faint, illegible handwriting in the middle section of the page.

Bottom section of the page containing faint, illegible handwriting, possibly a signature or footer.

Telechany w dobrach Michala Oginańskiego
 hetmana w Litwie prowadzeni Anglii,
 przez rok i robili półporcelans koloru różo-
 wego z malowidłami piaskiem, gliny były miejsc-
 owe lecz kwarcem prowadzono z Wotynia, z pod Kope-
 (sekreta ogrodnikom potrzebne. Kraków 1817. 85
 str. 38)

Laranski

Sztuka ceramiki u starożytnych Greków doszła do szczytu dos.
 Konataci, kształt naczyń, nianowicie waz, radeł, puchog, uory wykwint-
 ne ozdoby. Wyroby te są z gliny bladej, żółtej lub czerwonej lub tej.
 Kształt naczyń rozmaity (Crater - Oenochoe - Siphos - Rythos -
 Hydria). Naczynia te pokryte malowidłami czarnemi na żółtym
 lub czerwonym tle; winnych jest to czarne a rysunek czerwony,
 fioletowy, żółty lub biały, kolory są glinkowate, opowate, matowe;
 czarne tylko są świeżo poleowane dla większego efektu.

Prudmioty malowideł odnoszą się do mitologii lub historii. -
 Fajany perskie mają ^{potlaczoniane} malowidła kwiatów, motyli, ptaszków, zająz,
 gazel, arabesków i t.p. na tle białym lub ~~nie~~ jasnoniebieskim,
 blade zielonym lub bladeżółtym - wyrabiano je już w XIV wieku.

Majoliki hiszpańskie - mazytańskie odznaczają się barwanmi
 jastrawemi, z cieniowaniem czyli potyskiem metalicznym (à reflets
 métalliques); głównym miejscem ich wyrobów była wyspa Majorka,
 już w XV wieku, z kąd powstał wyraz Majolika.

Majoliki włoskie wyrabiano najpród w XV wieku w księstwie
 Urbino (w Pastel Durante, Pesaro, Urbino, Gubbio) w Toskanii
 (Faenza, Caffaggiolo) w Wenecji, odznaczają się głównie piskiem
 malowidłami. Falerze, potmiski, buktańskie i tych fabryk słuziły
 za podarki ślubne więcej do parady niż do użytku (cupa ama-
 toria).

Majoliki francuskie wyrabiane w XVI w. w Saintes przez Ber-
 narda Palissy, jego synów Mikotaja i Mathurin Palissy, Jehan
 Chipot, Jehan Briot, odnaczały się wynalazkami pisków, kwiatów
 i t.p. nadez ozdobami. Stawne są też wyroby ceramiczne z fabryki
 w Nevers, która okolo 1590 kwiżę Ludwik Gonzaga kwiżę niwiel-
 nistki zatorzył - oraz z fabryk w Rouen.

Majoliki holenderskie wyrabiano w Delft i w Praxelli.

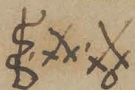

Tak zwane kamienne

Dzbany gliniane (*poteries de grès - grès flamand*) wyrabia-
no w XVI w. w Raeren (w księstwie Limburgskiem), w Siegburg
(kolo Kolonii), w Höhr-Grenzhausen (kolo Kobleny), w Norym-
berdze (stary Hirschvogel). - Dzbany kamienne miewaja polewy
szafirowe, brunatne (flamandzkie), szare lub czarne, jasno
błękitne lub szafirowe (rosyjskie)

Demmin A.: Guide de l'amateur de fayance et de porcelaines. Paris 1863. 8° - Dohn A. H.: A Guide to the Knowledge of Pottery etc. an illustr. Catalogue of the Bernal Collection. London 1857. 8° - Greslou J.: Recherches sur la Céramique suivie de marques et de monogrammes des différentes fabriques. Chartres 1864. 8° (z tablicami monogrammami) - Chaffers W. M.: Marks and monograms on Pottery and Porcelain with short Historical Notes of each Manufactory and an introd. essay on the Vasa fictilia of England. London 1863. 8° (z 1000 drzeworyt.) - Graefse J. G. Théodore: Guide de l'amateur de Porcelaines et de Poteries ou Collection complète des marques de fabriques de porcelaines et de poteries de l'Europe et de l'Asie. Diefde (G. Schönfeld) 1864. 8°. K. 4 druk. i str. 40 litogr. (obejmujących 387 monogrammami) - Barth Karl: Porzellanmarken und Monogramme. 2te Auflage. Stuttgart (Alb. Koch) 1867 (z 1 tabl.) 21 Sgr.

Porzeliarne wyrobialni: Giorgio Gubbio 1525 (robil w Faenza. 1520) Vincentio Gubbio 1500 (robiono w Nocera, w Urbino (Gianfranco Lanto z Rovigo 1531, Battista Frano + 1561, Oratio Fontana 1560, Alfonso Patanazzi 1606 w fizycy w Urbino) w Pefaro (1566) w Faenza (1477 - 1571 stawa fabryka) w Castell Durante (1519) w Viterbo (1544) Basoano (1540), Savona, Neapolu (1612) = we Francji: Bernard Palissy + 1589 monogram (BB)

Znak fabryki w Kora: ^{fajans} fajansowej
_{porcelany} KORZEC

Znak fabryki w Meissen , w Wiedniu

porcelany w Kora:

KORZEC

, w Sevres

 lub

^{lub}

 (2 d)

Traité des arts céramiques ou des poteries considérées dans leur histoire, leur pratique et leur théorie par Alex. Brongniart directeur de la Manufacture impériale de porcelaine de Sèvres. Deuxième édition revue, corrigée et augmentée de notes et d'additions par Alphonse Salvétat. Paris, Bachel jeune, libraire éditeur, 1854. 800 Tome I ppg. xxxi. i. 694. 1. - Tome II ppg. II. 762. - Atlas, 4to obliqu. 4 tabl. 9 tableaux (ppg. 80) 60 planches.

Najdawniejsze wyroby ceramiczne: W Chinach z glinki porcelanowej (Kaolin - Porzellanerde) pot. przejrystej - 2600 lat przed Chrystusem, z polewa cynowa - w Babilonii 2122 lat przed Chrystusem, cegły z gliny z polewa (glacure, vernis - w Egipcie 1900 lat przed Chryst. figurki z gliny płótkanej twarde wypalanej (biscuit) z polewa zieloną. - w Grecji 1000 lat przed Chryst. z gliny czerwonej z ~~polewa~~ polewa czerwona i czarna, wazy, amfory, lecythus, rhyton, paropis, urna, calix, (Kylis), crater, cantharus, cotylus, kothon - w Italii (Etruria, Campana, Nola, Pestum, Pafulicata, Siakia) 500 lat przed Chrystusem, wazy. - Ameryka północna i południowa (Mexico, Peru) - Arabia 711 lat przed Chrystusem (Hiszpania, Majorca) z polewa metaliczn. - Niemcy r. 1270 po Chrystwie, dzbanki (krug) i kufle z gliny pot. porcelanowej i fajansowej z polewa szary lub brunatny (Steingut) - Włochy r. 1415 po Chrystwie Luca della Robbia, z emalia kolorową, w. Pesaro. & Majolika - Niemcy (Delft, Norymburga) r. 1510 dzbanki, kufle z rzezbami z polewa szary gliniane (Steingut) - Francja r. 1555, misy, talerze z rzezbami i kolorową emalia, Bernard Palissy - Saxonia (poterie - Töpferzeug) r. 1706 Böttger wynajduje porcelanę. - Anglia r. 1763 Wedgwood, fajans z rzezbami z emalia niebiesko-białą. - Hanua r. 1770 fabryka porcelany w Sèvres. (email - Schmelz) (tout - Dreckerheide - toczyło)

Massa fajansowa: glina (sz. żółta z wodą), kwarcu czyli koczora z karmuz z wodą, kredy (z karmuz z wodą)

Do glazury wchodzi gliniane: glejta, krzemień, feldszpat, potas.

Glina piaskowata - glinka opniotwata ~~plastyczna~~ plastyczna.

Stias (Kamienie drogic fabryczne nie wyrobione odr. 1200)

polewa (engobe - Bequif)

Znaki porcelany: X Saska, ⊖ Austriacka,

⊕ Würtemberska (Louisbourg), ⊗ Franuska (Sevres
1753-1793)

Fajans. Stawne dzbanki i kufle gliniane nieprzemakające
wyrabiano już r. 1424 w Teylingen w Holandyi, r. 1450 w Delft
z polewą cynową i w Harlem r. 1450. Polewa cynowana (stan:
nifere) utworzona z niedokwasu ołowiu i cyny, nieprzeziysta
(opaque) miana była już Egipcyanom, Grekom, Arabom, i we Włoszech
przed r. 1300; albowiem Petrus Bonus w dziele Margarita preciosa
z r. 1330 pisze: "Videmus, cum plumbum et stannum fuerint calcinata
et combusta, quod posthac congruum convertuntur in vitrum, sicut
" faciunt qui vitrificant vasa figuli." Arabowie na wysepie Ma:
yorca w Hiszpanii już r. 1300 wyrabiali piśtkne naczyńia z gliny
(terra invetriata) polewane z potyjskim metalizmem, dla tego je
zwano Majolica. Polewa kolorowa najdawniejsza (engobe) tworzo:
na była z ziem różnokolorowych z ugru, umbrzy, terra de sienna
i t. p. We Włoszech w Faenza około 1450 zaczęto przyrządzać na:
czyńia emalię różnokolorową, skąd powstała nazwa Fajans; wy:
doskonalił ten przemysł duca della Robbia w Pesaro i w Gubbio
w XV wieku. Wyroby z Faenza były najpiśtkniejsze i najliczniejsze,
dla tego przybrały nazwę Fajansu, podobnie jak wyroby gliniane
starożytne i arabskie zwano farfuranami. W Niemczech w
XV i XVI wieku wyrabiano z gliny szaropolewanej stawne
dzbanki i krużki tak zwane kamienae (Steingut) w Augsburgu,
Regensburgu, Lipsku, Dairath, Schelstadt, Norymberdze, wroc:
Tawri, Poolestawia (Brantzlau). - Wyroby fajansowe białe polewa:
ne, delikatne zwano w XVI wieku takie porcelany; lubo porcelana
właściwa przeziysta z kaolinu wynaleziona zostata w Chinach
około 2500 lat przed Chrystusem, a do Europy z Chin. dopiero r. 1724
przewieziona - We Włoszech wstawił się r. 1430 Duca della Robbia (ur.
1388 w Florencji + 1481) wyrobem naczyń glinianych delikatniejszych
przyrządzionych piśtkami malowidłami emaliowanymi oraz wyrobami blas:
tyrnymi z gliny polewanej. Uznaniem jego stworzyli fabryki w Florencji, Brezjo,
Faenza, Pesaro, Gubbio, Ferrara, Urbino, Sienna, Caffel Durante i t. d. -
Bernard Palissy (ur. 1510 + 1590) we Francji stawne owe wyroby ceramiczne
z gliny (terra cotta) przyrządzał różnemi zwierzętami, ptakami, roślinami piśtkami emali:
wanymi z ornamentami bogatymi.

Wyroby ceramiczne 1) z gliny piaszczystej zwyczajnej ^{wypalanej} (przezprost-
 uralnej: a) bez polewy (urny i popielnice narodów pólnoc-
 nych, cegły, garunki i naczynia wiejskie, naczynia z mieszków
 narodnych). b) z polewą asfaltową na zimno wykonaną (urny
 i naczynia (wazy, urny naczynia greckie, etruskie, rzymskie,
 amerykańskie). — 2) z gliny^{ki} ogniotrwałej nieprzemakalnej
 (terra cotta) wypalane: a) z polewą krzemionkową (couverte
 silico-alkaline) topniejszą w piecu przy wypaleniu (naczynia z
 Rzeszo, dębany kamienne szare (les grès) wyrabiane w Niemczech
 w Regensburgu, Dairauth, Kolonii, Pounzlan, w Holandyi, Flan-
 dryi w XV wieku, zwane dla swej twardości Steingut; do polewy
 brans sol, potaż, niedokwas otowiu.) b) z polewą czkli glazurą
 mineralną wypalaną w piecu (plombifere): niedokwas otowiu na-
 dawał barwę żółtą; dodatek miedziarki nadawał barwę zieloną; do-
 datek manganu nadawał barwę brunatną; jeżeli na to dawano
 barwy, zwano to pokrycie: engobe. (Tęgo rodzaju są utwory Ber-
 narda Palissy.) c) z polewą cynową (stannifere) nadającą barwę
 białą. Wyroby takowe nazywano w XVI wieku mylnie porcelaną.
 Na tej polewie białej umieszczano malowidła (polychromowe) roz-
 nobarwne lub (monochromowe) jednobarwne przy pomocy wypa-
 lania. Tęgo rodzaju wyroby zwano: Fritike majolicum, faven-
 tium, delphicum: najpiękniejsze wyrabiali Della Robbia, Hans
 Kraut, Hirschvogel. — Dla połysku metalicznego dodawano
 jeszcze polewę z bismutu, antymonu arsenikowego i t. p. które
 to wyroby zowią hiszpańsko-maurytańskimi lub tureckimi
 (farfury). — 3) z glinki białej plastycznej (terre de pipe) z
 dodatkiem kaoliny (półporcelany) z piaszczystkami białymi
 nakształt greckich, na tle niebieskiem. Tęgo rodzaju wyrabiał
 sławne naczynia Josiah Wedgwood (ur. 1730 + 1763) w Rottbury
 w Anglii. — 4) z kaoliny (po chińsku: ka-ho-lin — Porcelanerde)
 czkli glinki żelazpatowej, po wypaleniu półprzezroczystej,
 tak zwana porcelana (który to wyraz pochodzi z łacińskiego: por-
 celina czkli porcelena — rodzaj muszki morskiej czkli matru).
 Wyrob ten jest biały szklisty bez polewy, twardy, wytrzymały
 na gorąco i zimno. Malowidła czkli emalie na takich wyrobie

w osobnych mufiach, a same naczyńia w piecach: ~~złoty~~
 gatunki porcelany: a) Chińska ozdobiona malowidłami, ^{ok. 1700 lat przed Chrystusem} barwnymi, wyrobiana od niepamiętnych czasów; ^{niektórzy twierdzą} wiadomości o niej podał r. 1307 w Europie podróżnik Marco-Polo. Portugalczycy pierwsi zaudli r. 1508 przewieźć porcelanę chińską do Europy. Największe fabryki są w Kingtching, gdzie wypalają porcelanę w przeszło 500 piecach i gdzie pracuje blisko milion ludzi w zawodzie garniarstwa i malarstwa. b) Japońska zaprowadzona z Chin na 27 lat przed narodzeniem Chrystusa, ozdabiana się malowidłami niebieskimi. c) Europejska wynaleziona r. 1706 w Meissen w Saxonii przez Fryderyka Böttgera.

*) Od XIV wieku zwano w Europie wszelkie wyroby gliniarskie lub fajansowe pokryte polewą cieni glazurą, białą, podobną do barwy muszli.

(głównie smoki, postacie)
 Daczymia z prawdziwej porcelany chińskiej w XVI wieku w Europie były drogocenne, albowiem wierzono, iż ta naczyńia traci przejrzystość jeżeli do nich nalany płyn z truciźną. Porcelana chińska miała zwykle malowidła (biało-różowe, fioletowe, biało-brunatne, biało-żółte, czarne, na tle białym; wyroby są późniejsze od japońskich. - Porcelana japońska miała malowidła niebieskie (en camaieu bleu), czasem nawet wielobarwne (polichromie) z złoconiami i wypukłościami emalii, zwykłe na nich znaki: pod czas gdy porcelana chińska ma napisy chińskie (monogramy). Najstarsze wyroby porcelany japońskiej są na wyspie Kion-Sien w prowincji Fizen. Porcelana japońska zaczęto wyrabiać na 27 lat przed Chrystusem, nadla: duży Chińczyków. R. 1211 wyostał rząd japoński do Chin bieżącego garniarstwa Katosiro - Ouyé - Mon z jednym z bonzów, dla wydoskonalenia się w ceramice; zaczął on w Japonii wyrabiać naczyńia piękniejsze od chińskich. Porcelanę japońską prowadzali z porażką Holendrzy do Europy jako monopol. Bywają też naczyńia japońskie ozdobione malowidłami na zimno na tle la kierowenem czarno z intensywnymi z porcelanej maicy. - Najnowsze fabryki europejskie porcelany: 1) w Meissen od r. 1707 założona przez Augusta II Króla polsk. miała znaki: t.j. 2 miecze; dyrektorem jej był hr. Brühl od r. 1739 - 1774. Wynalazcą porcelany raskiej był Jan Fryderyk Böttger w. 1682 w Schleitz + 1719 chemik. 2) Wiedon fabryka założona 1718 przez Samuela Stenzel z Meissen: znaki t.j. herb Austrii. 3) Berlin założona r. 1750 przez Wilhelma Kappra bankiera Goffskowskiego sprzedal ją Królowi. W tej fabryce wynaleziono: ditonha = nie t.j. obrarki światłocieniowe do wierzenia w oknach r. 1823, oraz kotłanki porcelanowe. znaki jej: W. lub Briet pruski. 4) Nymphenburg w Bawarii założona r. 1758; znak jej: rachownica herb Bawarski. 5) Sèvres założona 1740; znak t.j. 2 litery S złocone z literami w środku i tak A w środku oznacza r. 1758; B = 1759

(Encyclopédie céramique - monogrammatique.) - Guide
 del' amateur de faïences et porcelaines, terres cuites,
 poteries de toute espèce, émaux sur métaux, peinture
 sur lave, verres, cristaux, vitraux, pierres précieuses
 et dents artificielles, mosaïques et peintures sur cristal
 de roche, par Auguste Demmin. Quatrième édition.
 Paris, librairie Renouard, Henri Lefebvre, successeur, 1873.
 8vo Tome I. Str. 1-599. - Tome II. Str. 581-1005. - Tome III.
 Str. 1107-1596 (z 300 rycinami i 3000 znakami i mo:
 nogrammami, 3 tablicami i popiersiem autora.)

Majolica (terra invetriata) mająca nazwę od wyspy Majorki, oz:
 nazwa fajans włoski, która to nazwa od włoskiego miejsca
 Faenza, gdzie wyrabiano naczyń z gliny z polewą cynową,
 (stannifere) nieprzejrzystą, szarą z niedokwasem ołowiu i cyny,
 różniąc się od polewy ołowianej przejrzystej z niedokwasem oło-
 wia. Mylnie jest podanie jakoby majolika wyrabiano we
 włoszech w XV wieku; albowiem już w XI wieku była ona w użyciu
 w Bizancjum. W Babilonii na 1000 lat przed Chrystusem wyra-
 biano już cefty z polewą; znane były one także w Egipcie, póź-
 niej na wyspach Balearskich i w Syplii, oraz w Chinach. Zresz-
 tą emalie dawnie świadczą o znajomości tej polewy w odległych
 czasach. - Najdawniejsze sławne fabryki naczyń glinianych
 polewanych powstały ok. 1450 w Holandyi - w Delft i w
 Haarlem.

Malowidło tempera (à la détrempe) zowie się jeżeli farby używane
 do obrazu rozpuszczone były tylko w wodzie z gummą lub klejem,
 białkiem z jaj, bez tłuszczu, oliwy lub żywicy. Sławni malarze:
 mi tego rodzaju byli w Bizancjum: Tomasz de Mutina (ur. ok. 1230),
 Stefan von Herle (ur. ok. 1340), Martin Schöngauer (z. 1420), Bar-
 tholmiej Zeitblom (1435), Wohlgemuth (1438) i jego uczeń Albert Di-
 rex (1470), tegoż uczniowie: Schaluffelein i Altdorfer, Jakob Walsch
 (+ 1500) i jego uczeń Hans von Kulmbach (ur. 1545), Kranach sławny
 kolorysta, Holbein (1498), Georg Penz (1500), Johan von Achen (ur. 1552)
 Hans Burgkmair (1493), Ostendorfer i inni.
 Malarze włoscy (tempera) nie wotnie naśladowali obrazów bizantyńskie
 natle i t. p.; uenie u nich są szare a ręce i ciałonki oraz figury chude

nienaturalne (podczas gdy w niemieckich malarzy z owych czasów, więcej życia i kształtów artystycznych). Takimi malarzami byli: Giovanni Gualtieri zwany Cimabue (ur. 1240 w Florencji), Angiolotto di Pandone zwany Giotto (ur. 1276 w Colle Noto Florencji), Taddeo Gaddi zwany Gaddo Gaddi uzeń Giotto (ur. w Florencji 1300), Lippi z Florencji (1400) który za tła wzywał krajobrazy, Masaccio zwany Tommaso Guidi di San Giovanni (+ 1443), Cosimo Rosselli (1440), Filipepi zwany Sandro Botticelli z Florencji (ur. 1440) którzy tę epokę malarstwa.

Główniejsi mistrze odrodzonego artystycznego malarstwa we Włoszech: Leonardo da Vinci (1442), Michele Angelo (1474) Fraziano (1477), Rafaele (1483), Correggio (1494), Tintoretto (1512).

Stawniejsi rzeźbiarze w Toscy: Andrea Mantegna (ur. 1431 + 1506 głównie rzeźbił osoby w zbrojach), Marc Antonio Rai-mondi (ur. 1488), Domenico Campagnolo (1517 rzeźbił obrazy swiste), Agostino di Musio Veneziano (ur. 1490 rzeźbił papier-ria papieżów), Marco Donte di Ravenna (1519 rzeźbił apostołów przedmioty historyczne i mitologiczne), Giulio Bonasone di Bologna (+ 1580 rzeźbił głowy, bitwy), Nicolaus Beatrixius (1520-1530 rzeźbił cesarzy rzymskich, przedmioty biblijne, mitologiczne), Eneas Vius Viggi (1588), Gaspar Deverdinus (1550), Le Maître J. C. (1531), Marinus Kartanus (1580), Giovanni Maria Damedello (1534), Giulio Sannuti (1550), Julio di Musio (1560), Francesco Mazzuoli zwany Parmesano (1540), Giovanni Battista Frano (+ 1580), Martino Rota (1540), Antonio Fantuzzi (1580), Domenico del Barbieri (1570), Agostino Ceracci (+ 1602) — w Holandyi: Goltzius, we Francji Callot (groteski).

Rodzaje stylów: 1) Amerykański (południowy, meksykański), 2) Indyjski 3) Asyjski (babiloński, fenicki, staro-percki), 4) Egipski 5) Chiński (japoński), 6) Staro-grecki, 7) Staro-rymski, 8) Byzantyński (ruski) odnawa się kopułami, 9) Maurytański (arabski, saraceński) odnawa się mnogością ornamentów, 10) rzymski pojedynczy, bez skłopian (od r. 900-1250), 11) gotycki (niemiecki, ogólny) ostrątkowy od r. 1200-1500, 12) Odrodzenie (de la Renaissance - włoski) od r. 1500, 13) Ludwika XIV (groteskowy) odnawa się maskaronami, 14) Rokoko (rocaille, roccoco, Pompadour, Ludwika XV) od r. 1720 odnawa się ozdobami apartamentów girlandami, 15) negi (upadkowy Zopfstyl) od r. 1788, 16) napoleoński czyli Cesarstwa (de l'Empire) od r. 1805 nienaturalne naśladowanie starożytności i renesansu, 17) dziewiętnastego wieku, nowszy, romantyczny.

[Dobry: Pompadour - Watteau z majolikami i rzeźbami (Kawami)]

Porządki. - Starożytni rozróżniali tylko 3 porządki: dorycki, joniński i koryncki. Dopiero Jakob Barozzio da Vignola r. 1507 podzielił budownictwo na 5 porządków, które przyjęli architekci Filibert Delorme, Scamozzi, Serlio, Palladio i inni.

1) Toskański pojedynszy bez ozdób. 2) Dorycki; brak w nim baz (bases), odnawia się metopami i tryglifami zdobiącymi fryz. 3) Joniński odnawia się wolutami kapitelów podobnych do baranich rogów. 4) Koryncki odnawia się liściami akantu zamykającymi kapitele. 5) Składany (composite) ma kapitele korynckie z wolutami jonijskimi. - Niektórzy dodają jeszcze: a) Porządek perowski czyli karyktydowy, w którym zamiast kolumn umieścił wronę sątak zwane karyktydy czyli figury niewolników lub kobiet dmigających, albo atlantydy czyli figury mężczyzny dmigających.

b) Porządek attycki odnawia się pilastrami krótszych rozmiarów i gzymsowaniem (corniche architecturée). -

Postwa egipskie: Pascht bogini słońca z głową lwiej; Pha bog słońca z głową jastrzębia; Hathor (Venus) z rogami krowy; Anubis z głową konia; - Chahti czyli Schabschab zowią się figurki gliniane w kształcie mumijskiej polewane miłością lub zieloną, znajdujące w grobach egipskich; rządzą one XIX i XX dynastji t. j. 1500 lat przed Chrystusem. - Starożytna z gliny wyrzanej wynajdują się też w mieszkaniach na wodnych (Zfalbanten, - palafittes, lacustres)

Starożytna greckie noszą nazwy: 1) Alabastrum. 2) Aryballos. 3) Crater (dłban) 4) Benschöe. 5) Amphora (z 2 uchami). 6) Amfura z podstawką w rodzaju. 7) Lecythos (bankowate z wieloma uszami). 8) Rhyton (rog). 9) Oxybaphon (w kształcie moździerza). 10) Cantharos (baniastra z 2 uszami). 11) Scyphos (rodzaj filiżanki z 2 uszami). 12) Hydria (dłban z uchami, sypis) - dzieła, który dodają: Cabysz czyli Cyliz (czarra), Thiola (Taanica - alabastron) Kottabe, Olpe, Stamnos, Urna.

Najciekawszym utworem z gliny jest sarkofag czyli nagrobek Henryka II króla rzymskiego + 1290 w Wrotawiu w księstwie S. Krzyża. Mikulska Zsa (urodz. w Mont-Saint-Eloy) w Paryżu 18⁵⁸ należy do leporych malarzy na porcelanie.

Dobany kamienne zwane w Holandji jakoba - kanetyjes, we Francji jacque - lines (canettes en grès) wyrabiano w Delft od r. 1420 - 1858

Fabryki w Polsce: 1) Sławsk koło Konina istniała 1843 - 1845 założona przez Jana Wsyzka Rudzkiego, fabryka fajansów, wyrabiała naczynia stołowe, ozdobione: wężem i S. R. 2) Gliniako w Galicji. 3) Hża (gliniane) 4) Lwów 1858 założyli H. Lewicki, R. Schwarz, B. Hiler.

Fabryka porcelany w Sevres we Francji, najznakomitsza w Europie, celuje
roemi malowidłami (malarsze: Castel, Dönn, Morin, Pithou, Beainger, Geor-
get, Langlaze, Mme Ducluzeau, Mme Jaquotot), złoconiami, rzezbami
i figurkami (Stawy rzeźbiarz Falconnet + 1809 autor figurki: la Baigneuse
zwanej, często reprodukowanej (en biscuit) - Stawne malarki Mme Marie-
Victoire Jaquotot ur. 1778 w Paryżu, malowała portret hrabiny z Stranickich
Woroniów, - Mme Elise Destout uczennica Jaquototowej, ur. 1820 ma-
lowała portrety na porcelanie.

Fabryka porcelany, fajansów i figurek w Burslem (Rothbury, Etrurie)
w hrabstwie Staffordshire w Anglii, założona r. 1750 przez Josiaha
Wedgwood ur. 1730 + 1795 wynalazcę pyrometru, Stawnego z wyrobu war-
kalamary, flakonów, kameos, medalów, biustów, statuetek, i t. p. z
porcelany i terrakoty (fajansu) w stylu starożytno-klasycyzm (à Lan-
tagne) do których rysunki i modele robił Stawny Flaxman. Rysunki te
i maskorzeby białe na tle niebieskiem, dris' są cenione. Wedg-
wood ogłosił r. 1788 w Londynie katalog wyrobów z swej fabryki z ce-
nami. Modeli miał 1285

Fabryki porcelany w Polsce: 1) Koziec założona r. 1803 przez pp.
M^{re} rault chemika z Sevres, i Detion preparatora, który jeszce r.
1809 sam prowadził tę fabrykę: monogram jej niebieski: t.j.
trójkąt z okiem w środku. (Porcelana nieprzeprzysła). (Ob. Stron-
gniarz i Demmin III p. 1250) - 2) Warszawa (nieprzeprzysła)
1858. - 3) Łódź (nieprzeprzysła) 1858 - 4) Płock (nieprzeprzysła)
1858. (Ob. Demmin III p. 1250)

Mozaika znana u Egipcjan, Greków i Rzymian. Stawne są mozaiki
byzantyjskie kościoła cesarza Justyniana I (r. 527-564) do kościoła
św. Sofii (Agia Sophia) w Konstantynopolu. Andreo Tafi z Flo-
rencji uczeń Greka Apolloniusa r. 1141 sztukę mozaiki wprowadził
do Wenecji, do kościoła S. Marka. W Florencji zarządził mozaikę Dome-
nico di Tomaso del Ghirlandajo + 1495. Calendra di Vercelli (1548-1619)
wynalazł nowy maszynę do mozaik w Rzymie, a papież Sykstus V. zatwierdził
w Rzymie zakład roboty mozaiki, którego dyrektorem był malarz barm
Wincenty Camuccini + 1844.

Emalia: 1) złotnicza (émaux cloisonnés, champ-levé, nielle) wyrobiana
za pomocą topatki (émaux à la spatule des orfèvres); 2) malarska
(émaux des peintres) wykonana za pomocą pędzla (décorés au pinceau)
która bywa: a) limuzyjska (limousin, à Limoges) z barwnymi przez-
ryśkami (translucides) w jakiej celował Penicaud Jean (1538), limouzin
Leonard, Reimond Pierre (1558) i inni. b) delikatniejsza (fendres) z barwnymi
nieprzeprzyskami (opaques) w jakiej celuje: Potlot następujące farby olejne.

Pierwsze tajemnicze nauki w przedmiocie ceramiki wy-
 last w Chinach Koen-ou za panowania cesarza Hoang-
 ti (2698 - 2599 ^{lat} ~~roku~~ przed Chrystusem), lecz były to nazy-
 nia gliniane. Porcelanę z kaolinu wynaleziono dopiero
 w Chinach pomiędzy r. 185 ^{przed}, a 87. ^{po} Chrystusem. - Porce-
 lana chińska ^{z białej, twardo gliny porcelanowej} ~~z białej~~ z zwietrzalnych skał feldzpatrowych zwa-
 nych kaolin; najstarsze jej fabryki są w King-te - trzyn-
 w obwodzie Feou-liang w prowincji Kiangsi, założone r.
 1004 - 1007, gdzie jeszcze r. 1717 (podług relacji jezuity d'En-
 trecolles) wypalano taką w 3000 piecach. Porcelana z tej fabryki
 miała polewę niebieską. (Ob. Jacquemart A.: Les merveilles de
 la céramique. Paris Hachette, 1874. 3 Vol. 3e edit. - Jacquemart
 A.: Histoire artistique, industrielle et commerciale de la
 porcelaine.) Do Europy zaczęli porcelanę najprzód sprowadzić
 Holendrzy r. 1609 z Indji

Fajans czyli rozey majoliki wyrabiano w różnych fabry-
 kach we Włoszech mianowicie w Turynie, Sawonie, Este, Bassa-
 no, Wenecji, Mantui, Modenie, S. Possidonio, Ferrara, Urbino
 Pesaro, Gubbio, Castel Durante - najwięcej zaś w mieście Faenza.
 (Ob. Marryat: Histoire des poteries, faïences et porcelaines. Pa-
 ris, Renouard 1866. 2 Vol. - Corona Giuseppe: La ceramica. Pro gra-
 fia e note storiche. Milano, Hoepli 1870.) - Już w VIII wieku
 we Włoszech wyrabiano dzieła gliniane z terra kottę, pokryte
 polewą kolorową (smaltatum). W Niemczech wyroby gliniane

plastyczne z polewą niebieską (cynową) i białą pojawiają się w XII wieku. Stałym pomnikiem tego rodzaju jest grobowiec Księcia III szląskiego Henryka IV w Wrocławiu z r. 1290 w Kofiecie S. Krzyża - Stawne były tego rodzaju nawnia hiszpańsko-maurytańskie z XIII i XIV wieku, z blakami złotocemi. Pomimo iż Vasari wynalazek polewy różnokolorowej (cynowej) przypisuje Stawnemu Luca Della Robbia w Florencji 1443-1481; lecz podobne majoliki wyrabiano dawniej w Marchii włoskiej, mianowicie w Urbino, Pesaro, Gubbio, Castel Durante i w mieście Faenza w prowincji Romagna. Robiono tam wytworne talerze, potniki, nacynia z piszkami malowidłami przeznaczane na podarunki lub do ozdoby Kredensów, zwano te nacynia Coppe amatorie. Są na nich nawet rysunki Stawnego Raffaello Sanzio. Fabryki takie zwano tam: Fabrica di bocca-leria; kwitły w XVI wieku. - Najstawniejsze były majoliki z Faenza odnawiają się fuzką czystą białą polewą i tąd: mi malowidłami, mianowicie Stawnego Baldassare Manara, oraz rzeźbnej formy. Nacynia te były poszukiwane i prowa- dzono nimi znaczny handel. W Faenza były w XVI wieku Stawne fabryki Bettini, Virgiliotto, Scaldamazza, Bettini, Vicchi. Diieto: Memorie storiche sulle Maioliche di Faenza, Studi e ricerche del Dott. Carlo Malagole. Bologna, presso Gaeta: no Romagnoli 1880. 6ta na str. 163 wspomina iż r. 1693 do- dovico Tonducci z żoną swą Artemisia Cavina Grossi prze- dali swą fabrykę "loro Casa e negozio di Maiolica" hrabiemu Annibale Carlo Ferniani, którego potomkowie jeszcze r. 1879 tę fabrykę w Faenza trzymali. Ten Lodovico Tonducci był synem Pietro Francesco Tonducci. - Fabrykantów majolek zwano tam Poohalari, Maestri di maiolica (1574), Scodellari (1522) - Stawni fabrykanci: Andrea di Dono, Guido Selvaggio, Baldassare Manara (1574) najstawniejszy, Giovanni Prama (1546)

Tonducci sprowadzony
z Faenza do Krakowa
w XVI wieku.

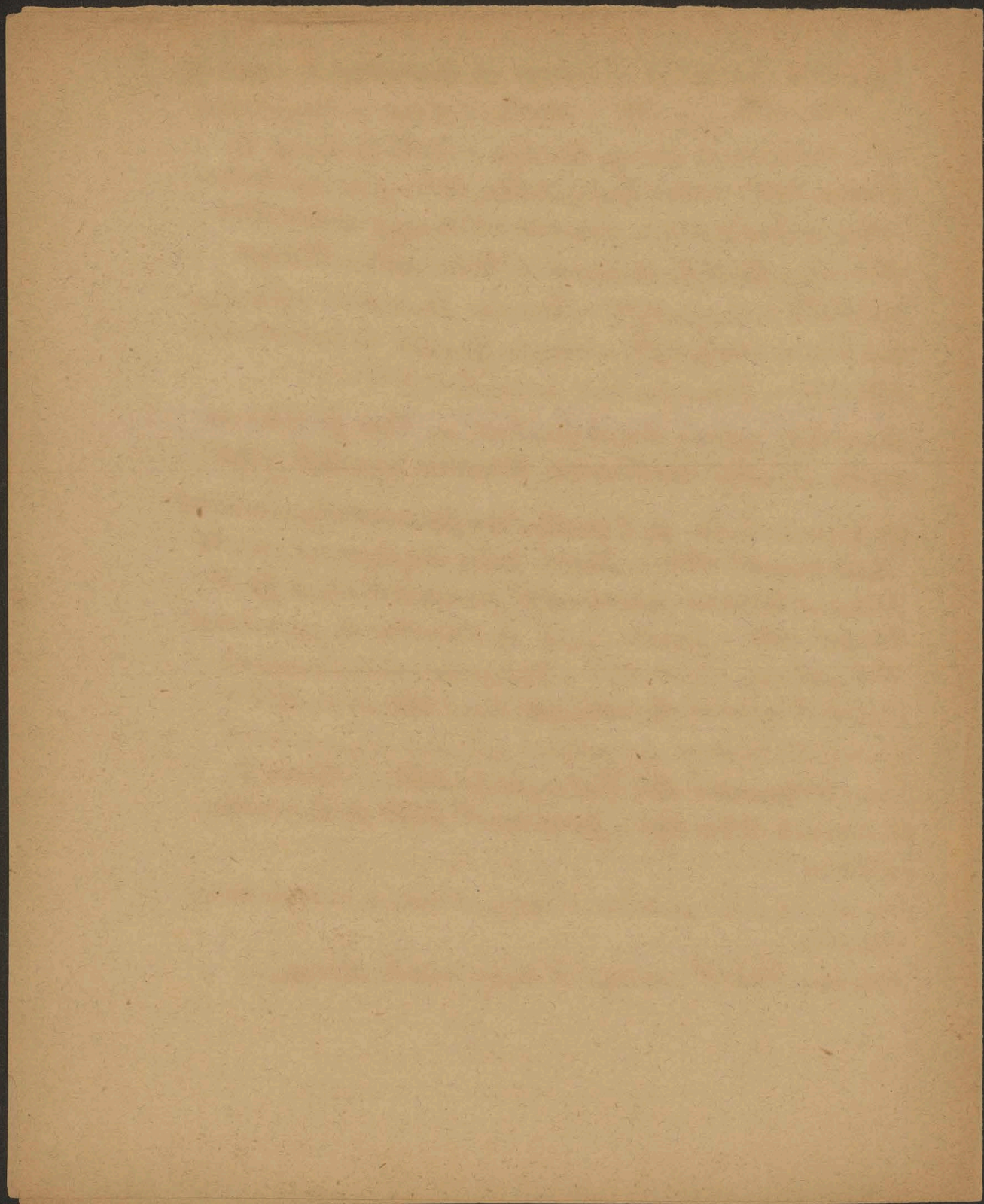
Capitolo VII Degli Artisti di Faenza che lavorarono le maioliche
 in altre città. (pag. 249): Matteo d'Alvise in Venezia (1489)
 - Fra Melchiorre de Faenza boccalaro e Catto da Faenza in
 Ferrara (1498) - Cesare Cari in Urbino (1536) - Gian Maria Roc-
 ca in Imola (1543) - Tommaso Scaldamagge in Mantova
 1552 - Gio. Battista da Faenza in Verona (1563) - Vincenzo
 Gabelotto in Venezia (1574) - Domenico Tardessini e Giuliano
 Gambini in Lione (1574) - Sapione Gambini in Nevers potier
 (1592) - Francesco Neri in Mantova (1616)

Stawna byta polewa: bianco faentino. - Vasa fictilia ex
 argilla, ad instar Faentinorum, Maiolica appellata (1595)

(Ob: Demmin: Guide de l'amateur des faïences et porcelaines.
 Paris, Renouard, 1863. - Datzel: Notice des faïences peintes
 italiennes, hispano-moresques et françaises. Paris, typ. de
 Bourges, 1864. - Graesse: Guide de l'amateur de porcelaines
 et de poteries. Dresde 1875. - Mareschal: Les faïences an-
 ciennes et modernes, trad. G. G. Paris 1873-1874 -
 Marryat: Histoire des poteries, faïences et porcelaines.
 Paris, V. Renouard 1866 (trad en franç). 2 Vol. - Corona G.
 La ceramica. Milano 1879. - Jacquemart: Hist. de la ceramique
 - Klemm)

Nazwa: Majolica pochodzi od wyspy Maiorca zwanej dawniej
 Maiolica

Nazwa: Faïans pochodzi od nazwy miasta Faenza.

Fabryki ceramiczne polskie.

Korzec założ. 1790 wyrab. porcellans i fajans, do r. 1797 znak złoty Δ i podpis Korzec; - r. 1800 tenże sam znak niebieski bez podpisu - do r. 1815 znak czerwony i podpis, od r. 1815 aż do 1831 podpis refojski i rok.

Baranówka założ. 1797, znak: herb i podpis Baranówka - czasem zaś: Fr. Mezer; - do r. 1815 napis golfski potem refojski; wyrab. porcellans i fajans.

Horodnica założ. około r. 1820; napis: Horodnica po Refojsku - wyrab. porcellans i fajans.

Warszawa założ. około r. 1770, znane tylko fajanse z znakiem: Varsovie i rokiem

Tomaszów założ. r. 1795 przez Zamajskich. Znak dwuczynie (herb Jelita) - czasem napis Tomaszów i rok złotem. - wyrab. porcelans i fajans - upadł 1810 r.

Emielów założ. 1804 - z napisem Emielow - wyrab. porcelans i fajans - zamknięta 1864 - dziś garnce: ma - w sklepie Cybulskiego sprzedawano piękne filiżanki porcelanowe z kolorowymi portretami polskimi.

Stia założ. 1823 wyrabiała fajanse.

Wilno w okolicy Wilna założony okolo r. 1860 Natanson fabry-
ka porcelany, do której Karoline Sprucedzans z Saxonii

Pisary założ. Grünbaum 183. - wyrabiano fajanse

Glinisko Założ. 1840 r. z napisem: Glinisko - Fajanse
- wyrabiają ^{po} Tadne naśladowania Etrusków

Telechany

Jacquemart wspomina porcelane polską z pierwszych
lat XVIII w. (1720)

Cejzyk Ignacy zesłany na Syberyę za fałszowanie asyg-
nat, żył w Obezowie, gdzie się wstawit swemi ceramicznemi
wyrobami z gliny. Mieszkańcy Tobolska zamówili u niego
dla cara Mikołaja tacę glinianą, którą podziwiano w Peters-
burgu. Roboty jego zalecały się pięknym rysunkiem i delikatno-
ścią. Jego naczyńca, płaskorzeźby i portrety w glinie zalecają się
artystycznym wykonaniem i są dotąd bardzo poszukiwane
i przepłacane. Robił kilka rzeczy dla hr. Piotra Szwarczki-
(Ob. Felinfka Ewa: Wspomnienia z podróży po Syberji. Wilno
1852.)

Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 10 lines.

Fajansowe fabryki w Galicji w r. 1870.

- 1) Glinisko (włas. Jędrzejowiczów i Dukorowiczów - wóbr. zotkiew.) ma 12 torzydelt (Zersiffenbrenn), piec do wypalania z 3 oddziałami, młynki do mielenia krzemienia i szkła, zatrudnia 29 robotników (między tymi 2 formarzy, 2 malarzy) R. 1856 wyrobiono tu 39600 sztuk naczyń fajansowych i 10000 fajek, w wartości 12500 złr.; towary rozchodzi się do Lwowa i do Smułtan. Gliny potrzebowano rocznie do 600 korzytków (Matym) z Olejowa; 8 centn. feldszpatu z Czech; 80 centn. krzemienia z Porzycan; 50 centn. kredy z Bleska, 50 centn. piasku; prócz tego: potaż, borax, gleyta, minium, ^{sol} węgla, sody, saletra, szkło tuczone, hatun, gips, wapno, kobalt. blau, Königsblau i. t. p. - R. 1865 potrzebowano 800 korzytków tłustej gliny z Olejowa, 100 fur ordynarnej gliny, 100 centn. kredy, 50 centn. gipsu, 9 centn. feldszpatu. - Fajki posyłano nawet do Wiednia i Berlina.
- 2) Potylicz (włas. Hausner et Violland) ma 10 torzydelt, 3 piece do wypalania, 2 piece do suszenia, zatrudnia 15 robotników (między tymi 8 formarzy, 2 toczników, 3 malarzy) wyrobiono naczyń w wartości 6000 złr. które się rozchodziły do Lwowa, Podola, Bukowiny i Smułtan. R. 1856 potrzebowano 300 korzytków gliny fajansowej z Kamionki, 120 korzytków gliny tłustej z Olejowa, gliny zwykłej 480 korzytków, gleyty otwianej 25 centn., piasek z Siedlisz i t. p.

3) Siedliszka (w okręgu rawskim - własności Jabłonowskich szlachty) ma 3 piece do wypalania, 10 tonydet; zatrudnia 18 robotników (między tymi 9 formarzy, 1 tonika, 3 malarzy, 3 palaczy). Wyrabiano talerzy, półmisek i naczyń za 8000 złr. które sprzedawano w Kraju, do Bruckowiny i na Wołoszeryż. R. 1856 potrzebowano 400 korzyków gliny fajansowej z Kamionki, 200 korzyków gliny z Głejowa, 300 korzyków gliny kępsutkowej, 30 centr. glejsty, 30 centr. potażu, 200 korzyków piasku, prócz tego farby: Kobaltozyd, Chromgrün, Gummi i t.d.

4) Lubycza Królewska, fabryka założona r. 1855 przez Ludwika Zielińskiego (zus własności Karole Kempe, - w okręgu rawsk.) ma 3 piece, 10 tonydet, zatrudnia 17 robotników dzierżawa żydowski. R. 1865 wyrobiono 2400 sztuk naczyń w wartości 8000 złr. które się rozchodzą do Poloki, na Bruckowinę i Wołoszeryż. R. 1856 potrzebowano tylko 120 korzyków gliny, później znacznie więcej.

Wszystkie te 4 fabryki wyprodukowały r. 1870 towaru za 35,075 złr. w. a. - wy potrzebowały zaś 2300 korzyków (Metzen) gliny z Głejowa, ~~2000~~ 1380 korzyków gliny ordynarnej, 800 korzyków gliny kaolinitowej, 20 korzyków żeldrzpata (Kieselsteine) z Czeh, 180 centr. Glejsty słowiańskiej.

Garniarzy posiada Galicyja znaczna ilość. W samym Lwo-
wie było ich w 1870 roku 14 mistrzów, w ~~Przemyśle~~ Przemyśle 1,
w Buczaczu 24, w Liefranowie 1, w Dolinie 1, w Drohobycz-
czu 10, w Grodsku 1, w Jarostawiu 3, w Jaworowie 10
w Katuszu 17, w Kolomyi 24, w Koszowie 25, ~~XXIX~~
~~XXIX~~, w obwodzie lwowskim ~~XX~~, ~~XXIX~~, w Mosiskach ~~XXIV~~,
w Nadworniu ~~XX~~, ~~XXIX~~, w Rawie 40, w Rudkach 2,
~~XX~~, w Samborze ~~XX~~, w Sniatynie 17, w Sokalu 19, w Stanis-
ławowie ~~XX~~, w Starém mieście ~~XX~~, ~~XXIX~~, w Stanceczku ~~XX~~ 12
~~XX~~, ~~XXIX~~, w Zolkwi 36, w Zydaaczowie 50. — Ra-
zem w Departamencie lwowskiej Izby handlowej 310 mistrzów
germańskich. Najwięcej garniarzy w Kuttach, Sniatynie,
wokolicy Koszowa i Gwoźdca (obw. Kolomyjski) w Haliżu
(obw. Stanisławowski), w Glinisku, Rawie, Potylichu (obw.
zolkiewski), w Jaworowie (obw. przemyski), w Mikotajowie
(obw. stryjski), w Lwowie — robią oni ordynaryjne
wyroby i sprzedają je rozwożąc na jarmarki.

R. 1880 celowały na wystawie kolomyjskiej naczyńa gliniane:
ze z Kutaczkowiec, Kut, Lisztynia, Koszów, Sniatyna,
Poborszczyca (garnki, misy, miski, kuliszarniki, deban-
ki, miseczki, bluzniaki, makutry, kładuszczyki). — Szeregół-
niej odznaczyły się gustownym i delikatnym wyrobem, pięknie
polewą: piece i kominki kaflowe, lichtarze, manierki,
(Kotarze), wazoniki na kwiaty (barany), talerze, miseczki Alexan-
dra Brachmińskiego (+1882) z Koszowa, którego potkwiki Łalisy
uwano.

W departamencie brzozyńskiej Izby handlowej r. 1860 było 219
garniarzy, najwięcej w Łoczuwie (31), Pufku (26), Gry-
matowie (19), Czotkowie (26), Boruszowie (18), Kope-
cynicach (12), Stufce (28), Rohatynie (5)

Fabryki fajansów na Wołyniu w r. 1885: 1) Fabryka w wsi Własze
 arendzie Herszwełda). 2) we wsi Dobyszczce, D. ^{rejze} Zuzmana,
 3) we wsi Kamienny Pród, D. Zuzmana (wszystkie 3 w oko-
 licy miasta Nowograd-Wołyński). 4) Fabryka porcelanowa
 hr. Grocholskiego (kolo Lotomego). 5) Fabryka fajansów Szapirów w
 Pietotymiu. 6) Fabryka fajansów S. Zuzmana w miasteczku Horodnicy

Porcelana

29

Koźle Czar 101 wft. 1810

Tomajów lubel. Lubomirsk
czmkn. 1792

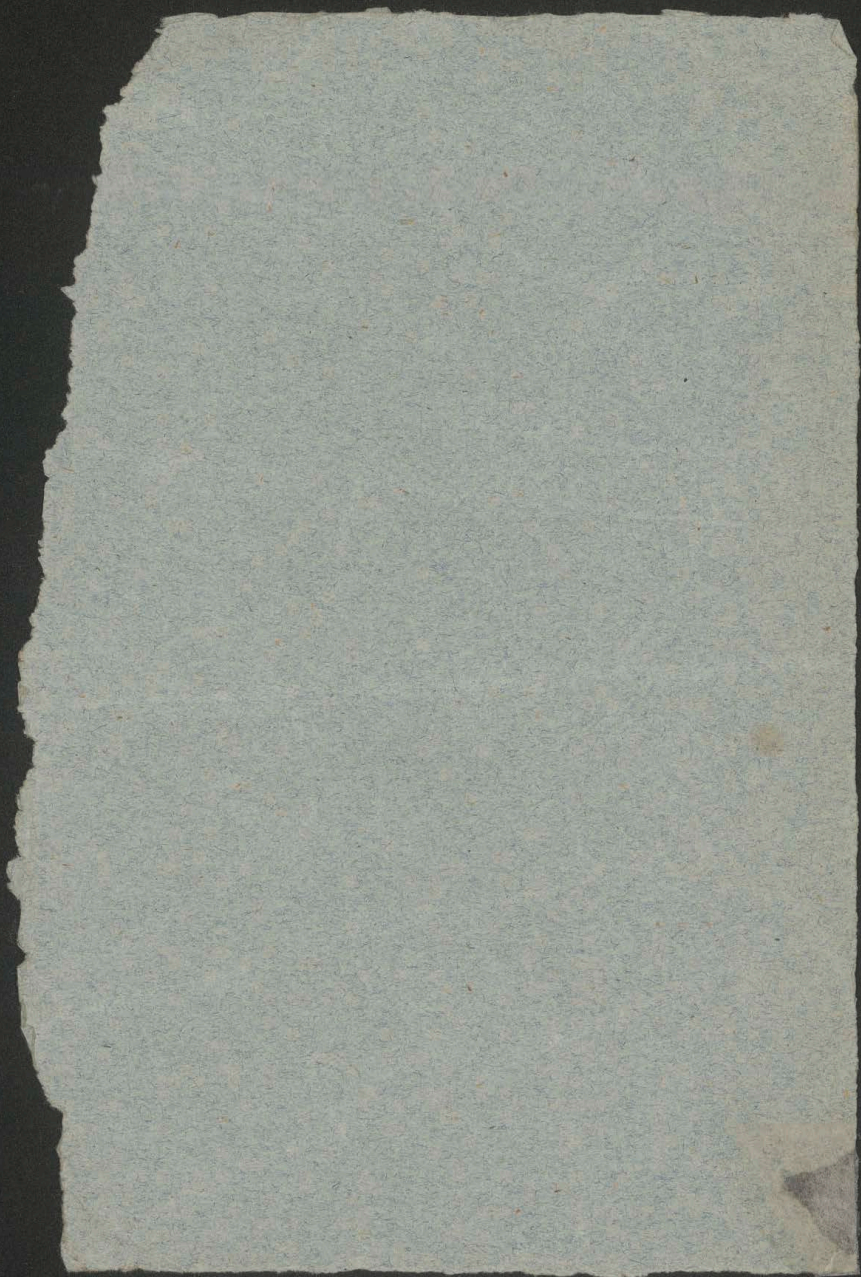
Bartanówka wotyr. Tyzen
kuzow wft 1774 + 1850

Smielow 1812 hr. Matuchonka

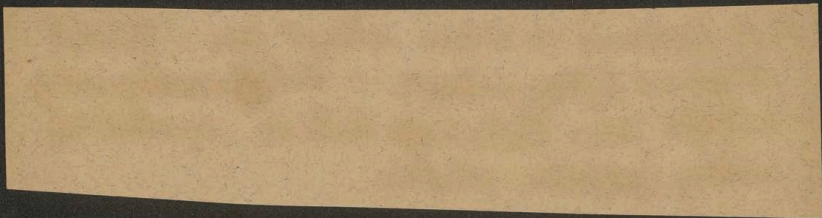
od 1840 porcel

od 1813
Kazim. Czubski wft

Budyt gm. Ofroćka.

Hutej zykłannq za Wilnem zalożyt Jan z Křižak
Litewskih biskup wileński r. 1525 prowadziwszy
z Polki Jana Paleckiego hutnika - wyrobił on
puchary sposobem wtopkim

Kalend. in 4to wiek.
~~1750~~ 2. 3. 4. 5. 1750.
1752. 1753. 1754. 1755.
1756. 1757. 1759
1761. ¹⁷⁶²1764. 1765. 1766.
1767. 1768. 1772.

Kalend. in 4to 31
miejsce
1741. 1747. 1748
1750. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.
1760. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9.
1770. 1. 2. 3. 4. 5. 6

1726. 1728. 1731. 2. 3. 4. 5.
1740

in 12mo rel 8^{wo}
1744. 1748. 1749

Haliboki w wojew. nowogrodzki, i w starostwie
lubawowskim. Stawna huta fiakenna hetmańska
zwana gdzie wyrabiają szkło kryształowe
(1769)

Ostern 18. Jhr
Juni 1429 Bericht

1724 August Krieger
wischen

1724 Aug. M. 4. (C. 1724)
J. G. M. 1724

Angehörigen in Markt
Kotzen

1711. 4.
Gan Kain
Ordnung

w Turkowickim

Trakt 1835

Ignacy Mordliński

2 1/2 wiorst od

Gaszowick

nie wotnie zlot

1822 w Basierga

powiat Stanisławowski

Wytyki A.

Ojciec fabryki szkła i
kryształów w osadzie
Czestochowa do broni E i

W. Mordliński

należący do

Warszawa 1868. 8

str. 24

85.

SKA.

Biurow Redakcji przy ulicy Daniłowiczowskiej Nr 619.

Doniesienia i uwiadomienia wszelkiego rodzaju, przyjmuje Redakcja Gazety za opłatą: od wiersza drobnem pismem lub za jego miejsce, za pierwszy raz po kop. sr. 5, za następne po kop. sr. 4

Jutro św. Sygfrida B. M.

Opiekunów, Sędziego Pokoju A. Moldaura, Członka Rady Głównej Opiekuńczej, i Jana Gautier, Członka Rady Szczegółowej D. S. P. M. i S. D., jako też p. o. Inspektora Lekarskiego Maleka. Lekarzem naczelnym w tym szpitalu będzie Dr. Dobieszewski Zygmunt, redaktor „Kliniki“, ordynującymi zaś: Wojcikiewicz Feliks, Śliwicki Franciszek, Broniewski Seweryn.

(K. C.)

— Onegdaj miała miejsce **Zabawa taneczna**, na której grający nie widzieli tańczących, a tańczący nie słyszeli grających, chociaż jedni i drudzy znajdowali się w tej samej sali, niczem od siebie nie oddzieleni. Mimoto bawiono się jednakże bardzo ochoczo, i tańczono z całym młodzieńczym zapałem. Zabawa ta miała miejsce w Instytucie Głuchoniemych, i urządzoną została dla rozrywki tych nieszczęśliwych istot; orkiestrę zaś stanowili miejscowi ociemniały wychowawcy.

(K. C.)

— **Wyroby gliniane w Galicji.** Gлина garncarska stanowi materiał główny przemysłu. Zowią ją plastyczną, czyli ogniotrwałą. Kopalnie znajdujemy w Krakowskiem: jakoto w Grojcu, Mirowie i Porębie. Dochodu rocznego przynosi kopalnia po 15,000 do 18,000 rubli srebrem rocznie. Najprzydatniejsze są gliny znajduwane w formacjach trzeciorzędnych w obwodach Krakowskim, Czortkowskim, Wadowickim, Żółkiewskim, Złoczowskim i Kołomyjskim. Garncarstwo kwitło w tych okolicach już w XII wieku — w następnych słyęno garncarstwo w Wojniczu. W XV i XVI wieku udoskonalono wyroby w Łęgowie, Chmielowie i Tarłowie, a naczynie szło na Gdańsk za granicę. Szły one jeszcze Wisłą w drugiej połowie XVII w. W r. 1698 było na jednym statku naładowanego naczynia za 28 tysięcy zł. pol., co jest ogromną na owe czasy summa. Obecnie w Galicji istnieje 820 garncarzy: z tych na okręg lwowskiej Izby handlowej przypada 387 majstrów, na okrąg brodzkiej Izby handlowej 219, a krakowskiej 214. Oprócz tego jest 217 osób handlujących *en gros* towarem glinianym, którego wartość dochodzi 300,000 rubli sr. Nadto dowóz naczyń glinianego z Czech, Morawy i Ślązka przechodzi wartość 17,000 rsr. Wyroby te zużytkowane bywają w kraju tylko w małej części; w wartości 6,000 rsr. idzie do Rossji, a w wartości 15,000 rsr. idzie na Wołoszczynę. Pomiędzy wyrobami krajowemi odznaczają się niektóre warsztaty większych miast, w których naczynia polewane wyrabiane bywają. Oprócz tego w obwodzie Żółkiewskim istnieją cztery fabryki fajansu. Pierwsza wyrobnia fajansu w Galicji istnieje w Glińsku pod Żółkwią, zatrudnia 60 robotników, zużywa dziennie 350 korey gliny, 8 centnarów feldspatu, 50 cent. kredy, 8 cent. potażu, 2 cent. boraksu, 9 cent. glejty, 10 cent. minium, 1 cent. saletry, 3 cent. węglanu sody, 1 cent. alunu, 3 cent. tłuczonego szkła, 50 cent. piasku, 80 cent. krzemienia, 10 cent. kredy czerwonej, 300 sagów drzewa. Druga fabryka istnieje w Potyliczu, zużywała 250 korey glinki, zatrudnia 50 robotników; trzecia w Siedliskach potrzebuje 300 korey gliny, wyrabia naczynia w wartości do 5,000 rsr.; czwarta założona r. 1855 przez znanego niegdyś Ludwika Zielińskiego, wydawcę osławionego niegdyś *Lwowianina*, pisma literacko-spekulacyjnego. Ta istnieje w Lutyczy królewskiej; zatrudnia 20 ludzi, przerabia 150 korey gliny, dostarcza naczynia w wartości rocznej 1,200 rubli. Do niedawnych czasów kwitło obok garncarstwa i kaflarstwo. Nie wspominamy tu sławnych kafl z XVI-o w., które oglądaliśmy w olbrzymich piecach w pałacu biskupim w Krakowie przed onegoż pożarem 1850 r. Polewa i deseń były prześliczne. W pałacu arcybiskupa we Lwowie w Rynku, był cały pokój wyłożony kaflami różnobarwnemi. Odznaczał się przepychem kolor złoty. Ztąd zwano pokój ten *złotym*. Zniszczono pokój ów za arcybiskupa Sierakowskiego. Kaflarstwo upadło obecnie w Galicji. Dla tegoto przez komorę celną w Brodach przechodzą kaffe wy-

22
6

1856

rocznie 600 metry

300 metry

400 metry

16

rabiane w Morawie i Czechach, wywożone do cesarstwa Rosyjskiego w ilości około 500 centnarów. Również upadł przemysł strycharzy czyli ceglarzy. W Galicji istnieje do 1400 cegielni; tych zaledwie siódma część funkcjonuje stale. Izba handlowa wykazuje tylko 271 cegielń opodatkowanych; z tych najcelniejszych A. Barucha w Łagiewnikach i Feliksa Bilińskiego w Olszance.

Nakoniec świeżo pojawił się przemysł wyrobu rur glinianych, czyli drenów; najważniejsze fabryki są w Żywcu i Łagiewnikach w obw. Wadowickim, w Krzeszowicach i Wojniczu w obw. Krakowskim, w Pobereżu w obw. Stryjskim.—O fabrykach cementu nie pomyślano. Inaczej pojmują ten przemysł w Prusiech, gdzie istnieje Towarzystwo dla produkcji cegieł i cementu, i wydaje czasopismo (*Notitzblatt*), podnosząc znaczenie i wartość gliny.—O wyrobach glinianych w Galicji miał odczyt Antoni Schneider na posiedzeniu lwows. Towarz. technicznego, z którego odczytu korzystaliśmy, mając nadzieję, że znajdzie się kto, co zechce bliżej podać cyfry statystyczne o stanie tego przemysłu u nas.

— *Wypadek.*—Józefa Straż, wyrobnicza, biorąc wodę z Wisły od strony Pragi, przez załame się pod nią lodu, wpadła w rzekę, lecz dostrzeżona przez wyrobniczkę Laskowskiego, natychmiast wydobyta została bez żadnych złych następstw.

— *Widowiska.* — W zeszłą sobotę w teatrze wielkim na przedstawieniu op. Niema z Portici p. art. wł., znajdowało się osób 423 w teatrze różnaitości (*Drzemka p. Prospera*) 640; onegdaj w teatrze wielkim (*Syn Giboyera*) 820, w teatrze różnaitości (*Małż. p. latarniach*— p. Denis — *Wesela w Ojeowie*) 665. Na ostatniej Maskaradzie danej w Salach Redutowych znajdowało się osób 119. W sobotę, na zabawie tańcej danej w Resursie Obywatelskiej, znajdowało się osób 1,200; na koncercie danym przez chórzystów opery pod dyрекcją p. Marczewskiego w teatryku Towarzystwa Dobroczynności było osób 125. W panoramie wystawy paryzkiej w sobotę było osób 83, w niedzielę 130; na przedstawieniu sztuk magicznych w sobotę osób 49; w menażerji w sobotę osób 57, w niedzielę 254; w panoramie widoków fotograficznych w sobotę 27, w niedzielę 20; w teatryku mechanicznym w sobotę 20, w niedzielę 33; na Mikroskopie osób 11.

— *Pogrzeby.* — W ciągu ubiegłej Soboty i niedzieli pochowano na cmentarzach: Powązkowskim ciał zmarłych mężczyzn 32, kobiet 21; ewangelicko-augsburskim, mężczyzn 1; starozakonných mężczyzn 5, kobiet 6.

— *Drogi żelazne.* — W ciągu tychże dwóch dni przyjechało koleją żelazną Warszawsko-Wiedeńską osób 795, wyjechało osób 864.—Koleją Petersbursko - Warszawską przyjechało osób 278, wyjechało osób 269. — Koleją Warszawsko-Terespolską przyjechało 223, wyjechało osób 275.

— W ciągu upłynionego tygodnia zameldowano w policji kradzieży na sumę rs. 3,127 kop. 5.—Wykryto z tych i poprzednich na rs. 2,999 kop. 81. Aresztowano obwinionych o kradzież 54 osób, z których 53 o występki ten przekonani zostali, a w tej liczbie jest 16 znanych złodziei. Pozostaje w dochodzeniu spraw o kradzież 13, do ukończenia których 33 osób zatrzymano w areszcie policyjnym.

— Arcy-Bractwo Nieustającej Adoracji Przenajświętszego Sakramentu przy Kościele Ś-go Kazimierza na Nowem-Mieście, zawiadania swych Protektorów, Protektorki, Członków i Adoratorki, oraz wiernych w Chrystusie Katolików, że w roku bieżącym, odprawiać się będzie przez cały Post Wielki Nabożeństwo pasyjne, czyli Rozmyślanie Męki Zbawiciela naszego w Kościele Ś-go Kazimierza w każdą sobotę, rozpoczynające się od godziny wpół do 5-ej popołudniu, z wystawieniem Najświętszego Sakramentu i kazaniami, ostatnie zaś odprawione zostanie w Wielki Czwartek.

— *Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności*, w upłynionym miesiącu Stycznia r. b. utrzymywało w domach Instytutowych w średnim przecięciu dziennie:

Starców i Kalek obojej płci osób 342, których koszt żywienia wynosił rsr. 1,179 kop. 90.

Sierot obojej płci 185, a koszt żywienia tychże wynosił rsr. 482 kop. 80.

Do 16-tu Sal Ochrony uczęszczało w przecięciu dziennie dzieci obojej płci 945, których koszt żywienia wynosił rsr. 406 kop. 35.

W 3-ch Żłobkach było w przecięciu dzieci 43, których samo żywienie kosztowało rsr. 50 kop. 95 $\frac{1}{2}$.

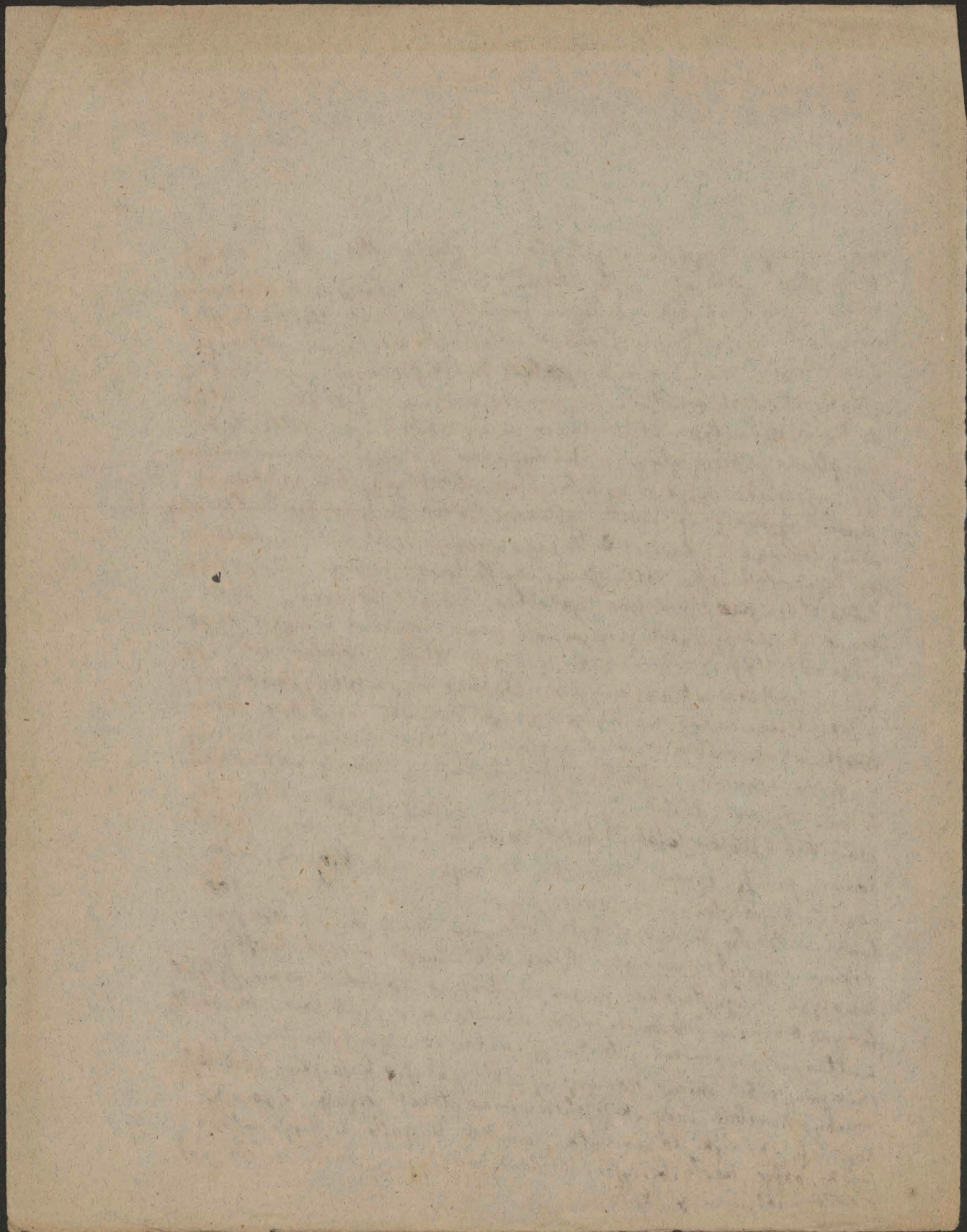
W 3-ch Czasowych Przytułkach Ubogich dzieci znajdowało się dziennie dzieci 115, których żywienie kosztowało rsr. 153 kop. 64.

Na obiadach 5-cio groszowych było dziennie osób 111, z tych na koszt JW. Hr. Namiestnika Królestwa osób 50; sporządzenie zaś wszystkich obiadów kosztowało rsr. 270 kop. 50 $\frac{1}{2}$.

Po zakupie Rumfordzką przychodziło dziennie osób 215, na sporządzenie której wydano rsr. 132 kop. 1.

Ubogim na mieście udzieliło Towarzystwo wsparcie następujące:

miecz składają klinga (brzeszczot, głownia, ptaucha, ostrz, ostre, żelazo)
 ta ma ostrze czyli brzeszczot ^(teny i gubki brzeszczot) uszto z tyłem, miecz ^(teny i gubki brzeszczot) ficyzsty (ostry) lasserowany
 nabicie ozdoba klingi srebrnem wyłożenie zowia się blachmal, stalka do ostrze-
 nia musat: grzbiet (biegnie środkiem miecza) uszto zlobkowany ma fruzgi
 przęgi, brzozy, rówki, przęzki; ~~stale~~ Rowek środkowy czyli krowawy
 albo brożkowanie (Zlutnium), koniec; rżkojęc, gises, furdyment (gar-
 de des mains?) ma trzon lub korzeń konicy się w kuls lub guz, gatkę, koronę
 lub głowicę (na klory, były pięćście lub drugie kamienie) osady drewniane, druziang
 jafuzurem lub cecuzga obciążniętą; jelce (z włośki, plza) jelca, paizka, gada
 bywa kryżowa (+) kryta, kabłakowy lub kofz furdyment, jelce tarczowy
 odziej tancufek lub temblak ~~to~~ dla przy mocowania rżki; pochwa, poszwa
 (np. Zygmunta Augusta, Zoltkiewskiego w bieżostochowie) ozdoba z matą porokwka
 lub kaletka; ~~po~~ okucie; pas; szabeltas, kindzat, handzar; u pasa
 rapnie lub ruki (szynka); zwyczaj noszenia i posypania miecza przez pa-
 nęza od r. 1177. (w Dolsie od 1525 - 1726 opisał Zetufki); posyłać miecz; po-
 mieczu (rod) aże w brans mieczem, pasowanie mieczem (Władysław Herman
 r. 1089) Tamanie i kruszenie miecza (4 ungd miecznik) Trzebiec, Zoraw
 (Władysław Krywoustego?); miecze pogańskie konierze z brązu; miecznicy
 (Władysław Krywoustego?); miecze pogańskie konierze z brązu; miecznicy
 ptaknerze (nożownicy); blachmal (Zlutnium) wykładanie matki boskiej;
 kerbow; dzwiaz (z drutu) - Szabla (z hebr. sabach, angiels. sable franc.
 sabre, niemie. ptofskie fciabla) butat, karabela, ordynka, kord, tasak,
 konierz, patafz, szpada, (misiurka, kolezuga, paiza, kropicz, helm,
 napiegnik, nacplennik, rżkawie, pancerz) - Goritwy, turmeze, poje-
 dynki. - Osaty, berdysz, darda, wtozyna, lancia, kopija, ofucyp,
 drewo, dziryt, proporzec, kifien, bett, kufza, miecz katowski,
 demefzka, augustowska, puginat, kindzat, kodelas, rapit, sztylet
 (fabryka broni przy Heionima Caccia w Samfonowie szabelnia) karabella,
 multan (miecz włośki) zetnik, zygmuntozka, demefzka (Zygum)
 miecznicy robili miecz, konierze, szable, patafz hufarskie, kodelasy,
 obuchy, karabie, indyjski (z jelcem w formie ptaka) cecuzgi, szpady
 kodelasy, przęzki do pendentów ramkłe, augustowski, zygmuntozki
 tafaki, okfze, barty, berdysze, kelebary, buzdygany, dardy, mloty, pot-
 okozę, potfiekierze, kosy.

1663. W Persyi wyrabiają ze skot: safiany, kremezyny, kordowa:
 ny, sagryz czyli łapę (sagryn czyli jaszczur na porhwy)
 Drepe: butawa znak godności wojewódzkiej; jeżeli była rozdzielona na białozwano ją szestoperec (po moskiewsku: bat) - czaiken (zielarna łaska z obuchem) czyli kilof - siekierka hajduka z obuchem - młot - miecz czyli patacz - tesak (pół miecza) - szabla - multanka (wielki patacz, oborucznik), - bradwa (siekiera w kształcie miecza) - berdysz - halabarda - Kopiaja turska - Kopiaja Kozacka czyli wtorina (turecka dzida) - Kopiaja piésza (niemiecka pika) - Kopia piésza mata (darda, sulica, osceep, rohatyń, partezana (berdysz?) - koncerz (chegester obcy) - szpada (niemiecka) - tuluk (puginat, stilet) - handzar (nóż turecki) - tuk Kozacki z sztratami (maly) - tuk piészy (wójkozy) - kusza z wielkimi sztratami i bełtami - pistolet (moskiew. piészatka) - karabin (bandolet) - hakownica (moskiew. bradatk) - muskiet - rusznica (rusznica) - samopat - ruszka polowa - harkabus - praszura (moskiew.) - koscién. - szczyt - Lan - cerz (mosk. okłopy) - szyszak - karwasze (mosk. taktenice)

Wojsko. a) jazda: polska: husarze z kopiją, szablą i pataczem czyli koncerzem u siódła - Kozacy mieli tuk z sztratami i szablą - pancerni z samopatami i szablą. - Jazda niemiecka: pancerni w zelaznej zbroi - rajтары z krótkimi rusznicami i szpadami - dragoni z muskietami walczyli konno i pieszo. - b) Piechota: Strzelcy (moskiew. strielcy z tukami, szablą) - hajduki czyli wosgienska piechota z rusznicami, szablą i siekierką u pasa - Kopyjnicy niemieccy (lanokneckty) - bradwiczniki moskiewscy z berdyszami czyli partyzanami. - Murzyka wojenna: Pomot (największy, basowy) - szort (mniejszy), Surmy (szalamaje najmniejsze), Szoby; na szortach i surmach grali szypose.

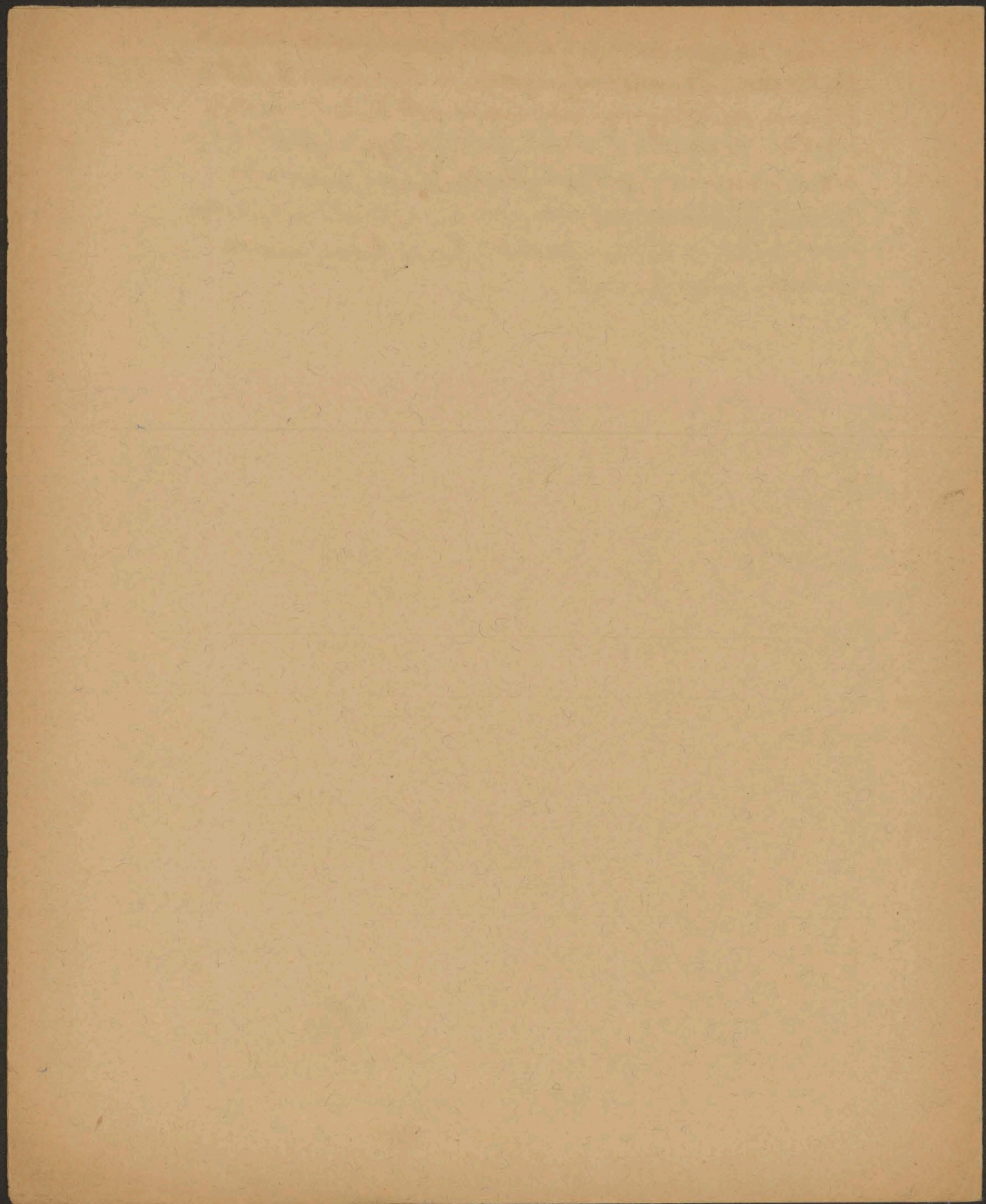
[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Starożytne narody, mianowicie Grecy i Rzymianie nieznali innego uzbrojenia jak brązowe czyli spiżowe, które składało z szyszaka, pancerza i tarczy. Dopiero w XII wieku zaczęto wyciąć uzbrojenia z żelaza. Najdawniejszym jest koloruga czyli miotarka (tak zwana od słowa arabskiego Miot = Egips) to jest koszula z kółek żelaznych (haubert, cotte de mailles, - Panzer: hem) sięgająca do kolan, ^{niezwykle} przejęta od Saracenów czyli Arabów. W XIII wieku pojawia się już uzbrojenie płachowe czyli z blach stalowych. Uzbrojenie to (armure plate - ^{zermat} Reiterharnisch) składało się z następujących części: 1) hełm, szyszak czyli przyłbica (le casque) przyozdobiany uszostkowaniem grzebieniem i klejnotem (cimier) czyli ozdobami różnaitemi. We Francji były w użyciu następujące rodzaje hełmów: a) heaume - pierwotnie kształtu walowatego nakształt ^{garnia czyli} (1180 - 1223), później kształtu stożkowego; b) bacinet - rodzaj przyłbicy w kształcie okrągłej czapki z kołcem; uszostkowaniem z przodu wygiętej na kształt ^{przekrywkę} (norny w niektórych zwierząt (mesail, munsail) ^{zasklepienie} (geschlossener Helm) c) l'armet, hełm z XV wieku ^{zasklepienie} (zasklepienie) czyli daszek ruchomy ^{kinneff} na oczach (visière), zastoną nosową (nasal), zastawkę dolną (ventail) - ^{podbrodnik} (mentonnière). c) bourguignotte, szyszak okrągły z szeroką obroną karku i uszów (hełm burgundzki); d) morion (w Hiszpanii: Wenezi) zwykły hełm z grzebieniem i wygiętymi brzegami (Sturmhaube); e) chapel de fer (Eisenhut) w kształcie kapelusza; f) salade z daszkiem obronnym dla szyi i kłapani uszowemi; g) cabasset, w kształcie czapki okrągłej z szerokimi brzegami; - 2) naszyjnik czyli rzygnak (gorgerin, hausse-col; ^{zalsberge} Ringkragen); 3) pancerz czyli

Dunst- und Dickenstücker,

blach przedni i tylny, albo płaty (cuirasse - Panzer, Thurnisch)
stalowy, gładki, polerowany lub szmelcowany na czarno lub niebies-
ko, z ozdobami rytowanymi, wykowanymi, wysadzaniem, nabijane.
mi. Część przednia miała wygięcie w środku, kształt piersi geriej;
4) naramienniki (épaulettes); 5) nalożki ^{Schulterkacheln} niki, nalożki albo kar-
wasze (brassards - Ellbogenkacheln) ~~na rękach~~ 6) nalożki-
nice (coudières - Armbeugen); 7) Dekawice (gantelots); 8) Szore
(haubergeon) czyli Koszulka kolca; 9) Szabiodorniki (cuissards);
10) Szablenniki (genouillères) ^{- Kniebüchel} (Oberschenkelstücken); 11) Szako-
lanki (grevières - Diechlinge); 12) Sulejaty czyli Szewiki (rouliers,
solerets) w kształcie szpiczastym (à la poulaigne ~~oko~~ - Schnabelhorn:
he) albo w kształcie półokrągłym (Dachsenmäuler). - Broja Tuskowa
czyli Karacena (Brigantine - Corazzino - Schuppenpanzer) używaną
była w XVIII wieku. - Konie uzbrojone były także w pancerze, mia-
rowicie co do głowy. - Miecze, szable, kołczy, karabele, natarze
bywały różnych kształtów; głowniami czyskami tej broni były brzo-
caot czyli głownia albo butat (glaiwe ^{lame} - Klinge), rękoci (Griff) i
jelec (Parierstange). Miecze bywały: obrzędowe czyli ceremonialne,
obosieczne, dwuręczne (Spidantänder), wrykowane (flamboyant
(Flammberg), katowskie (Richtschwert). Kord (braquemard) był miecz
krótki zakrzywiony do uścia; Konierz rodzaj szpady długiej z koszy-
kiem (Stossdegen, Panzerstecher); Kordelas (courtelas - coltellaggio
Hirschfänger) używany do polowania; szpada (épée, estoc, coliche-
marde); rapir; setylet, pugnat czyli tulich (dague, misericorde -
Dolch); demeska, rodzaj szabli wykładanej na głowni - handiar, jata-
gan wschodnie. Inne rodzaje broni były: drzewce czyli kopie używa-
ne od jeźdźców do toczenia przy zabawach (Ringelbrennen) lub do turniej-
jów (kolce zabawy); - oszrzep, rohatyna, sulica (jagdpeer), spon-
ton, sztokada (estocade - Stossdegen) rodzaj koncerza; dzida czyli dai-
ryt, lancia czyli pika; berduz (pertuisane - Partisane), halabarda
(halberde); zekan czyli kilof (Fauschammer, Streithammer), palcat; -

butawa okragła; buzdycan o szesciu piorach (masse d'armes +
Streitkolben). Do poliskow używany luk (Schneller-Archet) +
kotzanem, rajdakiem czyli tubiem (carquois + Köcher), kusza,
(arbalète - Armbrust mit Winde), betfy (Boolzen) czyli strzaly -
arkabuz (arquebuse), prôthak (Flackenbüchse), hakowica,
tarcowica (Wallbüchse), rusznica (rueñica), pistolet, suryja, kas-
rabin, bagnet. - Fullerz (bouclier), tarcza (targe), pampza
(rondelle, rondache), szczyt.

W czasach dawniejszych dawano sławnym miezom
właściwe nazwy n. p. Szerebriec albo Szerebrik
(miej. Proksta wa smiatego), zoran (grus), Joyense
Karola wielkiego

Kelt (frumwacklügen) z bronzu, ielera
tulich (Lohf)

Blutruin

Franea eisen (Pferdenn)

Pringebriel

Tiflurbele rüb fitem

Kunzrosfund (Haubert) Kofpula Drucona Xw.

~~Helm mit Plurfund fute~~ " "

Tifuzzmuzrosfund (Squamata) rufpene na Korse "

~~Tosfalm~~

~~Wäffmwerk~~

~~Ellerzupkrufole~~

~~Tosin fipuffite (Bairnbloumform)~~

~~Donner u. Gintropfing~~

~~Porofin - Thubelfin~~

~~Tiflurpuffite~~

~~Im Pfeilten damajit v. in taufchirt v. in facetten y. in fiffm~~
y. in fiffm

~~Ambyr (na ledziach)~~

w górze zaokrąglone mają malowane oznaki rycerzy (początek herbów); ostrągi mają kotka; miecze zbyt długie szerokie wiszą na pasku zapistym guzem lub sprzączką; wloty mają wyście choregiówki. Również i konie pokryte są dekami z kotek i dużymi sprzączkami weleniami (Viburnum). — W XII wieku uzbrojenie rycerza kształt: niejsze i piękniejsze. Główną częścią jego była kolczyca czyli długa po kolana kosa z kotek plecionych (pierwotnie w XII wieku przez Krukaty ze Wschodu do Euro-
 py wprowadzona i od wynalazku ciągnięcia drutu w Norymberdze około r. 1306(?) [lubo drut za pogan już przychodzi] powszechnie używana); miała ona kotkę z łańcuchem okrywającym rękę i tył głowy, przymocowany do tyłkowanego hełmu miednicowatego (bassinet). Na tę kolczycę zakładano rękaw bez rękawów po bokach rozcięty z materji haftowanej często herbami (blaisonee). Pojedyncze części jako to pierś, barki, łokie ramienne, kolana warowano płatem z skóry lub blachy żelaznej. Rękawice i obawie robiono z ruchomych szyn blaszanych. Hełmy spiczaste miednicowate miały ^{pod okiem castli} pokrywy twarzowe (Visier), później noszono duże hełmy skopkowate lub beczkowate spoczywające na ramionach; w końcu dopiero tej epoki hełm dostał ruchomą pokrywą twarzową (Visier). Szereże mase i trójgraniaste; rękawice miecza i puzinał (tuchik) przysepiłone są taniuszkami do płaty piersiowej. Szeroki pas z ozdobami metalowymi i drożych kamieni wolno zawieszony spływał głęboko na biodra. — W XV wieku nastaje uzbrojenie z płat blaszanych (Plattnermannig) z żelaza z początku cienkich i w miarę postępu broni ogniastej coraz grubszych. Z razu pojedyncze płaty nie były zbyt wielkie i nie miały tego mechanizmu co później gdy całe ciało pokrywały pozwalając ruchy. Płaty

remieślnicy zwali się:
 Bruner, Sarwirker
 (o gornoniemieckiego;
 Saro = Permyr)

[Hełmy wyorebrano
 lub malowano, złociono

Obwiew z dziubami (colle-
 retz)

[Hełm ruchomy (bour-
 gignot)]

te zdobiono szpicami, puklami, wyztobieniami, porniej robotą damascenską (Bontzwerk); przylegaty one do ciata. W uzbrojenie te miały kopytaty odpowiadające duchowi czasu, sposobowi wojowania, oraz technice sztuk i rzemiosł. W czasach owych gdy były w wyuzdaniu boje i zabawy turniejowe, sadzono się na dobre i piękne uzbrojenie. Turpe: ne uzbrojenia piałowe noszono aż do drugiej połowy XVII wieku, najprzód rzucano obuwie żelazne, pokrywając twarz (Visier) nagolenniki, dalej karwasze, aż w końcu zostaty się tylko: pancierz pierśiowy i hełm otwarty. Powodem do tego rzucenia było iż całe uzbrojenie nie odpowiadało celowi i nie dawalo obrony przeciw nieprzyjacielskim orężom, ponieważ powalony na ziemi rycerz znajdował się w wielkiej niebezpieczeństwie. Procz tego ciężar (albowiem w XVII wieku całe uzbrojenie ważyło około 40 funtów) utrudzał ruchy i był nieznośnym podczas gorąca: albowiem pod piałami noszono kabaty przesywane pakutami lub wełną. Foraz kaftany i spodnie z skóry białej, wleci, świetne i pyszne piałowe uzbrojenie było w modzie, i stanowiło przedmiot zbytku tak jak dawniej rajany outo haftowane. Piałowe uzbrojenia bywały 1) polowe czyli bojowe pojedyncze i zupełnie dolegające; 2) turniejowe do której igo: nitw; 3) wystawne (paradne) do uroczystości sztucznej roboty trybowane, wykładane złotem srebrem i drogiemi kamieniami: mi, lekkie z otwartym hełmem. Jako ofobliwość noszono Karaceny (Brigantines - Corazino) na axamicie, katkany i bechtery. Piropusze na hełmach nastaty w XV wieku z Francji; wyrobem ich trudnieli się szmukierze (Zinnfsmier). Podobnież użytkowoc pokrywano konie, mianowicie głow i kark żelazną zbroją, oraz dekami skorzanemi (Korzen) (Kronierz) a przy uroczystościach długimi wojtokami z bogatych materji i kutasami. (Bb: Diev. Freiherr von Sacken: Die vorzüglichsten Rüstungen und waffen der k. k. Ambrasor Sammlung. Wien 1857.)

F (Lm) m - bomba -
 sum - gambeson - il
 zupon) Torica albo ka:
 tanka bawola (1695 Kolet
 Polka)

Hełm (Dussfaln)
 miał szpary na oczy

Dziś tarcza dla piechoty do 4 stóp wysoka używana najprzód
od Czechów w XIV wieku zwala się Ławca (Lavefe) i dzewa
skóra obciążona malowaną - włocznia (Gleve - Szann, Leczy)
powstała z starożytnego celtu

(siódła niemieckie) Konie miały na sobie nagłowek (Ninunimann) - murfytak (czyli
kawecan). Siódła miały wysoki przód i tył, pod pierścion (Znust-
nimann) i poprzęg (Znustfart), podogonie (Kfwanzinman)

Oruzbrojeniu ob: Leber: Kaiserliches Zeughaus

Die Kriegswaffen in ihrer historischen Entwicklung
von der Steinzeit bis zur Erfindung des Lündnadelgewehrs.
Ein Handbuch der Waffenkunde von August Dömmin.
Mit circa 2000 Illustrationen. Leipzig (E. R. Seemann) 1869.
8vo str. VIII. 628.

Dziesięć urobzenia i bronie dzielą się różne epoki i okresy: 1) kamien:
ny z czasów przedhistorycznych: wyroby z kości, krzemienia, ka-
mienych ostrzeżków i kamieni szlifowanych, gładzonych - strza-
ły, noże, ostrze do włożeni, z krzemienia; Klingy, dęta, topory, mto-
ty, siekiery z bazaltu, serpentynu, nefrytu, obsydianu. 2) bron-
zy, siekiery z bazaltu, serpentynu, nefrytu, obsydianu. 2) bron-
zowy, perskie, aforyjskie, egipskie, greckie, etruskie, rzymskie,
keltyskie (kelty), skandynawskie. 3) żelazny, germanickie (francja
cały kelty, skramasax (krotkie miecze - semipata). 4) średniowiecz-
ny. 5) renesansowy (z epoki odrodzenia) nowożytny. - Żelazo było
także znane w epoce brązowej, mieli takowe już Egiptycanie, Grecy
i Drymianie.

Koszule pancierzowe (Panzerhemd) = haubert - brünne - brunnia -
lorica) były w użyciu od XI do końca XIII wieku; nadezwano ta-
kowe na suknie przesywaną (Waffenrock - jaque - haubergeon -
jacke), z osłoną na głowę (camail). Bywały 3 rodzaje tych
koszulek: 1) z drobnych kółek żelaznych jedno w drugie wcho-
dzących (Ringelhemd); 2) z grubszych żelaznych ogniwek tan-
nowskowych złożone (Kettenpanzerhemd); 3) z tłupek żelaz-
nych na skrzyżny kaptan naszywanych (Schuppenpanzerhemd)
corazine - jazeran - karacena) - używał jej cesarz
Jan Sobieski. W XV wieku zaczęto we włoszech nosić

Foote de mailles
pancerz 1635 (włoszyska)
byli mas: karysocy
(karsa)
nonsensy
(netykacy)
halabardnicy
(drabany)

Byzantyny (Panzerjacke) t.j. kaptany z naszyw-
kami płatkami metalowymi, pokryte z wierzchu jed-
wabną lub aksamitną materją. (bechter) dla utrze-
żenia się od sztyletów zdradzieckich.

= brigantine
Bechter (brunifurung)
(1635)

Był koniec XIII wieku obok koszuli pancierzowej używano jeszcze
płatek żelaznych na ręce i na nogi z żelaza (Arm- und Beinröhren).
Na początku XIV wieku weszło w użycie uzbrojenie całe z płatek żelaz-
nych (Schiennrüstung - armure à plates) które w XV i XVI wieku
doznało wielki zmian. Uzbrojenie miało piękne formy i browane
zwano medylanickim. W XV wieku zaczęto już płaty ręczne i nożne;

rodzinki w przybyciu 1635

*) Które w turmiejach istnie:
jących od r. 811 wiele znaczący,

pozostał jeszcze tylko pancerni i zelarzy obojczyk, którego os-
tatnim reprezentantem był tak zwany rycerz. Najdawniejsze
helmy konicznej formy w X wieku zwano we Francji normandz-
kimi; w XIII i XIII wieku był w użyciu angielski hełm (Tophelm-
haume) z obroną nosową (nożykiem - nasal) i niemiecki hełm
z pokrywą twarzy (Visier); w XIII - XV wieku używano przy heł-
mach ozdoby kryli Klejnotu (Helmzier - umiere); w XIV wieku
używano hełmów w kształcie czaszy (salade - Schale) i kapa-
linów (Eisenhut, Eisenkappe); w XVI - XVII wieku hełmów burgundz-
kich (burguignote), hiszpańskich (morion) i gruszkowych
(cabasset). Ostatnią formą są hełmy dragonskie i proste
Pickelhaube. Hełmy narodów aryańskich (perskie, mongolskie
indyjskie, chińskie, tureckie przypominają swą formą wiek XII
i XIII. - Najdawniejsze puklerze (Schild - bouclier) były okrągłe
(tarcza) i miały w środku wierzchołek wystający (umbo - Schildna-
bel - umbilic) plecione z przewa, okute po brzegach (jakich dotąd
jeszcze na Wschodzie z trzyny używają) i z wierzchu malowane.
Dla potrzeb krzyżowych wojen w XI wieku w tych malowidłach po-
jawiają się herby najprzód u Normannów, najprzód osobiste, potem
familijne; do imion familijnych dodawano też nazwy posiadłości,
co dało powód do herbów składanych (dywizji herbowej). Puklerze
rymskie miały formę okrągłą lub ceterogranistą wypukłą; normandz-
kie z X - XII wieku były półokrągłe podługowate z herbami; małe
tarcze trojękatne (ecu) powstały w XIII wieku; duże prawgi (pa-
vois) używano w XV wieku w piechocie; małe tarcze (ambok. targe)
powstały w XVI wieku; w tymże czasie wyrabiano także pękate try-
bowane i rzeźbione puklerze. Najdawniejsze puklerze zwano
szczytami. - Ostrogi (éperon) do końca XIII wieku miały bodziec
szpiczasty; od XIV wieku zaś bywało w bodzcu osadzone ruchome
kółko w kształcie gwiazdy (molette). Ostrogów zawieszano na
pierzchnię. - Strzemiona (étrier, strivarium, strai-
parium) w XIII wieku były trojękatne; saracenskie, tureckie, w:
gierskie, polskie, miały podszew i bozrne rżnię. Strzemiona wi-
siały na rzemiennych paskach ^(Tobinki) - Siodła (selle - sella - lat.
tel) powstało u Rzymian w IV wieku po Chrystusie; niemieckie, włos-
kie, angielskie, perskie (kizilbarskie); wyrosło z kula; ^{textiles} - Władcy
(bride) składały się z narzotka, cugli kryli, frenali i wędzista
cugli munsztuku albo klawecana (mors); bywały włoskie. - Wzbro-
żenie konia (armure du cheval) jednoznacznie Handpferd - deatra-
rins - destrier) w XIV wieku składało się z rozmaitych części:

Chropycerz = tectura equi

osien

- 1) Nagłówek (Kopfstück - testière) mejszy zwykłe osobny;
- przyrostek (Kossthine - chanfrein); 2) Nagrywnik czyli nazywnik (Mähnenpanzer, Kammkappe - barde de crinière);
- 3) Napiersnik (Brustpanzer, Vordergebüge - barde du poitrail);
- 4) Nalędzwa (Krupp, dendenpanzer, Hintergebüge - croupière);
- 5) Nadogonie (Schwanzriempanzer - garde-queue); 6) Lodpiersnik czyli boczne blachy od strony strzemiń (Flankenpanzer, Seitenblätter - flancs).

Śmiecz (Schwert, Degen, - szpada - épée - włosk. spada) znany wszyst:

Kim narodom od najdawniejszych czasow, składa się z następujących części: 1) breszczot czyli głownia (Klinge - lame) mająca u podn. ostry koniec (Spitze, Ext - pointe); u górze jest ryzczek (Angel - soie) wchodzący w rkojęc; głownia była obosieczna (zwei - schneidig i miewała wzdłuż ^{głownicy} ~~głownicy~~ biegnące wyłobnienie (Blut - rinne - evident); 2) rkojęc czyli giles (Griff, Gefäß - poignée) - składała się z 2 ^{Kapitulek} ~~głownicy~~ ^{Kapitulek} ~~głownicy~~ części kuli (Knauf - pommeau).

Dosowy (rapina) 1526
 ita = części przy rkojęci
 Tabiana (Bjityn)
 bruziec, ostrze (Bjunitn)
 tylec =
 para (leiti)

b) 2 trzonka drewnianego, rogowego lub metalowego, ~~z~~ ^z przyswój drutem powlezonego (Hülse - fusée); c) 2 jeliów (Parierstangen, Stichblätter - gardes), jela te były albo dwie proste (quillons - Querparierstangen) albo zakrzywione, często sprząwały na tarczycowatym zakończeniu trzonka (Schild - ecusson); od którego rzd, później dla

Kord
 Szarszun
 Multan

zabezpieczenia rki tak zwany koszyk (Korb - corbeille, coquille - garde de main - fodyment). Śmiecz niemiecki był długi obosieczny, z prostymi jeliami (Sлагокwert - espadon); Śmiecz szkocki (Claymore) miewał ku dołowi zakrzywione jela; Śmiecz fran-

składa (Proföringm)
 mież Koronacyng.

cuski czyli koncerz (Stofsdegen - estoc) był wąski i długi, często trójpraniasty; Śmiecz włoski czyli Śmieczek bywał krotki i szeroki (Degen - braquemart, malhus, coutil a croia, épée de pasot - Kord); Śmiecz szwajcarski (Flamberg) miał głownię z wężycowatymi ostrzami; Śmiecz katowski wąski i szeroki.

- Szabla (Säbel - sabre) znana u dawnych Dakow, Słowian, Hegro, Murzumanow, a od 11 wieku w Niemozech była jednosieczna zakrzywiona (Karabela, batorówka, angartówka); szabla perska i mawrytańska zwana (Seymitar - cimettere) paracenińska miała krotką zakrzywioną u spodu szerzą głownię jednosieczną.

- Szasak czołki była to krotka szeroka szabla bez jeliów.
- Szpada francuska z wąską głownią używana do strzyc w XVI wieku (Hofdegen).
- Rapir (Papier) powstał w Hiszpanii za Karola V do nauki jeździć. Floret (Fryshyng) 695

Rüstung in ihren Einzeltheilen

Helm

Halsberge (Kotwiez - colletin, hausse-col) - na to nadziwano: (cyngret.)

Kehlstück (gorgerin - naszyjnik) z kółku szyn ztożony. - Kotwiez, obroźka

Kürafs (cuirasse) ^{korazza} Składat się z: Kryjs

Brustplatte (plastron) getrieben, damasirt oder tawchirt, pleszek na piersi 1526
in Facetten geschliffen, ^{gerint} przednia część, miewata
Gräte (tabule) z góry nadót środkiem biegnąca -
over Rüsthaaken (arrêt, faucre) z lewej strony
w kształcie haka do utwierdzenia włóczni.

Rückenplatte (dossière) (Rückblech) numerat 1635

Kleine Schienen (petites plaques, lames d'aiselles)

Achselstücke (épaulières) mit oder ohne Ränder (passe-gardes)

Achselhölscheibe (rondelle de plastron)

Vorderschutz (bracornière) przypinany do pancerza dla ochrony
łędziwi, ztożony z szyn

Krebs (cassette) przypinany w środku do ^{szyn} pancerza dla ochrony
kółku czepi rącej dla ochrony łędziwi

Gliederschirm (brayette) dla ochrony międzykroczą.

Hinterschutz (garde reins) przypinany do pancerza z tyłu, z szyn.

Armschienen (brassards) ztożone z Vorderarmzeug i Hfir: Naramnica 1526
Naramienik 1635
Korwara
armesagi 1635

~~ter~~ terarmzeug (karwoze); które pokrywały Mreusel lub

Ellbogenkachel (cubitrière) (armillae)

Kampfhandschuhe (gantellets): na całą rękę: Fausthandschuhe 15 Kawię

(moufle, miton); - lub Schuppenhandschuhe gefingerte

(gantellets a doigts réparés) zwykłe z irchy jeleniej z narzy:
ferni tuskami metalowemi.

Schenkelochiene, oder Dieling, Dicheling (cuissard) pokrywał goleni

Kniestück (genouillière) na iglicu kolana (boucle), na kolanki 1526
na kolanki 1625
na golenice

Beinsohlenen (grèves, jambières doubles) pokrywały piszczele (Knemide, ocrac - tumelières)
nabiodki 1526

Rüstschuh, Eisenschuh (soleret, piedeu) z hakami (w X wieku), z dno:

bern (Schnabel - à la poulaine) w X wieku; w kształcie walcowej nogi
lub niedawiedziej Tany (Holzschuh form. Bärenklau) od r. 1448; w kształcie
dnioła Kawi (Entenschnabel) od r. 1360.

Przy turniejach nadziewano jeżese na pancerz :

Schulterschilde (épaulette - garde-bras) lub
Scharfrenntartsche (manteau d'armes - Tournier Brust-
schild) z podbródkiem (Schembart-à mento-
nière)

Tournier-Lendenplatte (grand cuissard de joute)
Schwebescheibe (rondelle de lance) do zakładania

Kopii

Rüstthaken (francure, arrêt de lance) do podtrzymywania
Kopii, przysporowany do zbroi.

Vorhelm, Barthaube (haute pièce, haute mentonnière)
zakrywająca, rzyjski podbródek i spodnią część twarzy.

Zbroje żelazne jako niedająca dostatecznej ochrony przeciw
broni palnej, zaczęto w XVI wieku zarzucać; pozostały
aż do połowy XVIII wieku w użyciu tylko pojedyncze
części jako to pancerz, kosałka druciana, karmarsze.

Pod pancerz wkładano zwykle kaftan watawany (buffleton
- Koller).

przyłbica, rzyzak 1526
przyłbica (Narmpfritzen)

Heilm (casque) niewodnie miał kształt żelaznej czapeczki do której
prymocowana była kosałka z kotek żelaznych (przyłbica z mierzwi-
ką, z arabskiego miot, t.j. epinoki) (cmail) (Stinghaube). Kształty
helmów były nawiązujące:

Topfhelm (heaume) w XIII wieku kształtu komiarnego z obroną na
nos (Nasenberge, Nasenschutz, Stembert, Schemenbart - nasal)

z żelaza, brązu, z ozdobami srebrnymi. (Stechhelm, Kolbentaurmehelm)
Kesselhaube (bairnet) w XV wieku potoczony z kosałką drucianą, oz-
dabiany często tak zwanym klejnotem (Helmzier - cimiere)

Schale, Schaller (salade), wygięty na zewnątrz u spodu, z obroną karku
(Nackenschutz - courrenugne) i obroną brzozy (Kinnstück - barière) men-
tonnière) która przytykana do naszyjnika (Halsberge - gorgerin)

Eisenhut (chapeau d'armes) miał szerokie krawędzie, podobnie jak i
Eisenkappe (pot en tête) w XIII wieku (calotte d'armes).

Burgunderhelm (bourguignote) w XV wieku w formie dewonu (timbre)
z grzebieniem (crote - Kamm) z daszkiem na oszy (Avance - Augenschirm)

obrona na policzki (Wangenklappen - feillères) i obroną karku (Nackenschutz -
courrenugne)

Visierhelm (armet) z ruchomą przednią częścią (Visier - nezail).
Morion (morion) w XVI wieku używany w piechocie, hiszpański hełm

z promi otwartymi bokami i tyłem na wygięte brzozy i grzebień poprzeczny (Zickelhaube).

Birmenhelm (casquet) w kształcie gruszki z rzymską odgięty.
Orientalne hełmy tureckie, perskie, indyjskie, chińskie, japońskie (mają ruchomą obronę nosową
(nasal) i wierzchu tarczyki).

(Kapelin)
Cervelière

poliszki i rzyzak (Visier) 1526

Hundskop (mit spitzeiger
Vierwahnhaute)

Hletem wielkiego księcia Jarostawa ^{Wsewłod} ~~Wsewłod~~ ^{owicza}
 z r. 1215, znaleziony został r. 1808 pod wsią Lipicz koto
 Jurjewa w Władymirskiej gubernii. Ma kształt normandy;
 ki zakończony z wierzchu utraconą tulejką; z przodu wy-
 kuta naszka z wypukłością na nos i otworami na oczy;
 nad czołem mata srebrna postacana tarna z wyobrażeniem
 S. Michała i napisem Stariańskim „Wetykij Archistatize
 Gm. (Hofproden) Michaike, pomozu rabu swojemu Theo:
 doru“ (krześne imię). — 86: Drewnosti Rossijskago Gosu:
 darstwa - Drewnija i nowaja Rossija 1875. Tom I str. 92)

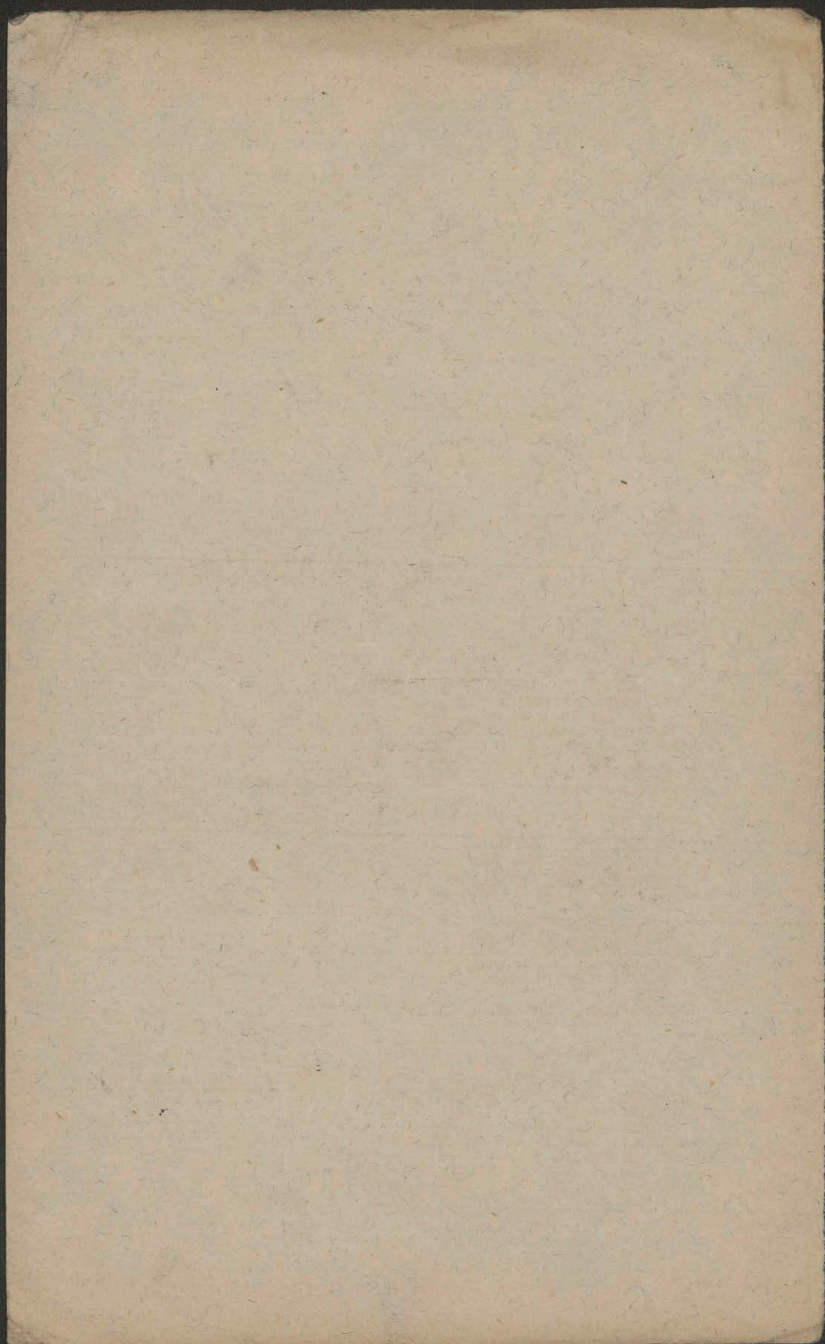
[Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

I.

45².

Wien, wyost zomy.

ratyza miasta austryi
w jednej Messy paucowicy
obok innych starozytow
takze mierz cesarza Karola
Wielkiego odobionym mistem
mi odobami wyzelenane
W r. 1855 wielki Ksiąz
Ludwik III zarządcą
miasto ~~miasto~~ w ratyza
pokazywał burmistrz
wy ow mierz stanożony, wielki
Ksiąz w zimnim sereży
złpocenie tego zabytka
~~W r. 1855 w r. 1855~~
wyostremie zawolat. Kłiryz-
ofiol Kajat ten mierz wyzłpocenie
To ja, profes Wafry Krolewskiej
odmexi upokorony burmistrz

Bronie: 1) Miecz (mecz) (Schwert) miał szeroką obo-
 ręczną głowicę (Klinge) z jednym lub kilkoma ~~o~~ brzo-
 dem na krawędzi (Blutrinne), bywał gładki albo zębati
 (zubczasty). — 2) Szabla (Sabella) krzywa od czasów
 tatarskich używana — 3) Szablak (Szablak) od miecza. 4)
Tessak rodzaj krótkiego miecza z jednym ostrzem. 5)
Kisień (Kisten) (Schlegel) była to kula metalowa
 przystawiona na tarczy do trzonka. 6) Konczar
 (Konczar, Konczar - Degen) rodzaj długiej i wąskiej
 szpady o trzech lub czterech granach. 7) Kinżal (Kinżal
 Dolch) noszony za pasem, krzywy. 8) Noże noszone przy
 pasach (projasnyj), przy szajdakach (podszajdasnyj),
 lub w butach (podrapoznyj). 9) Kopja (Lanze) długa
 miała kanciasty ~~o~~ wierzchołek. 10) Rohatyna miała
 płaskie ostrze; jeżeli to ostrze było wygięte, zwano
 ją Łownia. 11) Berdysz rodzaj siekierki na długim
 obuchu używany od piechoty. 12) Łopoch (Łopoch) szerza
 siekierka na krótkim obuchu używana od kawalerji.
 13) Halabardy (Alebardy) i Partisany (Partisany) od
 XVIII wieku. 14) Sulica krótka włócznia do rzucania
 (Wurfspieß), zwykle ich było na rapas 3 w futerale. 15)
Dziła rodzaj włóczni. 16) Sajdak czyli futerał na łuk,
 nieważ czasem pokrowiec zwany Łochtuj. 17) Kusza
 (Samostrel) z kwasem do nawiązania. 18) Dziła (Przeczaty)
 jako to: Kolubryny (zmijki), falkonety (sokołki, wot-
 komejki)
 Ozdoby wojenne: Czekan (młotek), Szestoper (Pernać,
 Pernać, Burdyhan), Butawa.

1840
The first of the month
I received your letter
of the 10th inst. and
was glad to hear
from you. I am well
and hope these few
lines will find you
the same. I have not
time to write you
more at present but
will do so again
soon. I am
Dear Sir,
Yours truly,
J. M. Smith

Uzbrojenie: I) Okrycie ciała: 1) Kozła zbroja (Dospiechy Kozłatija) składała się z kozzuli i rękawami robionej z kółek żelaznych lub srebrnych wyściełej twardo pod ręką, lub z kotnierem. Kolczuga robiona była z drobnych gęstych kółek okrągłych; Szajdana z kółek płaskich, która jezeli sięgała do pasa i do łokci tylko zwata się Łotubajdana.

2) Blachowa zbroja (Dospiechy doszczatija - Schienenrüstung) składała się z blach metalowych (deski); były zasiejgataniki: Pochterec czyli Pachterec była kozzula zbrojna naszyta na piersi, od tyłu i z boków, rzędami małych blach żelaznych lub mosiężnych. Katantar (katkan?) składał się z 2 części: przedniej i tylnej bez rękawów, miał naszyte blachy żelazne i noszony bywał na kolczyku. Jumszan czyli Jumszan, kozzula pancernowa naszyta blachami metalowymi na piersi, od tyłu i z boków, mająca rękawy. Kujak z sukna, adamaśku lub axamitu kaftan z naszytymi blachami, miewał czasem tyłki z drzewa blachy (szczyty), jedna na piersiach a druga z tyłu. Łot-tara (Spiegelharnisch) pięknie robiony, podobny do Katantara miał blachy pomniejsze szlifowane ruchome. Łaty był panerz przedni i tylny z 2 blach, rzadko używany. Kiryś całe uzbrojenie pancernowe od stóp do głowy.

3) Przerzywana zbroja (Segilai) było to wtaświwie kaftan watowany bawełną, pakutami, z przodu zapinany (stębnowany) noszony od uboższych. — II) Okrycie głowy

1) Helm (Sztem, Szotom) noszony na czapie, z żelaza kuty zatkrywał całą głowę aż do podbródka i szyi. Szwarz pokryta była wójcem, czyli żelazną maską mającą wygłobienie na nos i otwory na oczy, lub też siatką drucianą. Czasami miał tak zwaną nosową sztykę (czyli nożyk metalowej szyni, który na nos mógł być opuszczany, albo przez którą w dół się powieszony, czasem też był na zawieszach.

2) Kotrak czyli wysoki kapelusz z metalowymi ozdobami, po-
 krywający głowę i tylko twarz była nie zastoniona, od niego spusz-
 czano się na ramię, na podłokcie i na biodra siatka z kołosek. 3) Szy-
 szak (Pickelhaube) był to hełm z długim wierzchołkiem czyli
 szczytem (szuch) w którym umieszczano kity lub proporcjuszki;
 wzniesiony był czysto kroć za hełm. 4) Missiurka (Sturmkap-
 pe) była płaska czaszka z siatką kolczastą i pokrywaną na
 uszy czyli nusznikami. jeżeli czaszka ta sięgała aż do czoła,
 zwano ją Przybica; jeżeli zaś była tak małą i płaską, że tyl-
 ko wierzchołek głowy pokrywała, zwano ją Napiesznik i wte-
 dy spadała od niej na dół siatka kolczasta. Missiurki noszo-
 no czysto pod hełmem. 5) Szkapka żelazna (Eisenkappe) był to
 hełm zwykły, pokrywający głowę, kark i ramię, tak iż cała twarz
 wolną zostawiała. 6) Szkapka miedziana, hełm wschodni czyli
 turecki, z pokryciem na nos (Nasempfeil). 7) Jerichonka,
 hełm stalowy z ozdobami wykładany srebrem i złotem. 8) Szkap-
 ka bumarzaja była to czapka watowana bawełną, mająca
 naszyte sztabki żelazne, bywała z futna i miewała pokrycie
 nosowe (nozyk). — Okręgie innych części ciała: 1) Narucznik
 (Barmica) ^{Kielberg} = jednego lub kilku kawałków. 2) Branienniki (Naruczki)
 (Armbrust) składały się z 2 żelaznych wygiętych płyt, które za pomocą rzemieni
 i sprządek z sobą były spójone. 3) Karwasze (Zarukawca) podob-
 nie z 2 płyt, pokrywały staw od ręki. 4) Rękawice (Rukawice) na-
 szyte na rękawicę skorzaną, strzęgły tylko rękę zewnątrz. 5) Br-
 kolanki (Nakolanki - Kniehschienen) były ruchome. 6) Bragolemniki
 (Donoży, Obuturtyki, Obatarłyki - Beinschienen) była to płyta
 wygięta w kształcie goleńca.
Tarcze bywały plecione, ze skóry, z żelaza, mojądzu czysto kroć
 wykładane srebrem i złotem, płaskie, wypukłe, okrągłe, granio-
 te. Tarcza taka (szczyt) miała w środku wypukłość (jabłko).
 jeżeli szczyt ten był okrągły i miał otwór wygięty na rękę i
 zabezpieczony płytą wygiętą żelazną, zwano go: Tarcze

Dawne ubiory w Rosyi: 1) Koszula (gorozka) ^(ozerekie) płócienna wyszywana u kołnierza (i na piersiach i rękawach koło ramion (Taftowki, Taftowicy) czerwonym jedwabiem lub niciami, lub złotem, podobnie i na mankietach (zarukawja). 2) Spodnie (ispodnicy) najczystszej szerokie (ształy) zwężane u pasa sznurem. 3) Zwierzchnia suknia (aszam ^{z motna} lub sermiag, sermiasznyj kaftan z futna grubego szarego) zapinana z przodu, z wąskimi rękawami, sięgająca do kolan. 4) Kaftan obcisły najczystszej z jedwabnej materji sięgał do kolan, z tyłu miał do góry stojący kołnierz (kosyr) wyszywano bogato złotem i perłami. Noszono go w domu, na nim noszono 5) Ferezycja (Ferjaz, Ferezaja) z axamitu, brokatu i lub futna sięgająca do kostek, bez szanu i kołnierza, mająca długie aż do ziemi spadające rękawy. 6) Ochopień (Ochaben) z mory, atłasu, brokatu, miał długi czterościanisty aż do środka plec sięgający kołnierza,zewodzewany był na ferezycji. 7) Jednoradek (odnorjadka) bez kołnierza, z sukna, karszji (kirsaj) rodzaj paletota. 8) Szuba czgły futro z bogatej materji, podryte u majstrzych futrem tureckim (rysiami) lub ruskiem (z rąsaj, lisów, marmurków, soboli, bobrów, gronołtajów i lodowych lisów) miała kształt ochopnia i posiadała kołnierz. 9) Futub (było futro ~~czgły~~ baranie ubiędniejszych. —

Do wytworniejszych ubiorów należał: 1) Ferlik podobny do ferezji, z wąskimi i krótkimi rękawami, czgłem futrem podryty. 2) Kaftan turecki, długa suknia na kształt

szlafroka, bez kołnierza. 3) Sijun miał stojący bogaty kołnierz, na którą to suknię nawdziewano kaftan stanowy z krotkimi i szerzemi rękawy. 4) Łatno rodzaj bogatej jerezgi z axamitu lub brokatu noszonej na innych sukniach. 5) Opaszen rodzaj kontusza z krotkimi szerokimi rękawy. 6) Inne suknie: Bugaj, Portyzerze, Tentenia, Czuga, Ormiaczok i t. d.

Podczas zimy noszono suknie czarnego, wiośniowego, gwóźdźkowego lub purpurowego koloru.

Pas (pogas) bywał ze skóry jedwabiu lub axamitu, haftowany złotem lub srebrem perłami i kamieniami drogimi miał różne bogate wieśidełka (kantorgi, turzuki - Trudnulu) lub wacek (kalita). Pas z suytej jedwabnej materji zwat się: kuszak.

Bojary nosili Tancuchy złote (Czepy) i rękawice (Perzatkki)

Do pokrycia głowy używano: Sztykoiw marmurkowych, (Szapka murmotka), Kołpakow futrzanych, Czapek ~~czapki~~ futrzanych spadających na szyję (Szapka gorsatnaja) Czapki te miały w środku guz z kamieniami ~~drogimi~~ drożych i perel, przytem kile lub szmury z perel. Wysoka czapka caszka ~~czapka~~ którą sam wielki książę nosił zwata się Tadjia.

Buty (Czoboty, Sapogi) z ostremi dziobami, w górze sznurowane, bywały z czarnego, żółtego, zielonego lub czerwonego safjanu albo axamitu złotem i srebrem wyszywane.

Stroj bardzo rzadko używano, natomiast zwykłe kanczuz lub kiscien.

Dotychczas r. 1698 wydał rozkaz co do strojów dworskich, ukazem 2 d. 4 stycznia 1700 zaprowadził stroj wojskowy, a r. 1701 zaś stroj niemiecki czyli rękawiczki cudzoziemsko francuski t. j. surduty, kamizole spodnie i buty.

49 najbogactwem źródłem
 Berdyz (albo obuch berdebujska, węgierska) zwat jest młotek (w do porzucenia dawnych
 rękop. krolowoska: mlat) albo czechen (persk. czakulz = laska) lub ubiorn i usbrojen rus.
 Klewec Kik: są drzeworyt w
 Podrozi Majerberga

Sita zbrojna Polakow i Rosjan skadala się z konnicy (komornika) i wlocegnicie.
 czyli jazdy; piechoty najmowano lub wybierano (wybraniy - hajducy)

Hełm turecki czyli arabski albo wschodni zwat się
 na Rusi w XVII wieku: zetychonskaja szapka t.j. może
 nowany w Palestynie podczas kryzysowych pochodow; albo
 może od przymiotnika Jurgenstki; t.j. Gruzyjski.

Forma jego ze stali bianafta. 1) Wierch (wżene) 2) Nosowa
 czeski (Nos) 3) Nauszki (nausznie) 4) Dna zawiasach 4)
 Tylnia czeski (Zatylok) najczeski z blach ruchomych. 5) Tu =
 lejka na pioro lub ozdoba.

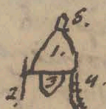
Hełmy (Sztem) ruskie byty ze stali (butat) z wykowanemi ptas. Prystbica
 korzezbami (czekannij) - stalowyi storony)

Podz. III Tabl. 17. 18 jest hełm taki ruskij z kowanemi
 rzezbami na których Herkules i Anteuszen roboty wstkaej
 w gubnie Benvenuto Cellini, darowany r. 1591 przez Zyg.
 munta III carowi przez posła Dawta Sapieha - tego ro-
 dzaju hełmy zwano Szapka albo Szyszak grecki
 byty z blachy stalowej nabijane ztatem lub srebrnemi deseniami

Hełmy germańskie zachodnie z wizerem (rjeszetka) zwa =
 ne litewskimi na Rusi nie byty używane.

Hełmy mongolskie zamiast nosowej czeski miały maskę z szysz-
 ak (Liszyna) szyszak

Wogole ~~hełm~~ zwat się hełm orientalneij formy w kfytacie czeski
 z piropuszem; jeżeli zaś hełm miał kfytadę pdałki miser =
 kowaty, zwat się Misurka od perskiego słowa Miser
 39. a arabskiego Michler t.j. nakrycie głowy. Miasta
 Kairu czeski głowniejza zwata się mistr. t.j. greckie mitra albo

(à mailles)

metropolis. Do misjiurki przyciępiona była kółka zbroja
czyli z drucianych kółeczek obojętym barmica.
jeżeli z szerep misjiurki oprócz drucianego obojętka miał
nauszyniki i Zatytek z blachy to zwano Przybica. w
Łolsce zwano przybicą wierzch misjiurki t.j. drucianej siatki.

Zbroje (Łaty) były z nakolankami, zary kawiem. Suknia
wzywana na panewy zwata się Natatnik, a podpanewy

Łodtatnik. franc. gambouon

Bachterec był to kaftan z stalowemi przegami i kółkami
pod spodem watowany z rekawami (z przodu na sprzątkę
zapinany, używane głównie na Rusi i Litwie gdzie zwano
go popolsku Bachter; pochodzi z łaczi t.j. bogatyrstija

Łaty. — Kółka druciana bez podzewki czyli kółzuga
zwata się Bajdana, czyli Badana misjiurkaja albo

Łotubojdajan

Kabat suknia - talariis dalmatica t.j. odzieja dalmacka
z Łąd dotoman) - Zupan (z rubbon) - Dotman był

krótki zupan czyli dżurfiy Kabat - Zuha (franc. tain).

Łoga - Kontusz (węgier. Köntös) - Zupan (węgier.

rubony) - Dotman miał rekawy ucięte

kaftan z kółzugi (czyli drucianej misjiurki) z krótkimi
rekawami, zapinany z przodu; mający rękawy i szelki
zwat się Juszman; był z tanuszkami; różnił się tem tylko

od Bachterca że był dżurfiy

Zbroja Karacena w Turcji (armure à facettes) ma ciałe
płaszczki i był bez rekawów, lub złożona z wielu płaszczynek
nafrumanych na watowanie zwata się Zercato i nie była na zachodzie

używana tylko w Azji.
jeżeli kółzuga (kółka druciana miała gdzieś
dżurfię, to ją zaprawiano kółkiem z blachy miedzianej czyli
rozetą zwaną Myszci (z perskiego niszran t.j. cel, meta)

Kotniczka zbroi
W najdawniejszych
czasach rozróżniano
Kowale chetmów (z niem.
Helm) Galearius
- Heaumerius - Hea-
mier od pancerni;
Koiv (z niem. Koiv)
Loricarum artysta -
Haubergier - Hau-
berger) of Armifex.
W XII wieku gdy na
zachodzie zaczęto uży-
wać kółek zbroje, za-
częto panewy, chetmy
i inne przyodziewki
inkrustować (damas-
quinure) i wykładać
z złota lub srebra.

Kujak był to pancerz wstawiany z ruchomych szyn
 żelaznych, albo naszywany drutem (pochodzi od
 Mongołów) - Pancerz z szyn całych zachodni (cuirasse)
 zwat się Laty (po polsku: płaty) z blachą przednią
 (doska tarczowa) tylnią, naszyjnikami (oszejnik) na-
 ramiennikami (na ramki) nagołennikami (na koljennik)
 karwaszami, rękawicami, botami żelaznymi, hełmem -
 hełm do miśki kryli kolziej zbroi zwat się Prigibi:
ca (Prigibica) - Kaftan wstawiany naszywany szynkami
 i kotejkami, bez rękawów spisty po bokach sprzązka
 zwat się Bachterec (Bechter), pochodzi z Azji; był
 najczystszy bez rękawów. - Koszula żelazna kolja, jeżeli
 miała na kółkach wykute litery lub słowa zwano
Prajdana na kółkach - Bechter jeżeli się z przodu
 zapinał, to go zwano Juszman: podobity futnem -
 jeżeli Bechter miał tufki nosiszne i stalowe w de-
 senie (armure à facettes) to go zwano Tercato
 (od defenia okrągłego w środku) - Koszula druciana
 w kółka zwano też Kolczuga - naramienniki
 z blachy okrywające rękę (karwasze) zwano Pzerewec
 jeżeli były z szynek i kotek zwano je Zamkawy i uży-
 wane do Bechtera (aryjatyckie) - nagołenniki z blach
 żelaznych zwano Baturtyk albo Ponozy (jambière)
 - karwasze z blachy zwano Naruczy (brassards) - Ter-
 ca miała okrągła zwata się Szyjt (rondelle) - jeżeli
 tarcza miała w środku wypukłą wzniosłość, zwata się

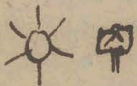
Takowe uzbroje-
 nie pochodziły z
 fabryk w Anglii;
 Niemczech, Prus-
 sie.

(chemise de mailles)

(Cotte de mailles)

Tarcz (targe a brasoard) - Tarcze plecione z trzciny były
 wschodnie - Tarcze drewniane pokryte skórą noszono pocho-
 dzity z Persyj - Tarcze żelazne wypukłe (Bouchier) z
 zachodu. Słowo Tarcz jest arabskie: tars użj
 w turskie: targa. niem. Tartfche; tarcza była mniejsza
 dla konnicy, a pausza dżuzfa dla piechoty podług
 Knapusa. - Czekan (marteaux d'armes) była to laska
 z młotem po polsku zwat się tej obuch; po serbsku
čekanac od słowo čekanić bic młotem. - Opóź
 tego używane były w Rosyj Topory (hache d'armes) -
Alabarty - (Kopie pestiviranej) - Buzdygan jest słowo
 tureckie buzdy-čan (Möjje) t.j. berto wojewódzkie;
 po węgier: Buzgany, Buzogany - jeżeli buzdygan
 miał pięta to jest 6, 7, 9, 10, 8 pięc zwat się Lernat
 - jeżeli miał 6 pięc zwat się Szeftoper (masse d'armes
 a six pans) - Oputawa miała wierzch okrągły
 używane dla dostojników
 - Napis na Karabeli (w Brizejnoj patalje): "Judica
 domine nocentes. me. expugna. impugantes. me."
 - a na innych IC. XC. NIXA. - następne klingi po:
 chodziły z Szyrymu i Kafhemiru. - Szable były
 knywe, węgierskiego kowu miały rowki (na krew) z
 znak i. albo II - jeżeli szable była prosta zwata
 się patafz; jeżeli była czasem z rybiej kofii, a nożny
 pochwa z jaszczurki albo capy - Konierz (estoc, fuston:
 ynu, Turzim, Paruzimfufim) był długi cienki, gramiaty,
 ostrokonczasty; po rosyj: Konizer, po arabsku. chandiar
 lub kinizat.

 wschodniego po.
 (człku)

na tureckich mieczach czyli szablach są zdania z Turcy
jakowej Koranu i najwięcej zdanie: „Niemaż wity i mocy
bez pomocy najwyższego. Niemaż porażki bez pomocy
Zulfagara” - Zulfagar był to mian, sławny Alego
który dostał od Mahometta, był z konzysty i pnie
najwięcej ten znak na głowniach arabskich.

Napisy na mieczach: soli Deo gloria. - Fide sed cui vide.

- Kindzat no rusk. Kindzat (poignard) mają kształt
nożów małych zwanych drys.

- Samopaty dawno zwano na Rusi Lisuzat (serquebuse)

- Pas muzykietowy z na bojami (^{wirzami} Bandeliers) walcze
Berendejka, używany był od muzykieterów niemiec.
kich.

Berdysz (hallebarde) był rodzaj uzbrojenia tylko zamiast
młotka miał fićkierkę (bartę). - z tego powstała

Partyzana (u Gotów Bart, Bardisan)

Dzeryd jest to metalowa kopja (azyatycka nazwa)

Tesak była szabla szeroka krótka, krzywca.

Rohatyna była orzechem dla pieszych lub na polowa:

nie używana; miała gród osadzony na drzewcu

czyli ratowiszczu. W Latopisach ruskich podr. 1149

przy osadzeniu Lucka przez Andrzeja Georgewicza Kfiscia

przed Szeftawowi wspomniane są rohatyny (w pogani-
skich moziach podobne - of Orusep)

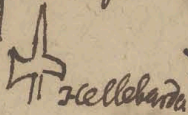
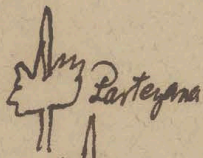
Kopja była to dłuższa rohatyna i miała gród kanciasty

graniasty nakształt bagnetu, cienki - Grotyn była cienka

lanca. - Sutyca

Lastezany i Halebarty (Protazan, Alebart) były to berdyże na wielkich sznurkach na wysokich drewna używane do strażnicy honorowej. Lastezany były wysięte w różne figle topory - Halebarty były ras topory cienkie.

Samostizat (arbalet) czyli Łuk samostreżny (arbalista) wspomniany już r. 1185 w Kronikach ruskich. Samostizat czyli kufza miała przykład wyładany kofin i ~~katana~~ spust. Do naciągania kufzy używany był żelazny Kos torrot - a do strzelania strzały z żelazem lub flepelety - Łuk i strona

Sajdak (w Diagatajskim - tatarskim języku: Sadak ozna-
czał przybor zbrojny t.j. Łuk z strzałami. - Sajdak czyli
pochwyt w którą Łuk wkładano zwano Nafuczie
(coryte) - Kotczan (casquois) był mniejszy sajdak i kiot.
Szy, zwano go też Sut. Lokrowiec na sajdak zwat
się Tochtuj (fourceau ou etui)

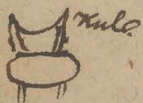

Rogi, trąby, furmy
bębny, Kotły.

wojenne wozy kowane
średnie, kołofy z dyszlem
teligi na i konia z okłob:
kami bez dyszla. - Janie

Tutumbas był to kołof (timbale, rosz. litaw) no którym
bito patyczką która miała przywiązana kulka
(Woszczaka). - (Różnił się tutumbas od francuzskich
bębnów w XVI w. w Polsce zaprowadzonych)

uzbrojenie koni: Czoldar (housse de cheval) no turaku
Dzultar różni się od czapraka tem że przykrywał
nieś i był koniowi, był używany dawniej z kol-
czyj roboty i miewał napiesznik. - w Rosji strzono
też konie w Nakoljenniki (rodzaj brzoślet konskich)
(genouilleres) - Uzdziemia jęzeli miała Januszki
zwata fr Reszma, miała napłówek (natobnik -
fronteau - żarżak było to siódło Kirylbasz skie, miał
z xule czyli fronysta

Kozłuzgi czyli Kozłuzę zbroje z konicznymi kietkami brzoza porzątek
 w Indjach gdzie dotąd w Delhi płatnerze sławne takie robią wzroby.
 Z Indyjiochodnich przeszły owe formy do Persyi i Arabów. W Europie
 najprzód Sławianie używali Kozłuzg: albowiem już na Kolumbie
 Frajana wyobrażona Kozłuzka Sarmatów w podobnych Kozłuzgach
 i kietkach. W bitwie pod Dorostotem Kozłuzga (ὀδὸν δὸς ἀστῆρ)
 stalowa i żelazna - podług słow Lwa Kalojskiego Diakona - roku
 971 obroniły wielkiego Księcia Swiatostawa od ciosu który mu
 zadał Anemas przyboczny Strajnik Eymischa. - Do rzędu Kozłuzg
 wschodnich należą: bakttery, bajdany, potubajdany, kotontary
 i jusemany, które były z kietek z rzędami stalowych ztoteł wy:
 kładanych sypn czyli tuk, i które wdziewano na potkaftanie
 albo na zupan. - Panierze przybyły od Drymian gdzie uzbro:
 jenie (πανοπλία) - cataphracta, lorica hamata | lorum - po gotycku:
 liedr, läder = skóra, remieni; thorax | cuirasse ^{skóra} = skóra: |
 składano się z blach czyli płyt (lata lub plata po czesku -
 lacinia) czyli skorannych albo remięanych napierśnikow na
 których przoszyte były latunniya blachy rzędami lub tufko:
 wato (czeszczkowato - karacena od corazzo). - Greckie uzbro:
 jenie Πανόπλιον (z tego nazwa panierz) podobne było do rymf:
 rufkie Zercato (panierz) pochodzi może od wschodniego wyraża
 zersch lub zyrsch (t.j. uzbrojenie, Kozłuzga). - Panierze Kozłuzę
 mające kota mofijne lub miedziane z okrągłej blachy (miszen)
 pochodziły z Czerekasji. Czerekieckimi zwanono też panierze Kozłuzę
 naprzyte na materji jatkiej z rozporkami po obu bokach. -
 Kujak był to panierz chiński, mongolski lub katmucki (Kujak
 jest słowo mongolskie) był to rodzaj pilfiowego ^{lub wutowanego}
 kaftana mający naprzyte w środku szynę żelazną ^{(przybite gwóźdźkami}
 kaftan ow pokręwał pierś, plecy i tył i rapinał się szynkami
 albo ~~ku~~ guzikami; do tego należały także podobne nagolenniki:
 Kawaleria chińska dotąd jeszcze używa podobnych Kujaków i ku:
 jazycznych chałmow. - Panierze Kozłuzę nazywane (cottes de mailles)

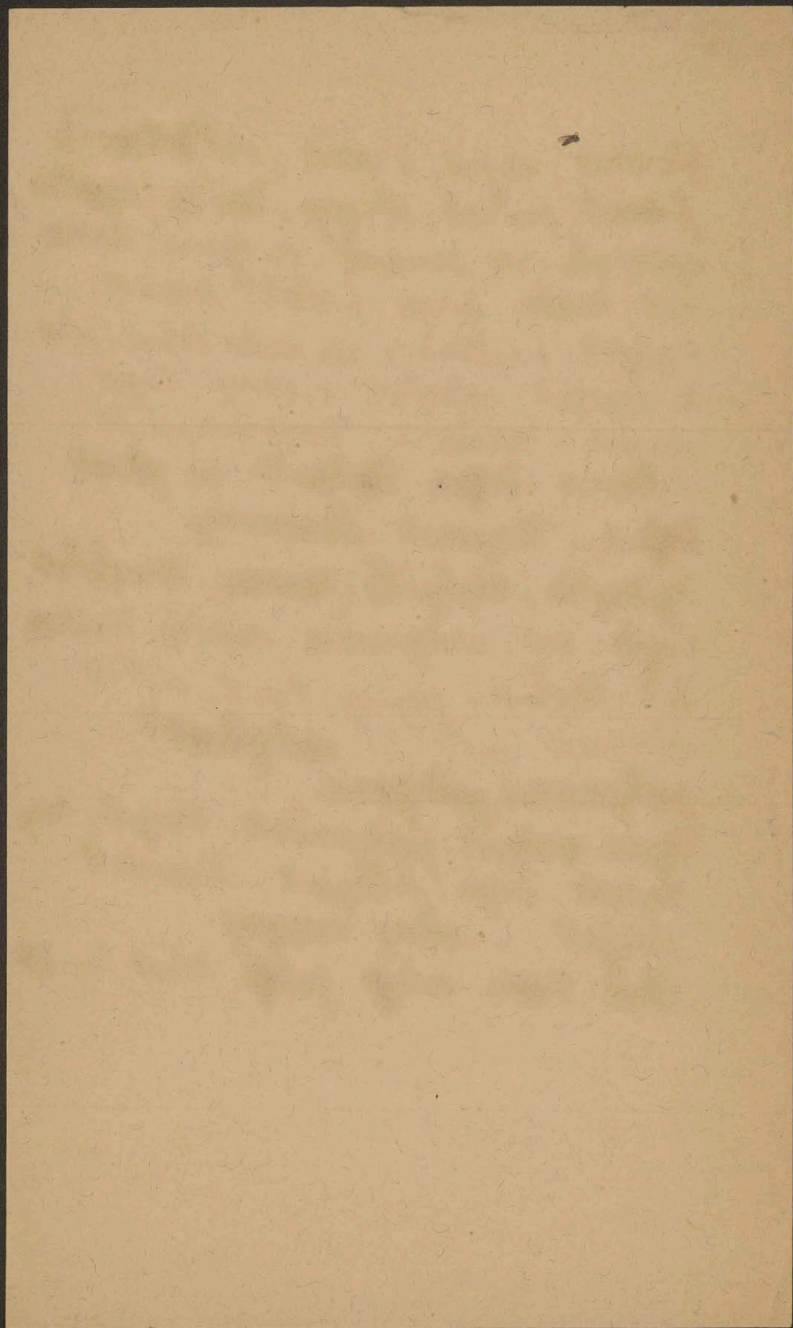
z kotek żelaza surowego, buty nożnane w Europie i dopiero z
krucjatami przybyły z ^{Wschodu}. Wilhelm le Conquerant w
bitwie pod Hastings (podług świadectwa Guillaume de Poitiers)
nosił podobną zbroję naprowadzoną, którą zwano haubert a miał:
les (gotyck: halsberga, frankońska: haubergeon, haubert)
W podobnych kaftanowych pancerzach mających napisane żony
żelazne wyobrażeni są wojownicy na Kobercu Matyldy żony
Wilhelma Zdobywcy. Na Rusi zwano ten pancerz: bajdana
misiuska (t.j. egipska, z Kaizu), a jeżeli nie miała na:
golennikow czyli nogawic: Lotubajdana.

Hełm. Na Kolumnie Trajana wyobrażeni Sarmatey wojownicy
w kolczugach i w ostro kończących hełmach podobnych do
nordyckich Haurianfink. W Krolodworskim rękopisie wspom-
niany jest hełm (złoty) też samo i w Słowie o potku Igora.
Hełm miał na wierzchu trąbkę czyli tutejkę, w której wsta-
wiano, pióropuch lub klejnot albo znak (jetowei czyli
jetow) z ozdobami. Przy kolczej zbroi okrywano ramię spadają-
cą po bokach naszyjnikiem (barmica) kolczem. — Szyjszak słowo
polskie oznacza hełm z blachy stalowej zachodni z naszyjnikami
i zatykami. — Szapka jerychonska jest hełm aryański do kolczej
zbroi mający zamiast kolczego naszyjnika naszyjnik i zatyki. —
Donisurka lub Szapka misiuska (arabsk: michfer; persk. mi-
zet = hełm) miała czapczkowate przykrycie głowy z którego spływał
kolczy naszyjnik. — Szapka niemiecka lub żelazny kotpak różnej
formy hełmy stalowe — Szapka kotmycka hełm mongolski lub chin-
skiej formy. — Sarose były stalowe, drewniane lub skorpane, jeżeli były
okrągłej i wypukłej małej formy to były wschodnio-rosyjskie. Diakon o potku
czarnych żelaznych wspomina rękopis Krolodworski. Diakon o potku
Igora wspomina o czerwonych szarytach. Sarose pokryte były czarnymi
materjami na których obicia i ozdoby metalowe; pod spodem były wato-
wane materja. Pawez (Pawez rośl. pawez czyli parois franc.
pawese włosk.) była ogromna tarcza przykrywająca całego wojownika.
Lew Diakon opisując obronę bułgarskiego mieśca Preslaw przez oddział
8500 Rusow pod Księciem Swiatosławem przeciw Kłemu siole greckie
wojako Cymiocha przez wąwozy góry Hemus czyli Bałkana do Bułgarii
mówi że Rusy wojownicy mieli potężne i długie do ramy nóg szaryty.

Główna, rapir, szpada, szablona
 floret, pumel, ofuzep, darda (krotka
 spisa), wloczina, samopas, rusznica, hakow-
 nica, karabin, fuszka, pistolet krowia
 szyszak, myslbia (u niej kaptur wifci) i ptes.
 ki szyszak, haloztuk zielony, kirys,
 hamierz - nabiodrki, naramienniki,
 Rekawica zbrojna, katanka na zbroi,
 szofica, kirysnik, szarierny.

Uzdeyka, wedzidlo (kawcan), murfytuk,
 Cugle, lic, nadziemica, siodlo, kulbarka
 tek, torlica, porog, torok, olftoo
 strzemie, pugliwko, nadqtorok,

podpiersien, podogonie
 Ogier, watach, podjerdek, kucyk, zomy
 dzinek, foz, szlapanak, krowak
 kufak, powodny, narogany
 Chod: krowz, szlop, galop, krus, tracht

Kolereu

54

mifiocka ielazna jarmutka z ktora; wifiat
wepnie zlozianych kotek miało towa ryftu
panceral od miotu Kowajut
Kopalin Rymfjubo na nich plosa w J. Koficah

Handwritten text in cursive script, likely a signature or name, possibly reading "L. M. ...".

Turki z drewna, stalowe
 tuczniy z Cornwallis
 na 480 toki prebijal
 straty zbroje w jed
 nej minucie 12 strzat

Armburst (Armbalifta)
 do XV wieku bron i do
 polowania do celu
 dotad w Belgii Angli

Rufnie, potlaki w XV
 hakownice z powiatku
 z Luntami

w XV Radziklofo w Nowym
 bedze zrealizom

1738 zamek batonijny z str
 na - penewka wspany

1820 chemizne Kaple

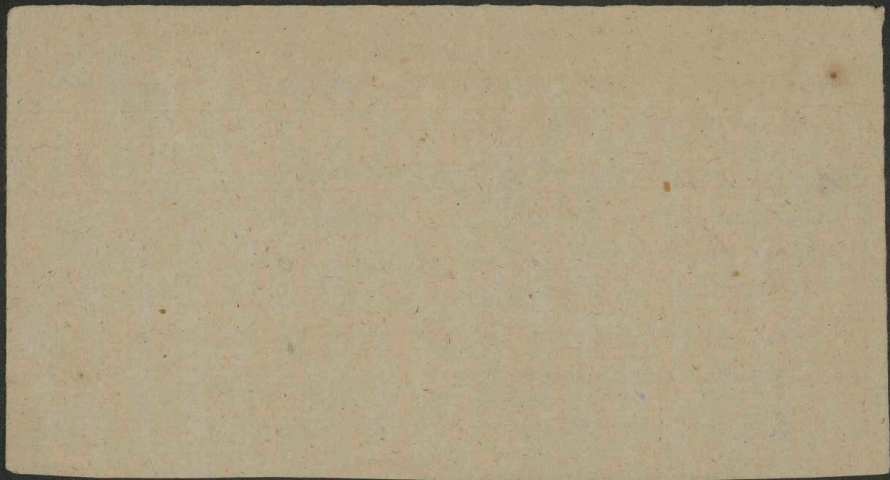
Sygodnik requiset 7 1/2 gr. weib
Bird Warts putt carro
guz Warts 6 gr. wiech
" Doxa 5-6 gr. weib 8 gr
Sygodnik putt requiset 5-6 gr.

2a Kontrolyre 1 1/2 10 gr weib □
weib 1 1/2 gr.
Putt requiset 30 gr.

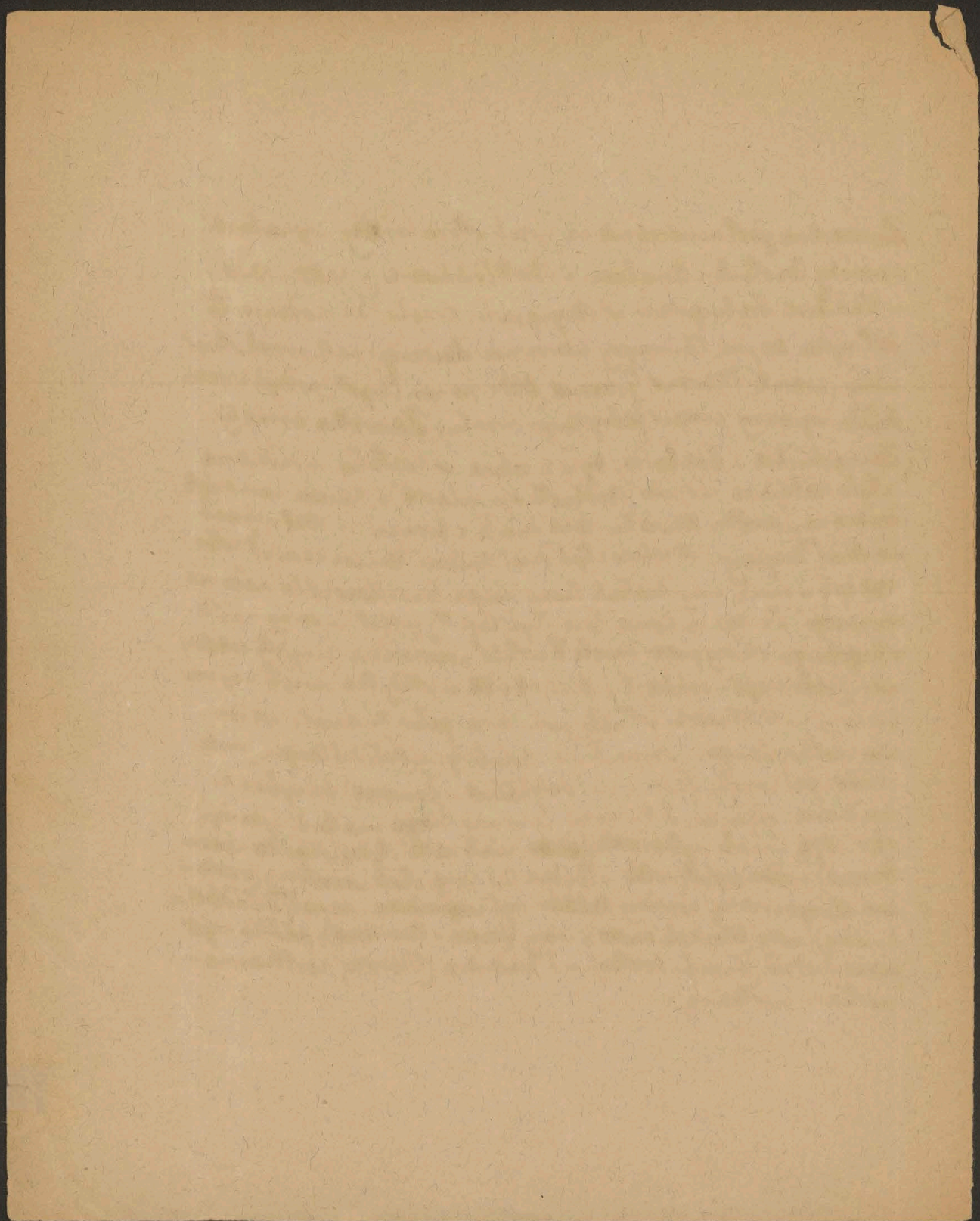
Kłosa hartowny starożytnego żołnierza złotem wypolerowany
 stowy brązowy widok wystawiony.

Ledwie ściany kościelne im nie odpędają

żołnierze dawniej mieli wyczerpać do zapaści z Tułką godzin
 żołnierz swiżtem kindyakiem pstrym w otchrem odziany.
 Królewskim, jestem towarzyszem chełpić się żołnierz
 Kamień świadectwa wielkiego o Koronie polskiej senatora
 niewinności przez jednego sławieca Polskiego wydany. W. K. Pań
 , 668. Rataju orz ziemie bergicernie.

Powszechnie jest mniemanie, iż proch strzelniczy wynaleśli
 2 mnichy Constantin Amalzen i Bertold Schwarz (r. 1280-1320)
 w klasztorze Fryburgskim w Strygowie. Wzelałoby podanie to
 jest mylące, bo już Chińczycy nierównie dawniej znali proch strzel-
 niczy; zresztą Marcus Graecus (846 r. po nar. Chryst.) podaje w swem
 dziele wyrazny przepis fabrykacji prochu. Pierwotne armaty
 (Donnerbüchse - bomba) były z żelaza w kształcie morderca,
 z tyłu nabijane od spodu (Rodenstück - culasse) i klinem zamknięte.
 Dopiero na początku XVI wieku łono działa z brązu. R. 1328 używano
 już dział krzyżacy: strzelano z tych dział kulami kamiennymi. Okol. r.
 1450 były w użyciu przy działach żopy (Zapfen-tourillons) dla nadania
 równowagi, a r. 1492 ruchome łozie czyli lafety (affut). - Jerzy Löfler
 w Augsburgu stawia gisier Karola V. ustalił powszechnie przyjęty waga-
 mier (Kalibermass - calibre) t. j. 6. 12. 24 i 40. i wtedy też zaczęto używać
 kul lanych. W XVI wieku istniały już różne gatunki dział: węzow-
 nice (Rothschlangen - serpentines), kolubryny (Feldschlangen - coule-
 vrines), falkonety (Falkaunen, Falghähne - faucons), bazyliuszki,
 morderce, organki. Szturmaki (Kanonenschläge - pétard) zjawiają
 się r. 1579. Działo czyli armata (canon) miała części: tylną (Zündkammer-
 tonner), przedni wyłot (völée - Vordere Mündung) stwoi wewnętrzny (Seele-
 ame) którego przekroj zowiemy kalibrem czyli wagomierem; zapal (Zündloch -
 lumière); uszy (Henkelanses); żopy (Zapfen-tourillons); gałka czyli
 grono spodnie (Knauf-bouton). - Mordercz (Mörser, Karthausen -
 mortier - mortarium).

Wincenty hr. Krasin'ski pofada
w Opiszgòrze

Chorągwie Szwedzkie (z pod Kis =
cholmu, austriackie (Maxymi-
liana), regimentu Mirowskie-
go, Kadetów i t. p.

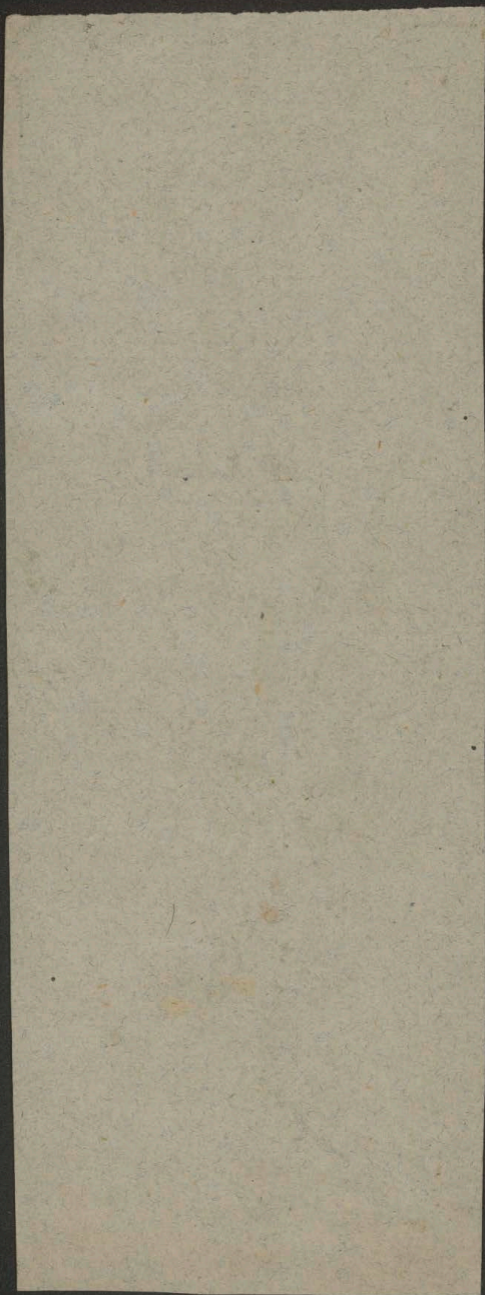
tarozę Stanisława Matachow-
skiego wojewody poznań, het-
mana Garnieckiego,

Ubrze: Władysław IV, ostat-
niego miśtra Karyjaskiego,
Krzysztofa Radziwiła, Stanisława
Krasin'skiego, Mikołaja Garto-
ryskiego

Szybyki: Jana Sobieskiego,
Kazimierza Krasińskiego,

Powdawy: Mikołaja Ubarpińskiego,
Krzysztofa Radziwiła, Alber-
ta Krasin'skiego, Michała
Uborowskiego, Stanisława
Matachowskiego

Sajdak Kara-Mustafy zdobyty
Latache: Władysław IV,
Dominika Garskiego, Kaz-
mierza Krasińskiego, Jana
Tarnowskiego, Piemigzka
Kawalera maltań, Kłicia W.
Ansprech-Beureuth elektora.

2 p...
Kakownica 2 p...
Kryzosem do...
c...
na zamku S. Eustachy
rura nast...

grube
rurka

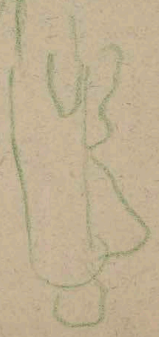
rura o...
Kakownica

panewka
Balcer Wetter a D 1712

do...
3. II

na...
3 j...
2...

3 E. 2...

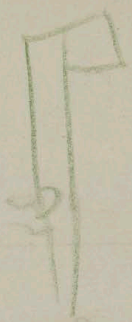
nr 880.

Kopia *Bezy*

Władysław IV król polski
21 Augustu 1644 Ustawy
przez rajców Krakowa

Kopia *J*
na 5 k

Obupzł
z strzelby
profy

[Faint, illegible text]

Miej Katorżka

Sloniec A A A A

ropu jele
brak

Tarnowka Katorżka
wzry jele zelay
ze

Drugi waz zhi profy
z bagnet. trojgrom
Szpiem

zstote

Kanuss Księżę oświęcimski
księżę oświęcimski i zatorzki
Tajowi Myszkowskiego z Prze

1581

30

1351

181

W Zatorze we wtorek

(Origin. na pergamin.
nym)

(nr. Kłafytor. 1)

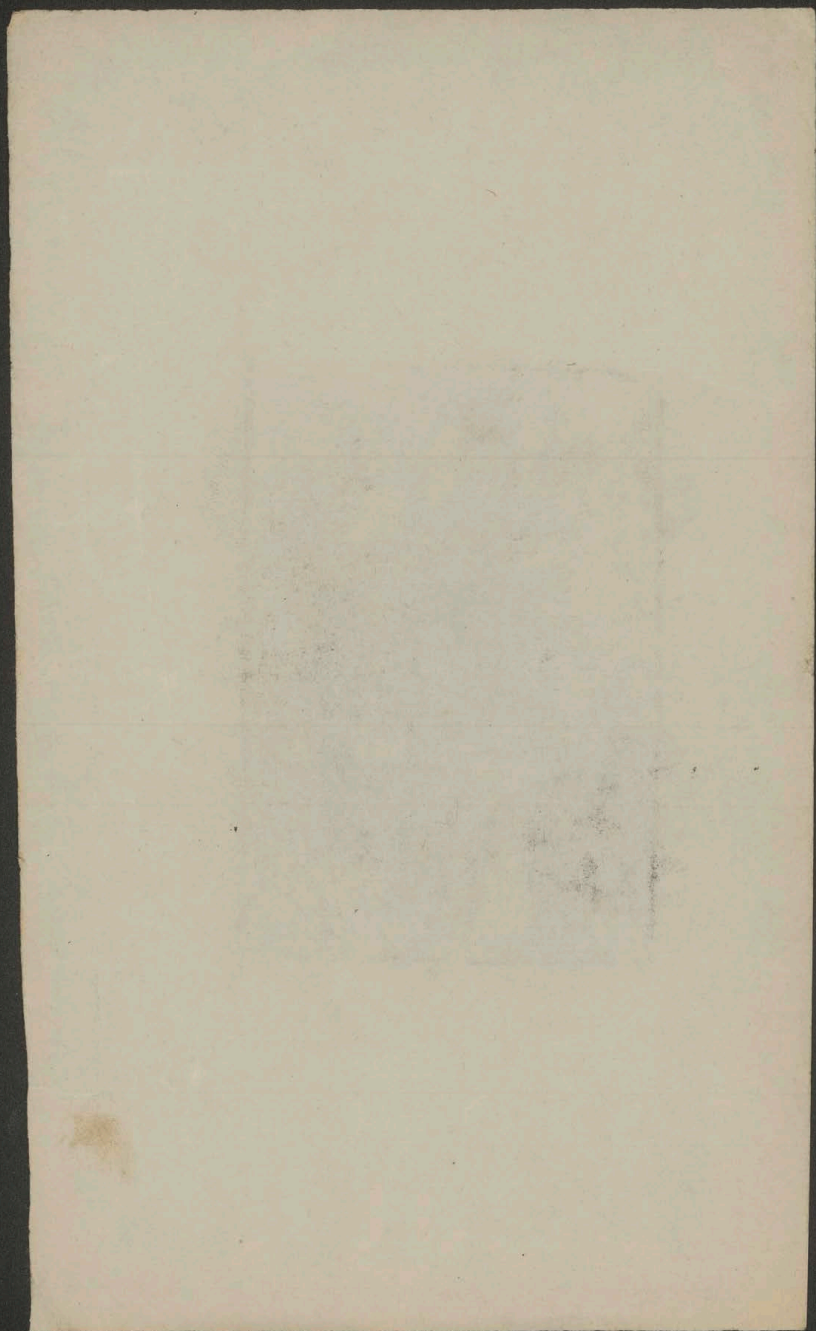
Flakowice leśne
2 węgry, 100%

Flakowice
2 leśne, 100%
4 węgry
szlachetne

Grobla woda

Arcebia 1 1/2 kg
długo

Podaję prochy
2 węgry 2 węgry

Krzofka

Bothak ~~z~~ ~~z~~ ~~z~~

Muf, kiel samostat

Arkabus, Ruznica

Lont, zagiew

Arkabus, ²Wyfobuiffn

Stakownica Rozgaljack

Bothak, Lytuciec

Gwintowka

Karabin, Pandolet

Ruznica, furzja glintn

Krucica, pistolet

Toze, rapat, panewka, dekiel, Kurek lub piesek, wpuft (Zimjal)

cyngiel

Smigownica (uziownia)

Kioci do wyuczenia

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to fading and the texture of the paper. It appears to be organized into several lines or paragraphs, but the specific words and sentences cannot be discerned.

(Lankoroni / Wi 2)

S	-	-	L
N	-	-	B
C	-	-	K
S	-	-	S
D	-	-	S

gtower
med zwiadze
zisykian

Dziato znalosione w Wiole. 1885
ielarne, suadki

D'Amman

D'Amman

D'Amman

D'Amman

D'Amman

~~D'Amman / Stadt. Annular paeu gen~~

~~D'Amman~~

~~tum imagines.~~

~~Salviae 1577.~~

~~Sal.~~

Inte. 538.

Pieczęć Ruffnikany

64

MM 3 wieże

X 2 rufynice

: Sigillum Psidariorum
Cracoviensium 1624.

beinahe jet
Augen, so
und vor d
Tiefthal, d
viele ander
empfang.

Die
läufige M
Zu

Demmin August Die Kriegswaffen in
ihrer historischen Entwicklung. Leipzig
Leeman 1869 4 Bde mit 2000 Blättern
Rapports de la commission

65
93 = 93
93 = 93

Guide de l'amateur de faïences et porcelaines, poteries
1469 ser. 3^a in castris S. Stanislai in Majo terres cuites

1569 ser. ~~4~~ 5^a post f. S. Michaelis Litterae significatoriales
Decretum Judicii terrestri Cracoviensis quibus iudicium

3^a edit 200 1800

66

Geschichte der Handfeuerwaffen
von J. Schön. Dresden (Kuntze)
1858. 40

Dycki sufragan Krakowski potwierdza
noszem widerkaufowym 50 złp. przez Jana
na swej kamienicy w rynku Krak in aue

67

Quellen und Forschungen zur vaterländ.
Geschichte. Wien 1849. 40
donavit Wolffkron,

Catalog der Gewehr Gal
lerie von Nolaun
Dresden

~~n = 829~~
a.

Władysław IV król. polski not
1644 Ustawy Cechu bedn
(roku 1644 d. 20 f)

Kleiner y. Werkzeuge und 68

Waffen. Leipzig 1854 83

mit 342 Zylinder 14 70. 1/2

Rznięcie kamieni drogich. - W najdawniejszych czasach
 siewano za pomocą szlufowania końce, nadawano kształt
 okrągławy lub też polerowano naturalną powierzchnię
 Dopiero później rznięto w dużym kątowej powierzchni
 przez co podnoszono blask. R. 1456 pierwszy Ludwik
 van Berghem w Brügge w Flandryj jubiler zaczął
 profyktem diamentowym polerować brylanty i na-
 dawać im formę rozet (awniej tablicie szterograniate
 tylko były w użyciu) i facet regularnych przez
 co grę kolorów podnosił

Diament rznięty w kształt piramidalny zwie się Brylant;
 pierwszy podobny zrobiono dla kardynała Nazarina, później
 dnie graniate zwiają: Facette - jeżeli ma wiele pł
 zwie się Rosette, lub Raute, Rauk, ma zwykle 24
 facet - Dickstein czyli Indyjskie rznięcie (Diamond épais)
 ma zwykle 8 facet - Tablica czyli Diinnstein (Diamond
 taillé en table) płaska tablica cienka bez facet
 jeżeli głębokie rznięcie z figurami to się zwie Intaglio
 a jako rznięcie skulptury; - jeżeli wypukłe rznięcie
 (relief) to się zwie Camee, a jako rznięcie Tornatury.

Elizy (Glasfluss - Laste) robi się z krzemionki (Kieselsäure)
 mineralnych barw i boraxu
 Korund ^{szmaragdowy} ma różne nazwy: Rubin (ciemno-karmazynowy) Hia:
 cynt (bladoróżowy) Ametyst (fioletowy) Safir (niebieski) Topas
 (żółty) Smaragd (zielony) Beryl (jasno niebieski) Balas-rubin
 czyli Spinell (bladoróżowy) Granat (fioletowo-ciemny) Karbon:
 kuit (granat) Żabi kamień (ekameniaty rybi 296)

Ob. Biehler J. Über Gemmenkunde. Wien 1860. 877

Diamanty najpierw używano surowe lub nieco polerowane
potem rznięte w tablic, na które dawano 2 wierzchu
facetty, około r. 1520 w rozety, a r. 1660 w brylanty
i karat pisknie rzniętego brylantu warta dziś 80 talarów
do 38 talarów. Największy brylant wazy 136 7/8 Kar.,
drugi 67 ~~1000~~ 1/8 Karatów, trzeci 53 3/4 Karatów
czwarty 3 1/2 Kar., piąty 28 3/8 Kar., a trzynasty 16 Kar. (mazanin)
największy brylant Rudolpha Mattena z Borneo wazy
367 Karatów niechlifowany - drugi 186 Karatów (dijament
wielkiego moguta w Delhi) - trzeci 194 3/4 Karatów (ortow
w berle Kataryny II) - piąty 136 3/4 Karatów (w Paryżu -
napoleonki)

Granat czyli carbonacus (granatowy)

Szafir (jaskno-niebieski)

Ametyst (fioletowy)

Jasny (nie przycięty)

Sardonix (brunatny)

Karneol (ciemno-czerwony)

Aгат

Opal

Lapis-lazuli

Bursztyn

Aгат

Marmur: Karawajski, lub paryjski (biały) - nero
antico (marmur tebański czyli egipski) - Rosso an-
tico - Giallo antico (numidyjski) - Verde antico
Perły - Korale

Furkij ym'ulij blem
Opal nichwomp

70

31,

Halbedelft
Lazur
(Lapis lazuli)
Bernstein
Bergkrytal
Topas (ymlblisjyrom)
Ametyst (mivlnt blem)
Karneol

(Mieszkanie Kopernika w Toruniu.)

Onyx (Sardonyx - zwinijsi' rby)

Agat (blis' liis)

Kalcedon

Chryzopraz ezfelym

zajny rozpacz

Agat dinkse

PROSPEKT.

ASTRONOMIJA

SPOSOBEM

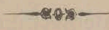
DLA KAŻDEGO DOSTĘPNYM

WYŁOŻONA

PRZEZ

J. K. STECZKOWSKIEGO

PROFESSORA MATEMATYKI W UNIWERSYTECIE JAGIELLOŃSKIM.

Pomiędzy wszelkimi umiejętnościami, z któremi każdy, chcący posiadać jakiegokolwiek ukształcenie, obznajomionym być powinien, Astronomija najszczytniejsze — można to rzec śmieie — zaj-

muje miejsce. Bliższe poznanie tego nieskończonego świata od-
słoniętego dla oczu naszych w przestworach niebios, obok którego
człowiek i jego siedlisko, ziemia, jak drobna kropelka w bezden-
nym oceanie się wydaje; zrozumienie misternego układu niezliczo-
nych ciał niebieskich, odbywających swe wspaniałe ruchy w wzo-
rowym porządku; zbadanie światła, które codziennie wschodzące
i zachodzące widzimy, a które przeważnie wpływy na wszelkie
istoty ziemskie wywierają: stało się już dziś konieczną potrzebą
dla ducha ludzkiego, zwłaszcza gdy na polu nauk przyrodzonych,
z którymi astronomija ścisłym i nierozdzielным prawie połączona
jest węzłem, w niewielu latach ostatnich tak olbrzymie zrobiono
odkrycia. U nas, w ojczyźnie KOPERNIKA — tego mistrza wszyst-
kich narodów w astronomii — przy braku dzieła zawierającego
jasny i popularny wykład astronomii, rozległość suchych nauk
przygotowawczych, jakimi są arytmetyka, geometria, fizyka i
geografia, odstraszała wielu od zajęcia się tak ważnym przedmio-
tem. Chcąc temu brakowi zaradzić i naukę astronomii w polskim
języku dla każdego przystępną uczynić, zajął się znany powsze-
chnie w kraju naszym z naukowych prac swoich J. K. STECZKO-
WSKI professor matematyki w uniwersytecie Jagiellońskim i czło-
nek c. k. towarzystwa naukowego, były adjunkt obserwatorium
astronomicznego krakowskiego, napisaniem dzieła obejmującego
treściwy wykład astronomii z uwzględnieniem najnowszych odkryć
w tój mierze poczynionych. W dziele tém, znajdują czytelnicy, nie
potrzebując kosztownych i sztucznych narzędzi astronomicznych
i nie wdając się w mozolne rachuby matematyczne, jasnym i dla
każdego dostępnym sposobem opis i wytłómaczenie najszczytniej-
szych zjawisk świata fizycznego, wyświecenie praw nadających
ruchy porządkowe ciałom niebieskim, historiją stopniowych od-
kryć astronomicznych aż do czasów ostatnich, gruntowną wiado-
mość o kalendarzu oraz o rozmaitych w używaniu będących po-
działach czasu, i jak sam autor pisze: „zaspokojenie nie jednej
„swój wątpliwości, nie jednej obawy, tak iż po przeczytaniu nie

„będą całkiem obojętnie i bezmyślnie zwracali oczu ku niebu: bo
 „każde spojrzenie, bądź to na słońce lub księżyc, bądź téż na
 „gwiazdziste sklepienie niebios, dostarczy im przedmiotu do miłego
 „a wzniesłego zastanowienia się i rozważania tych cudów stworze-
 „nia. W przypadku nawet gdy znużona myśl zstąpi na ten padół
 „płaczu, znajdzie i tu nie jeden przedmiot bardzo blisko nas ob-
 „chodzący a godny zająć każdego, dla którego dobro materyjalne
 „nie jest jedyném bożyszczem“.

Całe dzieło obejmujące 39 arkuszy druku ścisłego na pię-
 knym, welinowym papierze, w formacie jak prospekt niniejszy,
 ozdobione 80 drzeworytami, 1 tablicą i kolorową kartą gwiazd
 kosztuje tylko Złp. 24, czyli Tal. pr. 4, czyli Złr. 6 W. A.

Nabyć można we wszystkich księgarniach krajowych i za-
 granicznych.

Księgarnia D. E. Friedleina.

1829 pobrał do Francji + 29 gruda 1841
Carte postale - 7.1820 wielki formaty km. - r
Francji w pobrał do Francji 1812 - we Francji pobrał
agent pobrał do Francji, w pobrał do Francji
1791 pobrał do Francji, w pobrał do Francji - 1798 - 1800
18 maja 1760 w pobrał do Francji, w pobrał do Francji
Alexander Benedicti k. r. pobrał do Francji, w
dyplome pobrał do Francji + 3 czerwca 1865 w
Francji pobrał do Francji, w pobrał do Francji

Karant męzylifow 12 Kł
 zylifow 45 Kł

Formy dyjament

1 Karat = 80 Zal
 2 Karaty = 320

- 1) Berylant ^{dufintuformu}
 2) Rozeta, Roza, Rant
 3) Tablica trufnospin
 Capuchon ^z kragly

Multyplekcyjne je waga
 kamienia z jego (karatami)
 a produkt z cenzu ka
 rata (80 Zal)
 do 20 Karatow

R. 1475 wynalazł
 Ludwig von Berghem
 zylifowanie

Korund
 Rubin szlachetny
 Białe białe
 Smaragd zielony
 Topaz żółty
 Szafir białe
 (Kryształ)

Spinel zielony
 białe, żółte, fioletowe
 Almandyn (czerwony)
 Białe (czerwony) / Koral
 Rubin szlachetny białe

Chryzoberyl
 Kwant (szlachetny) = Zirkon
 Smaragd zielony
 Beryl (Agramanin) szlachetny
 Topaz (szlachetny)
 Granat (Karbonat)
 Chryzolit szlachetny

Wollf. Die Diamanten und Metalle
 gereinigte Geschichte u. Technik der
 edelsten und edelsten Metalle
 1867 mit 83 Zeichnungen
 Kraków, w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego. 1861.

Dictionnaire d'orfèvrerie, de gravure et de ciselure chrétiennes, ou (prix 8 frs)
 de la mise en oeuvre artistique des métaux, des émaux et des pierres,
 riez; comprenant: 1° La description et le symbolisme des instruments du
 culte; 2° L'histoire des travaux artistiques dans les ateliers monastiques;
 3° des inventaires des principaux orfèvres; 4° la liste de noms d'orfèvres; 5°
 la biographie des principaux orfèvres; 6° la gloire de l'orfèvrerie; par M. l'abbé Tezier; pu-
 bliée par M. l'abbé Migne. Paris (chez J. P. Migne) 1857.
 Almanach lub Alabandine, rodzaj rubinu górszego gatunku z miast Alabanda w Koryn-
 cie.

(Fain. plamandina) r. 1295 = „Almadynek i kostka rubia w złocie opraw-
 na” (inventaryj po Kasprze Gutteterze rycy Krak. 1615)

Acerca (navette - Glüßförm) stuzgla do kadzenia - rodzaj wazy. (Esmundt = stal
 czyli zelazo ze szwe-
 cy)

Stal (ros. bulat) hartowana - dzwierzowana (damasce)
Brenner waz się rzemieślnik który w miejskiej hucie złot-
 niczej (Zinngrüben) krysił od przymieszania (alliage) srebra
 lub złota. Takie wyzyskowane srebro zwano Fain silber.

(cf. Brant - krez - szumowiny)
Agat rodzaj kwarcu przegrzany tego, rymainie zabarwionego:
 koloru wionowego zwie się Kornalin, koloru pomaran-
 zowego sardonix, koloru niebieskiego mglistego chaledon,
 koloru zielonkawatego chrysoptas. [2 rozno kolorowych aga:
 [dwubarwisty onyx
 (do kameow)]
 tow rzadko rozmaite sztuki wypukłe (relief) które zwano
kameami, a sama sztuka rzeźba Glyptyka
Agnusek. Bi do XV wieku wyobrażano św. Jana Chrzciciela
 trzymającego baranka w kaptaku (dyskol). - Chrystusa wyb-
 rajano jako baranka na górze z której wypływają 4 rzeki:
Tigris, Eufrates, Phison i Gehon (przed XI wiekiem) - na
 opłatkach wypiekano baranka z chorągiewką. Początku symbo-
 liki Chrystusa w postaci baranka szukać należy w
 Ewangeliu i w Apokalipsie. Baranek apokaliptyczny leży
 na kłódce o 7 pięciznach. - Każdego pierwszego roku swego pa-
 niestwa i potem co 7 lat swisi napież przed niedzielą in albis
 w czasie wielkanocnym agnuski i figurki juriste z wosku, któ-
 re się jako dary rozchodzi. Zwyczaj ten sięga IV - II wieku.

Akwisgran (Aix-la-Chapelle) w katedrze tutaj jest kaplica
 pod tyt. n. P. Maryi, S. Anny, S. Stefana, S. Emeryka i innych patronów
 węgierskich, która, jak napis wiadomy Ludwik król węgierski i polski.

Alabaster

zbudował i r. 1374 poświęcił katedrę d. 4 sierpnia. ^{z napisu złotego} Kaplica ta teraz
znajduje się odnowiona w stylu XVIII wieku. — W herbach szlacheckich
francuzki i lichтары z daru króla Ludwika z jego herbem. Na jednej
monfrancuzki jest herb Ludwika z orłem polskim i herb Andegawencki
tarczyca lazurowa w której 3 lilie złote (fleur de lis) (dwie w
gorze a jedna pod niemi) a nad tarczyca hełm z ozdobą (cimier)
składająca się z głowy strusia, trzymającej pod kowem w puszku.
Alchemia ma źródła swe w Bizancjum, skąd do stała się

do Aleksandrii a stąd przez Arabów do Hiszpanii i Europy.
Zasada jej była siła żywotna która miała sprzągać w kręgiach;
wierżono iż podobnie jak rośliny kręgi mogą rość i wydawać
owoc najdroższy to jest złoto. Zadaniem więc alchemii było wy-
naleźć siłę lub płyn która by przepięszyła to wydanie owocu
czyli przeobrażenie w złoto. Tajemnica która alchemii zachowy-
wała, charakter obcy ich manipulacji, język mistyczny i niezro-
zumiały dla gminu w którym wyrażali swe formuły, były powo-
dem, iż w średnich wiekach przypisywano alchemikom odpowiednia
tanie czarta. Lubo dziś cała ta nauka wydaje się fałszywą, oddała
ona chemii wielkie przysługi. Królowie n. p. Zygmunt III z Wolskim
oddawali się alchemii, a Sędziwoj z Kosińska i Kosiński urządzali sta-
wki z swych piśm alchemicznych.

Barwy malarskie ob. Mme Merrifield: Ancient practice
of painting. London. 80 z Vol. — Theophilus: Diversarum
artium schedula. — Podlinnik bizantyjski z góry Athos. i t. p.

Bursztyn (ambra)

Ametyst (amethystus) fioletowy lub różowy (rodzaj kwarcu)

Aurifrigium, Aurifrisium (filum aureum) (złoty) (Orfroid) ga-
lon złoty; również robiono wyciąg (zfraszki złote)

Ampula (ampla-olla)

Anastadius Sanctus - złotnik w Persji (w styczniu)

Aniot. Do XV wieku wyobrażano aniotów w postaci nowaj-
nej i przygotowanej (zaknutej). Odtąd weszło w użycie wyobrażenie
aniotów w postaciach wypięszonej, manerowanych, rażących a
często nawet nieprzygotowanych

Angielski styl (opus Dunelmense) (façon d'Angleterre) był
w XIII i XIV wieku w modzie w wyrobach złotniczych i materiałach
(styl normandzki)

Annulus. Pierścien od najdawniejszych czasów jako ostatnie ogniwo w łańcuchu, był godłem potężności. - Pierścien flubny czyli Obrzązka (Annulus nuptialis) podług dawnych rytuałów bywał bez ozdób i bez kamieni. - Pierścien biskupi (Annulus episcopalis) bywał ze złota z kamieniem drogim lub z relikwiami noszony na prawej ręce na rekawicy. Biskupi i opaci otrzymywali inwestyturę przez pierścien. - Pierścien do pieczętowania czyli sygnet bywał z herbem lub z dewizą. - Pierścienie cudowne czyli talizmany n. p. Salamona z napisami zagadkowemi. - Pierścienie z epoki roman'skiej nieważny kamień lub emalią osadzona w gniazdzku (kasty do kamienidrogich dodawano później dla odmiany w użytku) - Później robiono pierścienie filigranowe, w różnych dziwacznych kształtach.

Anticaille (antiquaille) rzeźby naśladowujące wzory greckie lub rzymskie powstały we Włoszech z stylem odrodzenia w XV wieku. Apostołowie do XIV wieku wyobrażeni bywali z księgami (tylko S. Piotr z kluczami a S. Paweł z mieczem) a prorocy z zwojami. Od XIII wieku wyobrażano Apostołów z narzędziami mekki.

Emalia w której pojedyncze barwy oddzielone są blaszkami kamiennymi utworzonymi na spodzie czyli tle (podobnie jak oprawa szkła malowanych w otworach), była właściwie rodzajem inkrustacji. Wzrostła w Francji zwane są Emaux de plique czyli Emaux d'or i ronnée. Używana u Greków. Urobiono ją też z innymi kamieniami drogimi i perłami. Dopiero w XIV wieku zaczęto robić emalie kolorowe spływające na kształt malowideł. Po łacinie: Esmailium de pliqua.

Architektura wchodziła także w zakres ozdób złotniczych. Styl roman'ski (byzantyński), gotycki (francusko-normandzki) włoski (odrodzenia), renesansowy czyli rzymski (rozplątany), styl maurytan'ski czyli arabski (mieszkanina roman'skiego) dają się postregać na pomnikach złotniczych.

Argentum w najdawniejszych czasach i dość późno stosowano takowe dla zabezpieczenia od szkodliwej (argentum deauratum - złocone) złota robionego srebrzem w XIII wieku zwane są argentarius albo monetarius. - Próba srebra do wyrobu stała pod kontrolą rządu.

Arsura (topienie kruszców drogich): Aurifices, argentarii, monetarii, trapezitae, metallorum fusores - Fusiles aereae, purgamenta, spumae et scoria vel testularem fragmenta in quibus massae liquae sunt vocantur etiam scopaturae. (XII wiek of. Kress)

Aurichalcum, Orichalcum (ὄρος γορά χαλκός miedź) czyli
mosiądz, potężenie miedzi z cyną lub cynkiem

Aurificium, Aurifrigium, Aurifrivium (Orfroi) fraszyle lub
galony - najstawniejsze wyrabiano w Anglii r. 1360.

Aurifilum - robota z nitki złotych czyli druta (cf. filigran)

Altare portatile, gestatorium - wyobraża i zastępuje miejsce
kościoła - ozdoby stawiane na stole ołtarzowym zwano: tabulae
(Tafel) albo super-altare (ikonostas?) były to obrazy lub rzeźby
z drewna, lub drzewa.

Ascella (ais) rodzaj ~~szkła~~ ^(zatycki) klanuzary (lub narożnika u kfiąg, albo
też zwierzęcznie okucie (blacha) wykute ze złota, srebra z emaliami.

Azurum (lazurowy) zwie się niebieska barwa w emalii (esma =
lithum - szualt) (esmalatum)

Bacinus (bain) czyli lawaterz albo miednica. (baccinium)

(Rubinus balasius)

Balasinus (balay) rodzaj rubinu. Rubin balas (rubis balais)
miał barwę jasno-rozową; a Rubin Spinel (rubis spinelle) miał
barwę ciemniejszą w rozową wpadającą. (Ob: Histoire de l'orfè-
vrie joaillerie par M. L. Lacroix)

Baniierka (bannière) rodzaj oznaki (szluzniem)

Bardoczki (Baru:
Inloicknn) wisiorzki
przy kulczykach.

Baryta (baril) ze srebra użyta do sztu

Baculus cantoris de petis eburneis cum summitate crystallina -

Bite lub klepane złoto wyrabiali Goldszlagery (bateur d'or)
z niego robiono nici czyli tasiemki do okrywania nitki

Benedictio. Od r. 1153 czyli epoki wielkiej Schizmy są 2 formy
benedykcyj. W Kościele łacińskim używa się do benedykcyj 4 ki-
prawej z otwartym wielkim palcem i dwoma innymi, zamykającymi
palec czwarty czyli serdeczny (annulaire) i palec piąty czyli mały.
W Kościele greckim otwiera się drugi i trzeci palec, zginie się piąty ma-
ły palec i trzeci się przewodzi wielki palec z czwartym.

Berillus rodzaj kryształu na kształt szmaragdu. (mosko-zielony; barwy)

Bocale (bocal) (pokul) Infum, picarius. Ital. bicchieri, ang. byker.
puber.

Bouteille = butelka (buticula)

Bracelet (armilla) manerle = (cf. Collier-kanak, rosz. barma)

Breloque = drobiazgi do ozdoby (lewizki)

Bronce - rodzaj sprzączki z ruchomą satygką.

Bronz - kompozycja z miedzi i cyny ciemna, w której miedź przeważa, używana do posągów, nagrobków, bram, dzwonów. Rdza (patina - aerugo nobilis) i włtnia używane przez Florentczyków odbierały bronzowi smutną barwę. (Ob. spiz)

Buffet zbior naczyń do ozdoby stołu

Buket = puhał, niem. Becher, włosk. Bicchiero, ang. Byker.

Bukorzan (buam) drzewo używane do rzeźby.

Labochon kamienie drogocenne wygładzone w kształcie okrąg: Kamienie te oprócz tym lub owalnym, ten rodzaj jubilerstwa kwitnie głównie wiano w gniazda na Wschodzie i używany był w Europie aż do XIV wieku, w i przeciwieństwo (lectula) wystające którym zawieszono rączki i reliefować gładkie powierzchnie zębami lub rączkami. (a facette). Dawne insygnia, relikwiarze i pierścienie mają ni albo frązdyklowa: nie szlifem. - Łóżnie: ze szlifowane kamie: nie opracowane w frebr: ne kaffty

Calix, kielich; w najdawniejszych czasach bywał z drewna, szkła, rogu, stonowej kofii, potem z kruszców ozdabianych drogiemi kamieniami i emalą. Już w III wieku (r. 203-221) naka: zat S. Zefiryn papież, ażeby używano kielichów do ofiary pan: skiej ze złota lub srebra - bez dla ubóstwa kofiotów i z powodu chwiej grabieży nieśpednie to zachowywano. Najdawniejsze kie: lichy były w kształcie czaszy na nożce z 2 użami dwoma (duae anaulae, z r. 823) takie kielichy obnoszone przez diakonów zwaty się: calices ministeriales vel ansati, scyphi. Kształt kie: lichow przed XI wiekiem znamy tylko z ryfunków na rzezbach tab monetach. Kielich składał się z 3 części: z podstawki czyli (sedes, pes) z galki (nodus) z czaszy. Stopę ozdabiano przedsta: wieniami biblijnymi. Najdawniejsze mają czasę fzerokę. - Do kielicha należą patena (patella, offeritorium) rurka do wina (cyphon, canna, calamus, fistula) durszłayek (cola, colum, colato: rum, cochlear) amputki (pucedi, ampullae, amae, amulae) formy na hostię i na opłatki mate.

Camacheu, Camacheu, dagli cameaza, = rzeźba najczściej na agacie onyxie monochromatycznym lub polychromatycznym - Kamkami zobija się wytkle kamienie kofiotowe z rzezbą wypukłą (relief) - Intagliami z rzezbą wyodrążoną.

Campana = dzwon; zwany r. 730 clocca po łacinie (Glocken, cloche)
J. Paulin biskup z Nola w Kampanii na początku II wieku pierwszy
dał duże dzwony na kształt dzwoneczków (tintinnabulum)
starych Rzymian. Dzwoneczków (nola) używano do ozdoby szat i
naryn

Cantarus = hiszpan: cantaro = rodzaj naczynia

Lapsa = rodzaj relikwiarza.

Karat = karat; przy diamentach oznacza wagę; i Karat = 205 mil-
ligramów. Przy złocie oznacza czystość stopień. Szeroko użyli czys-
te złoto ma 24 karatów (czyli jest 24 próby); co się zwie karatem
fajnym czyli aliazju złoto 23 karatowe ma 1/24 aliazju obcego.

Carquan = naryznik (collier) w XVII wieku

Ceinture = rodzaj wstęgi lub sznurka ze złota z kamieniami do
ozdoby kapelusza lub futna

Cellini Benvenuto stary złotnik i rzeźbiarz w Florencji
1500 + 1571; robot od r. 1519 - 1550 i dla Królowej Francji.

Chaene, Chesne, Chaisne, cadene = rodzaj tancucha złotego.

Chalcedon (Cassidonia) rodzaj agatu niebieskawo-mlecznego uży-
wanego do kamców.

Candelabrum = chandeliers; jeżeli był wiszący to się zwie lustre.

Chaton = kaszta albo gniazdo w kłosem osadzono drogie kamienie
najdawniej w otworze

Chamarree = szamerowany, obsyty galonami; 2 tąd Łzamerka.

Chrysolit = zielonkawato-zółty kamień

Chrysopras = rodzaj agatu jaskrawego koloru.

Ciborium = naczynie na hostie w najdawniejszych czasach w kształcie
gotyckiej zawieszki; Winwentarzu cerkwi Podwyższenia S. Krzyża

Pod IV w. wieku (Colum:
ba in forma spiritus sanc-
ti

w Łucku z r. 1627 wspomniany jest: Gotub srebrny z tancuchem
nad prełtorem (otłazem). - Winwentarzu monastera mieleskiego w Xi;
zowie z r. 1593: Gotub nad otłazem srebrny, złoty - tak samo w
inwentarzu monasteru mieleskiego z r. 1593. - Złoty stawiano pułki
w ozdoby nia (umbraaculum, armerium, tabernaculum) najcz. rzej
po łoci rze otłaza (sacramenthäuschen) lub w środku otłaza. - Gotyckie
były z miedzi emaliowanej lub z srebra. Najdawniejszy kształt pułki:

na hostie był w ~~1990~~ formie gotabia lub wierzgi, a później
kielicha zamkniętego

75

Pera = wosk używany był jako materiał plastyczny, z którego
rzeźbiarze (imaginatores) wytwarzali wota 1260-1600

Civellus = ryzoryk czyli nożyk r. 1328 (civellus)

Relatura (civellure) za pomocą dłuta i ~~o~~ młoteczka w XIV wieku
mocno weszła w użycie (Forentyka)

Coffra = skrzyneczka z fionowej kofii lub srebra z emalią r. 1295

Collier = naszyjnik złoty z klejnotem (cf. distinctorium)

Compon = bordura różnokolorowa (1380 r.) (kompanka) (rodzaj palamomu)

Gallus (coq de clochers et des Eglises) kogut umieszczony na
srebrnych budowli miał znaczenie anemostkopizne jako wietz-
nik, lub znaczenie mistyczne-symboliczne - już w X wieku stawiano
go na kościołach pokrytych otworem; oznaczał czujność, siłę, bystrość
(Ob. ^{du} Helmutus Durand biskup w Mende † 1296: Rationale divinarum
officiorum. Edit. 1574 lib I cap 18.22 Tom I p. 3) bywał z miedzi lub
żelaza złotoceny

Corallus - owoc wegetacji polipów na skałach morskich w morzu
Czerwonym

Cordon = wstęga lub sznur w XVI wieku na kapeluszku (chapel)

lub czapce (bonnet) noszone

Corralin = agat barwy ciemno krwistej

Cornu (corne - drinkhorn) używany do picia lub do muzyki
(cor, oliphant, corne muse) (cornua eburnea)

Corporale = rodzaj ozdobnej tkaniny w której chowają białe i czarne
żęby do zawieszania hostii.

Colare, Colum (coulouere = nalewka)

Coupe (czapka nakryta) (catino)

Corona = rodzaj świecznika wiszącego w który stawiano lampy
(phara canthara, lychni, delphini) lub świece woskowe (phara cereo:
stata, candelabra, corona, regnum, używane w najdawniejszych
czasach. - Inwentarz Katedry Krakow. z r. 1110 wspomina: Corona
aurea, Duae coronae argenteae pendentes
Corona imperialis, regalis (Carfki wjerec), ducalis.

Cultellus = noż z ozdobami; wyrobem trudnili się nożownicy
Okładki ksiąg liturgicznych zdobione były: tablicami rzeźbio-
nymi z flonowej kofa, blachami złotymi lub srebrnymi i kamie-
niami drogiemi. Tablice rzeźbione z kofa flonowej były nślado-
wanem dyptychów konsularnych używane na zachodzie od IX - XII
wiek - Blachy złote lub srebrne z rzeźbami na wschodzie zdobione
były drogiemi kamieniami, emalią, cygli i inkrustowaną mozaiką.
- Kofioł grecki i rufki używa dotąd Ewangeliści najczęściej przednią
okładką (deska) w podobny sposób zdobioną. - W XVI wieku zaczęto
dopiero w flonę oprawiać - Deski oprawy bywały z cypru. - W XV
wieku używano do oprawy materij wierzycy.

Crapaudine = Zabieniec (Anötusftein) według ~~podania~~ podania
zmieniał barwę przytruciznie. Rodzaj szmaragdu używanego
do ozdoby pierścieni lub naczyń.

Credentia (credence - credenza - creance) stoł do naczyń
cygli buffet.

Crisinatorium - naczynie na olej świsty (Zirbölflößforn)

Cristallus = kwarc przezroczysty bezbarwny. W epoce odrodze-
nia, szkła weneckie zaczęły zastępować kryształy górskie uży-
wane do naczyń.

Cruz - Krzyż chrześcijański cygli Kofioła katolickiego ma 4 kąty
cygli dwa ramiona i dwie trzon cygli stopę. - Krzyż grecki
ma w sumie 4 ramiona jednakowe - Krzyż patrijarski ma
podwójne ramiona \neq - Krzyż S. Antoniego cygli Tau, ma formę T
(Cruz commissa) - W najdawniejszych czasach nogi Chrystusa są
przybite na deski (subpedaneum). Na najdawniejszych tony-
zach głowa Chrystusa ~~nie~~ zwrócona na prawo, przepaska
(perizonium) otulga

Cyprum - miedź potoczona z cynkiem tworzy jasny mosiądz (auri-
chacum) - potoczona z cyną tworzy ciemniejszy brąz (aes)

Colatorium - cedzidło.

Cuvette (Cava - cave) = miednica owalna.

Cambutta (cambuca, baculus pastoralis, paderum, crocia, crossa,
ferula) pastorał biskupni lub opatów, w XV wieku przywieziony był
do niego ręcznik cygli tuwelnia (velum, orarium, sudarium) używa-
na nie w otworach tyłko od opatów, prawdopodobnie od zmina.

u Franciszkanów w
Kraikowie na Kłofie

na wschodzie pastorał ma kształt litery T, który to kształt najdawniej był i na zachodzie w użyciu. Pastorały robiono z drewna cypryńskiego, z goniowej kosi (z miedzi złoconej, cyzelowanej, ozdobione emalią lub niellą, filigranowymi plecionkami lub kamieniami. Na wschodzie używano dawniej z hebanu, goniowej kosi, barfetynu. Do ozdoby wchodziły najczystszej wsi (flaska Mojżasza na puszcy)

Damasquinerie = rodzaj wykładania rysunku złotem lub srebrami niemi czyli drucikami na żelazie, stali lub brzozi na zbrojach, szablach (cf. blachmalowy - demelzka) Sztuka ta kwitła na wschodzie w Damasku, Moskoul, Bagdad, skąd się dostała przez Grecyję na Rus, a przez Wenecyan do Europy. Dwie rysunkowe sztuki za model przytkaniu Adamażkowi. Wykładanie złotem na stali kwitło w XV i XVI wieku w Wenecy i Mediolanie gdzie się zwato Lavoro all'azzimina (Dziwne = stal szwedzka) - w innych krajach dopiero w XVII wieku za kwitło. Na stali rytowano rysunek i wstawiano w miejsce rytowane druciki niotkami. - Na drzewach brzoziowych wykonywano w ten sposób robotę i takowe pokrywano ^(wkrusztowan) na gorąco cienką blaszką złota, na której rytowano. Tego rodzaju są drzwi brzoziowe w kościele S. Pawła w Rzymie z r. 1070 w Konstantynopolu robione - i wiele drzwi cerkiewnych w Rosyji. (302. J. Labarte: Histoire de l'art par les meubles)

Diamant (adamas) najprzód bawaty tylko ogładzone (cabochon) dykoryn wystaje dopiero w XIV wieku rzniło go w tablice (facettes) ^{irzie} która to sztuka z brawy na matę kantami tabliczki (fa: ma: w: Berquen w Brizgge we Flandryj) - gruby r. 1476 (co mylnie) jubiler szlifując go prożkiem wstawnym. Dla dynastyi ptałki i podniesienia blaszki za czasów kardynała mazanina rzniło ^{duja = cienki z obfitymwa: nemi kantami.} menty w formę piramidalną spiczastą (brillant)

Dressoir = etażerka na której stawiano kołystowności.

Eligius S. (Eloi) patron złotników
Esmaltatus labor (Email) szto kolorowes pnatwierdzone rapo. Fuzyione nieprzejmne ste za pomocą dodatku cyny, i zabarwione nie: mocą topnienia do kruszcu. Szto czyli krzyżtaty albo krzemionki ^{okwasami (oxydami) metalicznem} i topiono oraz przy. Laborde hrabia dyali zabarwiano niedokwasami (acides) metalicznem. emalie na złotnicze twierdano za pomocą boraxu. Jest 3 rodzaje emalii: 1) Inkrystacyja dawne 2) malarskie nowe.

Electrum mieszanina srebra i złota.

W XIV wieku gdy w rzymskiej
galezie rekonstrukcji
zaczęły się organizować
w konopiarstwie - sztuka
emaliowania oraz złot-
nictwem za Kwitla. Z kon-
cem XV wieku z dorodzeniem
sztuki emalia stała się
galezią malarstwa. Sab-
ryki Courtois, i Leonard
których dzieła zdobią
złoty durowy, wydały
oryginala w XVI wieku.

Félicaud
Stary znali sztukę kolor-
owania szkła, glazowania
wyrobów z terra koty, inkrus-
towania filigranowana
Emaliowanie nie talow było
szkłożone Gaultom.

E (nigellum)

(Esmailliatores)

Emalie dawano na re-
likwiarzach, krzyżach,
kielichach, pastoratach,
oprawach kołozek. Sztu-
ka emaliowania w IX wie-
ku przyniesiono z Grecji
odna zachodniemi
na złocie; dopiero w XII
wieku emalowano na
miedzi.

używana aż do środka XIV wieku (Enroustation) której gatunki: a)
wykonano lub wyrznięto dotki na ryfunek i kontury; wte dotki wstępy-
wano próżek emaliowy (smalts) i rozgrzewano dla tępłiwofu blahe, mie-
dzian. (Emaux inroustes) ^{czyli champlévés} potem gładzono przy
złifowanie. b) dawano próżki na kontury i rysy z cienkich blahek
(nakładat otowiu przy oknach malowanych) wte próżki (szpano)
szalts i topiono (Emaux ilovirones) ^{na wierzchołku} tego rodzaju emalie są
rzadkie - i były najcenniejsze w użyciu (w Grecji i na Rusi. - 2)
Emalie przejrzyste (Emaux translucides) od XIV aż do XV wieku
(Emaux teints) lubo monochromatyczne służyły tylko za powłokę
rzezby, której wypukłe lub wklęsłe kontury sprawiały efekt malowidła.

3) Emalie malowane (Emaux peintes) w XV wieku. - de Laborde d'elli
emalie na 1) złotnicze 2) malarzkie. Emalie złotnicze dylali na
a) emalie niello; b) emalie w przegrodkach (ilovirones). - Fabryka:
nie była i inkrustacje znane już były Egipcjanom, Fenicyjanom,
Greckom. - Główna fabryka emalii w średnich wiekach było Limoges
gdzie kmitli złotnicy i emaliatorowie (Limuzyjcy; wyroby ich zwano
opus de Limogia seu Lemovicinum, Lemovicense, najczenniejsze na miedzi.

Empreinture (opus quod sigillis imprimitur) robota wytłaczana.
(stamp)

Encensoir (thuribulum) kadzielnica

Epingle (spinula, acus)

Calefactorium (chauffeferette)

Esmeraude (émeraude) szmaragd - używany do pierścieni pochodził z

Aleandryi
Es mouchoir (flabellum de serico ^{et} auro vel de pennis pavoni-
num cum ^{vitis eburnea} x. 1346 używano ich jeszcze w tainstwin
kościół przy morzy raf. Łoczątek wiejszek jest wosłodnio-bezan-
tyjski; dzis jeszcze są w użyciu kociota wosłodniego (Rupidion)

Espee - szpada; w kolesi jej (garnison) bywała wygrabiona

Esperons (éperons - calcaria - sporones) = ostrogi srebrne - staw-
ne były maurytańskie i aragońskie.

Espinelle = spinella rodzaj rubinu (ob Balafius)

Essai des métaux = Próbiestwo kruszców odbywalo się za pomog
kamienia (sztrychsztyku) bazaltu czyli serpentyny, lub za pomog topienia
Estain (étain) cyna używana powszechnie do naczyni złotowych, najlepsza pocho-
dziła z Anglii sprzedawana w Flandryi. Sztuczne wyroby niej robili Konwoisane.

Esterlingi = jako waga złotnicza dzielono uncyę na 20 esterlingów.
Tęgi imienia pieniądze w Anglii (szterlingi) z których każdy miał w sobie r. 1400, trzy obole turońskie (tounois). - jako zapada w lużeniu monet sztyjt w Anglii Funť szterling; w Niemczech grzywna (marra), u Starożytnych Talentum, na Wschodzie Kiesa.

Estrief (estrieu, etrie) = tac. strępa; strzemiona; ufarńskie były rze-
ronka, włośkie wąskie, tureckie i t.d.

Estuit (etui = coffret = écrin) = szkatułka

Etampe = cecha do wybijania ozdób, znaków, gmerków.

Ex-voto = bywały z wosku, z srebra z złota; wota wieszane bywały na obrazach już w XII wieku.

Fermail (fermoid) = używane agrafy na czapkach, futerniakach,
(netlice, czapnagi, czapnaski. (fimaiculum)

Fibula = agrafy używane do futer

Feretrum = feretron (fierte) skrytka lub trumienka na relikwie

Finiguerra ^{swiste} Tomaso czyli Maso = ^{złotnik} (1400 - 1460) ^{ryz} (Masaccio) czyli Wawrognia Ghiberti, wynalazca sztychów w Florencji

Flacon = nacynia z srebra (flasca = flaszka)

Flandria = tu kwitnęło złotnictwo w Brugach, Tournay, Liege, Lille, Bruxelles, Amiens, Malines, Arras, Gand

Fleur de lys = lilia używana w złotnictwie, heraldyce

Fusillum sive piriucidium = krzesiwo z r. 1080 (z tąd surcja (ignile)

Fontaine = wodotryski były ulubionym przedmiotem ozdób.

Fons baptismalis opere fusili = chrzcielnica lana z brązu

Fretel, fruitel, = gadka w kształcie owocu na pokrywach naczyń.

Gemma = kamień kofyrtowy z wyrażeniem.

Getouers, jettons = od XII wieku używane z miedzi do rachowania tak zwane liczmany, od XIV wieku z srebra i złota (cf Schaugrosz ^{szermurzyn - medal})

Gobelet, gobel (= ^{godet} cupa = czajka do napojów

Gorgeria de mayllia = gorgale, gorgia, = r. 1336 rodzaj pianocza z

Greal, Graal = (caeco-latino) kielich który używał Chrystus przy ostatniej wieczerzy, był w Genii, z widzącego topaz (a podług nowszych badań z pasty szklanej)

"Obłubienca, świętynia Salomona, różyczka Aronowa, szata Monarchy
"wspaniałego, miechy kaniem o żłtychach, ogrodem zamkniętym, fontan:
"na strzeżony, Arkę Noego, piskną jak kłzyc, błyszcząca jak stonka,
"zora powstająca." - symbola te dawano okolo wizerunkow Bo:
gardzicy.

Troise (ebur) - stonowa kosc wzywana w XIII i XIV wieku furegot:
nij do rzezb.

Hiaucyt = tak zwano topazy, granaty majacy barwy czerwono-zolte.

Jaspis = rodzaj kwarcu krostowego, zylkowatego, nakrapianego,
kwiastowego, bialego, rozowego, czerwonego (jest to wlasnie
rodzaj agatu); krowownik jest twardy i nieprzezroczysty, wzywany
do piecetek.

Gest, Gestre, Jayet = drzewo kamieniate czarne, wzywane do piecetek.

Jazeran = zbroja z kotek zelaznych (facon d'jazerain = tancuchowaty)

Joellus = jouelle, joyau (zubal) klejnot (stod jubiler)

Symbola ewangelistow wryli uciezista apokaliptyczne: lew, wot, aniol, Karbunkul uem:
orzel majq swe zrodlo w Apokalipsie IV. 6. 7. - Chrystus siedzący ^{no karmazynowy}
na stonie z tęczą, ma zrodlo w Apokalips. IV. 1. 2. 3. - Bogaro: ^{granat (Almandin)}
dzia w koronie otoczony gwiazdami trzymajaca Chrystusa na ^{orientalny}
zrodlo w Apokalips. XII. 1. - Baserek bozy ma zrodlo w Apo:
calijs. V. 13 i VII. 17.

Justa (Jac.) = narynie na wode.

Lampier = korona wilyca swiecznik z glową jelenia lub meluzyny.

Lazurum = Lapis-lazuli, kamien niebieski ciemny.

Lavatorium (lavoir = lawaterz) cum pelvi sive bacin. (r. 1376)

Lectorium (pulpit) (lutrin) lectrum, pulpitum, pulpitrum, analogium.

Licorne (Unicornu) = jednoroziec ktorego rog miał cudowną moc
oddalac truciźny i choroby; nader kofytowny bywał tylko w postaci:
daniu Krolow. Jani Stefias opisuje iż Grecy przepawali narynie
z jedrozu wierze w noc cudowną przeciw truciźnom. - Jednoroziec
jako symbol wyśleci i 2. Manji, gra w średnich wiekach znaczą rolę.

Lingotum auri (sztaba złota) r. 1440

Livret = portrety w XVII wieku miały kształt książki zawie rajcej się

Louche = tyłka wielka do wazy.

Mazarinus (mazer ou madre) (Mazynofoly) - r. 1295 cyphus de mazer (roddek
zohewa, roren)

Kocie oko rodzaj
kwarcu przezroczysty
majacy czarna kropkę
rodku.

manda = puszka na jałmużnę r. 1305.

manicle = manele (bracelet)

marcasite = siarczyn żelaza (pyrite ferrugineuse)

marcelli, merelli = znaczki metalowe (marki - tesserae)

Marque = cecha, znak złotniczy

Medale = medaliony powstały w XVI wieku w epoce Odrodzenia przez naśladowanie monet starożytnych.

Miroir = zwierciadła dawne były z kruszców polerowanych; dopiero w XVI wieku w Wenecji zaczęto robić zwierciadła szklane z folią amalgamizowaną z rtęcią i cyną; - dawniej bywały z srebra, Itali.

Monstrantia (ostensor) = dawniej relikwiarz przeznaczony na wystawę w uroczysty, dziś służy do wystawy n. Sakramentu Ciasta Panńskiego od końca XII wieku; używana od r. 1420 do procesji podczas Bożego Ciasta = w XIV i XV wieku miała ulubiony kształt wieżyczek.

Musque = myśk, rodzaj perfum czyli pachnidel chowanych w srebrnych balsamkach okrągłych.

Navette = łódka do kadzidel kościelnych (navis (et turbulum) ^{vel serra, maniculum})

Nielle (niello) (lavoro di niello) (nigellum) - rysunek rytowany na kruscu i inkrurowany czarną emalią (anaglyphicus labor) - używany w Grecji w IX wieku. Do inkrurowania używano siarczynu srebra. Sztukę robienia niello opisał mnich Theophilus w XIII wieku. Sztuka ta kwitnęła szczególnie w Włoszech, gdzie się nią odznaczał Tommaso Finiguerra, który r. 1462 zaczął odbijać rzytny

Nodus (noel) = guz do sukni.

Oeil de chat = rodzaj szafiru (corindon nacre)

Oeuf d'autruche = jajo strusie używane do gucharów.

Olifant = trąba z kłosa słoniowej (elephant)

Onyx = rodzaj mlecznego agatu; Sardonio = rodzaj brunatno-wiśniowego agatu - używane do kamieni (lapis onychinus)

Opal = kwarc mleczno-niebieskawym (opphanus, fac.)

Or = Złoto było dawniej 15 do 16 razy droższe od srebra; złoto arabskie, hiszpańskie było w cenie - złoto lukiejskie, cypryjskie i genueńskie było w nitkach do pasamonów i galonów - Cypryjskie złoto w miedzi - riału cenione, cypryjskie złote nitki sławne w XIII i XII wieku naśladowano w Genewie - Orfrois = galon. Złoto cyprijskie czyli drut ptasie było na cienkie blaszki i nim obwijano nitki - Szych ^{mał} ~~Or~~ ^{mał} ~~Or~~ (Or clinguant) były dźwięki miedziane postalone. - Nędza (Or tremblant)

Aurifaber (orfevre) — Orbateur = goldszlagier

Oblata = opłatek (panis ad sacrificium oblatas)

Orcellus (orceau) kropielnica.

Orvraiges de Grece = wyroby bizantyjskie — naśladowano w Wenecji (potoqu)

Genii.

Paxillum, pax, tabula pacis, osculatorium = paucifikat z relikwiami.

Paniot albo Laviot = rodzaj opalu uszowego do kamion, r. 1416.

Pate cuite = terra cotta wypalana z modelu i zlecona, używana w Wenecji w XV wieku.

Patena = od wyrazu dawnego: patella; Grecy od okrągłości zowia ją diskos; w średniej łacinie zwata sis: aurea spanoczysta, jeżeli sturzyła do Komunii; = patena chismalis sturzyła do chrztu lub namaszczenia królewskiego.

Paternoster = decymka, rozaniec, paciorki: wyrabiane przez paciorników z kosisi, rogu, koralu, bursztynu, jaspisu, hebanu i t. d. (paternostriek = paciornik)

Peigne = grzebień = pecten edurnea, sturzył dawniej w kofiecie przy ubiorze pontyfikalnym biskupa.

Pendant = kulczyk

Pénicaud = sławna rodzina emaliarzy limuzyjskich od r. 1495; naj. sławniejszy jest Jan Pénicaud w XVI w.

Pent a col = (permail) rodzaj tkaniny noszonego na szyi.

Peregrine de Cesena = złotnik XV w. sławny z swych niellów.

Peridot (peridon) = kamień drogi zielono żółtawy, przejrzysty 1200 r.

Perta = produkt muszli: avicula margaritifera; najpiękniejsze pochodzą z Ceylonu i Indji (Katakuckie). — Perty uniwersalne (d'Orient) były też w cenie.

Pichier = picherius, picarius (Zusim) kubek duży srebrny.

Pierre fausse = już w XIII wieku naśladowano kamienie drogocenne (nie warowane)

Pinte = ciphus, cuphus, potus esmaillatus 1322. — Wśród nich wie: kach konwisarze (cantrifufores, flammifufores = pintiers) gdy jeszcze nie dziłono fiłki od rzemiosła, wyrabiali przepiękne wyroby, na kształt złotych kładli na nich swe gmerki czyli cechy (marque) obok których wszędy miejski kładł cechy urzędową poświęcającą dobroci metalle. Konwisarze byli to złotnicy dla niższej klasy — Chopine (Difozgan) było to pot pinte

Orli kamień brązowy lub szary we wnętrzu próżny i mający ziarnka krówej zieleni, używano go do wstawienia

Plata = scutellae; talerze

Loire = puhan?; r. 1380

Polin czyli Boullain Jacques = złotnik w Paryżu r. 1532

Pomum argenteum foratum in plerisque locis, habens receptaculum argenteum in quo solet poni ferrum candens ad calefaciendas manus sacerdotis. (1502) - Podobne kule z agatu służyły do ożyczenia ręk dla chorych r. 1599.

Porcellana = aż do XVII wieku tak zwano pertową małą (porcella) - Od XVII wieku nazywano tak naczyńia chińskie (z gliny chińskiej) emaliowane, białofiągą farbą podobną do pertowej maicy; p. Labarte mniema iż przed XVII wiekiem zwano tak wyroby z agatu mlecznego; - hr. de Laborde przeciwień sędzi iż tak zwano rzeźby z pertowej maicy.

Porta = podwoje z tablic brązowych lub żelaznych albo miedzianych z fienami biblijnymi, arabskimi, inkrustowanymi (damasquinurą).
Stawne są w Augsburgu, w Neonie, Rzymie.

Potentia = rodzaj pastorała dla opatów w formie Sau Terra commissa

Prasne = kryształ górny jeśli ma barwę r. 1360.

Pyxis = puszka na komunikanty; w dawnych wiekach w postaci gotyckiej wieszana nad ołtarzem. (custodia, vasculum Eucharistiae)

Quenna = rodzaj naczyńia czyli miary r. 1382.

Relikwiarz = bywały z złota, z srebra, z brązu, ozdobione drogimi kamieniami; miewają kształty architektoniczne (wieżyczek, kaplic) naczyn (kielichów, puszek) bustów lub ręk, albo posągów. = numera, pignora phretora sanctorum, phretum, phylacteria, sanctuarium, serinium, capsa, griba, capsa, quarsia, - w średnich wiekach aż do końca XIII wieku robiono zwykle figury stojące a bardzo rzadko leżące

Rosa złota = Zwyczaj posypania złotą ręk przez papieża r. 1170; poforszą ją papież w niedzielę pośtu Lactare; ^{Cominella r. 1360} jest ona symbolem wiary niebieskiej następującej po dorzeźnej ziemi i smutku forata tego. niektórzy odmofy porytek do r. 1366 za Urbana V, co mylnie.

Rubin = najczystszy ma irog barwę przejrzystą, kofzemilową, je = jeśli waży 4 karaty, ma cenę diamentu. - Balas (balay) i Spinel (espinnelle) były odmiany rubinu.

Sabera = solnizka (argentea esmaltata 1343)

Saphir = jeżeli jest koloru niebieskiego indigo, wart 1/4 rubina; jafrny mniejszej wartości

Sardonix = rdziej agatu brunatnego z powłoką chalcydową, używa-
ny do kamień

Sarrazin (oeuvre de) = styl grecki, bizantyński lub romański
w średnich wiekach. - Co do materji, modele tylko pochodziły z
Wschodu, fabryki w Wenecji, Paryżu, Arras, Bruaelli wyrabiały
zas w górze: sarrazinoise.

Saussière = naczynie na rosę.

Ściół = pierzga (w najdawniejszych wiekach służyła jako materiał do
historji malarstwa i rzeźbiarstwa)

Smaragd

Sceptre = berło zakonione kurattem lub ręką; rekojęsc (carra)

Signet = pierścion z pierzga

Symbolizm = U Greków ideał nie wyznosił się nad piękności fizyczne.
Świątynnym polegał na tłumaczeniu allegoryj. W symbolice kamieni
drogich oznaczał: Jaspis wiary i stateczności; Safir nadziei; Chal-
cedon pokory, miłości; Szmeragd wiary, dziewiczności; Karbunkul (węgiel
rozżarzony) miłohierdnie, skromności; Onyx niewinności miłohierdnie;
Sardonix miłohierdnie; Granat miłohierdnie; Chryzolit mądrości;
Beryl nauki; Topaz (złoty) mądrości, czystości; Chryzopras gorzy;
Agat wiastoci; Hiaugant rozgadek; Ametyst skromności; Diament
stateści

Table = diament lub rubin rznięty w 2 powierzchniach ścięte w kąt.
włodzi ukosnie z brzegami ukosnie ściętemi (tablica).

Technika złotnictwa = obejmuje architekturę (kształty architektoniczne)
malarstwo (emaliertwo) rzeźbiarstwo (figurki) rytownictwo (osadza-
jąc drogocne kamienie lub filigrany); dzieli się zaś na jubilerstwo,
głównie, sztukę nielowania i emaliowania. Słownik; dlużo, (czas
pięć i ogień co do odlewów stanowią główne warunki; matryce grają
wielką rolę w odlewaniu. Złotnictwo może być uważane ze strony
moralnej i materialnej. Strona moralna dotyczy formy i kształtu,
materialna wyrobu. Co do techniki średnich wieków najwcześniejsza
tu źródłem z początku XIII wieku: Theophili: Diversarum artium
schemata: ~~opracowane~~ Theophile prêtre et moine: Essai sur di-
vers arts, traduction du Traité de Theophile accompagnée du
texte latin, par M. de l'Escalopier. Paris 1843. 4e. Teofil mnich
był; Włoch, albowiem niektóre rękopisy jego dzieła mają tytuł:
Tratatus lombardicus. Lessing, Morelli: ~~Opis~~ hrabia de l'Escales:
nieś są zdania, iż Teofil był mnich nemiaki i że żywał w Anglii. -

Samo dzieło ma 8 cyfry i 156 rozdziałów. Część I traktuje o przyrządzeniu barw i ich zastosowaniu do malowania na pergaminie, drzewie, murze (między innymi wspomina i malstwo olejne, którego wynalazek mylnie Janowi Van Eyck okolo r. 1410 przypisują, podobnie jak Henrykowi Monville) sposób przyrządzenia atramentu z żółta, srebrowa, ^{chryzolit} i innych, o malowaniu i wypalaniu barwiskiem nazywanych fklewanych i glinianych. - Księga 3^a o zlotnictwie. - Kompilacja: Lumen animae (z r. 1316-1334) cytuje traktat Teofila. Najdawniejsza jest edycja Lessynge r. 1774. - Innym dziełem ważnym dla zlotnictwa jest traktat Benvenuto Cellini'ego

Thuribulum = kadzielnica (encensoir)

Timbre = (cymbalum?) We Francji były następujące gatunki dzwo-
now: 1) Cloche, dzwon w kościele lub refektarzu 2) Timbre, dzwon w klasztorze 3) Nole, dzwon do choru 4) Nolette, dzwonek w zegarze, (Durand de Mende: Rationale divinorum officiorum.)

Tombeau = nagrobek. - Najdawniejsze we Francji są Godryda piskiego Plantageneta Księcia Normandji + 1157 (z blach miedzi: dzwinych cyzelowany z emalią - w muzeum w Mans) - biskupa Evrarda de Fouilloy + 1220 w Amiens (z brązu - lany) = nagrobek papieża Sygata V w Rzymie (z r. 1493 roboty Antoniego Pollajolo z brązu) - nagrobek Maximilia - na I w Zalspruku (z r. 1513 z rzeźbami marmurowymi i polami z gami brązowymi)

Topaz (dawniej zwany Chryzolit) barwy żółtej, przejrzysty.

Torcia (torsiet) = Łafkał, duża furca.

Turmalin = kamień niższej wartości, miewa barwy rubina, szafiara lub szmaragdu.

Talerz = ^{ou tailliois} Tailleur (rotundalium) ou franchoir; a. 1080.

Treŝor = Skarbiec królewski zstawał pod dozorem ofobnych podskarbiach - w potrzebach i czasach krytycznych był źródłem do zaŝtawy. Bogactwa królów zbierane przez dary, matzienstwa, wkładaty się z nazywanych srebrnych i złotych, z biżuterji, klejnotów, kamieni drogich i t.p. ozdób; pokazywane obym jako ofobliwości. - Skarbiec Bolesława Chrobrego opisuje maran Gallus - Skarbiec Kazimierza wielkiego Jan z Lapani Kowa archidiacon gnieźnieński. - późniejszych królów zaś inwentarzy - Skarbiec Koscielnego zawierał naturalia, selekcjarskie i ozdoby świeże.

Trousseau (trouche) = klejnot z kamieni drożych.

Troussuere = agrafa do sukni.

Turkus (turquoise) = kamień drogi niebieski nieprzejrzysty.

Tuellus (fiotula, tutellus, canola, arundo, pipa, calamus, siphon = rurki używane do kommuni przy winie, aż do XVI wieku (tuyau)

Vasallamentum = naczynie srebrne sztalowe (vaiselle).

Vaudeluques = Sanctus Vultus de Lucia = Veronica = Vera icon.

Swarz Chrystusa malowana.

Wenecka robota = od XIII do XV wieku zwano tak styl mieszany

bizantyjsko-orientalno-gotycki.

Virga = pastorał, lub laska urzędowa.

Votum = srebra lub złota przy obrezach cudownych.

Ydria = naczynie do wody duże.

Złotnictwo i jubilerstwo jako rzemiosło wymagało różnych zdolności: sztuk emalowania, odlewania, cyzelowania (robienia linii i rycin), jubilerstwa, kamieniarstwa czyli rzeźbiarstwa, architektury, malarstwa. Złotnik robiąc inkrustacje musiał być malarzem, cyzelując był rzeźbiarzem, a nadając wyrobom swój kształt pomnikow, musiał być architektem. - W złotnictwie dostrzegamy 1) różnicę wyrobu. Złotnik okrywał wyroby rzeźbiarskimi wypukłymi czyli detami, albo litemi wklęsłymi lub wydrążonymi za pomocą ryłka, girlandami kwiecistymi, filigranami przędzy, rozrytymi, kamieniami, emaliami, niellami, deseniami liniowymi (quillochures), wykładaniami (damasquinures); robił ołtarzyki podwójne, nagrobki, kielichy, pateny, amputki, pargifikaty, ka-dzielnice czyli łodki, turzydaryze, wieżyczki, lampy, okładziny mszalew, relikwiarze, puszki, monstrancje, pierścienie biskupie, pastorały biskupie i opatów, ozdoby ornaty, mitry, kapry i t.p. rzeczy kościelne. Z przedmiotów cywilnych z życia domowego wyrabiał pierścienie i obrączki ślubne, karaki, manelle, agrafy, różne klejnotki (bijoux) wszelkich kształtów, naczynia, potmiśki, talerze, wazy, puhanry, kielichy, szary. Z przedmiotów uzbrojenia czyli z życia wojennego, ozdoby hełmów, pancerze, tarcze, puszki, szable i t.p.

Złoty kamień zabieranie (Anitumfina) złotko-bronatny

Łechy złotników powstały we Francji w XIII wieku. - Wartość srebra dziś jest o 5 razy większa niż w r. 1220 (procedem do tego odnocy: cie Indyjów

Szkota włoska złotników w XV i XVI wieku w Florencji, Puzie celowała cyzelowaniem i filigranową robotą.

Szkota francuska celowała emaliami - w XVII wieku odznaczała się kształtami męskimi i bizantse (ro-coco).

Szkota niemiecka (w Augsbuurgu) trybo-wana robota 1731 celowała w rococo.

[lub wybijane młoteczkiem
(robota wybijana - try-
bowana - rosz. uzkan:
nennaja)

2) Rozmaitosci techniki: Odlewy jednorazowe, lub odlewy z
grubsza obrabione dlotem, wypuklo - lub wklę. Torzezy, odlewy
w formach; ozdoby z figurami lub ornamentami emaliowanymi
na tle kruscowem, lub przeciwnie na tle emaliowanem, ozdoby
rytowane napuszczane w zagłębieniach pastami cygli szmelcem
kolorowym, roboty wykowane dlotkiem lub wguiszkane, trostki:
wiecyszelowane na kształt rzezb drewnianych, ozdobione siatką
metalową cieniutką jak korunki, lub kamieniami w kafelkach
oprawionymi szlifowanymi okrągło, lub rzniętymi w tablice
lub ostre konce. Prada kamieni kofcowna podobnie jak i opła:
wazki kofci stonowej. Stosowne zestawianie krefców n.p. złota i srebra,
stali i złota, miedzi i kolorow. 3) Rozmaitosci stylow: Byzan-
tyński czyli grecki nasladujący flos orientalna, cechujący się powa:
ga i spokojem tyrow i systematem draperji. Romaniski styl;
Gotycki styl w którym architektura nadała tyrowe podziwie-
nia godne kszaltu. Styl odrodzenia (cinquecento - renaissance)
Styl rokoko. 4) Rozmaitosci i bogactwo kompozycji

czepare z dogmatow religii chrefcianskiej, z Difna swistego,
z tyrowow jurystycznych, z legend i podan, z zycia domowego.
"Figurae autem rerum multis modis apparent mirabiles: ali:
quando ex magnitudine, aliquando ex parvitate, aliquando
quia raras, aliquando quia pulchras, aliquando ut interim
ita loquar, quia quodam modo convenienter ineptae; ali:
quando quia in multis una; aliquando quia in uno di:
versa." (Hugo a S. Victore: De Trinitatis per riribilia
agnitione. Cap. 9 Tom III p. 33. - mnich z XII wieku.) - Ozdabiano
kofcioty bo psalmista mowi: "Domine, dilexi decorem domus
thae, et locum habitationis gloriae tuae." (Psalm XXV. 8).

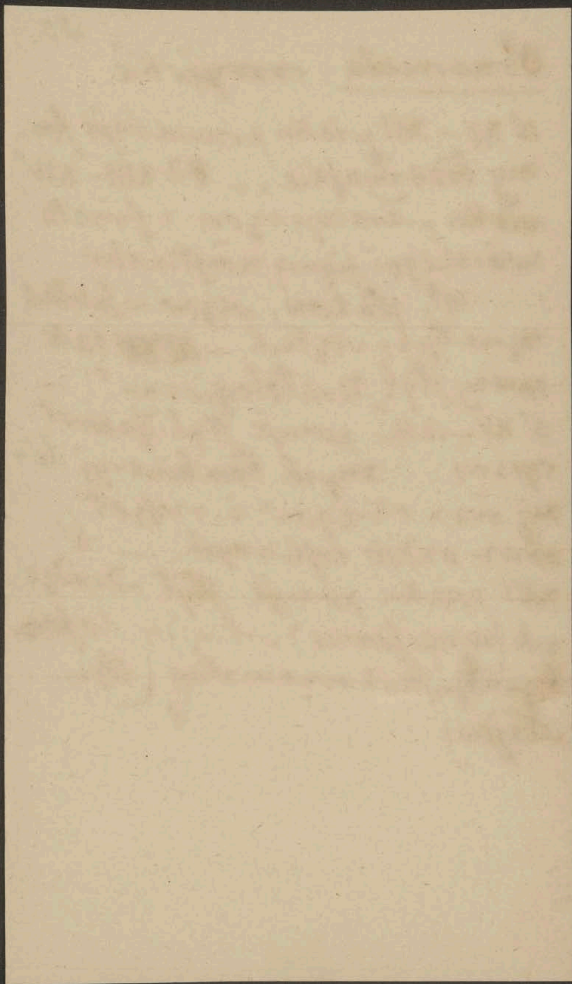
Dlotnictwo moze byc uwazane z strony rehdzielniczej (micha:
nieznej technicznej) i artystycznej (co do kompozycji). To upadku
sztuk klasycznych, ~~które~~ sztuki prakcne znalazly opie-
kuna w kofciele. Z zglizusa cywilizacji klasycznej; odradzila
jak genia sztuki prakcne. Jaz dziki krol ~~gala~~ pisal: "Acetbum nimis
est nostris temporibus antiquorum facta decrescere, qui ornatum
urbium quotidie desideramus augere." (Epist. Theodorici regis ad
Tancillam senatorem in Operib. Casiodori). Papieze, biskupi w
Gallii protegowali sztuki. Sw. Eligiusz (Eloi) biskup w Noyon uwyfca
ze mton dlotnictwa u Abbona w dimuzji, i robot relikwiarze w VII wieku
- Teofil mnich z XII wieku napisal dzieto o technice sztuk. - Opactwo benedyktynow F

(Satyry ~~rezyre~~)
Konia morskie (hippocam-
pus), jednorozec (unicornu)
pothonie (hippocentaurus)
gryfy albo nozi (gryphus),
smotki (draco)

F. wst. Gallen w X wieku
wydalo niejedna pld
artystyczny z podryki
Notkera zlotnika. Kleszto-
ry w Niemzech, w Angli
bity z kotami sztuk. z
Konstantynopola
byzantyjski dostal
Wenecji, a tado do Francji
potudniowej okolo 973;
albowiem wojna ikonoklas-
tow z Alexesa Komnena w
XII wieku wyprosyla artystow
z Grecji

Ornamenta rzymskie

W XI - XII wieku przeważają formy bizantyjskie. - Od XIII - XIV wieku przeważają wzory z świata zwierzęcego i figury monstrualne zwierząt, ptaków, węzłów w splatach rozmaitych i węzłach. - ~~W~~ ten styl zwany styl "teratologiczny". - W XV wieku panuje styl geometryczny z różnych kombinacji linii oraz okręgów i rekt, oraz ozdób roślinnych. - W XVI wieku panuje styl odrodzenia (renaissance) wracający do form bizantyjskich ornamentów (Bustajew).

Theophili presbyteri et monachi libri III. Diversarum artium schedula. Opera et studio Caroli de L'Escalopier Lutetiae Parisiorum excudebant Firmin Didot fratres 1843. =
 Théophile prêtre et moine: Essai sur divers arts, publié par le Cte Charles de L'Escalopier, conservateur honoraire de la bibliothèque de l'Arsenal, et précédé d'une Introduction par J. Marie Guichard. Paris (J. B. Toulouse) Leipzig (Brockhaus et Avenarius) 1843. 4to kart 2. pag. LXXII. 314. K. i. i i tabl. fazymit.

O technice sztuki piśknych w średnich wiekach pisano: 1) Compositio-
 tiones ad tingenda musiva, pelles etc. (z IX wieku druk. w Muratori: Antiquitates Italicae medi aevi. Tom II) 2) Eraclius: De coloribus et artibus Romanorum (wydany przez Raspe) A critical essay on oil-painting. London 3) Cennino Cennini: Trattato della pittura 1437 (wyd. w 1781. 4to) Rzymie 1821) 4) Theophili Diversarum artium schedula. -

Autor tego ostatniego dzieła, pisał go w Niemczech w XII wieku. Pierwsze wyjątki z niego, podane są w dziele Lumen animae puerae: nym około r. 1316-1334 które wiedeński karmelita Matthias Farinator wydał r. 1477 pod tytułem: liber moralitatum magnarum rerum naturalium Lumen animae dictus; gdzie to piśmo jest zwane: Theophili tractatus diversarum artium i Theophili Breviarium vel Brevelegium diversarum artium. Pierwszą wiadomość podał rękopis Georgius Agricola r. 1555. - Ephraim Lessing: Vom Alter der Oelmalerey aus dem Theophilus Presbyter (Vermischte Schriften. Berlin 1771-1794 Tom VIII) pierwszy podał niemiecki tłumaczenie z rękopisu Wolfenbüttelskiego: tekst wydał Taurincki (w: Zur Geschichte und Litteratur aus den Schätzen der herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel von G. E. Lessing. Braunschweig 1781. 8° Tom VI pag. 289-324) pierwszy on autorstwa benedyktynowi Tutilo z Sent Gallen w IX wieku. Bonorelli (Cod. Manusc. lat. bibliot. Narianae. Venetia 1776) zowie autora Theophilus qui et Dugerius. - Escalopier wydał rękopis w 1843. z XIII wieku w bibliotece Collegium J. Trojcy w Cambridge.

Dotąd znane Msr. Theophili Diversarum artium schedula, są:
 1) Msr. biblioteki uniwersytetu w Cambridge z XIII w., wydany przez de l'Escalopier 1843. 2) Msr. bibl. Kolegium S. Trojcy w Cambridge ^{z XIII w.} wydany przez Raspe 1781. 3) Msr. biblioteki w Wolfenbüttel (zreszta Agricola) z XI wieku wydany przez Leiste 1781 i Lessinga. 4) Msr. biblioteki Akademii w Lipsku z XIII w. wydany przez Lessinga 1771. 5) Msr. biblioteki Krol. w Paryżu (Bibliothèque - le Beque.) 6) Msr. biblioteki cesarskiej w Wiedniu (Narianus) opisany przez Morelli 1776

Theophili monachi: Diversarum artium schedula.
 Praefatio - tu autor chwali z wyrobów kraje: quicquid in diversorum colorum generibus et mixturis habet Graecia; quicquid in electorum operositate seu nigelli varietate novit Russia; quicquid ductili vel fusili seu interasili opere (wybijane, lane, zło = bione) distinguit Arabia; quicquid in vasorum diversitate, seu gemmarum ofiumve sculptura auro et argento incluta decorat Italia; quicquid in fenestrarum pretiosa varietate diligit Francia; quicquid in auri, argenti, cupri et ferri, lignorum, lapidumque subtilitate sollers laudat Germania." (pag. 8)

lib I: Omalowanii (Cap. 1-45):

capo 1-14 (o malowanii na pergaminie) 15-16 (malowanii na murze) 17-22 (malowanii na drzewie) 23-28 (malowanii olegne) 29 (malowanii przez rozryte aureoli) 30 (mielenie proszku zlotego, srebrnego) 31 (miedzi) 32 (dawanie gruntu pod rozlot) 33 (amalga) 34-38 (malowanii miniatu) c. 40 (dawanie podlitery) 41-45 (robienie farb) 46 (robienie atramentu)

liber I Omalowanii i mieszaniach barw (temperamentum colorum) czyli zaprawie: swarze malujazis farba, cielesta (membrana) z bieli otowianej (cerussa) upalonej pomieszanej z niepaloną bielą otowianą i cynobrem (cenobrium). - Farba ciemnozielona czyli frawiasta (prasinus) (Kustynin?) - swarze, ciato, nos i oczy cieniujazis farba zwana posch (mieszanią z prasinus, membrana, ogra combusta et cenobrium) - Rumieniec, malujazis farba: rosa (mieszanią z membrana, cenobrium i minio) - swiatla jawnie na cieple malujazis farba: lumina (mieszanią z membrana i cerussa) - Zreniec w orzech malujazis farba: veneda (mieszanią: nigrum cum albo) - Wlosy malujazis farba: i rycy malujazis farba: exedra (mieszanią: rubeum cum nigro). Do cieniow sukien na pergaminie uzywa zis farba: mensesch (czyli folium indium = indigo) mieszana cum rubeo, vel cenobrio, vel minio vel lazur, vel succo folii vel cerussa, vel ogra, vel auripigmento (zloty ruf) tym zis malujazis rez przegony i bady (rugae et plicaciones); rufy czyli ongi (fractus)

Do malowania na murze używano: ogra cum modico calis, cum rubro, prasino, cenobrio, indic. Farby te zaprawiano wapnem, mur suchy skrapiano wodą i na zwilżonym dopiero malowano.

malowanie (murale) i murowe (fresco)

lakier mieszano z żółtkiem jajka. = Do malowania na drzewie obrazow: dawano grunt z twarogą czyli sera (caseus) utartego z wapnem, potem gładzono gładzikiem (planatorio ferro), na to dawano skois, potem powłokę z gipsu (gypsum) którą gładzono skrzyppiem (asarella), barwy zaprawiano klejem (gluten) (lib I cap. 19) = Do ma-

lowania drzewi (lakierowania) mieszano farby z olejem (oliwnym, orzechowym, makiowym, lnianym) (d. I. c. 20) = Malowidło lub lakier dla trwałości przecięgano pokostem z oleju i gummy (gummi fornix) którą się zwat. ~~vernicion~~ vernition (d. I. c. 21) = Do pozłoty brano złoto bite wplatki (petula auri), mazano białkiem z jajka miejsce, nakladano placki złota lub srebra bitego, lub placki z cyny zafarbowane szafranem (croco - żwierzyczo) i gładzono szbem. (d. i. c. 23-26) =

Do malowania olejnego (De coloribus oleo et gummi terendis) zaprawiano farby olejem lub gummą z wismiem, z wyjątkiem minium, cerussa et carmin które się białkiem z jajka zaprawiały (d. I. c. 27 pag. 46)

= Do malowania przezrozystego (pictura translucida) na aureole używano platków z cyny bitej, które potem uernikowano. (d. I. c. 29) =

Pod pozłotą profykową dawano grunt z minium i cynobru, potem pozłotę a w końcu gładzono (d. I. c. 31) = Chocć mieć złoto takie trzeba go najprzód zmieścić z żywym srebrem na sposób flet: dryjki (secundum Flandrenses) przecedzić przez sito i wyprażyć profyk na ogniu (d. I. c. 33) =

Liszczyki dawano trojakiem grunta (folium) czerwone, purpurowe, szafirowe (d. I. c. 40) = Farby używane: Cenobrium (z siarki i żywego srebra), Viride salsum (z miedzi), Viride hispanicum (z miedzi), Cerussa, Minium

= Atrament do pisania robiono z drzewa tarminy (d. I. c. 45). —

Liber II O szklarstwie, robieniu i malowaniu szkła do lib II O szklarstwie (cap 1-31)

okien i naczyń. = Szuby czyli tafle albo stolnie (tabulae vitreae) = Ci do wypalania szkła barwionego: Franci in hoc opere peritiformi (lib. II. c. 12) robili omi szkła szafirowe, purpurowe, zielone. - Grecy wypalali szkła złocone (d. II c. 13). = Vitrum graecum ad musivum opus (kostki do mozaiki) (d. II c. 15) = Malowidła

na naczynek ^{glinianych} ~~z gliny~~ dawano mieszając farby z sztem tartem
i wypalając potem. (De varis fictilibus diverso colore vitri pictis
L. II c. 16 t. j. majolika) = Do malowania wypalanych sztyb używano
miedzi: jako ozdoby malowano: ramos, folia, flores, nodos, bestio-
las, aridas, vermiculos. = Lzści malowane sztybą frajano otowiem
zmieszanym z cyną robiąc calamos stannos.

diber III. Złotnictwo, robienie naczyń kosićbnych,

De nigello (baros czarna robiono z febra, miedzi, otawii i viarki
i gummy benabas. (L. III c. 27, 28) = Mocenie i gładzenie naczyń

d. III O złotnictwie,
jubilerstwie, odlew,
nictwie - robienie
organów
(C. 1-80)

(L. III c. 37, 38) = Orobieniu nogi cygli tronu Kielicha. = Najlepsze

było złoto arabskie (L. III c. 45) użenwone - po nim: aurum his-
panicum (robione z miedzi, prochu kazyliozka i krwi ludzkiej)

- dalej: Aurum arenarium in littoribus Rheni (ziasek złoty)

= Lutowanie złota, lut, lutunek cygli nit (Schlagloth) i doli:

datura auri (osadzanie kamieni na złocie lub opawa w złoto)

w Kafztań (domunculae). = De electricis (L. III c. 53) t. j.

o kamieniach drożych farfygnych cygli btyfryczek i o wypalaniu

emalii = Spiz cygli bronz (aes) robisz z palonego galmanu (cala =

mina) mieszanego z miedzią, (L. III c. 65) lecz nie przyjmował zło:

cenia = tylko mosiądz (auricalum) złocono (L. III c. 67) = Bra

miedzi dawano powłokę czarna cygli w ryte na miedzi rysunki

dawano czern z oleju smarzonego (L. III c. 70 powitek rytow:

nictwa: Quomodo denigretur cuprum) = O rytowaniu na

rebrze instrumentem Meisel (L. III c. 71 - Stowo Meisel. rytec

pokazuje że autor był niemcem pag. 234) = Robota feligra:

nowa (ziarnonitkowa) = De opere punctili (Puzmarbit)

(L. III c. 72) = De opere ductili (Robota wybijana młotkiem)

(L. III c. 73) = De opere quod sigillis imprimitur (Robota wy:

stazana (lib. III c. 74) na relikwiarzach mianowicie = Orobieniu

blaszek złotych do okrywania nitok jedwabiu (aurifrigia) (L. III c. 76)

= De opere ductili quod sculpsitur (Cyzelowanie, rzeźbienie, ps:

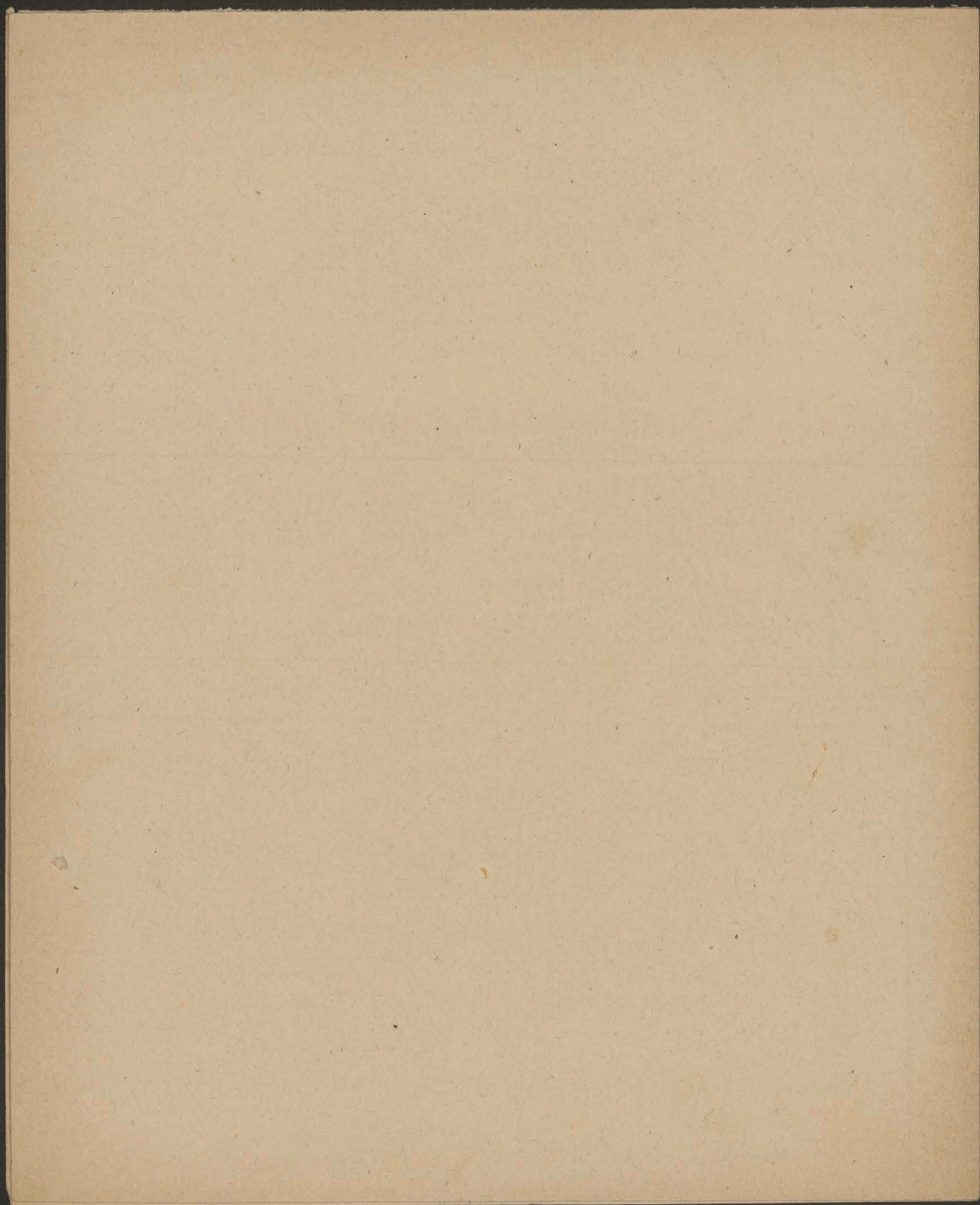
dzenie, frylowanie) (L. III c. 77) = De organis (L. III c. 80 ofatni)

Ampulla (ampla olla) - Rospergellum (strzyp, ostrzyca) -
 Aureola (Ozlot, Lunka fawista, Otok fawisty) = Auricalcum
 (mosiadz) znat ju; J. Tridor Etym. L. XVI. c. 20 = Auripigmentum
 (Zlotokost) = Barabas (borax) = Calx (naryut wapienny)
 = Casei gluten (twarogowiec) = Colatorium (cedzido, sitko)
 = Coxinarii (zwieradta gtolefskie, zwiermie, kluby) = Ficti:
 tia (naryznia tozydowe) = Interasilis (damasquinure-
 dziwerowany) = Limbus (zwoje u fawistych z naryjami) =
 Musivum (mozaika rzymka z lasek, - florenka z plytek
 - wenecka z gipsow roznobarwionych (marmoryzowanych)
 w kucie fadzonych) = Nigellum (niello - czernianka czar = F grecka z plyt;
 na emalia - na bityzycyjskich metallach najlepsza) = Petula i kolorowych
 (ptatek ztota bitego) = Prasinus (zieleni) pastow)

= Organy: Stawni organistrze Krakowscy: Pasierbski
 Eugeniusz robil organy do Bernardynow r. 1701, Lefozynski;
 Wojciechowcki, Gtowacki, Ant Sapalski

Schedula artium Bogumita arabis turpa gniezniens.
 Kiego przetozyt i uwagami dopełnit Karol Teodor
 Soczynski Dr. med. i chir. prof. fizyologii, instytutu medycyno-
 chir. kliniki, terapii, ginekologii, pedyatriki w a Kad.
 Krak. nazelnny lekarz, dyrektor szpitala wojak franc.
 polsk. rosyjsk. austr. Cytonex król. tow. przyjac. nauk
 w Warsz. tow. nauk. Krak. mineralogicznego waimarskiego,
 literackiego w Jena, Senator Rypl. Krak. Kawaler ord.
 Virtuti militari, Krzyza jerozolim. (in fol. ark. 31.)

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Septes ~~Katarina~~

Prvota I na

Diamant 195 Karat
wartosci 3 Mil. Rubli

w oku zlotego lwa

w tronie Szak Nadir

- duzy brylant

Koh-i-noor (gora

swiatta) z tego lwa

najja anshim

(kupiony od Perzian
za 450,000 rubli

Katarina II do Krasny

Imperatryca Rosji

Imperatryca Rosji

Imperatryca Rosji

Imperatryca Rosji

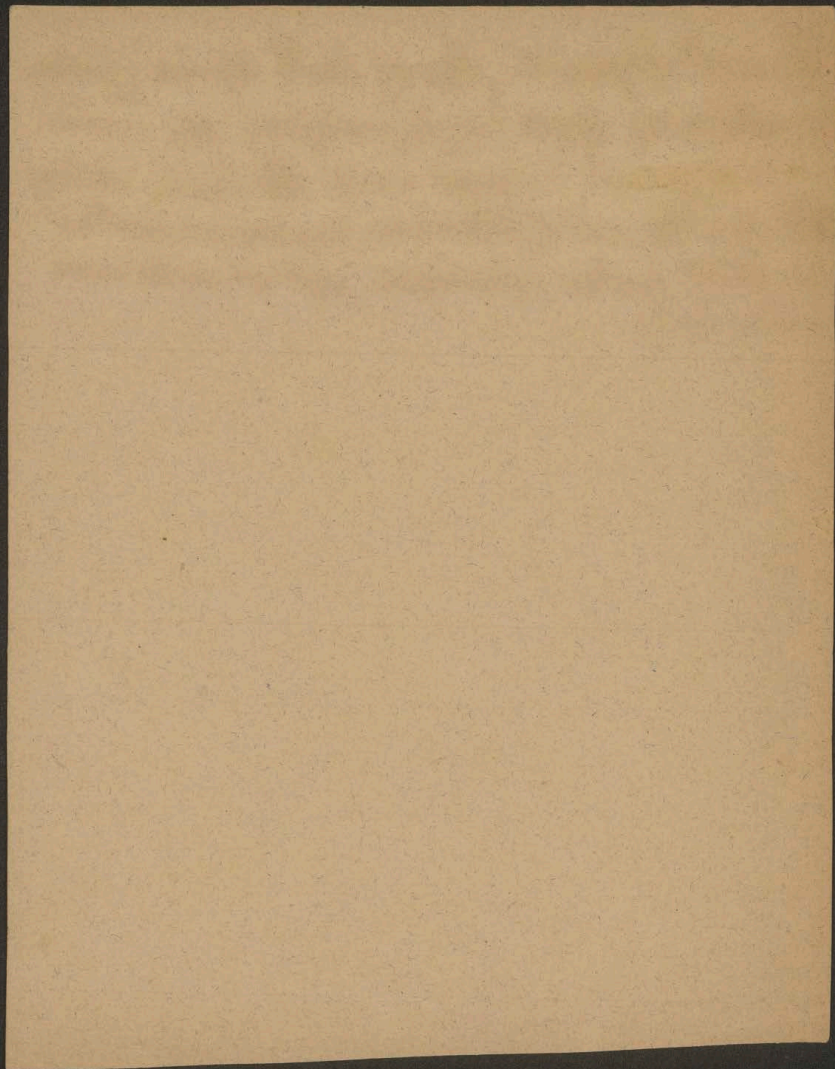
wartosci 30 mil. rubli

779 karatow

lawa gwiezda

Imperatryca Rosji

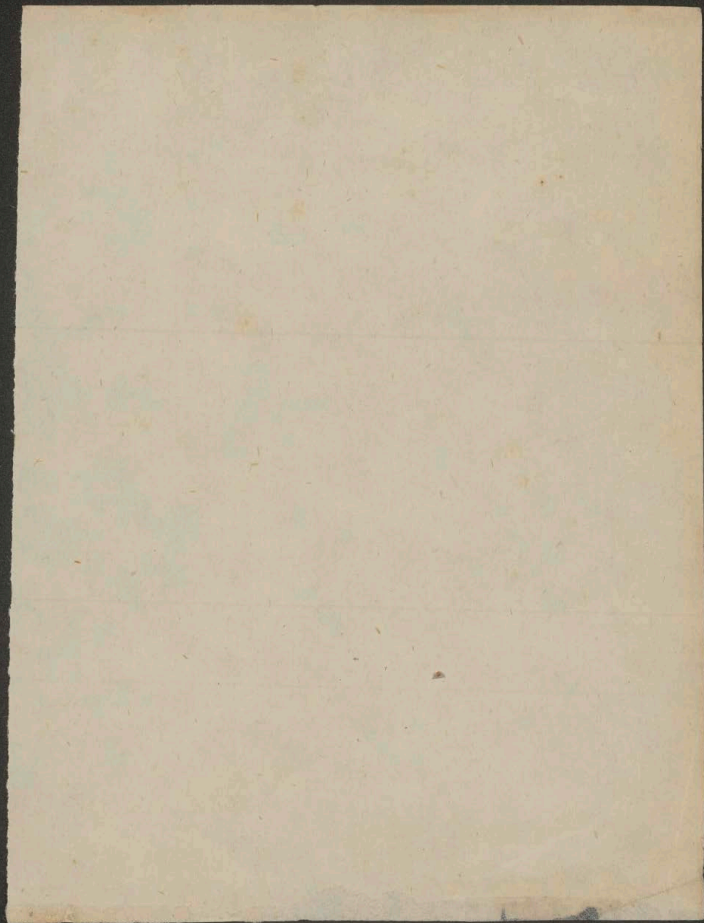
Handwritten text on the right edge of the page, including the words "The" and "with".

89

37

Malachit = Zelenyca 1569

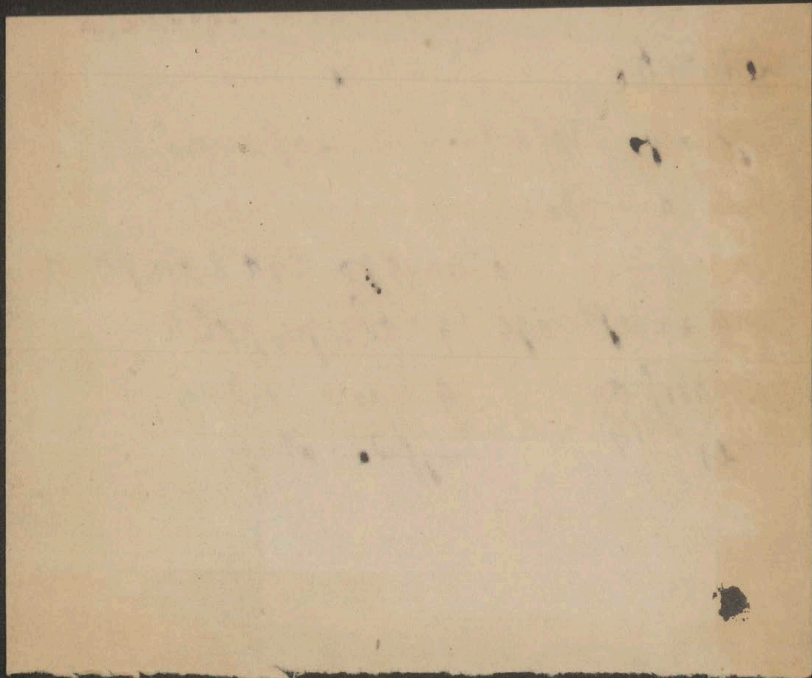

Q. 1252 rąpko w Florencji bił dukaty złote (floreni^{37a})
- to miały herb florenki (lilia) których jeden - wartat
i funt srebra. - Z jedné grzywny złota wykujano
67 dukatów

1 Grzywna = 4 Fertyny (Vierding) = 16 denarów = 24
Skoczów = 96 kwartników = 48 groszy =
576 Hellerzów = 20 Szelagów (Schilling) =
240 denarów.

Deputatio przez Łukasza Rzezyńskiego
jednego szotnika Krakowskiego od
złota wydana przeciwko Replie Star.
szyn Celnu Szotniczego Krakowskiego
na prośbę rządu szkodliwej.

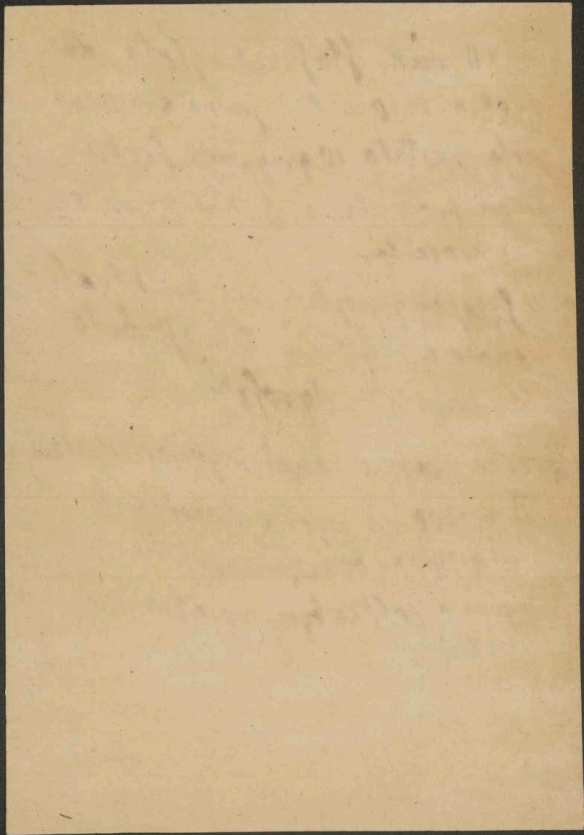
W Warszawie d. 29 marca 1629. 4to
Kart 14. przyśada - obiaz

92 38.
w XIII wieku stosunek złota do
srebra 1:10 = t.j. jedna grzywna
złota wartała 10 grzywien srebra
stopa procentowa była 10 do 12
procentów

Na Śląsku przestali bić brakteaty
okolo r. 1292 a natomiast bito
denary czyli potgrofski

Grosze praske zaczął wybijać Władaw
II r. 1300 na wzór Turoneniskich
z grzywny bogroszy praszkich
grzywna półka była mniejsza od
ciężkiej

Stanislas I roi de Pologne, Duc de
Lorraine. Petit oval. fol.

Inc. Exc.

Achatas - Onyx - Sarda - Prasmos -
Cyanea^{us} - Heliotropia^{um} - Jaspis -
Chalcedon - Lazur - Cornalin - Gemma
Calied. - Amath. - Smeragd - Magnes -
Ectypum - Cristall. - Smeragd
Vitr. entig - Lazuli - Dracont (Scarabee)
Profing Sarda - Crystal.

1825 Cameen (insubum yafsuittun Wien)
Intaglio's (inwürt " " ")

Camees:
Agathonyx - Sardonyx - Sardagath -
Jaspagath - Hyanth - Heliotrop. - Onyx
Carneol

Intaglio's:
Granat, Jaspis, Chalcedon (Abraxas), Carneol (Kara-
baey), SteinKohle, Hämatit, Amethyst, Smeragd

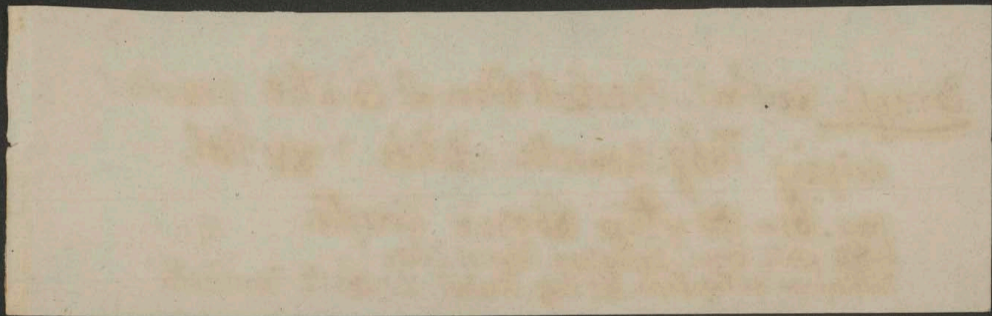
Numerus currens	Litera	
	<i>Bartsch</i> <i>Adam</i>	

Caraglio Jacobus. Barthol Adam: Le Peintre graveur
 Leipzig 1867. (nouvelle édition.) XV Vol.

pag. 61-100 cytuje 63 rycin Karaglia.

Luqte podlug Franc. Parmesans, Raphael, Titian

Mitologičeske podlug Perin del Vaga, Raphael, Rosso. B. Prandinelli

Glyptyka

Scarabei

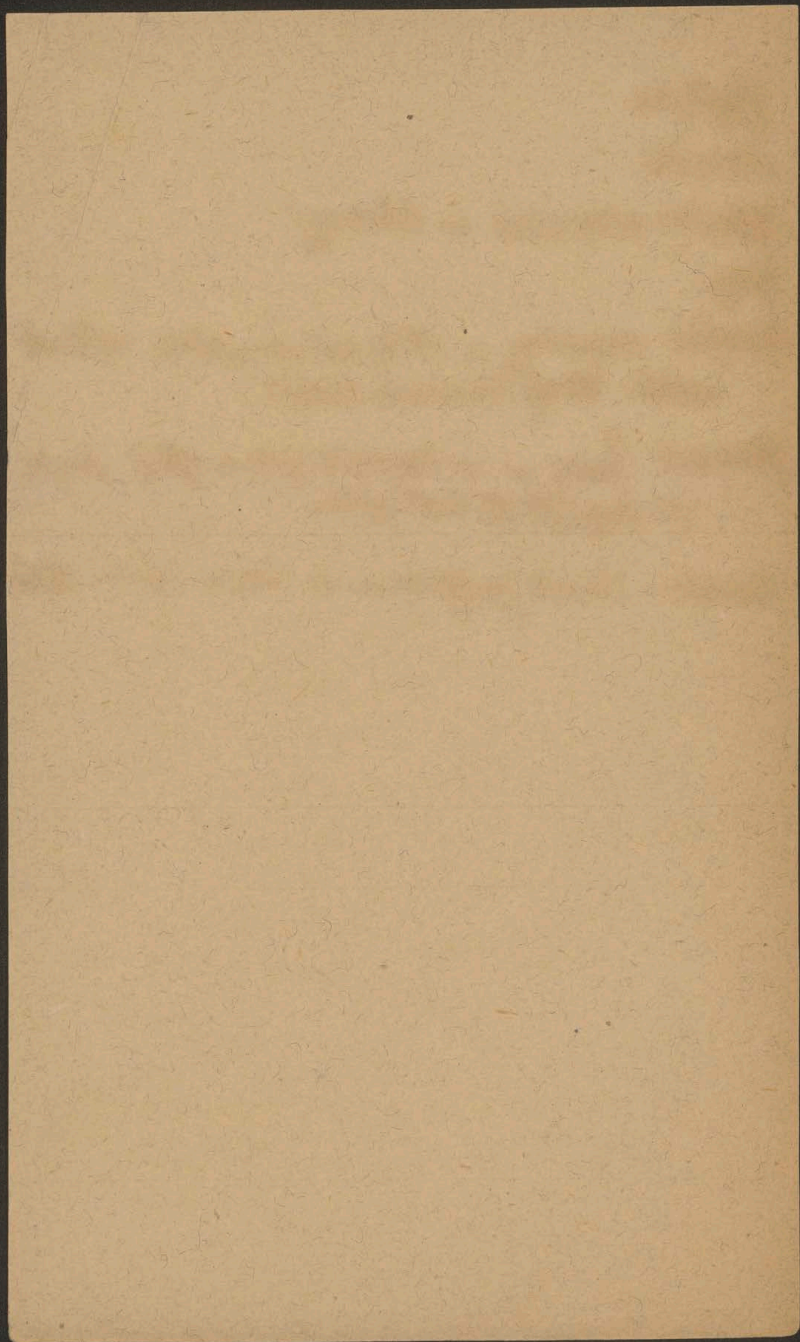
Cylindry asyryjskie - Abraxas.

Grey

Ceraqlio wezwany r. 1539 nadwór polski rytował
medale król Kamienie drogic.

Jacques Guay ur. w Marsylii 1715 + 1787 Fryde.
ryk August III) Król polski

Romain - Vincent Jeuffroy ur. w Rouen 1794 + 1826

Scamozzi Architettura lib III.
(w obrazu patac)

D'oménik Weneçyanin

Zygmunt August Dziennik woi 1818 J. I # 587

Albertrendy

Kamea papiesie (w profalu) (Bromy napis) Pona Iphos Regina
Poloniae Jacobu. Veron. (agat wshodni medalion
w zloto emaliow. op.sawny.

Description des objets d'art qui composent
la collection Debruge D'oménis par Jules
Labarte. Paris 1847. p. 491.

Jeuffroi bawit u Stanisl. Aug. robot intaglio
wjetunek na kornalina - i 10 pasie
Jeuffroi à Vassorie 1792

4291

Bolzental
Jan Maria Ladorano
Ludovico Leoni Ladorano.

(umny)

Giov. Battista Guglielmeda' Roma 1686.

Abrazae = Kamienie mistyczne byty w
 użyciu u Gnostyków (sekte religijne, chrześc.
 anafkij)

Laotae = Kamienie ze brata ^{zobacz wyżej} ~~melancholnego~~ rzymskiego
 znane już Arystotelowi. Francesco Visconte
 poprawił ten błąd oduprow. Najlepiej
 Kuzet robie z Dre Orleanski. we Francji
 (Marianne J. I p. 93)

Prawie 3/4 gemm: Kamełow jest miśna
 i licho rzemta.

Stofek miał 28000 odiskoro z parki

Lijpert = 3000 z gminy

^{o Kameach}
 Epane: Bellori - Agostino - Michel
 Ange de la Chausse - Santo Bartoli,
 Drapei - Gori - Gorgaens - Hoch -
 Begeer - Mariette - Licart -
 Caylus -

Recueil

~~Trésor de la guerre d'Amérique, orné
des figures. Paris. 4^{to}₂~~

507.

Antes 445.

dzjasent almarz

do r. 1456 matzowate - tego roku
Ludwik van Berghen i Berigge
w Flandryi odkrył sposob szlifowania
w takim samym profykiem

brylant na facety pole rad Ludwika XII
rozety - ranty od r. 1520

tablicowy

matzowaty (Labora) (Cabochoon)

Spitz - Dink - Dinnstein

dyamenty Karpackie są to kryształy górne znajdujące się na
Węgrzech w Janos Kiem, a w Podolbinie (pod Węgry powiat demensty
i w pow. Strzyżkim)

~~Ametyst kryształ górski fioleturny~~

1 Lut Kolonfki = 72 Karatow
1 Karat = 4 Gran

Rękopis Biblioteki Katedralnej Krak perga.
min mase folio, kart 47 (a jedna wyusta)

Rękopis w Król. Bibliotece Krolewieckiej
in fol. pergaminowy

Rękopis luty papierowy z XVIII w. w bibliotece
miejskiej w Krolewcu z rysunkami

Rękopis papierowy in fol. w bibl. hr. Tytusa
Działyńskiego w Kórniku sporządzony z
drugiego egzemplara Krakowskiego przy
Władysława Kicińskiego, r. 1841. (odmienna chorągiew
53a.)

F. A. Voorsberg: Märkische Forschungen.
Berlin 1850 8°. II Bd. pag. 193 ff.
iofobno

Adolf Merkelburg Neue preussische
Provinzialblätter 1850. IX p. 321-362.
Muskowolki

na 1 Karat
= 4 grām

190 / 779 / 642 5 1 3
245

Joannis Dugossii seu Longini Historiae
pdonicae libri XII. Cracoviae 1872. 4°

Tomus IV liber XI. pag. 42 - 47.

~~Ordinum~~ Descriptio vexillorum et ordinum
exercitus Cruciferii.

Reitzii Friderici Volgangi: Musaei Franciani
 Descriptio. Pars I. Numismata et gemmae.
 Lipsiae, litteris Ualr. Christ. Saalbachii 1781.

pag. 326 nr 1458 Gemma caelata (Kamea) Chalcedo-
 nis, Flinij w diametre, oprawny w otow: Popiersie
 notowane! (Symoneta III Polpeiego Króla i jego żony Anny
 Austryackiej (orki Karola arcyksięcia) „Opus bene
 factum“.

Zbiór ten należał do Józefa de France radcy nad-
 wornego cesarzowej Maryi Teresy w Wiedniu
 oddzielnym orka Anna Katarzyna baronowa
 de Cannequieres żona Joachima Alberta de
 Hlesz Konfiliarsa radwornego, który ten zbiór
 sprzedali 1781.

Camachutus - Camaiieu - Camee - Gamaijk

An die Buchhandlung des Herrn.....

Der Unterzeichnete wünscht die Zusendung von

1 Einbanddecke zur „**Germania**“ in rother, brauner, grüner
Farbe. (Preis 9 M.)

Ort & Datum:

Name:

Gest. recht deutlich auszufüllen und an die Buchhandlung baldigst einzusenden, von der
die Kasse bezogen wurden.

Grupę pierwszą:

Jaspis ciemnozielony - jeżeli czerwono nakra-
piany: Heliotrop

Lapis lazuli (Lafurstein) jasnoniebieski

Turkus ciemnoniebieski

Grupę drugą:

Apat różnych kolorów

Carneol - Sardes (czerwono miedziany barwy) Kruwanik

Chalcedon różnych kolorów

Onyx (mleczny wpadający w niebieski) do Kameis.

Granat (wionowy)

Opal mleczny, lecz gra różnemi kolorami.

Przejrzyste:

Topas białawo-złoty

Chrysolith jasnoniebiesko złotawy

Chrysopras niebiesko-złotawy - miedziany kolor

Amethyst fioletowy lub niebieski, różowy

Smaragd zielony (korund)

Hyacinth złotawo-czerwony

Saphir niebieski (korund)

Beryll wodno-niebieski (korund)

Turmalin brunatno-ciemny

Rubin: a) Almandin, Karbunkul, Carfunkel ciemno różowy -

b) Ballas blade różowy

c) Spinell fioletowy

d) Rubicell złotawo-różowy

Diament

Gig 45.
alabaster

Kamienie niezłazkowe

1) Kryształ górski

2) Malachit

3) Kowieoko

4) Steatyt (Sperkstein)

5) Serpentyń - nefryt

6) Porfir, Granit, Basalt

7) Marmur: Karyajski biały - Egipski czerwony

Mumidyjski żółty - lacedemonijski zielony

- Bresciański (żółty z białymi plamami)

Prrocattello (żółty, zielony, czerwony mieszany)

Lipollino (bladozielony), Giallo antico (stomia-

nego koloru biało na krępiam), Lumachello

(czarno i biało na krępiam), Ochio di Pavone,

Pavonezzo, Giaprio antico (podobny do jaspisu)

Verde antico (zielony na krępiam)

8) Asematyt (złazko)

Kamienie drogie

Diament - szlifowany: brylant (twardość 10)
(zasada usgpiel) - ryłował na nim w XVI w. Jaso;
po kryli Come de Trezzo.

Korund: gatunki (twardość 9)

a) bezbarwny: Saphir blanc

b) różowy karmazynowy: Rubis oriental (Rubinus-carbunculus)

c) " jak róża: Rubis oriental variété.

d) niebieski lazurny: Saphir oriental (Beryllus-aëtoïdes)

e) " indygowy: " indigo.

f) fioletowy: Améthyste orientale.

g) żółty (jaune): Topaze orientale (Topazius-chrysolithus)

h) zielony: Emeraude orientale.

Odmiany (z niskiego rzędu) (twardość 8)

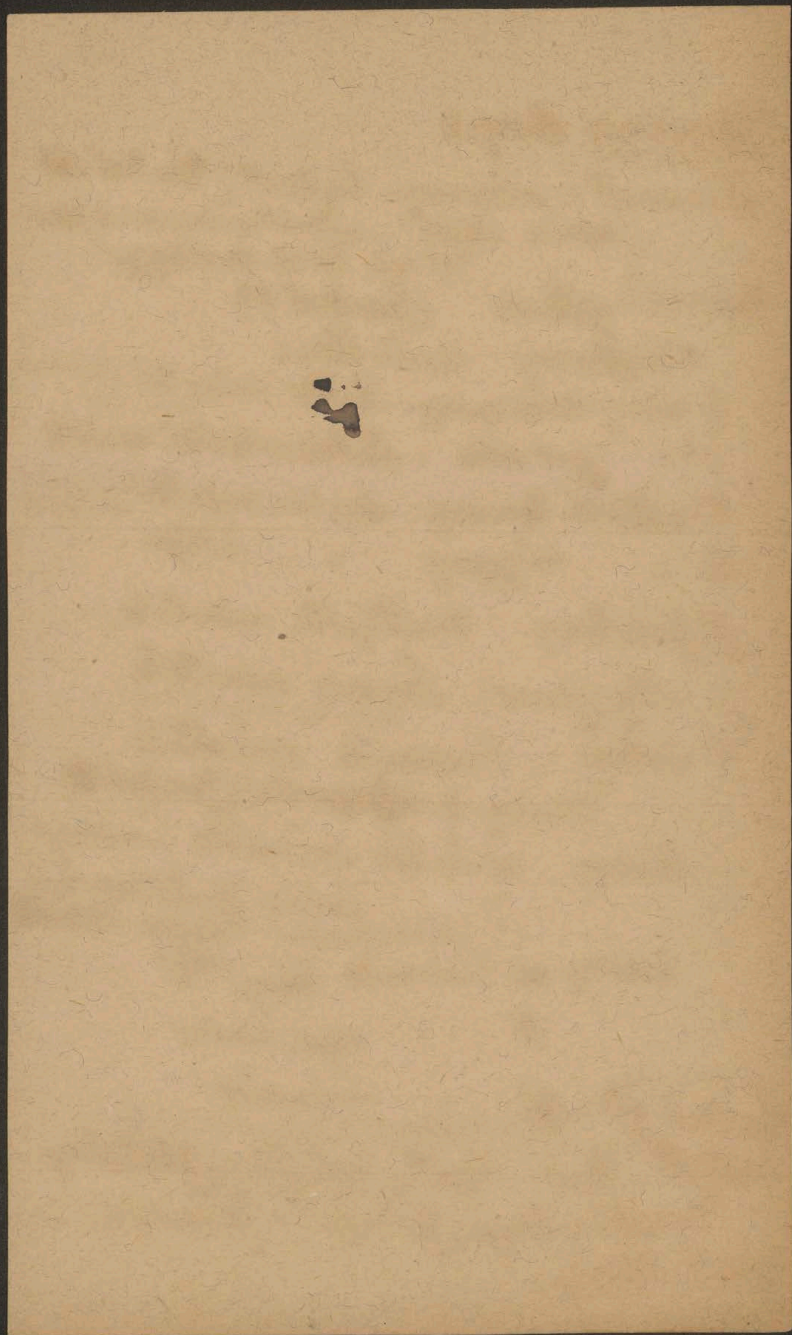
Różowy: a) Rubis spinelle (ponsonowy)

β) balais (fioletowy lub różowo-zielony)

Zielony: a) Emeraude beryl (waty)

β) " aigue marine

Twardość 7) ~~Ametyst (kryształ różowy fioletowy) Chalcedo: (Lencachates)~~
Ametyst - Opal - Agat - Kalcedon (Heliotrop - Onyches Sardonyx)
Kornalin - Onyx (Sardonyx) - Jaopis (Jaspidium)
Granat - Almadyn

Gemmae

Glyptika

102

47

Gemma scalpta (Intagliata) ornament.

Lapides caelata (Camees) insabru

Chalcedonium ^(Lentachates) ~~(Lentachates)~~ Argut

" aquatum

Carneola sive Cornalina (roty)

Sarda, Sardonyx yalb (Sardonyches)

Onykes ~~(camees)~~ Onyx (Oph)

Sardonyches (camees) Sardonyx

Jaspidium (yruu) jaspis (roty) (yruu)

Turica, Turoides Jaspis aërizufa

Cyanus, lapis lazuli

Oculus felis, Asteria

Rubinus, Carbunculus

Rubinus balassius, Carbunculus amethystyon.

Granatus, Carbunculus nigrius rubens

Hyacinthus, Sincorius (violnt)

Saphirus flau - Beryllus aërioides

Topazius ynuuily yalb

Chrysolithus

Malachites

Imago = caput

Protoma = Zmüßbild

Epophragma = Brönnick - ectypon

Abraae, Basilidiarae, Scarabaei (Abraae)

Symplegma (wój kółka głow lub cześci ciała)

Haematites

Vitrum

Carbunculus

Chrysolithus

Smaragdoprasius

Adamas

Sardachates

Achates

Alabastrites

Steatites

Prasius

~~Car~~

Beryllus

Fastae

Concha marina

Anaglyphum ex

concha

Amethystus.

Symplegma (rójny

próty)

Scarabaei

Cylindrus aegyptiacus

An die Buchhandlung des Herrn

Der Unterzeichnete wünscht die Zusendung von

1 Einbanddecke zur „**Germania**“ in rother, brauner, grüner
Farbe. (Preis 9 M.)

Ort & Datum:

Name:

Gest. recht deutlich auszufüllen und an die Buchhandlung baldigst einzusenden, von der
die Kasse bezogen wurden.

drogie
potdrogie

Annulus ferreus
aereus
aureus
argenteus

Sardae inc.
Zafpide - Zafpis
Achat - Zafpis
Onyces
Achat granata

Onyx Onyces
Sarda ex Sarda

umpala aurea
et iuculo argent

Zafpis
Achat

Heliotropia

Lezuli

Hyacinth

Cornalin

Cristal

Cyanea

Draffmos

Safur

Gemma

Calidon

Amath

Emeragd (narkh)

Magnet

Amethystus

Vitr. antiq.

m. pariete traite' des pierres preciees.

colle de Henryka IV
quay 1753

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

farben Glanz, Schmuckstücke, Zierden, Politum 49
Wälschlein
Diamant. po persku almas greck. adamas
russk. Rosskristall

104

- 1) Groß-Mogul 279 Karatow Stofall wert 2 mil franc.
- 2) Orlof 193 Karat Kupiony r. 1772 za 1/2 mil taler. przy Łazie
rewa w Armenii Bagdadzie z domu Szah-Nadir
- Rossk.
- 3) Diamant wielkiego Księcia Fokkanij wazy 139 Kar.
złoty dworu austr.
- 4) Regent Kupiony w Malacca w posiadaniu Napoleona I
- 5) Gwiazda południa należąca 1893 w Braryli 125 1/2 Kar.
- 6) Kohinor z posiadłości Mogola "Góra światła" 103 Kar.
- 7) Impératrice Eugénie 51 Talar.
- 8) Ligott z wschodniej Indyi Łapy Egiptu 47 Kar.
- 9) Gwiazda polarna w Kambie franc. 40 Karat
- 10) Łany J. 33 Kar.

Korund, Rubin Saphir (russk. Szmaragd)

- 1) Diamant. 2) Rubin 3) Saphir 4) Chryzoberyll 5) Spinell
- 6) Zerkon, Smaragd, Beryll, Topaz, Turmalin,
Granat, Syrop, Opal, Chryzolit, Turkus
Zielony
Ametyst, Beryll, Chalcedon,
Karniol, Achat, Jaspis, Feueropal, Chryzopras, Malachit
Agat, Szmaragd, Łany

Spinnell (Zou w tal. ruda = glenka i talk) zieleni w szlachetnym

niekiedy sie Almandin Rubin, zottly: Topaz, wosku
wół Balais, inkrustacja Rubin Spinell

Chryzoberyll Zou = w Bengaliu w szlachetnym

Zirkon zielony Hiacynt

Smaragd Beryl (Zaryllin, Beryl, Szmaragd, Szmaragd)

49

steinfarb ymii Smeragd, Chlorit ymii
rill (Aqua marin)

Fors falligab

Granat Karbunkel ma pro gien zela

chron i margan

Chrysolit öflegmii

Furkup ymii lufklein in Yung Siffay

Lufatürkup Kopf mamuda rafabow

hanykein meiji

Opal milfponp

Halbmondstein Lapis

Malachit Bergkristal Onyx Agat

3. N. St. G. — Druck und Verlag von Leopold Sommer in Wien.

Das Circular über Sachb. Schriftlicher Fachb. über Stoffkataloge für 1866 folgt nächstens.

Wenn Sie hieron haben und in Rechnung setz oder Cond. bestellen, so wollen Sie jeden Bettel gefälligst mit Ihrer werthen Firma versehen auf dem Saars-Verlanggatter gleich in Rechnung verlangte Exemplare können wir nicht effektieren.

Bestellungen mit Ihrer Firma auf dem Umschlag erbitten wir uns bescheid umgehend, weil der Umschlag wegen Errothen des Druckes bedeutend früher gedruckt wird!

Von Ferdinand Kl

fest auf 12— 1 frei	à Cond.	In
		D
		B
		S
		Oct.

Wyroby z kruszców:

I) Żelazo dzieli się zwykłe na 3 gatunki stosownie do przy-
mieszki węgla: 1) Żelazo kute zawiera $\frac{1}{2}$ lub $\frac{2}{3}$ procentu węg-
la; przy cieple $+1400^{\circ} \text{C}$. daje się dopiero tężyć z sobą (szwajco-
wac), przez nagłe ochłodzenie w wodzie twardnieje. Za pomocą młot-
kowi dłużej ~~można~~ nadawać mu można kształty (torentyka) roz-
maitę. Kowale, slusarze, płatnerze, pangraczerowie, rymmachery,
iglarze, robili z żelaza kutego: drzwi, kraty, okucia, obroje, bron
i t.d. 2) Stal zawiera więcej węgla i topliwszą jest od żelaza kutego,
oraz twardszą; przez łączenie drobnych kawałków żelaza z stalą, robiono
tak zwaną stal damascenską (demeszkę), która przez okrydycję lub
przez kwasy gryzące ma więcej żelaza niż stal, nabyciła nierówną chr-
powatą powierzchnię. 3) Żelazo surowe czyli lane, zawiera w sobie
zaś 3 procentów węgla i topliwie jest już przy $+224^{\circ} \text{C}$. - Żelaza
zaś w Europie używają powszechnie dopiero w Włochach. Przyroda:
bienie wyrobów żelaznych za pomocą wykładania innymi kruszcami
zowią Niemcy: Tauschiren (z włoskiego: tauria) jeżeli wyzłobiony
rysunek w zagłębieniach nabija się innymi kruszczowym ornamentem; lub
Damasciren, jeżeli się grunt pilnikiem robi się chropowaty a na to
wygadza się ornament. Oprócz nabijania drutem, wykładania, wygadza-
nia czyli inkrurowania, używano do ozdób na żelazie: wykowania,
czyli trybowania, wyrzynania, rzeźbienia czyli cyzelowania, ~~cyzelowania~~
~~cyzelowania~~ i rytowania.

II) Miedź używana od najdawniejszych czasów pierwotnie na wyspie
Cyprze, stąd nazwa grecka kyprios i łacińska cuprum. Miedź jest miękka,
cięższa i topliwsza od żelaza; można ją na zimno młotkiem dobrze
obrabiać, nabyciła przez polewanie piśkiny potysk, i przez wilgoć zieloną
powłokę niedotkwaśną. Z tą ~~że~~ bardziej się nadaje do wyrobów sztuki.
Łączenia miedzi z innymi kruszczami: a) Spis czyli Bronz, jest to miedź
z dodatkiem cyny, koloru czerwonożółtego, twardszy od miedzi wyraznej,
pociekła się wolniej od miedzi rdzą zieloną zwana aerugo nobilis, Latina,

Verde antico? Srebro takową można także otrzymać przez
mieszanie rozczynem z cynkiem, wagi cynku, soli kuchennej i miedzi,
siarczanej. Bronz używany do medalów ma dodatek 2 do 10 procentów
cynku w miedzi. — b) Mosiądz jest mieszaniną miedzi i cynku: im
więcej cynku, tym złotiejszy bywa mosiądz. Własny mosiądz z dodat-

(Kontyfat)

kiem cynku pierwszy raz wytwarzano w Norymberdze r. 1553.
Jeżeli w mieszaninie więcej jest miedzi, wówczas to Tombakiem, który
stało złoty nazywa się talmi złotem. Nazwa Tombak przysłała z
Siamu. c) Pakfong, Alpecca srebro, Chińskie srebro, Newilbet,
Argentan, jest to mieszanina miedzi, cynku i niklu, przysłała od
Chińczyków.

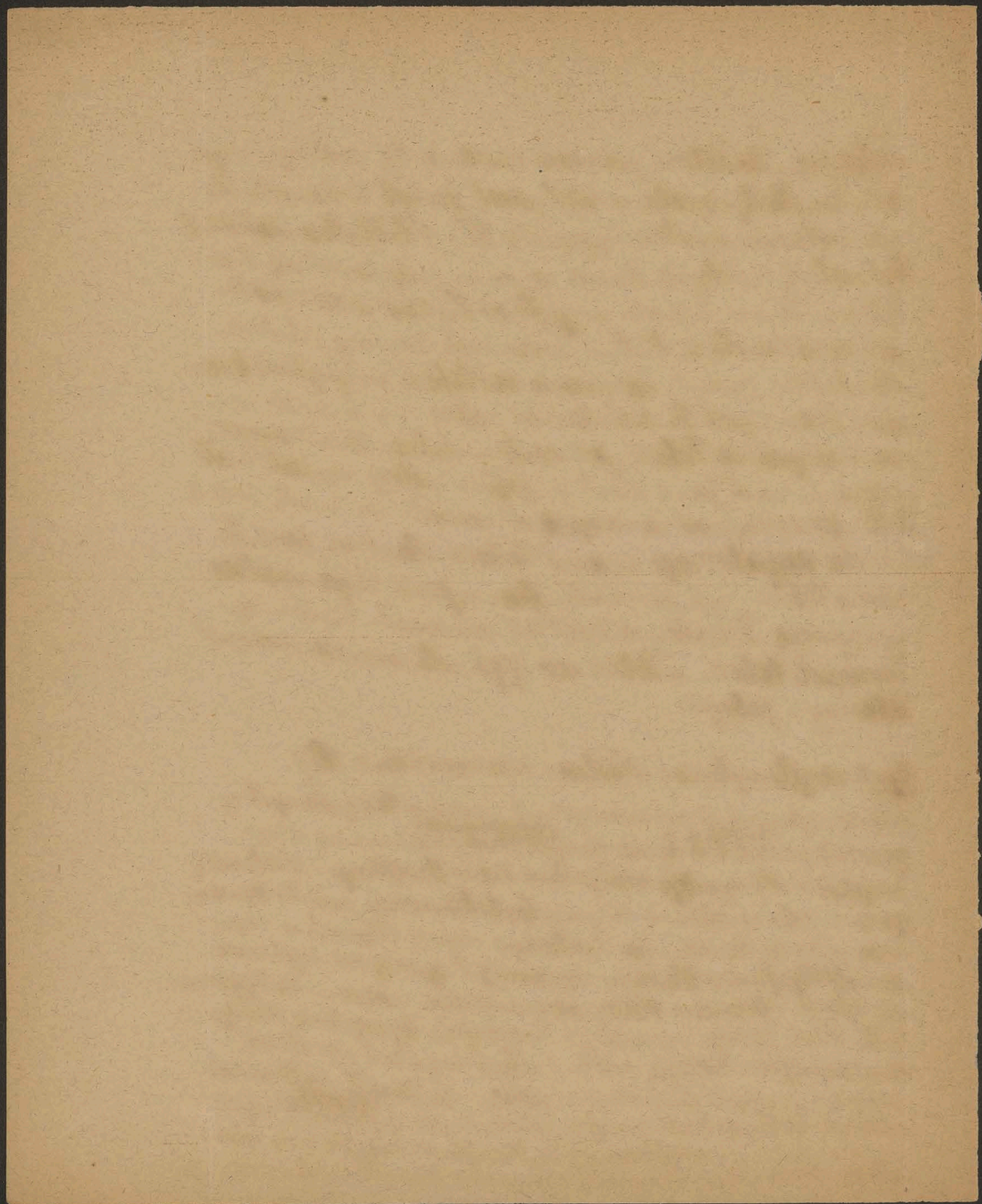
III) Cynki znane pierwotnie w Chinach i Indiach, dopiero w środku
zeszłego wieku wszedł w użycie w Europie. Biały mosiądz używany dziś
do odlewów składa się z 8 części cynku, 1 części miedzi i 1 części la-
nego żelaza.

IV) Cyna

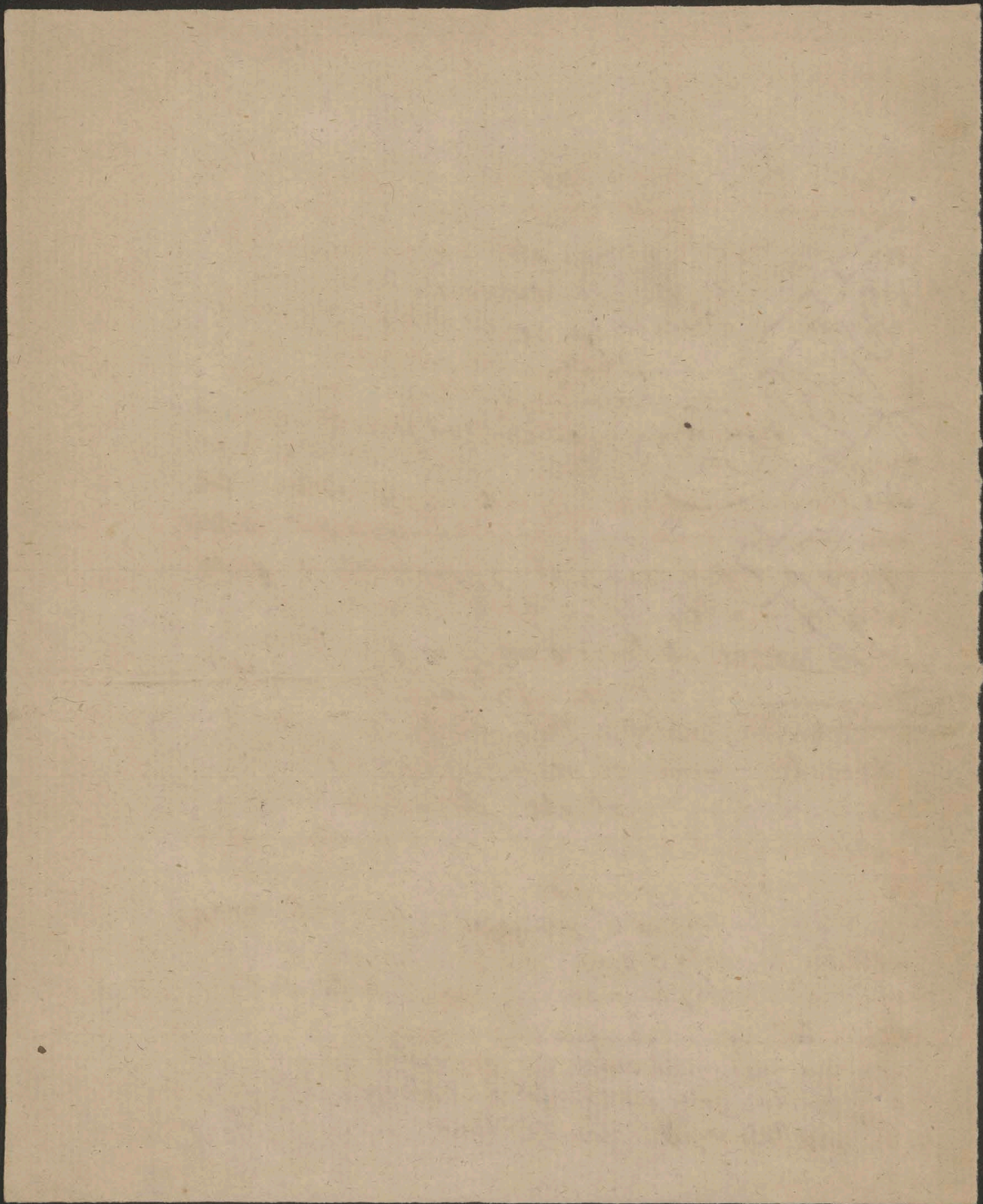
Tabaka. Do Polski pierwsze nasienie tej rośliny przysłał z Konstantynopola r. 1590 poseł Jakob Uchanski (brat królowie (siostrze Zygmunta III)). W bibliotece Łatuskich był zielnik po tejże Annie, a w nim znajdował się liść tytoniu. Dalej tytoniu przyjeżdżał od Turków w XVII wieku jak świadczy Stawa tütün, cziaporuch (Kapurug), lülka, stambutka, cybuch. Zazwyczaj zaś tabaki przyszedł od Niemców i Francuzów. R. 1620 młodzież polska rzuciła się do palenia i zazuwania tabaki, jak świadczy Fabian Bieskowski wkazaniu na S. Jana Kartego. Zeziumi polscy napisali dieto Anti-Misokapnos zawierające odpowiedz na dieto Jakuba I Króla angielskiego przeciw tabace. Haud za Jana III mówi o tabace czyli ferroszku francuskim, iż go nawet damy ugwaja. Pierwszy Ludwik XIII zaprowadził w Francyi monopol tabaki; w Polsce zaś 1776 ustanowiono monopol tabacany i fabryki.

Cynk zaczęto wytapiać w Polsce i Krakowskiem r. 1817.

Zelazo wytapiano od najdawniejszych czasów w tak zwanych cyganickich piecach (lub dymarkach). Pierwszy ślad kuznicy zelaza przychodzi w przywileju wtady stawa Książa Opolskiego i Wieluńskiego z r. 1364 na założenie kuznicy herbeltońskiej pod Krzepicami przez ródunka Łanka. Za Opatorego niejaki Hoewel w kuznicach obłotyńskich w Olesnicy wprowadził szwedzkie wykwowanie zelaza z braniem stawy osmundskiem roane. Za Zygmunta III włosi Caccia wprowadzili bergamskie dymarki w kuznicy samsonowstam bisкупа Krak. i w tych kuznicach wyrabiali panerze, szypaki, bronie ręczne i palne. Za Jana III wystawiono w dobrach biskupow Krak. piec przy potwiełki pieci szypow. a r. 1725 piec przy wielki piec w Zgibkowie. Za Stanisława Augusta przy końcu było 30 wielkich pieców, 30 dymarek, 80 fryzerek które produkowały 240000 pudow zelaza.

W najdawniejszych czasach Kopalnie Kruszców należały do praw monarchy (regale). Panujący prowadził albo sam na swój rachunek i korzyść (jak żupy w Brochmi i Wieliczce) albo upoważniał towarzystwa spółkowe (gwarskie) do prowadzenia Kopalni na własną korzyść pod warunkiem oddawania dziesięciny (olbory) w wydobytej rudzie panującemu: Który to rodzaj gwarskich Kopalni przybył do nas z Czech, Węgier i Niemiec. Pozwolenie na poszukiwanie górnicze wydawał panujący. — W Wieliczce i Brochmi panujący Kopalni solnym ludem na swój rachunek lub poszukiwali seleny w dziesięcin. Zhojności raczej dozwolali także kopania soli duchownym dla uproszenia Tasce Dieba i prywatnym w nagrodę za usługi. Ztąd też widzimy w salinach oprócz rebarczy solnych Królewskich, także oznaczoną pewną liczbę prywatnych parobków (otroków) wyrębiających sol na dochód duchowieństwa, Kosciółów ołtarzy lub też zastawionych u dworu ludzi. Takie pozwolenie zwano się stolnictwem (branie soli na swój potrzeb), otrzyctwem (otrzymywanie otrocka) lub tojem (od używania toju do przyzwyczajania Turzkiego za miarę czasu pracy). Przepisy dla Kopalni solnych zebrano w statut za Kazimierza Wielkiego są czyste krajowe polskie i nie mają wzoru ani podobieństwa w obcych krajach. — Dopiero od Pacta conventa Stefana Batoryego r. 1576 regale doznało zmiany, szlachta ziemianie zawarowała sobie własność wnętrza ziemi z rudami krupowymi i solą. Tylko w dobrach królewskich lub starostwach pozostało regale kopania i olbora.

Le Livre des Collectionneurs par Alph. Morel - Sencier.
Paris, librairie Renouard 1885. 8° Str. X. 878. (20 Mark)

Zbięrowe osobliwosci. - Po ujarzmieniu Grecyi przez Rzymian, artyści wytworniejsi przenieśli się do Rzymian; a po upadku Państwa rzymskiego, sztuki piękne schroniły się na Wschód i do Carogrodu, w Europie zaś znalazły w klasztorach przystulek. Dopiero z końcem XV wieku, z odrodzeniem się nauk humani-
tarnych, sztuki piękne i wyroby artystyczne coraz silniej za-
jęły się rozrastać we Włoszech, Francyi, Niemczech i Flan-
dryi. Głównymi protektorami takowych byli: Karol V., Fran-
cuzek I., Leon X., Medyceusze

Stolarstwo wytworniejsze, Szkatulnictwo (les ébénistes, ^{Sztuka przemysłowa.} les huchiers). Od najdawniejszych czasów wykładano na Wschó-
dzie meble złotem, srebro, kości, kruszcami lub przednie-
szemi drzewami. Sztuka inkrustowania znana była już daw-
nym Egipcyanom. - Kształt mebli odpowiadał zwykłe panu-
jącemu stylowi architektury; meble same bywały rzeźbione.
Pierwotnymi meblami były: krzesło czyli stolec (faulstool:
rium, cathedra, drześniey fauteuil), skrzynia (kufel czyli szkatuła,
sepet - bahut, coffre, huche), kredens (dressoir, credence, buffet),
łóżko (lit) opatrzone zwykłe podniebieniem czyli baldachinem,
sofa (armoite - Schrank), stół (table) później fornierowany
(marquete), ławka (banc); - późniejszej daty są: komody, kana-
py, biurka mahoniowe (en acajou) ozdabiane brązem, porcelaną,
fabrykety, toalety, sofy, ottomany, fotele, gerdyony, syfonietki,
i. t. p. z drzewa cedrowego, mahoniowego, hebanowego, palisandrowe-
go, różowego. (Ob: Jacquemart R.: Histoire du mobilier. Paris, Ma-
chette 1876. 8°). Style: gotycki, średniowieczny, renesansowy,
rokoko, de Boule ozdabiane brązem, chiński.

Konwisarstwo. Wysokie ceny nazywii złotych i srebrnych, a po części też prawa zbytkowe, które mieszczaństwu zakazywały wrywać tychże kosztownych nazywii, były powodem iż konwisarze (*dingiöser* - *Maitres potiers d'étain*) wyrabiali z cyny lub kontryfatu (latercyng) nazywnia które nakształt srebrnych ozdabiali piśtiną ornamentacyjną. Potmiski, talerze, prawdy, miseczki, miednice, czarki, szabany, nalewki, konwie, kufle, flaszki, solniczki, kubki, lichtarze, swieczniki, kropielnice, relikwiozery i t.p. nazywnia i sprzęty, chociaż z cyny, dla piśtknego i artystycznego wyrobu który rywalizował z utworami złotniczymi, wysooko są ceniłi. W Niemczech mianowicie w XVI wieku konwisarstwo kwitło najwięcej: w Bawarii *Harscher*, *Melchior Koch* (+1567) i *Kasper Enderlein* (+1633) w Norymberdze, a *Franiszek Periot* w *Perançon* doszli do niepospolitej w tym przedmiocie sławy.

Mosiężnictwo (*Dinanderie*) zajmowało się wyrobem miednic do chrztu ze spiru, lub miedzi, odlewaniem lichtarzy, nalewek (*aquamantile*) w kształcie dziwotwornych zwierząt, sprzętów koscielnych, nagrobków. Miednice chrzestne wyrabiane młotkiem w Augsburgu w XVII wieku przez osobnych rękodzielników (*Benwloer*) przyozdabiano wizerunkami: *Zwiazdowania*, *Adama i Ewy*, *Trzech Króli*, *S. Marjana*, *S. Jerzego* i napisami wyślizganemi trudnemi do odczytania z powodu dziwotwornego układu liter gotyckich. Odlewarze (*Röthgiöser*) (*Liseleurs*, *bronziörs*, *fondeurs*) wzywali też młotka i dłuta. Podobnemi wyrobami z żelaza trudnili się slusarze (*Serruriers*) którzy wyrabiali sztućce kłasy w swych warsztatach (*la ferronnerie*) oraz bramy i zamki.

Zegarmistrzostwo (*L'Horlogerie*) przyniesione ze Wschodu kwitło już w XII wieku w Europie, mianowicie po klasztorach. Zegariki kieszonkowe w kształcie jaja zaczęły wyrabiać ok. 1500 *Desfers Hsle* w Norymberdze (*pektoraliki*). W XVI wieku miały wiszące zegary z automatami.

Szkłarstwo (*la Verrerie*) bierze swój początek od Egipcyan i Fenicjan skąd się dostało do Wenecyi (ob. *Jules Labarte: Histoire des arts industriels au moyen âge et à l'époque de la Renaissance. Paris, Morel 1875-9. Sauray: la Verrerie depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours. Paris, Hachette, 1865*).

109 53/c

Stynne są wyroby ze szkła weneckiego z fabryk w Murano rzeźbione i stocone z XVI wieku, mianowicie ze szkła mlecznego (lathuino), z ozdobami filigranowymi (vasi a ritorti) (vasi a ritorti di lathuino), z ozdobami siatkowymi (vasi a reticelli), lub z ozdobami kolorowymi, polychromowymi (millefiori). W Niemczech sławne są naryznia z szkła ~~szkła~~ kryształowego, które wygrał Karlas Lehmann (1612) rzeźbę, z szkła rubinowego wyrobu Jana Kunstkell (+ 1702), szkła czeskie które są wyższe od weneckich.

Emalie (Émaux) powstały około 380 roku po Chrystusie, u dawnych Gallów, głównie w Limuzji (Limoges). Francuzi różnicują następujące rodzaje emalii na wyrobach kruscowych:

- 1) Les émaux champlevés ou en taille d'épargne et les émaux de niellure - nakładane na gruncie rzeźbionym, zwykłe miedziowym.
- 2) Les émaux cloisonnés ou émaux de plique - nakładane polychromowo w polach poddzielanych dla nieprzelewania się szmelcu, zwykłe drutem złotym. Emalie tego rodzaju są zwykłe pochodzenia bizantyjskiego i dosyć rzadkie bo je nakładano na złotych i srebrnych wyrobach.
- 3) Les émaux de basse taille ou translucides sur relief - nakładane na rysunkach wypalonych ranokolorowymi sztalctowymi proszkami, które się wypalały.
- 4) Les émaux mixtes. - Te wtery rodzaje emalii zowią ogólnie emaliami złotniczymi (les émaux des orfèvres). - Odrębnym od tych jest gatunek emalii malarskich (les émaux des peintres) który w XV wieku powstał w Limuzji przez malarskie nakładanie proszku barw szmaltowych i wypalanie takowych. Najstymniejszą emalię tego rodzaju wygrał Jean Penicaud, Leodard Limousin, Pierre Raymond, Pierre Courttois, Jean Court dit Vigier, Colin Douailhet i Roel Landin.

Kobierce (tapisseries tissées), dywany, kilimy, obicia, kołdryny pojawiają się najprzód u Medów, Babilonczyków, Egipcyan, następnie u Arabów (Kąd nazwa Kobierców starego Kośtaku: Sarazinois).

Wyrabiano takowe z jedwabiu, wełny i złota najgłówniej
~~główniej~~ w Arras w XIV wieku (skąd ich nazwa Arrazi) następ-
nie w Löwen, Bruxelli, Brage, Audenarde, Lille i Tour-
nau w XVI w. tak zwane flamandzkie Kobierte. W Paryżu
zatożył Jean Gobelin na początku XVI wieku fabrykę dywa-
now (Gobelins) przy której r. 1662 minister Colbert osobną
skłotę otworzył. Używa obić i Kobiertów oraz Kółtryn
z wygniatarej i wybijanej skóry kordybanowej na pokry-
cie ścian wyrugowane zostało r. 1688 przez zaprowadze-
nie malowanych obić papierowych (tapet) przez Papelóna.
W Flandryj wyrabiał Bernard Van Klay Kobierte podług Kar-
tonów rysowanych przez Rafaela. We Francji dostarczali Vouet,
Poussin, Le Brun, Coypel, Lagrenée, Mignard. Kobierte mają
zwykle na bordurze, nazwę fabrykanta; dla podniesienia świat-
łocieniów używano nitki złotych. Kobierte z scenami Starego
Testamentu tkane są podług rysunków Rafaela, z mitologii
podług Giulio Romano, z historyi Mojżesza podług Louvoisa,
z historyi Alexandra Wielkiego podług Le Bruna. - W Belgii
posiada H. Braquenie pomiędzy Kobierami także gobeliny z
historią Jakoba i Józefa, ozdobione I. V. Z. (t.j. Jacques Van
Leunen - którego gobeliny są także w Katedrze Krak. pag. 332.)
Najdawniejsze Kobierte bywały też wyrzucane igłą; Kobierte
tkane na warsztacie, także postrzygano.

Instrumenta muzyczne: a) dechowe, b) perkusyjne, c) 2 strunami.
Najdawniejszym instrumentem był: rebec, o 3 strunach - theor-
be (torban) - Skrzypce: 1) Viola di braccio: Skrzypce, altówka,
viola d'amour. 2) Viola da gamba (basetla). Najstawniejsze
skrzypce wyrabiała rodzina Amati w Cremona (1580-1697)
Guarneri w Cremona (1660-1755), Antonio Stradivari w Cremona
(ur. 1644 + 1737) jego skrzypce miały po 10000 fr.; Bergonzi, Montag-
nana. - dętnie - Spinett (epinette) był to dawny psalterion, który
Spinetti w Wenecyi na początku XVII w. zaaplikował do klawicymbatu
- Organy - Arfy - Mandoliny - Gitary (Chitarrone) - dętnie
(Archiluth) - Wirginal (rodzaj klawicymbatu) - Wioloncello - Klar-
nety, flety, fagoty, surmy, trąby, puzary, rtorły, aistrum.

110 53/c

rymskie

Ceramika: 1) Wazy greckie (z malowidłami białymi, czerwonymi, fioletowymi lub żółtymi na tle czarnym lub żółtym albo czerwonym; ich rodzaje: Oenochoe, Crater, Scyphus, Rythos, Hydria. 2) Fajanse perskie ozdabiane kwiatami, zwierzętami, ptakami malowanymi z XIV wieku. 3) Fajanse hiszpańsko-maurgtamskie z półkami metalicznymi. 4) Fajanse z wysp Balearskich mianowicie z Majorki (z tą nazwą Majolika) z kolorytem metalowym. 5) Fajanse włoskie z Castel Durante Królestwa Urbino (gdzie wyrabiano tak zwane biskwirowe lichtarze z gliny niepolewanej (bistugi, tak zwane od fabrykanta Giovanni dei Bistugi r. 1361), z Pesaro, gdzie wyrabiano stawne czasze z malowidłami (cupa amatoria) i talerze na podarunki, z Gubbio z malowidłami daimacznymi (groteschi), z Faenza w Toskanii z pistkami arabskimi (z tą nazwą Fajansu) - 6) Fajanse francuskie: z Diron, stawne fajanse Bernarda Palissy z XVI w. z wyśkakanymi zwierzętami i kwiatami (rustiques figures), fajanse z Nevers, Rouen, Marsylii, Strasburga, duneville gdzie Stanisław Leszczyński założył fabrykę, w której Paweł dudwik Cyffle wyrabiał pistkowe statuetki. 7) Fajanse holenderskie z Delft, z Bruzelli, z Arnheim (noszą znak koguta) Ob: Demoin: Guide - Jacquemont: Histoire de la ceramique - Garnier Ed.: Histoire de la ceramique. Tous 1882)

8) Porcelana: a) chińska wynaleziona w prowincji Sin-p'ing 206 lat przed Chrystusem i japońska z różnych czasów i fabryk. b) raska wynaleziona r. 1709 przez Böttchera w Meissen ma znak c) wiedeńska ma znak d) rosyjska ma znak e) francuska z Sevres ma znak (dwad) z literą w środku np. z roku 1753 i t.d.; od r. 1793 meysens: ; od r. 1833 (S. 33); - z Paryża r. 1778 enigma:

9) Glazuryta kamienna (poteries de grés) dzbany i kufle wyrabiane z gliny szarej: a) niemieckie z Mafkorzezbami wyrabiane w XVI w. w Siegburg, Kolonii, Norymberdze, Bruntlan. b) flamandzkie wyrabiane w Daeren w Limburgskiem (Apostelkrug). c) angielskie wyrobu Wedgwooda.

Malarstwo miniaturowe i ^{na} porcelanie.

Rzeźbiarstwo: a) Modelowanie z gliny (les terres cuites) u Greków i Rzymian wzywane, miało we Włoszech sławnych mistrzów: Luca Della Robbia, Donatello, Marino de Fiesole, Desiderio, a we Francji w XVIII wieku: Ricourt, Michel, Boizot, La Rue, Marin, Claude Michel (Clodion), a ostatnimi czasy: Cambos, Bms, Jolo: reau, dawniej Le Mire i Cyffle. b) Rzeźby z Kości słoniowej n. p. Dyptychy greckie lub prace rzeźbiarzy: Hans Sebald Behem (+1550), Veit Stoss (+1542), Angermann (1672), Leonard Kern (1663), J. C. Luck (+1780 w Gdańsku), Krueger (z Gdańska), Michał Ernst, Benvenuto Cellini (+1571), Jean de Boulogne (+1508), Blondel 1730. c) Rzeźby na drzewie wykonywali: Albert Dürer, Hans Schauflein (+1550), Lucas Cranach, Veit Stoss, Giuseppe maria Bonzanigo (+1820) - d) Modelowanie z wosku.

Glyptyka czyli sztuka rzeźbiona na kamieniu twardym rząca odległych czasów starożytności. Pierwsi Egipcjanie zaczęli jej używać przy wyobrażeniu skarabeów, które klęli przy mumiach w krumny wyobrażający z jednej strony wypukłego chrząszcza rozmaitej wielkości, a z drugiej noszące imię zmarłego wyryte hieroglifami. Skarabee egipskie (według Champolliona Figeac) rzącają nawet XVII wieku przed Chrystusem. - Do nich najstarsze są cylindry asyryjskie z agatu, łab kręgosłata z napisami klinowatymi, wzywane jako amulety, podobnie jak Abraxae czyli Abraxas Basilidianae z mistycznymi napisami gnostycznymi, dotychczas zagadkowymi. U Greków którzy Glypty: Wyrzynano na drogich lub mniejszych kamieniach różne wyobrażenia, które zowią Kameami (Carnatus, Cameien, Camee, Anaglyphum) jeżeli są wyrzynane wypukło (Gemma caelata) (po staropolsku Gamajk) - a Intaliami (Intaglio, Intagliata, Gemma sculpta) jeżeli są wyrzynane wklęsło czyli wgłęb. Wyobrażające popiers, zowią Protoma; - rozmaity skład czyli zwój kilku głów lub postaci, Symplegma; - mieszkały: Grylli; - zwierzęta potworne: Chimerae; - sama głowa: Caput. Kamee są najszlachetniejszymi zabytkami starożytności, świadczącymi o rozwoju sztuki w różnych epokach, jako też bogatym zasobem do historii zwyczajów i obyczajów starożytnych narodów.

Widzimy na nich wizerunki bogów oraz przedmioty odnoszące się do ich czci, sceny historyczne z czasów heroicznych porządku od wojny tebańskiej aż do powrotu z pod Troi; napisy literami greckimi; etruskimi, rzymskimi, perskimi, charakterami klinowatymi; asyryjskimi; hieroglifami, wizerunki sławnych utworów rzeźbiarskich dotąd istniejących (jak Laocoon) lub zaginionych (jak Apoxyomenes Polykleta, Wenera Praxitelesa, głowa Minery wy Pridiasa); podobne wyobrażenia i portrety ludzi sławnych z nauki (jak Homer, Demostenes), Cesarzy i Panujących; na nich dochowały się także imiona znakomitych artystów. Wielcy mistrzowie (jak Rafael i Michał Anioł) postępowali się z nimi koniecznie takowymi (A. Millin: Introduction à l'étude de l'archéologie). - Napisy na kamkach greckich wyrażają zwykle imię artysty; na etruskich imię osoby przedstawionej; na rzymskich imię właściciela lub artysty. Kameow używano do ozdoby ubrań, strojów, do pierścionków i jako pieczęci. Do wyrobów gliny używano kamieni: malachit zielony nieprzejrzysty; kamień lazurowy czyli ultramarzynowy lapis-lazuli; Safir (Beryllus aëroides) niebieski; Rubin (Rubinus, Carbunculus) różowy; Smaragd (Smaragdoprasius) zielony; Topas (Topazius) żółty; Ithacynt (Ithya: anthus) fioletowy; Onyks (Onyx) mleczny i Agat (Achates) różnych kolorów (Sardonyxes, Chalcednius seu Leucachates); Jaspis (Jaspidium) oliwkowy lub różnych kolorów; Krystal górski przezroczysty; Turkus (Turcoïdes) blade niebieski; Krwawnik (Corna: lina, Carniol) najczystszy używany; Steatyt używany przez Chinowców do statuetek; Turczytn, Korale i Perłowa Muszka (Perla marina) (od starych nie używana), Szkło (Vitrum) czyli Pasta, która się najwięcej fabrycznie postępuje. - Sztuka gładziarska znana była u Chinczyków, Indów, Parthów i innych narodów Wschodu; od Egipcjan dostała się do Greków, Etrusków, Rzymian, wreszcie do Cesarzów gdzie u Bizantyjczyków zamarta. Dopiero w XVI wieku odżyła na nowo we Włoszech. W XVII wieku znów podupadła i dopiero z końcem XVIII wieku na nowo odżyła wskutek amatorstwa zbieraczy. Najstojniejszymi artystami w tej gałęzi byli w starożytnej Grecji: Theodoros z Samos (z 40 lat przed Chrystusem), Polykletes z Syonii i Pyrgoteles (po Alexandre wielkim) - za czasów rzymskich: Eutyches, Dioscorides, Sycandros, Evodius, Epulion - Z czasów odrodzenia: Domenico dei Cammei, Foppa Casadosso z Medyolanu,

u Greków i Rzymian
 wybierano kamieni koloro-
 wych odpowiadających
 treści n.p. Plutona rzeź-
 biona kamieniu czarującym
 białym na ametyście i
 Amfityte na jaszczurce
 Morsyca na krawawniku
 ku (koralinicie).
 = Rodzaje Agatów
 niedających się do rzeźby
 P. Saphirin, Chryzomal,
 Heliotrop - najczystszy
 = do zbierawienia.

F Engelhard Daniel z Norym-
bergi + 1552;

Sztuki pistkowe zastoso-
wane do ubioru i stroju.

Dietro Maria da Pescia, Matteo del Nassaro z Werony (+ 1547),
Giov. Jacopo Caraglio z Werony (1539), Lorenzo Marmitta, Alessandro
Lesare il Greco, Flavio Biondetti (+ 1738), Antoni Bichler
nr. w Brixen i syn ^{Norony} Jan Bichler nr. w Neapoli 1737 + 1791,
Wawrzyniec Natter nr. w Biberach, Jacques Guay 1715 + 1787,
Romain-Vincent Jeuffroy (1794 + 1826) (Ob: Vasari, Mariette,
Natter, Mullin, Champolion-Figeac, Leturcq, Chabouillet)

Platnerstwo: Zbroje i ryszturnki. Platnerze i miecznicy (Four-
bisseur - Schwerdtfeger).

Szewstwo i szewcy (les chausseurs et les cordoniers) podlegali
także modzie. Rzymianie, przyodziewali nogi w kothurny; za ora-
rów Karola Wielkiego noszono już buty. R. 1154 Henryk Planta-
genet dla pokrycia niekrotalnej narodzi na nodze zaprowadził
w Anglii modę trzewików à la poulaine, która przejęta w XIII wie-
ku do Francji przetrwała aż do końca XV wieku, przybierając tak
potworne rozmiary iż Karol V edyktem z r. 1368 zmuszony był za-
kazywać takowe. Od czasów Ludwika XII noszono trzewiki axamit-
ne, wyszywane i wycinane, okrągławe. W XVII wieku weszły w uży-
cie buty rajterskie (à l'écuylere). Za Ludwika XV nosiły damy
trzewiki z skóry morderowej (czyli ceglastej) lub safianowej przyoz-
dabiane fontaziami z koronek złotych i zapinek, lub z wykładami
czerwonymi, oraz z kosałkami i sprząkami. Sprzązki u tre-
wików pojawiają się w XVII. wieku aż do r. 1789 we Francji.

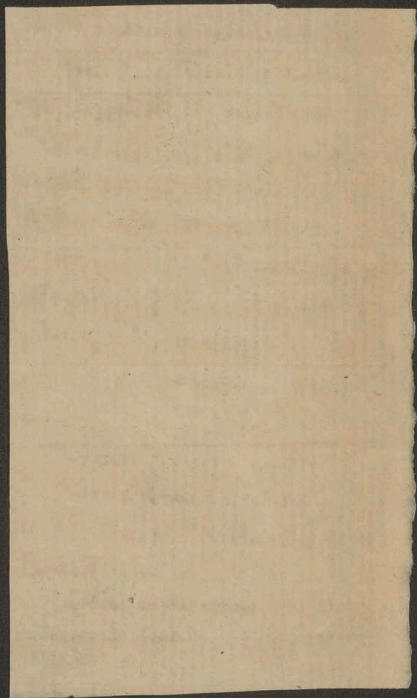
Osobliwości amatorskie: Zbiornice osobliwości: guzików, sprzązek, podwiązek, grzebieni
kie. (które należały i do przedmiotów kociących), tabakierok, fajek,
piersiemi, rękawiczek, zwieczadek, wachlarzy, lasek, autografów,
(Stawny Vrain - Lucas podrabiał autografy Atully, Judasa, Alexandra
Wielkiego i sprzedawał drugo Michałowi Charlesytonowi Akademii),
znazków puztonych (zaprowadzonych w Londynie 1840, we Francji
1849, w Niemczech 1850), fajek, tabakierok, nożów, kart do gry

Sposób dzielenia (égrisage) dya-
mentów odkrył Ludwigi
de Berghem (= Briège) r. 1476
Sposób rytowania w diamencie
kierotny ujął Ambrogio Fappa
zwany Catadosso (1503-1513)
po nim Jacopo da Trezzo
(1519-1556), Jerzy Höpfler
(1636) z Norymburgi, Clement
Prisago z Lombardyi, M.
de Fries (1863)

112

Fabrykacyja Strass (Kamień
szkła) naśladowującego diament
znana u Arabów, ukazata się
w Niemczech około r. 1200 (płaska)
tego rodzaju fabrykacyja naśladowuje
smaragd, topaz, szafir, granat

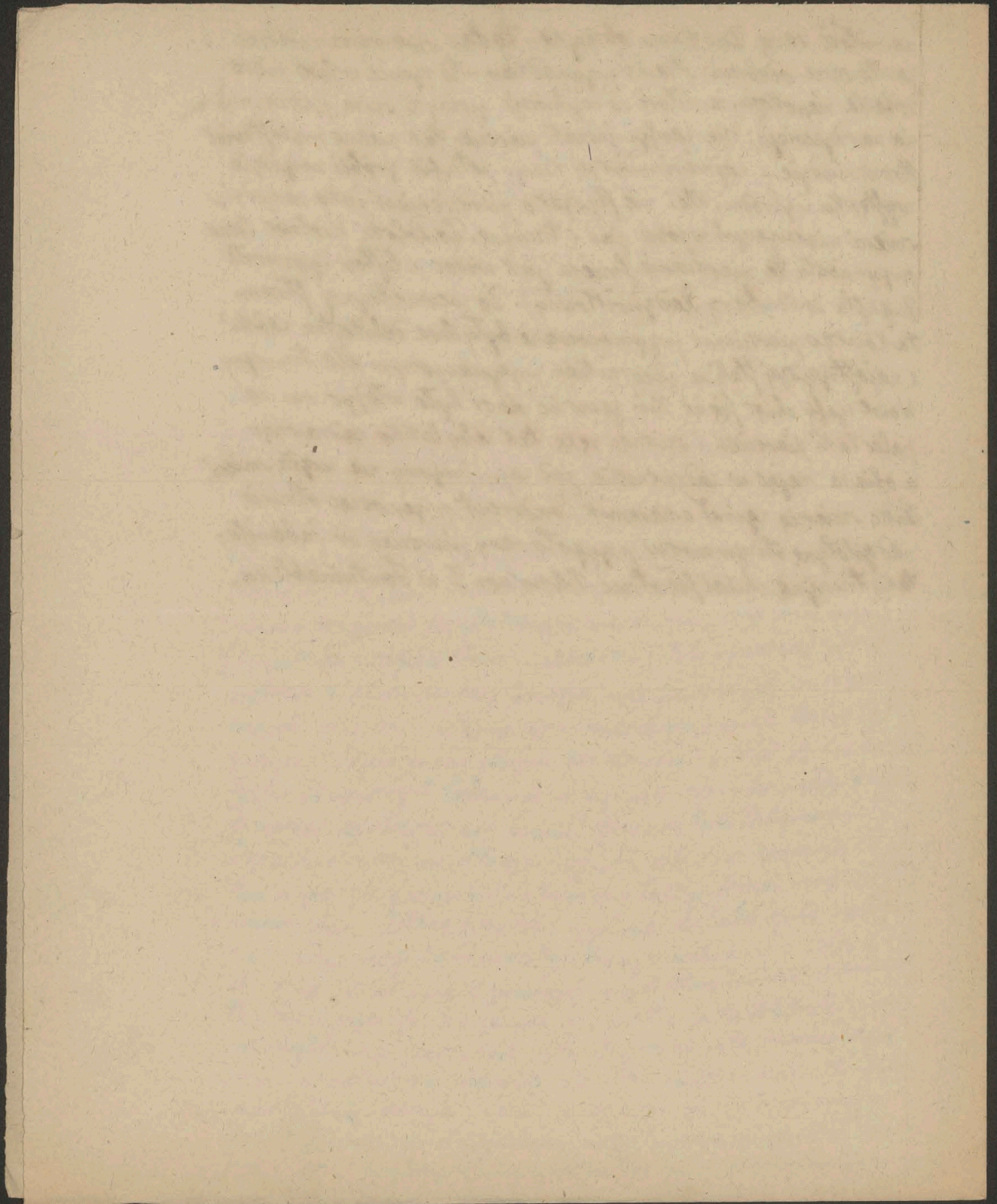
54.

Pierścien (od staroian. pierst = ręką z palcami lub palec) z osadą
 drogiej kamieni ~~szkła~~ (Annulus - δακτυλίος - anneau - iting
 - litewsk. ziedas); - Obręčka (od obręczy = kotka) gładkie koł-
 ko jakiego używają do ślubu (nazwa późniejsza); - Sygnet
 (od stawn. signum = pieczęć albo signetum) z pieczęcią do odciś-
 kania. Pierścien u staroich narodów był symbolem władzy (Faraó
 na znak władzy w Egipcie dał Józefowi pierścien. Genes. XLI. ii. 42)
 Starzy Grecy kochali się w pierścieniach; zbiór takich zwat
 się: Daktylioteka. Pierścienie noszono dawniej na lewym ręku
 zwykle na czwartym palcu, który z tego otrzymał nazwę annu-
 laris. Z przętku nosili niewolnicy żelazne, ludzie srebrnej klasy
 srebrne i brązowe, a senatorowie i inne znaczne osoby ze złota.
 Namistności do podobnych ozdób wyrosła do tego stopnia że pierścienie
 noszono nie tylko na obu rękach i woszętkich palcach, ale
 nawet na ramionach i na nogach. (Z tego powstały nasamienniki
 bransolety.) Pogańskie narody na całej prawie kuli ziemskiej
 znaly już pierścienie, jak to widac z znajduwanych w mogiłach
 i kurhanach pierścieni i obręczek brązowych lub złotych
 lub srebrnych w kitylatie żwiakym lub plecione lub z tytu
 zamknięte na haczyk. Podobne pierścienie z tak zwanej epoki
 żelaznej znajduj w całej Stawianszczyźnie i na Litwie.
 W moście Childeryka króla Franków znaleziono r. 1635 w Tournay
 sygnet z napisem: "Childericus regis." (jest dziś w bibliotece w Paryżu)
 Słowem pierścien jest ozdoba sięgająca najdawniejszych czasów
 i rozpowszechniona na całym świecie. W dziejach naszych spoty-
 kamy z piśkne legendy o pierścieniu: jedna dotyczyąca herbu Habsburg,
 druga wynalezienia kopalni w Wieliczce przez św. Kingę. ~~W 1600~~
~~roku~~ Zygmunt August zofawit w Skarbie Koronnym (jak świadczy
 Inwentarz) znaczny zbiór kosztownych pierścieni. Za Stanisława

114

za miłość samą. Dać komu obrzydki - to dać swe serce; odebrać,
ja - to serce odebrać; stracić przypadkiem - to rzuć w furę pierś
robaka niepokoją, że miłość się rozchwiesze, związyki serca pękają, uszy-
cia zaradzewieją. Śnie zawsze jednak pierścien tak piękny przedstawia
stronę. Ludzie z najmniejszej rzeczy potrafią zrobić narzędzie
występku i zbrodni. Którzy nie słyszeli o pierścieniach jako narzędziach
śmierci mierzających w jebie jad i truciznę. Do Polski Królowa Siostra
przyniosła te pierścienie śmierci (jak widac z listów Augusty do
Augusta do Barbary Radziwiłłówny). Do wewnętrznej strony
takowego pierścienia przymocowane były dwa delikatne łańki
z najostrejszej stali ze zdiornikiem przeznaczonym dla trucizny.
Wolę ugaby chciał się na kim zemścić dość było włożyć mu na
palec taki pierścien i wsunąć rękę, tak żeby lekko zadraścić,
a ofiara mając w zadratanisze jad zapuszczony nie uszła śmierci.
Taka śmierć zginął akademik Condorcet, przenosząc otrucie
nad gilotynę stryżmawicy przygotowany pierścien od Cabanisa;
taką trucizną chciał się otruci Napoleon I w Fontainebleau.

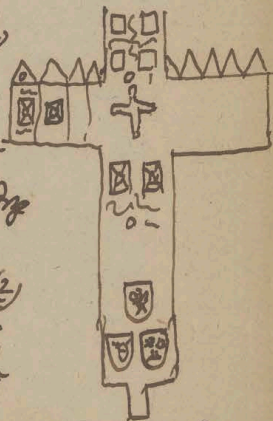
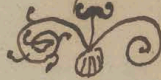

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Krzyż złoty z cząstką (drzewa) Krzyża św. dar Kazimierza W. w katedrze krakowskiej (Bł. Wzory sztuk rym. Ser. II zes. 15 Tabl. P. i P.p. Krzyż cały i szczegółnie z sztuki) Wysoki 0,830 metr. Długość poprzecznej belki 0,580 metr. Na nim w środku mata pajzajka z drzewa Krzyża św. wprawie złotej, z Chryzosem złotym i ozdobami w kolorach maty rubinki. Belka podłużna ma nabite kaszty złote ozdobne z dużymi kamieniami drogiemi trzymanemi przez pazurki, oraz małe kaszki okrągłe z kamieniami i perłami przysłaniem ozdoby arabskiej w których splatach powstają wie Orzeł polski, Ptaki rejskie, Osoby zbrojne jadące na koniach osoby stojące. Ozdoby te, sploty i osoby są przybite do blasz złotych; są one odlewane i rycione; nie ma na nich śladu gotyckiego, tylko styl romański. Krzyż ten ma 60 rubinów (rubini) szmaragdów (smaragdi) szafirów (saphiri) ametystów (właściwie rubiny blade: balasoi) chryzolitów i 100 perł. Według zapisu w kalendarzu Krakow. (Łętowski: Kalendarz II p. 53) kazał go zrobić Kazimierz W. i darował go katedrze Krakow. r. 1369. Toż samo powiada pod r. 1369 Długosz (Ed. Lips. I p. 1157). Krzyż ten ceniony na więcej jak 10,000 zł. (2) stał na złotej podstawie ozdobionej czterema złotymi głazami; które Zygmunt I r. 1524 przy odnowieniu Krzyża tego kazał dorobić. - U spodu Krzyża dodane później 3 ławce herbowe na jednej Orzeł biały w polu czerwonym, na drugiej głowa wota w polu czerwonym (razem Łotkowie) a na trzeciej: 3 Korony (herb Kapituły Krakow. - Maczynski. Pamiętnik II p. 140) pisze że Kłztałtu grecko rzymskiego (3- brynajmiej) że się po zdobyciu ludowa r. 1090 dostał

kaszty

kamienie mały wotło
frylowane

Kazmierzowi w. który go umielał 1370 zapisał Katedrze -
toż samą powtarza Łętowski (Katalog)

Janko z Czarnkowa archidiał. gnieźn pisze że Kazmierz W. tes-
tamentem sporządzonym d. 3 listop. 1370 zapisał Katedrze Krak.
krzyż wartający przeszło 10000 florenów (Somersberg II p. 100)

For samo powtarza pod r. 1370 Długosz (Ed. Lips. I p. 1161)
dodając że ten krzyż (wartający 10000 flor. miał dużo kamieni
złotych i drzewo krzyża św. Elż)

Pod r. 1369 poprzednio (Ed. Lips. I p. 1157) Długosz idąc za
Kalendarzem Krakowskim pisze, że Kazmierz W. r. 1369 d.
12 lutego darował Katedrze Krak. krzyż złoty ^{duży} zdobny
w kamienie drogie, perły i drzewo krzyża św. Co stanowiło
najwiskory klejnot Katedry. (Wice podług Długosza darował
Kazmierz W. dwa krzyże: jeden r. 1369, a drugi 1370 ?)

Kromer pisze iż Kazmierz W. zabrat r. 1340 we Lwowie
dwa krzyże złote; z których jeden z drzewem krzyża św.
jest w skarbu Kapituły Krak. darowany przez tegoż Króla
testamentem (Ed. Colon. pag. 207 et pag. 220). For samo
co Kromer powtarza Bielski (w Kronice wyd 1597 pag.
228 i 238)

Chociaż Rastawiecki w opisie i historii tego krzyża pisze
iż jest kształtu grecko ruskiego i robiony może we
Lwowie - to niema w tym krzyżu ani śladu Rusocypny;
boż Rusini nigdy nie ozdabiali krzyżów osobkami
wypukto odlewaniem - jak tu widzimy - jest to robota
niezawodnie zachodnia, polska, a najprędzej Krakowska.

1) Kielich Dąbrowki w Trzemesznie z frebra pozłacany z X w.
 czas ma duży szeroki (calix ministerialis) na niej u góry napis: +++
 Mater Deo digna - sunt haec pro Virgine signa - Pro nostris
 damnis - lavat hunc Jordanicus amnis. Napis ten rytowany (robotą rytowaną)
 i napisany czarną farbą (niello) na tle srebrnym. Pod napisem
 na tle srebrnym złote sceny sw. ^{rytowane} napisane niello: a) Objawie-
 nie się Boga Mojżeszowi (w krzakach gorejącym) który ideojmuje trzy:
 wiki b) Zwiastowanie N. P. Anioł z nimbem trzyma wstęgę z napisem:
 Ave. Maria. gra. c) Aaron (w kapeluszu Δ) stoi przed ołtarzem na
 którym 3 świece i różyczka; na ołtarzu napis X. II. - Aaron Virge.
 d) Narodzenie Pańskie. Maria leżąca, nad nią dziecko w powiciu, wot
 i anioł e) Chrzest Chrystusa: S. Jan Chrzestiel w korpze, L. Jezus w wodzie
 a nad nim Duch Sw. i anioł trzymający szatę. f) Wizerza pańska.
 Chrystus, 11 apostołów i z przodu Judasz. Figury wyzłacane, tło srebrne
 arabskie napisane niello, sceny przedzielają słupki. Chrystus
 na wstępie nimb z Θ - U spodu ~~sceny~~ pod scenami napis do kota:
 +++ Concordes isti fantus magnalia Christi. pod nim na tle srebr-
 nym arabskim niello złote wizerunki ewangelistów z wstęgami:
 S. Johannes ew. (orzeł z nimbem) - S. Marcus ew. (lew z nimbem) - S. S.
~~Matheus~~ Lucas ew. (wot skrzydlasty z nimbem) - S. Mateus
 ew. (anioł) - Gałka na wstępie arabskiej wypukłe 4 figury osobli-
 wych wódz z napisem: Eufrates. Geon. Phison. Tigris. =
 Podnożek miski ma gorze w tulkach 4 wyzłacane figury z napisami u spodu:
 Justicia (z wagą) Temperancia (lejąca napój) Prudencia (z wężem) Forti-
 tudo z włozygnią i tarczą. Poniżej na samej podstawie ufród-tuków pomiędzy
 wizerunkami kolumnami architektury bizantyjskiej na tle srebrnym niello
 8 figur kobiecych trzymających napisy na wstęgach: Beati paupes. Spiritu
 Quoniam) Eorum) Et) Regnum) Celorum) - Beati) qui precautionem) p(er) p.
 3. Giej Celorum) Regnum) i t. d. (8 Błogosławienstw) - Na brzegu podstawi
 napis: + Gaudia sanctorum - queris habere polorum - harum sectator -
 virtutum ris et amator. - Pod spodem kielicha w XVIII wieku wyrytowano
 In aedem Dąbrowka eulal Trzemesznoi otulit Anno D. 965. -

kształty liter: G(g) A. O(m) E(e) P(per) Q(q) — Do tego kie:
 lica Patyna srebrna postacana duza: w środku Chrystus na krzyżu
 w przepasie (perizonia) po kolana (co pokazuje na XIII w.) mający nogi
 na podstawie (subpedaneum) obok niego kobieta w koronie z proporcij:
 kiem o 3 ft. rempach (co pokazuje na XIII w.) chwytą w kielich strumien-
 kowi wytryskujący z boku Chrystusa. 2 drugiej strony kobieta z ramię:
 ranami oczami (oculifloro) trzyma proporcijk na dot i koronę ma pod
 nogami. napis środkowy do koto: + Vita subit letum — dulce do po-
 tat acetum — non homo sed vermis — armatum vincit inermis.
 dia o koto na brzegu 9 scen z starego testamentu: a) Abraham ofia-
 ruje Szaaka b) Melchisedech z winem i chlebem c) Sen Jakuba o drabnie
 d) Mojżesz z ramięzajacy woz na puszczy. e) Mojżesz wyprowadza laska
 wodę ze skały f) Dwaj wyściancy izydowsky z winnym gronem g) Łyto-
 wiek młocący sromy i aniot h) Łytowiek palący baranka na ołtarzu
 i aniot. i) Łytowiek z brodą koto niego z narzynia i kobieta u 2 drew-
 na trzymająca. napis na brzegu patyny: + Clamant scripture — quod
 signavere figure — signis patratiss — jubar emittit deitatis — que
 precesserunt — Christi tipus illa fuerunt — lata patyna srebrna zto-
 na rysunki rytowane niella. — E. Racynski (wspomnienia Wielkopolski
 T. II p. 373) w listwie Kielichy te Fremesznenskie do XII lub XIII wieku
 zaliza — Rysunek i opis podał Dr. Ney w Dzienniku ludu Rok XVI
 obacz Xx (wielkość naturalna) ft. 115. — We Wrocławsku w kielichu Dąbrowki =
 ki w Fremesznie (textem.) Tabl. V (Patena do kielicha Dąbrowki) Tabl.
 X. I. c. srebro: 4 rzeki: II. a srebro: b scen z crafy kielicha. II b. srebro:
 4 ewangeliji. II c. srebro: 4 cnoty. — III srebro: 9 błogostawien'stw) —
 — a. Przednieki mylnie do X wieku odnosi. — W Fremesznie jest naj-
 dawniejszy przywilej z r. 1145, oraz 13 kopij: Manuscripti varietum rerum
 curiosarum a prima fundatione hujus domus canonice Fremesznensis. Anno
 1666 per Legocki) — W Fremesznie był starożytny relikwiarz głowy Sw.
 Eufemii przyniesiony w X w. z Werony, ten skradziono r. 1838.

2) Drugi Kielich Dąbrowki w Fremesznie srebrny postacany grubo,
 rzeźba na nim młotkiem wykowna. na gacie arabski napisowany emalią
 czarna, mało co niższy od pierwszego, z crafą podobnie sferoką. U góry crafy
 napis + Unctio. tam regum. quam. virtus. mistica. vatum. omnibus. indutis.
 x. p. m. sunt. signa. salutis. — Pod nim 6 scen z starego testamentu: a) Koronacja
 Dawida na tronie (koronę z berem) jak na b. kielichu Dąbrowki: b) Natan. P. DD. rex. Joab
 (Natan propheta David rex 706) rarys figur z tyłu jedna trzyma kubek a druga miecz. —

obacz Xx (wielkość naturalna)
 obacz Y

Wypruktych złoconych
 na srebrnem tle,

(Figury podobne jak na dzwoniach gnieznień.) b) Dawid rzucający daję Koronę
 młodemu Salomonowi, z boku Bethsaba. napis: David rex, Salomon
 rex, Bersabes. c) Eliaż w skrytce zmarłego syna wdowy z Sareply.
 napis: Elias P. Luer Sunami. d) Porwanie Eliaża na wozie do
 nieba a Elizeusz chwytą jego płaszcz. napis: Elias L. Ubi muni est
 do Elise Przewzicki wyta: Elias L. suum vest. dans Eliseo(?) e)
 Elizeusz rzuca sol do studni, koto ktorej z osoby. napis: Eliseus sal
 in puteum. f) Elizeusz wywiga z rzeki jękież koto niego
 mefruzna. napis: Eliseus P. sceny te przedzielone stupami. -
 Pod temi sienami na spodzie czary 6 rozet wypuklych (IV.b.) - Gaska
 ma arabeski irarno emaliowane z liwciem winnem (II.c.) - Gra podsta.
 wie 6 scen wypuklych itoconych na srebrnem tle. a) Kaptan z trybularem
 i matka ofiarujaca matę Samuel. napis: Samuel. b) Saul król
 obdziera Samuelowi potę od płaszcza napis: Samuel P. c) Samuel
 namafuza Dawida. napis: David. d) Dawid z kamieniem w procy
 i Goliat który ma na sobie kopytki drucianej potędnia w tloczniz, tarcze
 i miecz (†) napis: David i Goliath. e) Michol żona Dawida dla
 ukrzyca ucieczki msza stoi przy łozku w którym poślędzę. napis:
 Simulacru David. f) Arcykaptan daje Dawidowi chleb i miecz.
 napis: Dose (E) X.H. PANIS. Przewzicki wyta R. Saul XII Lanis.
 - Pod dnem podstawy napis z XVIII wieku: M. 3 1/2. Serenisforma
 Dąbrowka eulesiacie Fremeszeni obulit A. D. 965. - We wzorach
 Tabl. Xy. (Pręgi Kielich Dąbrowki w Fremesznie). Tabl. X. (IV. fręze-
 goty: a. sceny na czary. b. rozety na czary. c. arabeski na gacie. d.
 sceny na podstawie.)

3) Kielich S. Wojciecha w Fremesznie. z X wieku - Czara z agatu
 ciemnoniebieskawego z rytami opawiona w złoto; ozdoby w křtatac
 lilij (fleur de lys) - Gaska z ara beskami w ktorych spłotach: lew,
 ptak, stus, cztowiek. - Podnozek muszlowato wyginany ma na wypukłos.
 ciach od dolu kwiaty - Robota jak widac z konca XII lub pocztku XIII wieku.
 - We wzorach. Tabl. X (Kielich) Tabl. X (I fręzgoty a. Arabeski na gacie.
 b. Kwiatki na podnożku.) Test A. Przewzickiego
 w Fremesznie są Relikwiarze: kosi z nogi S. Wojciecha w oprawie srebrnej w
 křtatac skryni z galeryjkami wyřtawanemi i figurami chwistych rytowanemi
 na okoto. napis: Nec ciostella sive Capoa diligentia et opera reverendi patris
 Andreae Orszano divina patientia abbatis regularis monasterii Fremeschen

Joab

facta est et operata sub Anno Dni 1507 consumata vero est XXI
 mensis Maii feliciter per Magistrum Petrum aurifabrum et civem Poz-
 naniensem ad honorem Sancti Adalberti pontificis et martiris eue-
 ridae hujus. = Tążże Relikwiarz S. Wojciecha w kłystatue rękii robiony
 1533 przez Bernarda złotnika mieszczanina i burgrabiego gnieźnień.

4) Czana obrządkowa w Katedrze ptockiej dar Konrada Iacis
 mazowieckiego z XIII w. - Jest to kielich z niska a sporką czaną (Calix
 ministerialis) srebrny postacany, rżany na nim napuszczane czernią (niello)

W górze dokota czasy napis: + dva conradvs. dva boleslavs.
 emomisl. mesco. ludmilla. salomea. iudita. - Pod napisem
 na czanie 8 medalionów z wyobrażeniami rżonemi: a) Anioł stojący z wstęgą

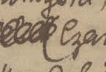
F c) Starzec siedzący trny.
 mający laszkę (S. Józef)

na której napis: Ave maria. b) Maria siedząca trzyma wonecino i kłębek. F
 c) Maria leżąca, dzieciątko w łobie, wot i ofiot. d) Maria siedząca z dzie-
 ciątkiem przed nią król Kleury podaję narynie. e) Dwaj druidy Królowie
 (Magowie) z naryniami. f) Herod na tronie siedzi z mieczem przed nim
 rżerz w kolczudze trzymający dziecię któremu rżę uiaot. g) Maria z dzie-

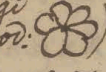
ciątkiem uiaota do Egiptu na ofietku. - Na gacie 6 głow wypunktłych
 w okragtych obwodkach. - Na podstawie są rżunki: a) Chrystus na
 krzyżu z głową zwieszoną bez korony, pniepask ma do kolan, nogi skrzyżone
 pojedynczo quozdżiami przybite; pod nogami czapka. b) Starzec zolczar-
 jen): jeremias. c) J^o Hicaias. d) J^o Abraham. e) J^o + Moises.

f) J^o Helias. = Patyna w kłystatue talerza ma piskony

rysunek w środku 1) Chrystus siedzący na tronie (Car stawy) prawą
 rżę błogostawi na spłob i i wielki palec, 29 i 30 otwarte a ostatnie z zam-
 knięte; lewą rżę trzyma kłęga, nad Chrystusem korona i w tuku 2)
 Anioł kłęgący z trybulanzem; dalej w tuchach. 3) Głoba w rapie kłęgąca
 trzyma kielich. Napis z boku: dva conradvs. 4) Głoba młoda kłęgąca
 ze złożonemi rżkami. Napis: removito. 5) Głoba młoda kłęgąca
 ze złożonemi rżkami. Napis: Kazimirvs. 6) Kobieta z zawieszoną gło-

wą kłęgąca trzyma kielich. Napis: Oafca. - Kielich robiony między 1228 a
 1237. Konrad zięcie + 1237 z żony Regafii zostawit. Znemystawa który + 1228
 Ziemowita, Kazimierz, Lemomyta, Mieszka, Ludmilla, Salomea, Judyta.
 - We Wzorach: Tabl. A Czana z napisem i 2 medalionami (wregetawo)
 Tabl. Aa (Srengoty: reszta 4 medaliony i rysunek podnóżka.) Tabl. B. (Patyna)

- Rysunek wolniejszy i lepszy jak w dawniejszych.

5) Kielich S. Jadwigi w skarbonie Katedr. Krak. z XIII w. - Jest to
 w kształcie kubek którego ucha z futra grubego zielonego ma na jed-
 nej stronie wyrzniętego orła a na drugiej ~~dob~~ gryfa. ^{na drugiej stronie jak pismo} ~~na drugiej stronie jak pismo~~
 przynocowana do podstawy srebrnej postojącej gwóźdźkami. Podsta-
 wa (podług Raftawieckiego z XIV wieku?) mająca 6 pól na nich rytowane:
 a) Pielikan karmiący swe piasklęta b) Głowa S. Jara w medalionie na czar-
 nem tle bez nimbu d) Zakonnik (bez nimbu) klęczący z bersem. e) S. Jad-
 wiga z nimbem trzymająca klasztor e) Osobka trzymająca weronikę (w
 medalionie na czarnem tle) f) Samson rozdzierający lwa. . ^{noży} . ^{pod:}

Kielich ten podług nekelfkiego (Miechowia p. 954) darował Kofiołowi
 S. Jadwigi Miechowitów w Krakowie spadkobiercy Zygmunta Ło-
 rebkiego r. 1641. (Raftawiecki niewiedziat że podobny Kielich jest
 na szlaku podobno w Wroclawiu ob: dwa: Roman. Stylproben 40). Ku-
 bek szklany (podobne przychodzi r. 1390 w rachunkach Jagielly) miała
 używać S. Jadwiga w Trzebnicy, później dorobiono podstawkę do niego.
 - We Wzorcach Ser. II Tabl. A a (~~podobno~~ Kielich a) z przodu b) z
 tyłu c) furegoty podstawki)

b) Kielich Kazimiera wielkiego w Trzemesznie w. XIV. - Kielich
 srebrny postacany. Ucha gładka nieco wyjsza Głaska wypukła
 odlewane ma ozdoby z listki dębowych i różyczek, oraz w 6 meda-
 lionach okrągłych na tle z emaliu niebieskiej ryte głowki: P. Jezufa, P.
 Marji i czterech św. w. Dla podstawie sływają listki akanthu
 wypukłe. W ród nich 3 głowki emaliowane na tle niebieskiem krat-
 kowanym (nie ma opisu emaliu) w tuchowatem kole: : Męczyzna z
 nimbem z założonemi rękami - Głowa kobiety z nakryciem głowy szafiro-
 wem - Głowa biskupa młodego z złoistemi włosami w infule w nimbie
 (S. Wojciech?) na brzegu podnóżka napis + Ka. simirvs. rex. polonie.
 comparavit. anno. domini. m. ccc. li. (1351) - Opis Dⁿⁱ p^{ny} w Pr^{zyja}:
 uela ludu Rok XVI - Opis p^{ny} Pr^{zyja}ckiego w Wzorcach Ser. II Tabl.

X Kielich z napisem osobno i 4 rys. medalionow)

z) Kielich Andrzeja Proboszcza w Trzemesznie w. XV. - Kielich srebrny
 postacany. Ucha na wgorze napis gotycki: Thun. calicem. comparit.
 ver. (ven. calicij) vir. dñs. andreas. p^{ro}positus (p^{ro}ceptor) triemerens. aⁿo.
 dñi. m^occcc. xiiii^o (1414) - nad galką w niebieskich 6 polach emaliowanych li-
 tery i. h. e. s. u. s. - Galka dozna w wypukle gotyckie listki ma 6 r^oskow

cyfrogramiowych na których na tle niebieskiem złote. + m. a. r. i. a.
 Łodgarka na 6 polach niebieskich + X. r. s. t. u. s. - Na podstawie w gó-
 cie polach pod baldaszkami gotyckimi rytowane postfigury: a) Jan
 Chrzciciel trzymający na dysku baranka bożego z krzyżem (podług Erez:
 dzieckiego Chrystusa trzymający kulę ziemską) b) P. maria w koronie z
 dzieciątkiem Jezus c) Donator Kłusawy z herbem Roja przy Kolanach. d)
 Chrystus umęczony z pniebitym bokiem i rękami e) Biskup z księga i
 pastorałem f) S. Wojciech

- Rysunek w Wzory Ser. II Tabl.

xx (z napisem)

8) Kielich Zbigniewa w Włocławku z XV wieku - Podobny forma
 do poprzedniego tylko bogatszy i ozdobniejszy. Na rączce srebrnej pozło-
 cistej napis gotycki: sit. tibi. xpe (Chryste). calix. gratus. et. s. bigneus.
 aucto^r; pod tem wypunktka koronkowa filigranowa ozdoba w ścianie
 gotyckiej. Na górze w środku wypunktka rozet na 6 rękach cyfrogramiowych
 na tle niebieskiem litery: l. l. l. i. h. e. s. u. s. - Na podstawie w 6
 polach rytowane postfigury: a) Jezus klęczący z boku z księga i
 krzyżem do kielicha b) S. Jan ewang. z księga c) Święta w koronie trzyma
 (S. Barbara?) d) P. maria z dzieciątkiem Jezus. e) Święta w koronie trzyma
 pelms i nawiąże w kształcie kofczyka f) Święta bez korony z na krzyż
 głowa z złożonymi rękami (S. Jadwiga?) - Rysunek we Wzorach
 Ser II Tabl. V (kielich z napisem i herbami podstawy) - Kielich
 ten Zbigniewa Oleśnickiego bisk. kujaw. 1473-1480.

9) Kielich królewicza Karola Ferdynanda w Ptocku z XVII wieku
 - Ze złota, wazący 450 dukatów, z rzezbami, emalią, sadzony brylantami.
 w stylu rokoko (przejście z renesansu w rokoko) rysunek piękny.
 Czapka złota pokrywa w bogatej rzeźbionej emaliowanej oprawie. W środku
 ozdoba rokoko z główki wypunktka aniołów i 3 rękami emaliowanymi
 ramkach rokoko. Wierzenia Danfka b) Chrystus w Emauz c) Chrystus w
 Ogroju. - Na ręce 3 główki wyśtażone aniołów i w koronowatych ni-
 zach 3 postaci świętych emaliowane S. Zygmunta króla z jabłkiem i berłem, S. Ferdy-
 nanda podobny i S. Karola Borromeusza w ścianie kardynała kiejpurpurowego i albie
 - Spód kielicha emaliowany na wstrod ozdób 3 główki aniołów. - Pod spodem
 emaliowany herb polsko szwedzki Wazów i nad nim napis na wstrodze: Carolus Fer-
 dinandus Dei gratia princeps Poloniae et Sveciae episcopus plocensis et vras-
 tidaviensis - Rysunek ze herbami we Wzorach Ser I Tabl. Lb. -
 Karol Ferdynand ur. 1613 + 1655.

10) Kielich Króla Michała w Łęstochowy (z r. 1670) — Z srebra
 poszlany na spodzie cząstki, na górze i podnożku wysadzany (inkrus-
 towany) koralami rzadkimi, w deelenie — Do tego kielicha podobne
 z amputki z zgrabnymi uszkami przedstawiającymi aniołków
 inkrusowane koralami, — Pufyka na szal podobnej
 inkrusowana — i Pufyka na komunię podob-
 niej inkrusowana. — Przedmioty te darował król Michał r. 1670
 podczas ślubu z Eleonorą wlotym. — Rysunek we Wzorach Ser. II Tabl.
 Rr. (Naczymia Kofielne Koralami wysadzane dar Króla Michała
 Korybuta do Łęstochowy)

11) Pufyka wtapnocynej roboty Zygmunta III do Kofielota Refor-
 matów w Warszawie ofiarowana, tamże dotąd przechowywana, wiek
 XVII — Z srebra wykształca dość pojedynczej roboty — Nakrywa w
 kształcie 2 koron królewskich jedna nad drugą. Zwierzchnia korona
 ma w górze gatkę i kocy. Spodnia ma w środku matę poszerek zbawi-
 uela. Obie pniejngste osadzone szafirami, rubinami, smaragdami
 matami szlifowanymi w kształtach wystających srebrnych. Na
 podstawie jest napis: Sigismundus III rex Poloniae fundator
 huius Conventus hanc pncidem propria manu fabricavit et
 ecclesiae S. P. Reformatorum S. Antonij donavit. — Kłesłtor
 w Warszawie Reformatów założyciel Zygmunta III r. 1623. — Rysunek
 Pufyki we Wzorach Ser. I Tabl. Rr.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and includes some decorative elements such as a small house icon and a circular emblem.

121 59.
Złotnik gdański Leoti von der Rennen robił frebrąg trumag
S. Wojciecha r. 1662 kopystem Wojciecha Lilchoung Kanonika
gnozn. Spomina na 6 frebrągk ostach polskich na wiezku
lejnca postac' swistego - na niej sreny z rycia fustego.

Faint, illegible handwriting at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Emalia i jej gatunki: a) przejrzysta (¹²²trans-
lucid) b) nieprzejrzysta (opaque)

I) Złotnicza (émail inrusté - Goldschmiedemail)

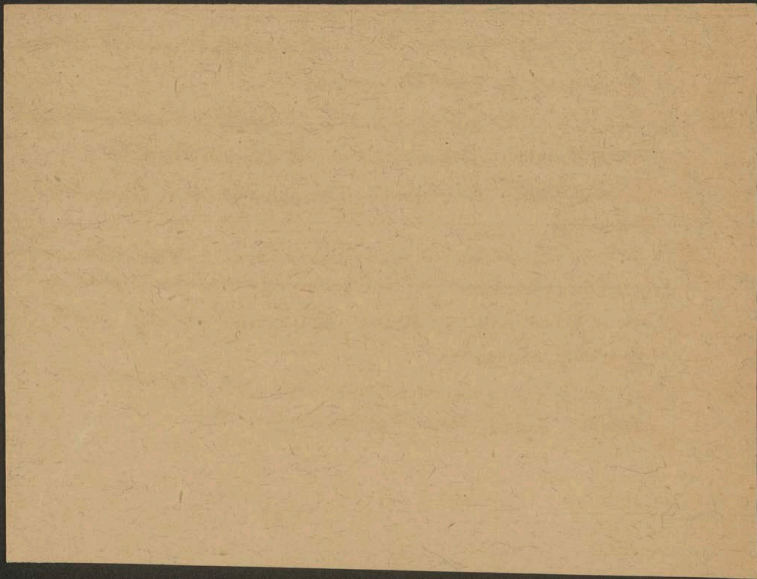
1) komorkowa (cloisonné - Zellen-schmelz)

2) ~~komorkowa~~ dotkowa (champlevé - Gruben-
schmelz)

3) z wewnętrznymi wypukłościami (translucide
- Relief-schmelz) na rysunku robionym rytcem

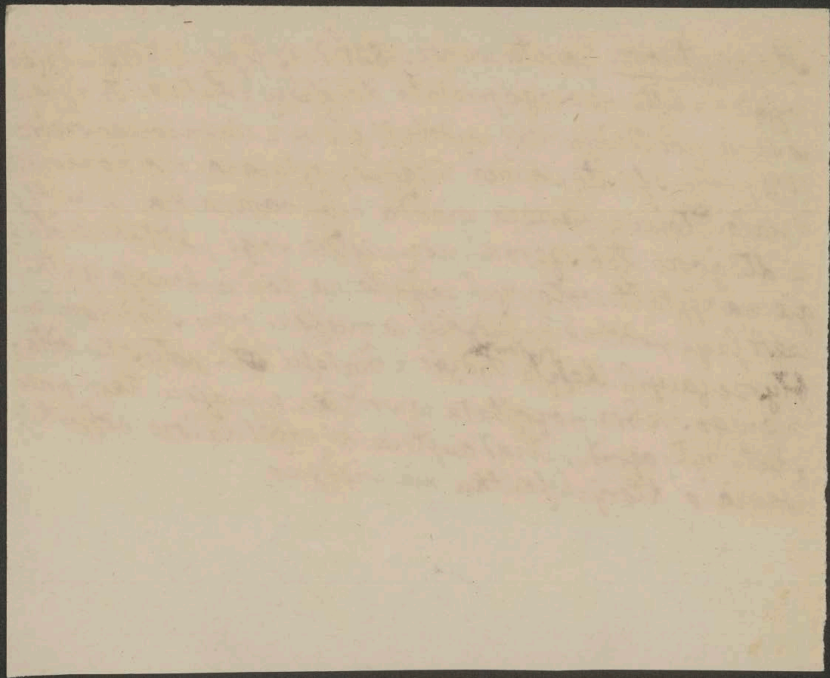
4) na wypukłej robocie (de haut relief) na
wypukłej rzeźbie.

II) Malarska (émaux peints, de Limoges)
farbami topiwymi, limuzyjska.

123

Starożytność. Gazeta warsz. 1826 d. 17 lipc. N° 113 udziela
wyjątek z listu pewnego prąta donoszący z Łutaw: Że rybacy
w łanie pod Radymnem wydobyli głowę z cięgnionego srebra
13^{ej} próby 3 funty ważącą niegdyś poztacana, moćno zaś nie-
działą. Głowa zwierzęca, mordą niby barana ma 1/2 cwi-
ci długości, teń szeroki, uszy cięte rogi półtokcia dłu-
gie nakształt wotowych zagiste na końcach mają galki,
uszy łzy podobna do ludzkiej w miejscu osy ślad kamieni-
otyszerających. Refyła ^{refyła} (szczęść z białofej ~~st.~~ i natysku odta-
nanego srebra pozostała w wodzie. W miejscu tem przed
zlaty były ogrody. Prad austryacki robił dalsze poszuki-
wania o których skutku nie wiedzic.

Czesa obradk. w Ptocku z text S. I

5- Spod

Latyna do cary

5-

Korona: Kaumiruy od głowy sebrnej S. Zygmonta w Ptocku XIV w.

Latyna: Vita Jubit do piernohęgo Kielicha Dąbrowki: w Bremesynie X w. (S. I)

Relikwiarz: 12 sous Relikwiarz Łęczycki z XI w. (S. II)

Krzyżelnica: Ut Vat. Chryżelnica w Kofielu S. Jana K.K. w Jorcinii XIII w. (S. II)

Krzyżelnica Kamienna z ottem Chryżelnica w Kofielu S. Knyga w Bogenymie S. II

Kielich S. Woja. w Orzemefnie (S. I) w XV K.

Diennicy

Pręgi Kielich Dąbrowki: Damian cary w Orzemefnie z X w. (S. I)

Plaska matki bofkiej S. I

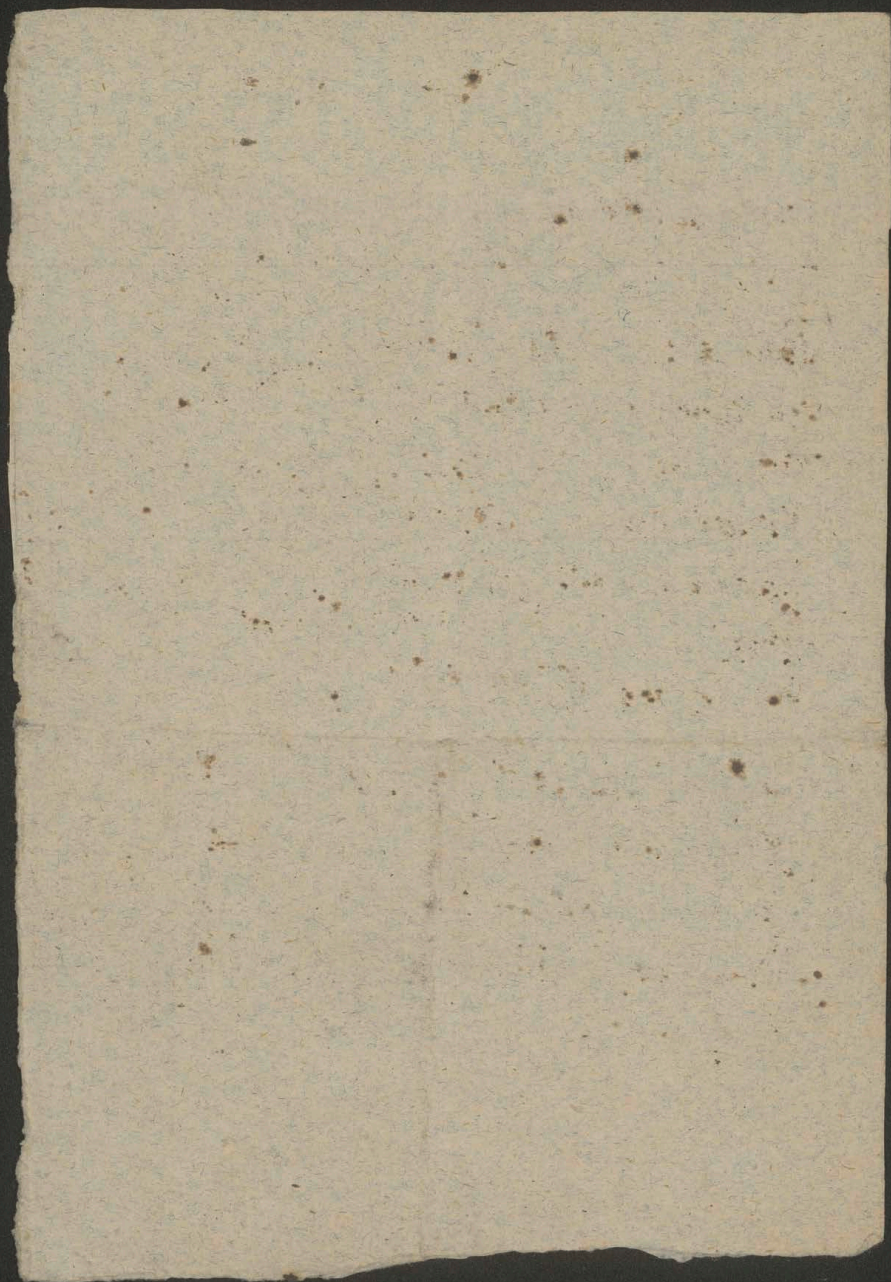
Kupel i Plaska Zygm. Aug z text.

Łotarysk hebanowy w skarbce Egzochowskim z r. 1624 (S. I) 10.

Klepioty z XVI wieku Kfiąyka (S. I) 5ab 0.0.

Łochwa od Szabli Zotrnewsk. z text (S. I) B.6.

Czafyka Ryxy z text. (S. II) C

p. 99

Relikwiarz w kryształce

zakonionym wieży 189

cylinder kryształowy

Kawat zebra J. Stefana

* narogce herb Węgier

z liliami Andegawen i klemi

i strusiem, herb Polki

z r. 1370 należy do węgier

kniei Kapticy przy Ludwiku
Gundaw.

Hefoel Johan Hubert
Geschichtsbuch mit theilun-
gen über die Heiligthü-
mer der Stiftskirche zu
Aachen. Köln 1874.
ff

p. 190 Ludwig fund 1374

weggesprochen Kaplic 2 2

Kapellanten na gese J. Stefa

na J. Emeryha. J. Ladystans

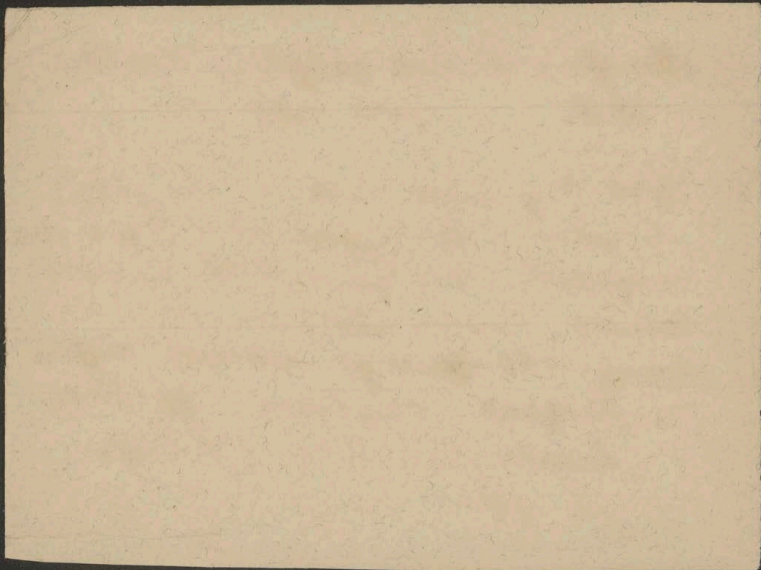
ob. Quix Münsterkirche

p. 136 - r. 1748 zburzon

126,

Grabowski: Dawne zabytki. Kraków
1850. pag. 203

Q. 1632. d. 7 Maja. Krlewicz władystaw
wstąpił na palec Zygmuntowi III pierścień
szafirowy który szlifowano na 1200
talarów, Korona złota na waga ro-
biona 450 czerw. zł. ważyła niezem-
nie ładniejszą i sreptum z jaskółkami
(Sobieski jak: Rota interregni
po Zygmuncie III.)

Dyptyk srebrny pozłacany w kształcie
 krzyża, na jednej stronie w płaskorzeźbie
 Chrystus na krzyżu i z obojczy przed Krzyżem;
 z drugiej strony Krzyżak Kle-
 mency przed Matką Bożą. napis do kół
 Thufant drihundert jar unde ach unde
 achtic jar, do his machen Brudes thile
 dagistes von dorich Thufkumpthar -
 na drugiej stronie: Nach Gotis gebort
 zum Elwing dese thofil in unser
 liben frouen Mero unde der
 heiligen der heiligetun hy in ist.

- Weingstr na jednej stronie Chrystus
 na krzyżu, z drugiej figury Juristyn;
 po bokach drobne relikwie

Był w skarbcu Katedry gniezn. r.
 1827 darowano następnemu królowi pruskiemu.

(Kolumb, Pamiętnik podróży. Warszawa
 1829 Tom V (nr 28) str. 182. Prejazycka
 w Prussach polskich list I. p. 172. Krasnowieckiego.)

Victoria, H. Palovinae. Bor. Aug. 1848

Pichakti. Anthonia consiliis et di
de stabilitate pace Regni Poloniae
Jesuicis pulvis. Moravia confecta
a quodam anonymo impostore
contra religiosum ecclesiarum
ordinem Pedegens Authore Gaspare
Pichakti Can. et Parvulo Petro.

missi. Bacoride. in off. Andrea
Petrivici. 1611. 4. XI. 4. 6.

VI. 2. 56.

1429 - Wyregred zaffawrone r. 1420 p. r. s.
 zymunta.

7 Heubte

1 Bild S. Gregori

1 " S. Pauls Ap.

1 " Nidos

3 Monstranzen

1 Monstranza da man das heilige Sacrament inne gehalten

1 Vergoldt Kreuz mit Heiligthum

1 Ein silbern Kreuz in 2 Stücken

1 Arm in kleinem leinen Tuche

2 Leuchter.

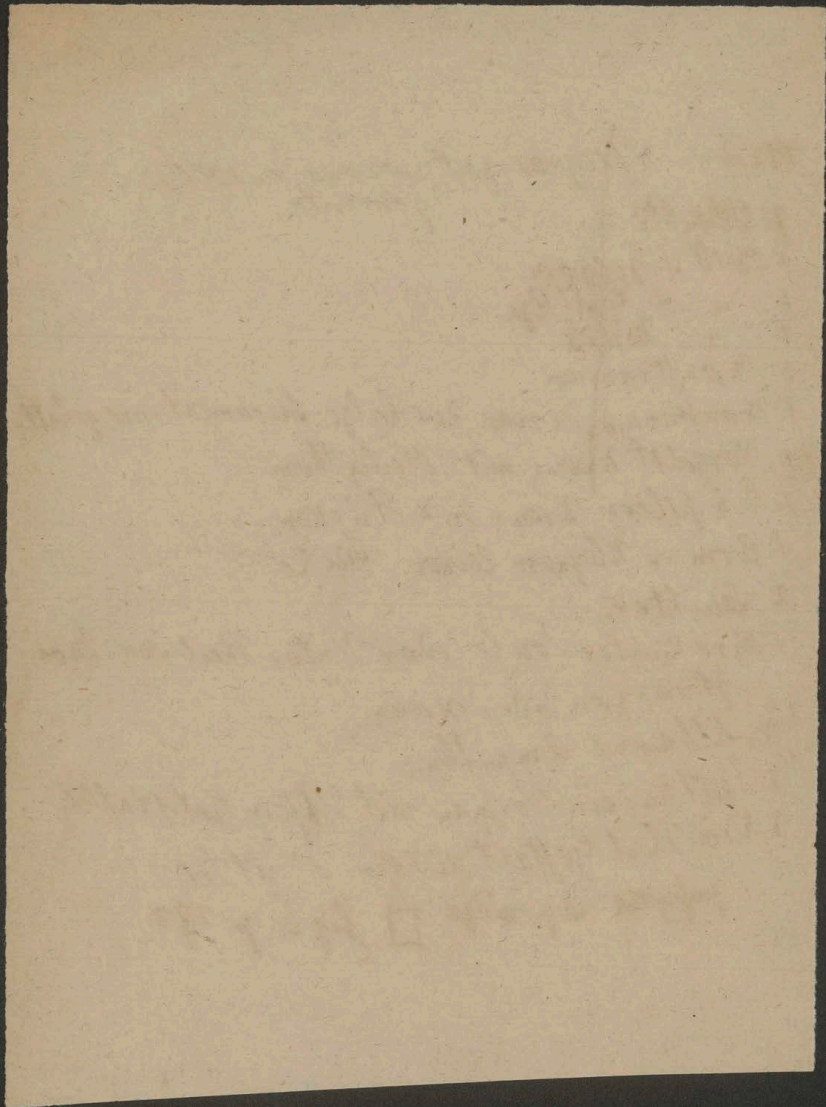
1 Vierkichtes Fuß oder Unter Theil von Mon.
 stranzen oder Kreuz

2 silberne Ampullen

1 Theil auf ein Vorspan mit Wapern Gotifantlich

1 Klein Theil Gestalt als ein Hut tel

puszka w pradze fig 6. p. 272.

Sybillæ: 1) Elisa Libica. 2) Sambeta Persica. 3) Erifile Eritrea, 4) Deifoba Cumana. ^{Stalire} 5) Artemide Delfica. 6) Pito Samia. 7) Amaltea Cumana Lonti. 8) N. Helles: pontica. 9) N. Frigia. 10) Albunea Tiburtina.

Loretto. R. 1722 byty tu w skarbcu między innymi dary.
 Il Bambino (d'oro) fasciato di vaghissimo lavoro offeri
 Sigismondo Re di Polonia ^(p. 46 n. 2) - ^(p. 47 n. 2) Glowa S. Barbary oprawiona
 w bogaty relikwiarz srebrny dar Arcyksiężny austriackiej
 Kiej (p. 47 n. 2). Druga podobna glowa S. Barbary w Pier-
 wostkiej Lawrze w Kijowie, która prawdziwa? -
 Relikwie S. Gerona dowodny Legionu Tebejskiego -
 La Tazza medesima di cristallo adorna di perle ed
 oro, di cui servivasi la Santa Regina di Polonia
 Edwige (pag. 47 n. 24) darowana przez Arcyksiężnę
 d'Innsbruck. - Una Statua d'un palmo d'oro sopra
 base e zoccolo d'ebano, con vesta, scettro e corona
 reale, oltre un orondo pure d'oro fregiato di dia-
 menti, con insieme Reliquie di San Ladislao, consacrò,
 con donarla a Maria, il Re Ladislao III di Polonia.
 (n. 25 pag. 48) - Di conspicuo disegno rieste la
 Lampara di libbre 20 d'oro, omaggio del Re Sigismon-
 do III di Polonia. Di questa s'avverte, che caduta da alto
 sul pavimento di marmo non soffrì la menoma nec-
 catura (pag. 53 n. 12) - Il principe Alberto Stanislao
 di Radziwil ne dono una (lampara) pure d'argento
 (pag. 56 n. 33)

(Raphaeli abbate:) Notizie della Santa Casa della
Gran Madre di Dio Maria Vergine adorata in
Loreto. Venezia, presso Andrea Poletti 1722. 8^m).

Stradomski Mikotaj herbu Lous syn Jana i Zofii z Bia-
rowa Kąstelancki zainowski r. 1617 zaślubił Kata-
rzynę Przemkównę corka Jakuba Przemki z Babina.

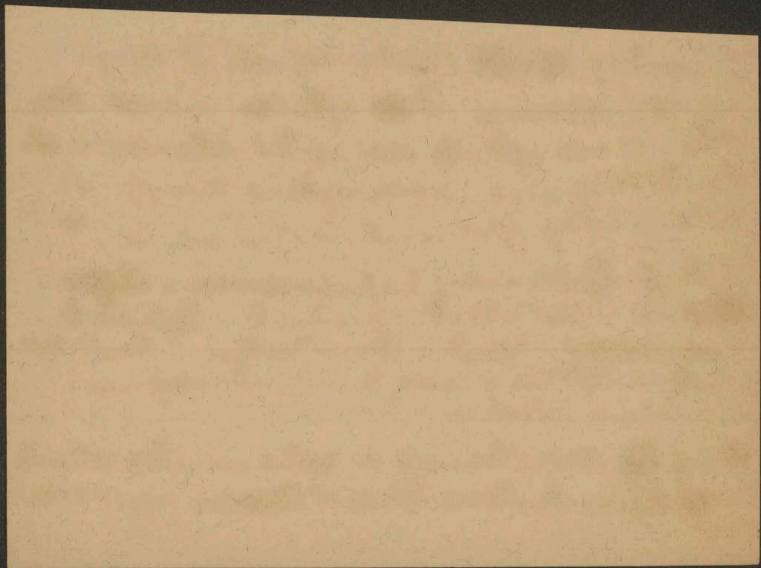
(Ob. Kmita Jan Ochay: Monogamia Jego Mości
Lana Mikotaja Stradomskiego i Jej br. Lanny
Katharyny Przemkowny Jego Mości Lana Jaku-
ba Przemki z Babina corki. W Krakowie R. P.
1617. 4to K. 12: wierszem polonka - na ostatnich 6
kartach: "Morocormea Babinskie" opis Rzeczy-
popolitej "Babinskiej wierszem.

130

Inventar^z ~~1452~~ Karben Kofuota S. Margi
z r. 1452 wspomina „Dua aſtiulae (cuprea deau-
rata), in una aſtiula sex partes reliquiarum de
Sancto Mauricio. (Sprawozdania Komisji do
badania historii sztuki. T. IV. Zw. II. pag. 65. *)

Viaticus - Psalterium - Lintiphonarium - Legen-
darium - Matutinale - Graduale - Passionale -
- Sermones - Agenda - Concordantie - Quadrages-
simale - Coſtilla - Viſſale - Martirologium -
- Rubrica - Catholicon - Omeliae -

*) pag. 69. : Monſtranciola in medio cum vitro rotundo,
in ea digitus Sanctorum Colnae et Damiani (ſp. 2 r. 1452)

131

Kleinodien welche die Polnische Republic
an Ihre Churfürstliche Durchlaucht von Bran-
denburg wegen Elbingen eingesetzt.

Aufgefangene Briefe über den jetzigen
Zustand der Staats und gelehrten Welt.
Wahrenberg 1700. 8° 1X Lacquet pag.
939 - 942

Spis Kłopotów mianowicie Moskiewskiej
Koronny wziętych ¹⁶⁰⁶ Konfederatów w Moskwa
zofimski Dymitra Samozwanca, wykupionych
przez Zygmunta III

R. 1657 traktatem uelawstym porządku Margra-
bia Brandenburg Polce 120000 złp - co wynosiło
140000 talarów - za co raptownie wzięci in-
trygnion Koronnych - r. 1698 2 tego powodu
szęśli Prusacy Elbing

Format	Autor (Redaktor)	<p>Die mathematische Wien von Anton Rath zu Lemberg, einem Russen Lemberg, 1850. in dem Institut-Dru 8vo 2. 148</p>	<p>Тиммаз (презвѣдъ) (выдава)</p>	<p>Автор Евстафій Грѣховъ директоръ гимназ. в Варшавѣ.</p>	<p>Dzial Umiejętność Przedmiot</p>	<p>Kl. 1. 1. 1.</p>
<p>Format godło, edycja, mijsce druku, mijsce składu, ilość tomów, w trycin, mapp, tablic, pla Stan egzemplarza</p>	<p>Lit. 2</p>					

Opciu 1854 III

132

Biblioteka warsz.

- 1851 r. III p. 339 ^{III. Spominiki} Wzroby zlotniwe za Ugm.
I Caraglio nobilit 21. 1552
" p. 538 Grabowki^w Donetniemi
Dawne zabytki
- 1852 r. I. p. 142 IV. Spominiki Medalierstwo
Kielinski
III p. 555 V. Spominiki. Sztuki piatne
zawied. zag
- 1853 .I p. 134 Spominiki Orzysi

Lukasz Gortnicki

p. Maniej

1850 II

Bolestaw Rupniewski

pneg Ostrog w

Jurkowiec

n. Radymow Ostrog

"

"

w Siokach
g. wot

Janis

1863.

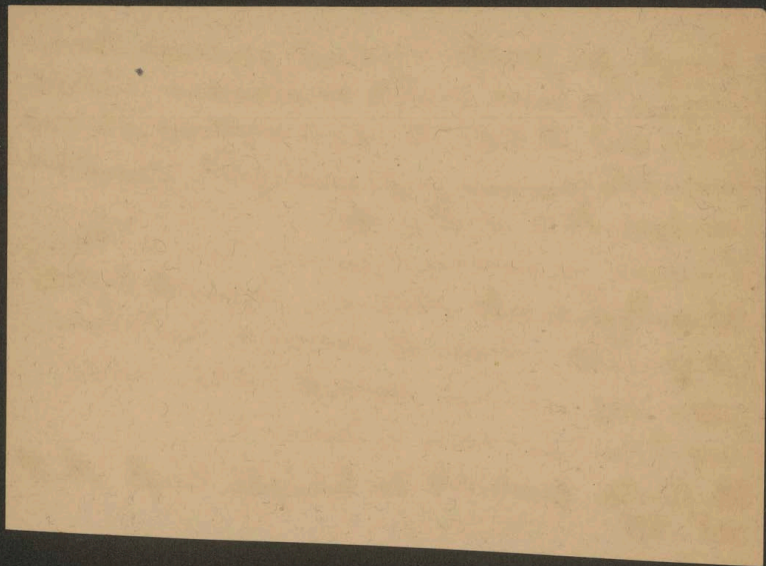
Michimic d. Quethon pas

Caraglio Jan Jarobo wykonał pierwsze Proby
wagaie oprowne w stote emaitowane (Sobiesz.
crwitri wiad. II. 328). R. 1552 wykonał dla Kisk
taras stoty zarumny 1271 gerw. zlot. (Lamistnik
warzpan 1813. T. II. p. 150)

Pracowali na dwore Zygmunta Aug. stotnicy:
Wieroty Lalumba (1552 r.) - Capper de Castello
(1546 - 1548) - Cesar de Seronil z Mediolann
(1552 - 1558) - Andrzej Mosqua (1545 - 1575)

J. moje to byn Gian maria Padovano z.:

Bb. Bucher: Geschichte der Technischen Künfte. Stutt:
gart 1875.

1588 Nicolaus du Menil aurifex
civitatis Gallus + 1587

Artusii.

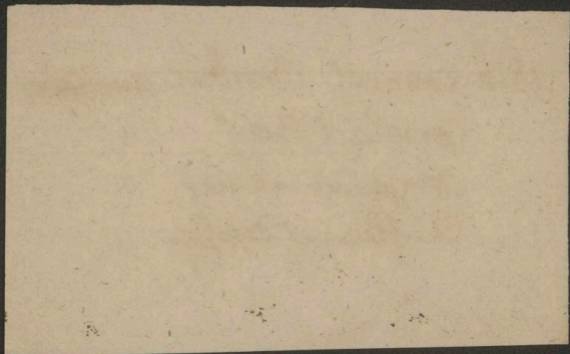
134

Caspar Kurz pictor mehka na
Lodehau

1882
Feb 21 + 1882

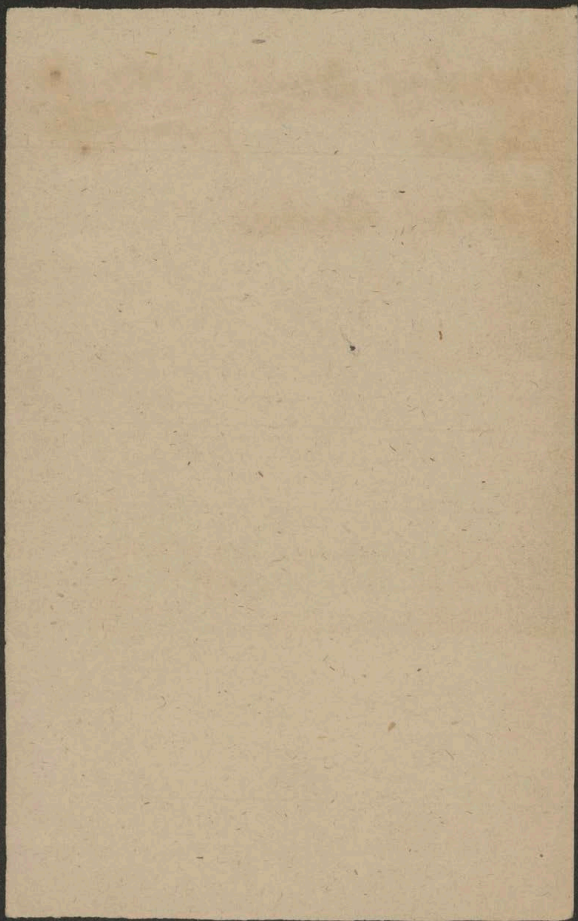

1616 Joannes Barbier aurifaber
Cornelius Baif "
Benjamin Lanier "
Christianus Maslyn "

136
Cornelius Buis } 1616
Lanier } Aurifabri

Joannes Barbier, rodziny
ktora w XV w. w
Anas

240. Przywileje złotnicze
Lytuk 26.

242 Ustawa cechowa z r. 1606

241 Uchwata złotnicza z r. 1646.

243 Zapisy cechowe 1463

244 Książka cechowa z r. 1463

245 Zapisy Cehowez r. 1555.

11

14

3

28

137

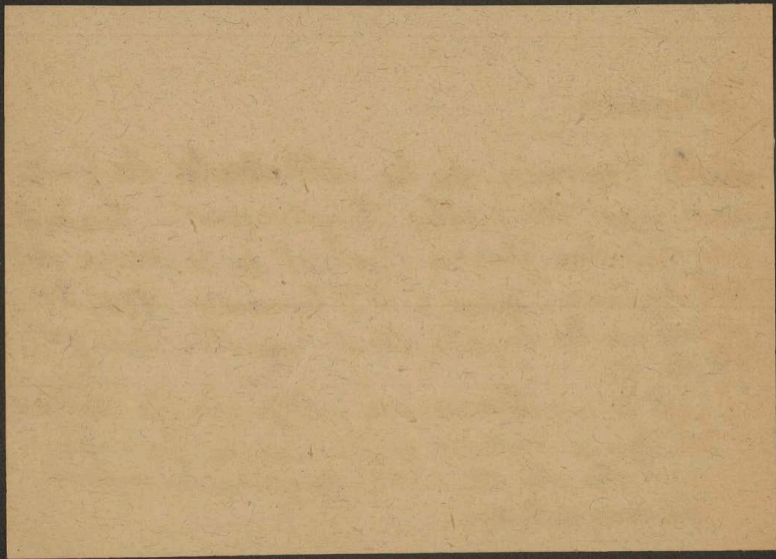
wird von Professorin von
Gebäude der Nat von
wahrhaftig für Frauen
nicht und gut werden wird
knist

2 Quellen
4 Quellen bringt
Hauptquelle + 8 R
Dort oder Quell + 7 R
Friedel + 8
Futterquelle + 8

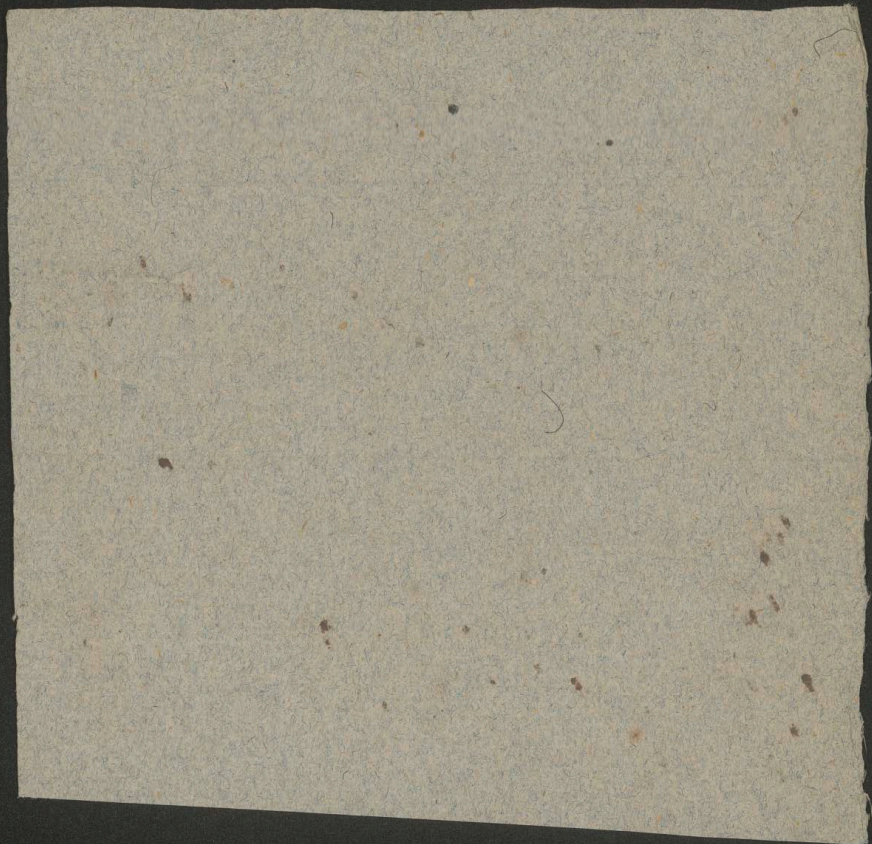
Polkowski:

Porte d'airain de la cathédrale de Gniezno, par M. l'abbé Brykczynski, traduit par Ladislas Glinka (Extrait de la Revue de l'Art chrétien. Tome I. 5me livraison 1890) 3m; primé par la Société Saint-Augustin, Prusse) 4te str. 12.

(jest to przetłomaczony wstęp do dzieła: Polkowski 3gn. 2: Katedra gnieźnieńska. Gniezno 1874. 4^{ty} str. 102 - 114) (Brykczynski mylnie nazwany autorem)

Miednie mofazine (Traifbrunn) i misy robione
 przez cechy stawnych majostrow (Bunckuflingern)
 w Norymberdze, Augsbuagu, Ulmie, Brunszwiku
 i innych miastach niemieckich. Miednie te wybijane
 mlotkiem na stęplach noszą na sobie wyobrazenie
 najczęściej S. Jerzego, zwiaśtowanie i t. p. przytem
 napis dawny oznaczający miejsce roboty i majotra
 w Niemczech najczęściej przychodzi napis VLM. TLIER
 t. j. Ulm T. Lies. Nie wstaciuie przypisywano a byt
 odległa starożytność tym pomnikom (jak. n. p. Worel
 nazywa L. Maria na takiej miednicy sywa) E. G.
 Förstemann w piśmie Anzeiger für Kunde der
 deutschen Vorzeit 1854 No 1 ft. II - 13 powstał
 przeciwko dawnemu wiekowi tych miednic odnosząc
 je do XV lub XVI wieku.

Przepowiednia S. Macieja wyryta starym charakterem na srebrnej
blasze znajdujący się obecnie w Muzeum Paryżkiem.

Quando Marcus paschaem dabit,
Dum et Gallus ter canabit;
Tunc Germania exultabit;
Hungaria se liberabit;
Italia novum statum stabit;
Turcis Moscos confutabit
Et Polonia triumphabit,
Totus mundus vae! clamabit!

Drobne pałyze

Wini Pała

Krakow 1856

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Plaszcz koronacyjny cesarzy niemieckich (pluviale - palu;
damentum - pallium imperiale) z materij ciemnoczerwonej
wzorysowej jedwabnej (Cendel + Croisé - Serge) ma na tle
wzory maurytanckie (arabskie), haftowany perłami i z tote:
mi niemi (or de Lyffe), ma za wzór po obu stronach (wkompar;
~~tymentach przeszklonych na 1799~~)
flora oszycęgo wieloblada. Poramowanie czgli szlak

(aurifrovia) również haftowany z totem i perłami z naszy:
wanemi z totemi emaliowanemi blaszkami. Napis kuficki
głowi, iż plaszcz ten robiony w Palermo dla króla nor:
mandzkiego Roberta Guiscard r. 528 Hegiry t.j. r. 1133
po Chrystusie. (Dziś w Mediu). Kształt półokrągły.

Plaszcz koronacyjny węgierski przerobiony w XVI wieku
z ornata kościelnego, z szarej grubej jedwabnej materij
z wzorami kwiecistymi purpurowymi i niebieskimi ma
haftowane obrazy świętych z totem, króla Stefana i jego żony
Gizeli z napisem: "Lascula haec data et operata est anno
" ab incarnatione Christi MXXXI, Indictione XIV a Stepha:
" no rege et Gisela regina." t.j. r. 1031. Rysunek obrazów
bizantyjski, hafty wykonane przez haftarzy (phrygio:
nes, Grambaricarii) nicią jedwabną purpurową otwierającą
wienką blaszką z tota

jabłko koronacyjne (pomellum globus) wypełniano wewnątrz
ziemią z góry Kalwaryi (Golgotha)
Szept składa się z trzonka (fistula - stylus) i z wierzchoł:
ka ozdobnego w kształcie kwiatu i liści barfrezowych (acanthus)
lub w kształcie lilii (francica - fleur de lis)

Fi Zygmunt III w obra:
zie ~~W~~ Rubensa

Insignia Koronacyjne: 1) Płaszcz koronacyjny czyli Kapa
(Pluviale - Pallium regale - Palludamentum) w jakim
Kazimierz Jagiellończyk na grobowcu; - albo 2) Dalmatyka
(Dalmatica - Tunica) w jakiej Władysław Jagiełło
na grobowcu; wzywana i do stroju podczas uroczystości
dworskich; z herbami haftowanemi 3) Alba (Camisia)
z białej kitajki, z złotem bramowaniem (perichlysis) haf-
towana perłami i złotem. 4) Pas (Zona - Cingulum) złoty
5) Stuta Krolewska (Stola - Orarium) 6) Poniżochy kro-
lewskie (Caligae - Tibialia) czerwone jedwabne haf-
towane. 7) Sulejaty (Calcamenta - Sandalicia - Socculi)
z czerwonego axamitu z złotem wyszywaniami (Taki
jeden jest w wzorach sztuuki przedmówiczej mylnie naz-
wany Frzewikiem Krolewej Jadwigi na tytule)
8) Sukienka Spodnia Krotka (Tunica talaris - Leib-
rock) (jak na grobowcu Jagiełły) 9) Rękawice
(Chiroteciae) haftowane. 10) Korona (corona) zto-
żona z kompartmentów (areoli) czyli sztuk i z tu-
kow (arcus); pod Koroną noszono czasem Sudarium. F
9) Jabłko (Pomum-globus) - 10) Berto (Sceptrum-
virga). 11) Miecz (Gladus S. Mauriti) 12) Księga
ewangelii (Evangelistarium) z rzeźbioną okładką
(Frontale) 13) Relikwiarze (Thierotheca - Feretrum-
Arcula) 14) Ostrogi złote (Calcaria)

Flub Caputium

Klejnoty Koronne zabrata z Polski Elzbieta starsza
 siostra Kazmierza W. a matka króla Ludwika i wiozła
 do Węgier. Były to a) Korona złota (Corona materialis
 Regni Polonice) którą cesarz Otto III koronował Bolesława
 Chrobrego. b) miecz Szczerbiec, zwany też Jurauiem
 ("quem Jurem vocant") c) berto d) jabłko złote.
 Dopiero r. 1412 Zygmunt Luxemburczyk król węgierski
 władystawowi Jagielle hawycemu w Węgrzech w Warprin
 (Wadkert) na polowaniu oddał te klejnoty i przez rycerza
 swego Andrzeja Rojna z Rojnowa herbu Gryf przestął
 dodawszy do tego relikwiarz srebrny pozostający w kłzacie
 monstrancji zapieczątowanej pieczęcią króla Ludwika. Uwieziony
 Jagiello darował Rojnowi 2 wsi w sandeckiem a wrocawcy
 do Krakowa kazał przed sobą nieść klejnoty Koronne
 i w dzień Wniebowzięcia P. Maryi w kościele P. Maryi
 w rynku publicznie na widok przed stalami gdzie je
 dykt wystawic. (Dlugos. lib. XI pag. 330 et 331)

Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines across the center of the page.

Insignia Koronne polskie zostawały pierwotnie w Gniez-
 nie, skąd takowe r. 1320 na Koronacyą Władysława Łokietka
 izony, do Krakowa sprowadzono (Długosz). Ludwik Król r. 1370
 znouu takowe sprowadził do Gniezna (Kronika Jana z Czarnkowa w
 Mon. Poln. II str. 644) i zabrat z tamąd do Węgier (Dług. l. X); dopiero
 cesarz Zygmunt r. 1412 wrócił takowe wraz z Szwercbem Władysła-
 wowi Jagielle (Dług. l. XI). — Najdawniejsza luotranga insygnio-
 wych jest z r. 1475 (Stubert l. Pomistniki hist. I. I str. 228) gdzie między
 innymi wspomniany „gladius Stybber in aista”. Następna rewirya
 szarbia z r. 1510 wymienia także 3 miecze (dwa pruskie a trzeci Szwercbylęz).
 (Subomisa Lad. Bryz rozdział 2 hist. szarbia. str. 22). Toż samo i rewirya
 z r. 1555, z r. 1564, 1587, 1617, 1658, 1661, 1669 (Stubert), 1676, 1688
 (Niemiłowicz Pomistniki I. III str. 73) — R. 1703 i 1726 Szembek biskup kijan-
 podras wojny z Szwecyą wywiózł za granicę, skąd dopiero 1726 powrócił.
 Rzed r. 1736 leżały te insygnia w ukryciu w grobach kościoła Między-
 nary w Warszawie przez półtrzecia roku ukrywane przez partyjarszczy-
 kiego. Po rewiryah r. 1736 i 1739 nastąpiła r. 1792 ostatnia przez Szarbiego
 dokonana (Ob. artykuł o rewiryah szarbia kor. w Bibl. warsz. 1839 I. I str. 1),
 potem (według podania Kratzera) mieli insygnia r. 1794 Prusacy w Krakowie
 zagrabieć (podług podania zaś w Bibl. warsz. 1839 I str. 9; II str. 49 miały w
 wiliq rabunku d. 14 Czerwca 1794 przybyć wieczorem do zamku Krakow. dwie
 osoby, które stworzywszy szarbiec, niektóre z niego insygnia zabraly i
 pod przysięgą tajemnicy jako depozyt narodowy u jakiegoś rodu złożyły).
 Szwercbiec należał do tych insygnio-
 w XV wieku rozróżniano kord (cultellus) 1432, szarszun (gladius) 1444
 rodzaj miecza, kopisza (gladius reformatus) 1464, szabla (franca) 1468
 Kronika wielkopolska z XIV wieku (Bielowski Monum. Pol. II str. 483) pierwszy
 raz wymienia „Szarbyez” czyli miecz który bliźni dał przed r. 1025 Bolesławowi
 Chrobremu i że tenie król wyozwiescił go na bramach Kijowa. Długosz podr. 1137
 zowie ten miecz Żorawiem (grus). a r. 1447 dopiero „Szarbyez” opisując Koronacyą
 Kazimierza Jagiellończyka. — Pierwszy opisał Szwercbiec prof. Ciampi (Seriae
 Varsavienses 1819) i podał rysunek takowego, który mu dostarczył wincenty hr.
 Krasinski. Znajdował się wtedy w posiadaniu Kozia Łabanowa, który go

[Pomistniki w
 Bibliografii 1839
 str. 1 i Krawiec.]

przyniósł ze Serbii, gdzie go znalaziono. Od Łabanowa dostał się do ks. Demia;
dostał który go nazwał Templariuszowski (Bb. Collection de San Donato. Ob-
jekt d'art. Paris 1870, katalog gdzie pod Nr 632, str. 132 jest opis i fotografia
miana). Ofiarownie nabył go Szarylewski za 20000 franków; był on na Wystawie
paryskiej 1878. Opisał go i udzielił rysunek J. Smolichowski (Bibl. Warszawa
1879 J. I). - Rysunek ^{opis} Szwecja przez Janka Dzybyłskiego d. 18 kwietnia 1792
z oryginału wzięty, posiada Ławet Łopiel w tej kancelarii prywatnej Stanisława
Augusta. Miecz ten miał napisy: na grzbiecie: Haec figura valet
ad amorem regum iudicium et principum iras. - Na samej ^{na stronie} grzebień: figu-
ry i napisy 4 ewangelistów: (I) Marcus - ducas - Joannes - matthaeus.
Na innym boku grzebień: (II) Jesus Christus est expressus gladius
Poleslai duc (is). Na trzecim boku (III): Cum quo ei Dominus supre:
mus omnium salvator auxiliatus adversus partes amen. Na tyż
mierz 2 jednej strony: Quiumque haec capit nomina Dei Jehovah sciam,
tutus et in omni tutus evaserit illum poniculum Amen. I drugiej stro-
ny (IV): Confringat cito omnes gentes et custodiat eum Sedalai (Deus)
et brevi reducat. - Na mieczy ^{Łabanowa} napisy: Condit omon eere sedalai ebrebel.
Podobny miecz z takimże napisami był r. 1740 w skarbcu ordynackim
Radziwiłłowi w Świeżowie, darowany przez Królewicza Jakuba Sobieskiego
Michałowi Radziwiłłowi hetm. w. lit. - Grzebień z podobnymi napisami
na białej kosi, od podobnego miecza dat r. 1869 baron Edward Rastawiecki
do gabinetu antykwarycznego krak. (Bb. profesor Zeprowskiego: Szwecja. Kra-
kowi 1881). Nazwę ma ten miecz od szwaby u główni (Blutrinne)
Szwedzowski cyta ten napis: Doram distomon (t. j. szwaby) eere Poleslai
ab rege Ottone)

Klejnoty skarbu

Koronnego polskiego

Podług aktu najdawniejszej rewizji i inwentarza, który spisał
 Lawet z Jasiencą podskarbi koronny, starosta chełmski
 w przytomności Jakuba z Dębna wojewody sandomis. sta-
 rosta Krakow. przy odebraniu skarbu koronnego od Jana
 Lutka z Brezia biskupa Krakow. byłego podskarbiego koronn.
 w Krakowie feria 2ª post dominicam Judica 1475, składat
 się wtedy skarb koronny krakowski z następujących klejnotów:
 Corona in qua reges Poloniae coronantur. — Duae homagiales
 in quibus continentur 9 monilia alias Zaponice, una fracta,
 in qua deficiunt 2 lapides. — Scutella argentea, in qua stat corona,
 deaurata. — Sceptum argenteum deauratum. — Duopoma cum
 sceptro argenteo deaurato et quodlibet pomum cum cruce. —
 De tunica Domini parva particula. — Particula de mensali Domini.
 — Reliquiae in cristallo dispositae cum argento deaurato. —
 — Reliquiae in una bursa. — In Lryg Krzgnek ejusdem cisticulae
 unum pectorale de fide graeca. — Cisticula parva cum diver-
 sis reliquiis. — Lancerea (kapturek sokoli) falconum cum margar-
 itis. — Pulveres (probiaggi) diversi in cisticula. — Crux disposi-
 tionis graecae in sacculo nigro. — Cochlear deauratum. — Ma-
 nubrium (tyronek - rkojosi) de aspide cum argento dispositum.
 — Duo sigilla aurea cum duobus signetis auratis et cathena
 aurea. — Crux aurea cum margaritis et signum vitae in ea. —
 Cristallus disposita (opawony) cum argento et cathena argentea.
 — Alia cisticula deaurata graeca in qua continentur imagines
 S. Virginis et Angelorum. — Cisticula argentea in qua continentur

Infymia Schieda
 3 gniazda prowadzą
 do Krakowa (Dlugosz)
 Ob XI pag 971) na
 stepie zabral jedyn
 wik do Wegier g 230
 p 249 munt Jagielle
 r 1412 domiero oddat
 (Dlug X p 10. X p 20)
 R. 1386 graniczo do
 tego do koronany ja-
 gielly nowy koronn
 (Dlug X. 105)
 O dawny korony Pro-
 tawa. f. m. a. (Dlugosz)
 X p 667)
 wywiezione za 29
 w przytomności
 za 2 1/2 (1700 -
 1726)

Lignum vitae. - Cisticula graecae dispositionis, in qua continetur reliquiae intus plumbo dispositae. - Lapis in cordula viridea. - Lapis longus crystallinus cum argento dispositus. - Cochlear de lapide jaspidis cum argento. - Vasculum crystallinum parvum. - Tabula parva cum craticula (z galeryjka) - Lapis serpentinus in argento deaurato in zona rubea et flavea. - Duo circuli in cordula rubea et flavea, unus deauratus et alter in partibus. - In pulla (pokrowiec) parva cochlear argenteum et lapis corallus magnus. - Crystallus rubra cum argento reformatus. - Bursa varii coloris cum auro de reliquiis. - Praecincta alias przepaska. - Cornu unicorni. - Gladius Styrbey incista. - In almarea credentiale parvum. - Duae tabulae fidei graecae. - Caput Sanctae Margarethae in argento deaurato, altae dispositionis (kunsztowna oprawa). - Imagines de lapidibus. - Item de osibus ceti cum argento deaurato. - In parva pulla diversae reliquiae. - Biblia scripta in pergamento literis italicis. - Duo picarii in argento deaurato de cristallo. - Duo cantheri de cristallo, una cum argento. - Duo gladii a magistro Cruciferorum. - Textura alias opona flavei coloris cum margaritis olim dominae Hedvigae reginae. - Duo cornua thurze cum argento deaurato. - Imagines alias tabulae lignae - i Spryngulejow Ksiestwa litewskiego Wladyslaw Jaziety, Witolda, Korybuta, Skirgiety, Zygmunta i Alexandra Ksiest litewskich.

Podczas rewizyj Skarbu Koronnego od 24 do 29 stycznia 1669 przy
oddawaniu tegoż Skarbu przez Jana Kazimierza Krasinskiego
byłego podskarbiego kor. nowemu podskarbiemu Janowi Andrzej-
jowi Morfetynowi, delegowani uchwata Komornikujj warszawskiej
rewizorowie Alexander Mikolaj hr. dubomirski wojew. Krak. Jan Barto-
wojew. Janom. Mikolaj Stefan Lac wojew. trocki, Jan hr. Wielopolski
stolnik kor. starosta Krak. Jan Piemizek starosta ofwiecimski i 10 szlachty
wpisali ciz Komisarze Inwentarz Klejnotow Koronnych zlozonych
w 4 zapieczystowanych skrzyniach w trzech ostatnim sklepie Skarb.
cu zamknietym dzurkami zelaznymi i 6 ramkami. W pierwszej
skrzyni byly nastepujace inzynia Koronne: Obito zlate, wierzeh we 3
listie, srodek wierzchu zlamany - Obito srebrne zloziste wiskrzne - Obito
zloziste srebrne mniejsze z koronka potamans. - Lotmisk srebrny zto-
zisty, na ktorym majestatowe Korony zurytkly byc noszone, przy krajach
z literami moskiewskimi, w srodku obraz N. D. Maryi rysowany z napi-
sem moskiewskim. - Korona szwedzka zlota majga w sobie porajj wiskrznych
5 mniejszych 5, szmaragdami, rubinami, balasami i perlam. sadzona: na
wierzchu jabtko z krzyzkiem. Kamieni w tej Koronie niedostaje 7 i porajja
jedna mniejsza odlamana. Przy tej Koronie 5 kamieni w kieszach oprawionych
w papierku uwinione. - Korona zlota, ktora Koronujj Krolow polskij
ma w sobie porajj 7; w pierwszej porajj 10 kamieni 8 peret; w drugiej 8 ka-
mien 10 kamieni 7 peret; w czwartej 10 kamieni 8 peret; w piatej 8 ka-
mien (2 niedostaje) 8 peret; w szostej 10 kamieni 8 peret; w siódmej 9 kamie-
ni (1 niedostaje) 8 peret. - Diadema regni t. j. Korona zlota ktora
Krolow polskij Koronujj, ma porajj 9 w okregu swoim i dziesiatą tro-
chą mniejsza. Pierwsza porajja ma w sobie kamieni wiskrznych 11 mniej-
szych 18, peret 9; druga porajja kamieni wiskrznych 11 mniejszych 20
peret 10; trzecia porajja kamieni wiskrznych 11 mniejszych 19 (2 zdawna
niedostaje) peret 8 (jednej niedostaje z stolcem); czwarta porajja kamieni
wiskrznych 11 mniejszych 20 peret 9; piata porajja kamieni wiskrznych 10
(niedostaje z stolcem, a drugi wypadł tylko stolec jest) mniejszych 20, peret
10 (szpilki do tej porajji nie dostaje); szosta porajja mniejsza od drugich
wysztykch kamieni 16 (2 zginęły); siódma porajja kamieni wiskrznych 11

mniejszych 21 peret 10; osma porcja kamieni wiskrzyczych 11 mniej =
szych 20 peret 10; dziewiąta porcja kamieni wiskrzyczych 11 mniej =
szych 19 (2 niedostaje) peret 10; dziewiąta porcja kamieni jedz =
nasie, mniejszych 20 peret 10. (Kamienie których do tej Korony
niedostaje są te które są przy Koronie Szwedzkiej w paupetku)
- Dwa złote rozbrane, którego sztuk 21, w nim dyamentów 2, rubinów
3, w gacie kamieni 3: szafir, szmaragd i topaz. - Korona czwarta
homagialis ma porcyj 9: w pierwszej kamieni 10 peret 9; i tak
wszystkie oprócz dziewiątej w której kamieni 6 peret 9. - Korona
piąta węgierska złota z wierzchu potamana ma w sobie tablic
wielkich rubinowych 4, szafirowych wielkich 4; sztuczek ztama =
nych 4 zostawa. W tymże pudełku kapt z szafirem od innej Korony,
rubin bez kaptu i i peret. - Jabłko jedno fuzerozłote, na nim
krzyżyk złoty - jabłko drugie wiskrza fuzerozłote, na nim
Sphaera mundi rysowana, krzyżyk na wierzchu ze 4 peret, między
niemi 2 rubinki. - Trzy jabłka jednokowe srebrne złoyste z krzyży =
kami takimiż. = Skrzynia włosa w niej szkatulek albo zuślada
9: jako to 1) w niej alghant konfki złoty turkusami, dyamentami, balafami
sądzony sztuk 18 w sobie mający 4 andziary czyli tulichy porowite 2 rsko:
jęsca jaspisowa z pochwami złotymi kamieniami sądzonymi, 2 tancufzkami,
noż z złotym tancufzkiem z axamitnemi nożenkami, 2 pasy na axamicie
czarnym ze złotymi puklami i rzezanemi aspifowemi sztukami, 1 róg
złoty otwierający się, gaska srebrna złoysta od pizna, 2 tyżki 2 rsko:
jęsca kryształowa. 2) Szkatuła albo zuślada w niej 3 tablice (2 peret
sueniami w pierwszej tablicy 75 pierścieni i sygnetów w 9 rzędach; w drugiej
tablicy (czyli materacyku) 73 pierścieni w 9 rzędach; w trzeciej tablicy 81
pierścieni w 9 rzędach. 3) Szkatuła w niej 2 tablice z pierścieniami: w
pierwszej tablicy 81 pierścieni w 9 rzędach, w drugiej tablicy 40 pierścieni
w 9 rzędach; prócz tego 3 zawiesznie, i nożenie rubinowe, fynurek
peret. 4) Szkatuła w niej 55 sztuk pomiędzy temi: 35 zawiesznie z dyamen =
tami, rubinami, szafirami (jako to zawiesznie dygmenta Augusta z lite =
rami dyamentowemi S. A. z Korony rubinow, - Zapora na niej S. Jerzydya =
medalia: leda z taboziem z dyamentami - Karla V. wozy na kamieni
- Medalia Sgotow Kobiecych - Krzyżki - nożenia - Medalik ferce rubinowe pod
nim 3 figury - Zapora o. Jezy dyamentowy smok w nogach z perłowej mieny -

Koszka złota z 3 pipkami z rubinami tablicą dyjamentową, szmaragdem perstami - siew złoty z kamieniami. 5) Szkatuła w niej 42 sztuk zawieszki, noszeń, medali, Płuszek, Zapon, Krzyżków; między temi zapona Vulcanus, medal Siewola, Zapona S. Jerzy dyjamentowy ze szmelcem, sowa Karola V na kamieniu czarnym, Zapona dyjamentowa S. Jerzy bez smoka, Zapony z różami rubinowemi, z Imieniem Jezus dyjamentowem, Dawidem, Smokiem - medale Violencia muliers z rubinami, Sąd Salomona, Orfeusz, Historia Mski pańskie i t. p. - 6) Szkatuła w niej 7 sztuk jako to: 2 Flabella oprawne w dyjamenty i rubiny w środku zegarek, pióra kolorowe, Zapony, medale, Guzy z sztemi i pastkami dyjamentami, i Kasztów dyjamentowych na pergamini tablic 13. - 7) Szkatuła w niej 2 materia: na pierwszym Salymbantów w każdym wiele kasztów z szmaragdami rubinami, perstami szponkami; 2 Lancuchy z dyjamentami, perstami, 2 Kojeci od wachlana złote z kamieniami; - na drugim 7 sztuk jako to 4 pendenty do pasa z rubinami dyjamentami, perstami, i Lancuch z perstami, i Pas z 4 sztukami kamieni, 1 Sznur długi z ciężkiego złota. 8) Szkatuła w niej 14 sztuk: Alzbant, piestwienie, manelle, obręcze złote. 9) Szkatuła w niej 16 sztuk: Alzbant, manelle z rubinami, diamentami, perstami. 10) Szkatuła w niej 9 sztuk (które r. 1662 Jan Kazimierz za 120000 zł. zastawił a które wykupiono: jako to, Alzbant, kołozienia, Dyjament wielki w tryjanguł wyśoko rezany, Dyjament wielki rezany w bykę, Perły) oraz 4 sztuki jako to Kaszty z szafirem, rubinem, spinella z rubinem, Diament najwiskłszy i najdroższy oprawny w kaszcie złotym pod nim wielka perła portugowska za: wieszona. (Z tejsze Szkatuły 5 sztuk dyjamentowych, między temi alzbant i perły zostały r. 1665 zastawione królowej Marii Ludowice za 39100 zł.) w tejsze Szkatule są jeszcze 55 sztuk między temi: Kulak szycerzłoty flarofwiecką robotą, perstami i szafirami szadzony z wienykiem wypukłym oprawnym - jednorozieć 2 1/2 wiersi Tokia - Tablica grafa frebrem obwiedziona z krzyżkiem w srebro oprawnym wewnątrz włożonym w nim dwa krzyżki w. - Widlec frebrne długie szmelcem czarnym nabijane - Ludekko z 30 piestwieniami - Ludekko w którym puntaliki, bazyliki i różne sztućki złota wazące 850 gr. w. zł. - Garnek alpisowy w srebro pozłacane oprawny z takż, na krzyż i r. - Kojecia - Ludekko w nim guziki stalowe nabijane złotem i turkusami -

Inwentarz

insygniów z Skarbu Koronnego w Krakowie

do Koronacji Królowej Leonory d. 19 Octobris 1670

w Warszawie odbyć się mającej

wziętych przez Deputaty

d. 2 Octobris 1670.

Korona do Koronacji Królowej Zmli należąca
w której sztuk albo Florenów 7: pierwszy zu-
pełny; ^{drugie} w którym niedostaje jednej perły; trzeci
zupełny; czwarty zupełny; piąty jednego rogu
niedostaje z kamieniem; szósty zupełny; siód-
my z kamieniem niedostaje, ale się jeden w papierze
odbiera; osmy floren przydany z Korony Królew-
skiej majestatowej na ten czas odpruty i do Ko-
rony Królowej Zmli należą, w którym jednego
kamienia niedostaje.

Sceptrum od Korony węgierskiej szerokości bez
kamieni, wierzch utamany, który się także bierze.

Jabłko od Fejze Korony szerokości z krzyżkiem.

Żniszka srebrna złota, której awyrazajnie do Korony
zazijwają.

A ponieważ do ceremonii kościelnych i Koronacji
Królowej Jmci requiritur, żeby Jego Królewska
Mosi in regalibus i w koronie asystat: dla tego
wzięliśmy:

Koronę Królewską zawartą, której jest sztuk
albo florenów 9 i kamienie wszystkie okrom
tylko jednej perły niedostaje.

Jabłko złote rysowane z krzyżykiem perłowym
i 2 rubinkami.

Sceptum wielkie szeszerozłote z szafirem, smar-
ragdem i topazem wielkim, 2 dyjamentkami
a trzeciego niemasz i 3 rubinkami.

Żwieczyk we srebrze lito oprawy złości.

Dziato się na zamku Krakowskim d. 2 Octobria R. 1670

Krzysztof Michał Dupniowski kapł. Jacek.

Jan Andrzej Morsztyn podskarbi w. k.

Hieronim Rusocki kanon. Krak. kustosz skarbu kor.

Nikotaj z Bykowsk Bykowski star. za królem.

Piotr z Brzina Opaliński star. misdyżyczk.

Jan Karol z Romanowa Romanowski chorąży ziem
chotmisk. rotmistrz J. K. M.

Mateusz Ryciński na Rycinach

Jozeif Bogustaw Stufaka starost. rzeszyck.

Alexander Wolff starost. felimsk.

Konstanty Wadkanowski.

Andrzej Trzebiński biskup krakow. z Andrzejem z Raciborska sekretarzem podskarbin w kor. zjechawszy na d. 8 maja 1673 do Krakowa, jako na termin do Komisji do klejnotów koronnych z sejmu r. 1673 deputowani, nierastawszy żadnego z innych pp. deputatów utworzyli do sklepu w którym klejnoty, zastawszy przegrodę i ramki zupełnie nie naruszone, nietykając skrzyń klejnotowych, wynieśli skrzynią groźną drewnianą otwartą i bez zamku, od Szwedów potłuczoną, w której dawniej klejnoty przed wojną szwedzką zastawiali, takową dla ułożenia w niej klejnotów do przewożenia naprawić rozkazali, potem sklep znów zamknęli i zapieczętowali. Następnie d. 10 maja 1673 sejmowi komisarze w obecności Jana Tomickiego pisarza ziemsk. Krak. Jana Czarnieckiego miecznika Krak. Nikołaja Łęko-stawskiego, Hieronima Rusockiego kanonika Krak. Kusztarza Koron. utworzywszy do skrzyń w których Insignia regni i klejnoty koronne wszystkie Insignia regni do onej skrzyni wstawili w następującym porządku w Inwentarzu skarbu Koronnego wyrażonym:

1. Sceptrum złote. 2. Berło srebrne złociście.
3. Berło drugie z Koroną potamanską. 4. Łoźmisek srebrny złociсты z literami moskiewskimi. 5. Korona szwedzka złota, nieodpieczętowana. 6. Korona złota którą Królów Koronują, i druga Korona Królówich Jm. w jednym pudle. 7 i 8. Berła złote quondam rozebrane teraz od Koronacji stojone z kamieniami. 9. Korona homagialis. 10. Korona węgierska.
11. Jabłko szerokie złote na nim Krzyżyk złoty.
12. Jabłko drugie większe szerokie złote na nim sfera rysowana. 13. Jabłko trzy srebrne złociście. 14. Świecyk srebrny złociсты którego Królowie Jm. do pasowania używają. 15. Świecyk szczybie we stocie. 16. Jednorożec mniejszy

Wszystko w tejże skrzyni stojąli Inwentarz Skarbu na ostatniej Komisji spisany r. 1669 i brzemie klejnotów skarbowych. Są tedy skrzynie klejnoty z niej wyjąwszy, ony 8 kłótkami do 5 skubłów zamknęli. Z drugiej zaś części sąli przegrady tejże skrzyni weale teraz próżnej te są wzięty klejnoty:

Szkatuła pierwsza w niej sztuk 12, Szkatuła 2 z pierścieniami, Szkatuła 3 z pierścieniami, Szkatuła 4 w której sztuk 55, Szkatuła 5 w której sztuk 42, Szkatuła 6 w której sztuk 8, Szkatuła 7 w której materac jeden gdzie sztuk 9 i materac drugi gdzie sztuk 7, Szkatuła 8 sztuk 14, Szkatuła 9 sztuk 16, Szkatuła 10 w której klejnoty od Króla Jm. Jana Kazimierza wykupione są schowane. Nad te szkatuły jeszcze następują:

1. Kubek szerokości perłami sadzony. 2. i 3. Kartki
zapieczstowane dawne i inne nowsze zne zne. 4.
Tabula graecia. 5. Widelce srebrne z szmelcem czarnym.
6. Puderkko male z pierścieniami. 7. Puderkko białe
zapieczstowane w którym są rozmaite sztuczki złote.
8. Garnek aspisowy w srebro oprawy złocioty. 9.
Puderkko białe w którym guziki żelazne szmelcem
nabijane i turkusiki. 10. Szabla w złoto oprawna
rubinami i turkusami sadzona. 11. Od drugiej szabli
pochwy fiolkowe aksamitne brzojary złote z dyamen-
tami, krzyż i rękoci osobno. 12. Puderkko skorzone
w którym brzojki trzy. 13. Szkatulka skorzana
w niej salserka. 14. Pudko wielkie tubiane w którym
są sztuczki a numero 16 ad numerum 56.

Ktore to wszystkie szkatulki, klejnoty i drobiazgi jnp
podskarbi przy bytności pp. Komisarzów w owej skrzyni
drewnianej utrzyt, popieczstował, zamknął i do przewozu
skrzyni odebrał; porzem sklep ow w którym te koro-
ny i insignia zostawały kluczymi zamknął i pieczęciami
obwarował. Do sklepu zaś dalszego w którym skrzynia
wtora z jednorozcem wielkim i t. d. i skrzynia um
Archivis, nie otwierali jnpp. Komisarze.

Actum na zamku Krakowskim w sklepie skarbo:
wym diebus 8. get 10 Maji A. 1673.

(podp.) Andrzej Trzebiecki b. Kr. — (podp.) Jan Tomicki
p. 2. K. — (podp.) Mikołaj na Łękosławiu Łękosławski

(Oblata Actus Commissionis in Thesaurio
Regni expeditae - ad acta castri. eracov.
fer. 6^a post domin. Rogationum 1673
Libr. Relat. Tom 100 pag. 854-861. n° 339)

Klejnoty Koronne (w zastawie u Elektora Brandenburg) 1700r.

- I) Korona moskiewska złota mająca 4 szuki wysokości nakształt piramid; na wierzchu korony jabłko zielono szmelcowane z krzyżykiem. Korona ta dookoła miała wiele drogich kamieni, ~~złoty~~ i składała się z następujących części: 1) Płachy złote na zewnątrz i wewnątrz pokrywające koronę. 2) Z przodu na czole noszenie czyli poręca złożona z dwóch szafirów obsadzonych 16 perłami. 3) Z prawej strony poręca w 4 kawałkach z ~~złoty~~ smaragdami w dużych piramidach, obsadzonych 12 dużymi perłami. 4) Poręca czworokątna z szafirem obsadzonym 13 perłami. 5) Poręca z białym szafirem. 6) Poręca z balasem obsadzonym 14 podługowatymi smaragdami. 7) Poręca duża z wielkim ramiętym szafirem kółko którego 15 peret. 8) Poręca mała z smaragdem. 9) Poręca duża czworokątna obsadzona 14 perłami. 10) Poręca osmiokątna z szafirem ramiętym. 11) Poręca z szafirem otoczonym 13 perłami. 12) Poręca z szafirem ramiętym. 13) Poręca duża z rubinami i 13 perłami. 14) Poręca z smaragdem ramiętym czworokątnym. 15) Ośm różyczek, w każdej po 6 rubinów i 12 peret, a w każdej perle w środku dyament. 16) Małe różyczki u spodu korony pod wspomniane poręcami, w każdej po 5 peret; przez tego 8 peret w jednej poręcy i nad nimi 16 peret. Na wierzchu korony 16 peret na drucie. 17) Wewnątrz korony 4 Poręce nakształt krzyżyków, w każdej po 6 smaragdów i 4 perły. 18) Wiele drobnych różyczek, w każdej po 4 dyamenty i 4 perły. 19) Na wierzchu nad całem 4 poręce z 3 szafirami i 4 piramidami. 20) Na czapce (mitra) korony 6 poręcy w których 4 perły. 21) Na tejże czapce 8 dyamentów w kształtach oprawionych przypustych igłami. 22) Na wierzchu tejże czapki duży smaragd

w jednej porcji szmelcowanej. 23) Latery piramidy, z których dwie mają po 5 porcji, a drugie dwie po 6 porcji; w tych porcjach po 6 dużych i 2 małe szafiry, jeden wielki smaragd, 4 duże i 10 małych rubinów. 24) Na piramidach 22 małych różyczek, w każdej po 5 peret. 25) Oddzielnie na 2 piramidach 4 perły. 26) Na samym wierzchu korony jabłko obsadzone szafirami, tak wielkie jak gruszka; na jabłku krzyż złoty z obu stron obsadzony diamentami których jest 16 małych i 12 dużych.

II) Zawieszenie złote z szmelcem mające w środku duży diament czworokątny dykorytyn wystający osadzony, pod którym wisi perła waga $2\frac{1}{2}$ granów. Na tem zawieszeniu po bokach diamentu 2 ^{duże} osoby złote szmelcowane, nad takowymi rubin a w dołu diament nakształt gniazda i 2 rubiny.

III) Zawieszenie złote z szmelcem mające w środku rubin a pod nim diament trójkątny u tego zawieszenia wisi szafka na kołku pierścieniowym.

IV) Noszenie nakształt krzyża złote z szmelcem, w górze obsadzone czworokątnymi rubinami; u dołu 2 małe dykorytyny czworokątne osadzone w kształtach; na podnie wisi perła gruszkowa.

V) Noszenie złote z szmelcem mające w górze rubin a pod nim dwie tablice diamentową dykorytynową.

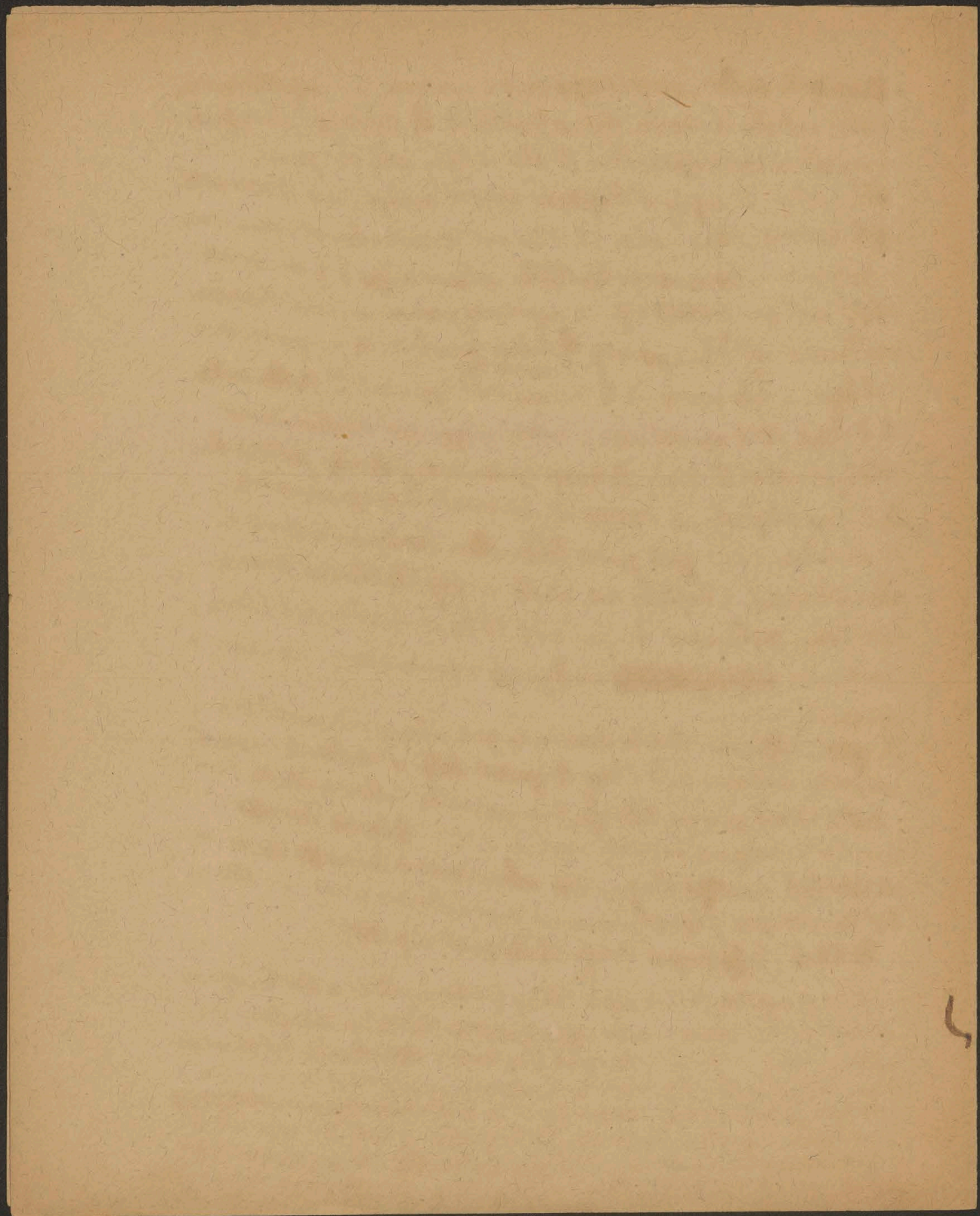
VI) Noszenie z wizerunkiem kontesfektowym z ozarnym krzyżem S. A. R. A. B. do noszenia nakształt orderu złotego ma. Noszenie to z blachy złotej obsadzone jest diamentami, które można wyjąć.

Opis francuzski zawarty jest w liście niemieckim pisanym d. 8 Mar. ta 1700, odrukowanym w dziele: Aufgefangene Brieffe welche zu: sehen etzlichen curiösen Personen über den یتzigen Zustand der Staats und gelehrten Welt gewechselt worden. IX Jacques. Nahrenberg bey Johann Georg Freymunden 1699. 8te str. 939-946. Die Ablorespondenz. Von den Kleinodien, welche die Polnische Republik an Ihre Chur-Fürstliche Durchl. von Brandenburg wegen Elbingen eingeoetzet.

Ziemiecki autor powyższego opisu mniema, iż wojsko polskie r. 1644 zabrało ze skarbu ~~1000~~ w Moskwie tę koronę i insygnia i wydało takowe Zygmuntowi III aby zaległy zofel otrzymać, iżże Władysław IV nigdy w Moskwie niebył i nie Koronował się tą koroną, która potem Elektorowi Brandenburgskiemu wraz z insygniami po zawarciu traktatu welauskiego d. 9 Września 1657 w długi 120000 rtp. za wojskową pomoc przeciw Szwedom zastawione zostały, a później tytułem hipoteki za przywrócenie Elbląga. - Tyle pewno iż tę Koronę ^{moskiewską} Zygmunt III testamentem d. 5 Maja 1623 zapisał wraz z innymi insygniami Królowiowi Władysławowi IV który takową prawiwszy do niej jabłko, ber. to i inne klejnoty za 50000 rtp. darował Rzeczypospolitej d. 12 lutego 1633 (jak pisze Albr. Sten. Radziwiłł w swych Pamietnikach). Zostały one około r. 1657 ^(?) Elektorowi Brandenburskiemu zastawione, bo już od r. 1669 w dustrajach Skarbu Koronnego ~~nie~~ nie bywają wymienione, i na zawsze przepadły.

R. 1700 w Strycznie Elektor Brandenburgski oddając na powrót Rzeczypospolitej Łódzkiej miasto Elbląg trymane dotąd w zastawie zawarł z Polką układ na mocy którego Rzeczypospolita zobowiązała się Elektorowi w przeciągu 3 miesięcy zapłacić 400000 talarów dawnego i 100000 tal. nowego długi i dla zabezpieczenia takowego dać w zastaw Komisarzom Klejnoty Koronne zastawione przez Komisarzy i Elektora. (Ausgefargene Briefe VIII Laquet, pag. 801)

R. 1699 wojsko pruskie zajęło Elbląg tytułem hipoteki za kasztę wojenne w ilości 400000 talarów, z czego wojny szwedzkiej traktatem welauskim i był: gostem r. 1657 przyznane. - Dla sęmie przy końcu r. 1699 uchwalono w celu odzyskania Elbląga zapłacić Prusakom kasztę wojenne w summie 300000 talarów; a ponieważ gotówki nie było polecono dać w zastaw Prusakom Koronę moskiewską z niektórymi klejnotami Koronnymi. Jan Chryzostom Zaluski biskup warmiński z innymi komisarzami polskimi oddali za porządku r. 1700 całą Koronę z klejnotami pruskim generałowi Orland w Elblągu, który potem z Pruskim wygoził Elbląg. August II (Goh. Christian Odenmann. Die fürnehmsten Gerichte des Königreichs Polen beyder Reichth. 1700 Mspt. Tom I)

Opisanie klejnotów Przewyprzopolitej Polskiej;
które per tractatum Elbingensem daja się w
zastaw N. Elektorowi Kurfirztowi Brande-
burskiemu (r. 1700) - 1704.

Korona męskiewska sama w sobie okrągła z blachy
złotej trybowanej; wewnątrz na kosztach jamutki,
u góry patyki 4; Okrąg dolu wybijany, szmelowa-
ny zielono, w koto niego wierzchem koroneczka; Sam
zaś okrąg kasztami różnych kamieni wysadzony a
w tej koronie klejnoty takie są: A fronte poczyna-
jąc z dolu: 1) Kaszt z szafiem wielkim podługowatym
w ziarno, koto którego peret 16. 2) Wokół tego po prawej
stronie kaszt z szmeragiem kwadratowym. 3) Kaszt z ziar-
nem wielkim rubinowem balasem, koto niego peret 12.
4) Kaszt z szafiem ośmiogranistym. 5) Kaszt z szafiem
wielkim podługowatym w ziarno, w koto niego peret 13.
6) Kaszt, w nim hiacynt wielki. 7) Kaszt balas rubinowy
długi w ziarno, w koto niego peret 14. 8) Kaszt z szmer-
giem podługowatym. 9) Kaszt wielki z szafiem wielkim
równym, podługowatym, koto niego peret 15. 10) Kaszt mały
z szmeragiem w ziarno. 11) Kaszt wielki balas rubinowy
podługowaty w ziarno, koto niego peret 14. 12) Kaszt szafir
ośmiogranisty równy. 13) Kaszt wielki szafir w ziarno,
jajkowaty koto niego peret 13. 14) Kaszt szafir równy.
15) Kaszt wielki balas rubinowy trzygraniasty w ziarno
koto niego peret 13. 16) Kaszt z szmeragiem czworograni-
stym. 17) Róża sztuk 8, w których po sześciu rubinach, a po 12
peret i w każdej dyamentu płaski w środku. 18) Różyczek

małych na ramym dole pod Kasztami wielkimi
8, a każda po pięciu peret; między temiż Kasztami
peret u dołu 16, a wyżej także 16. U wierzchu tejże
Korony do Koła kamienie 4, to jest szafirow trzy
a czwarty rubin. Peret na koło tejże Korony na
drotach stojących większych jest 12, a mniejszych
10. Na jamutce w środku Korony Kasztów 4 na:
kształt Krzyżyków, w każdym po pięć szmaragdów
i po cztery perety, na tejże jamutce różyczek więk-
szych 4, a każda po pięć rubinów i po cztery perety;
wedle tych różyczek jest mniejszych 4, a każda po
pięć dyamentów i po perety cztery. Na tejże jamutce mie-
dzy temi różami Kaszty 4 to jest szafirow trzy i
balas czwarty rubinowy. Pod piętakami Kasztów
podługowatych 4, na każdym po sześciu peretach. Na
tejże jamutce sparsim osm dyamentów uprawia-
nych; a na wierzchu tejże jamutki szmaragd jest wiel-
ki jajowy w Kaszcie szmelcowanym; gałka zaś po-
wierzchu szafirowa gruszkowata wielka, na której
krzyżyk złoty z obu stron dyamentami sadzony, w
którym in numero dyamentów mniejszych 16, a 2
wielkie w środku.

Z osobna zaś inoze klejnoty.

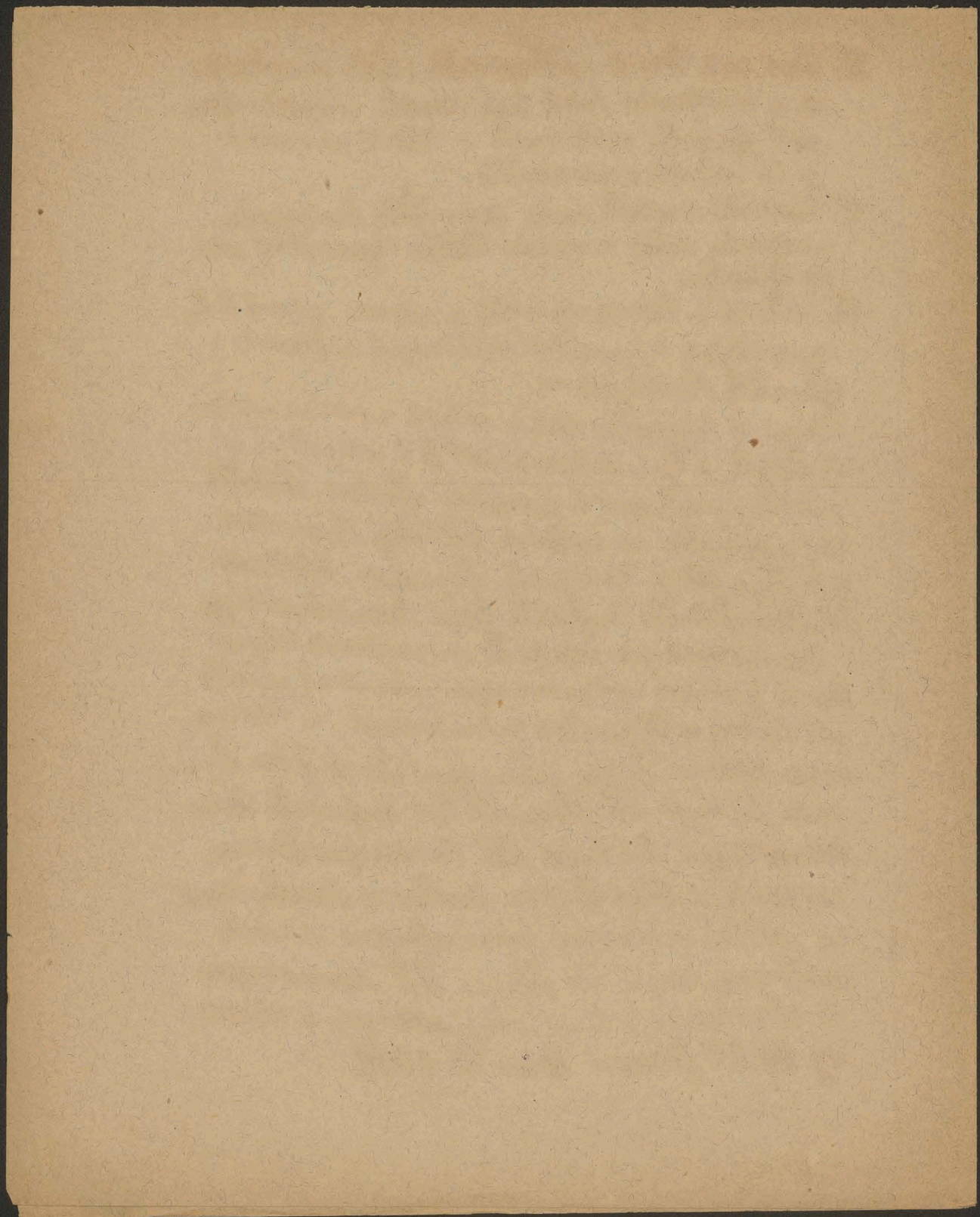
- I) Dyament wielki dyk sztejn w kwadrat wysoki w
Kaszcie złotym szmelcowanym, u którego pereta jedna
jest wisząca gruszkowata.
- II) Groszenie wielkie złote ze dwiema osobami i u spodu
jest dyament w gwiazdzie obdłwino, obadwa te kamienie wy-
maga się, a koło dolnego Kasztu 4 ziarna rubinowe.
- III) Groszenie drugie złote szmelcowane, z wierzchu rubin a spo-
dem dyament 2 u w tryanguł 2 perety u dołu wisząca 2 uszkiem.

153
IV) Broszenie trzecie podługowate złote szmelcowa:
ne, a u wierzchu rubin kwadratowy, u spodu dya-
ment dykaszyn kwadratowy w kaset na spodzie
perła wisząca gruszkowata.

V) Broszenie czwarte male samozłote bez szmelcu,
u wierzchu rubin, u spodu tablica dyamentowa wiel-
ka dykaszyn.

VI) sztuka z twarzą rycerską z miezem cyfrą S. A. R.
reprezentująca z dyamentów składanych z blaszką z
tytu złota, otwierająca się.

Których to klejnotów każda sztuka z osobna wstko-
łą obryta, a tych sztuk jest 6 i wszystkie w
pudełku posrebrzanem porządnie ułożone. Pudełko
zapisane na wstępcie błękitnej obwarowane:
a to Jasia Jmci Kardynata Prymasa, Ich Mców
P.P. Plenipotentów Kurfiurstu Jmci Brandenburgskiego
i Komisarza pierwszego na wprowadzenie klejno-
tów do Krakowa ordynowanego. — Toż samo pudełko
pod koronę w to puźdro inkludowane w którym
sama korona, która napisami Jasia Jmci Pry-
masa, Ich Mców P.P. Plenipotentów Kurfiurstu Bran-
deburgskiego, Ich Mców P.P. Komisarza Rzeczy-
pospolitej i Jmci Tiedza Kustosza Skarbu Krak.
na wstępcie czerwonej zapieczętowana i dobrze
opatrzona odwita się Jmciom P.P. Komisarzom
ad retraditionem Elblaga ordynowanym. z Warsza-
wy die 22 Januarii Anno D. 1700.

D. 21 lipca 1702 reskrypsem pisanyym w Krakowie po:
 lecił August II Król pol. Francisz Kowci Wielopolakiemu
 Staroście Krakow. aby wziąwszy z pod komendy hetma:
 na w. Kor. 500 ludzi, niemi zamek krakowski, i poro:
 zumiawszy się z deputowanymi z senatu Stanisławem
 Szembekiem biskupem kujaw. i Janem Podkumem bis:
 kupem przemyskim nominatem Krakow. insygnia Ko:
 ronne i archiwum w miejsce bezpieczne przed nieprzy:
 jaciotmi wywieść Kazat. — Deputowani ci wraz z sta:
 rością Krakow. i kustoszem Kor. w czwartek przed Św.
 Maryi Magdaleny r. 1702 otworzywszy Sklepy gdzie
 insygnia Koronne spoczywały, wyszli z nich następują:
 ce celem ukrycia takowych przed nieprzyjacioty, przyczem
 obowiązali się takowych za granicę nie wzwodzić.

Pudło pierwsze drewniane na którym napis: Corona
 originalis to jest ta która Króla Jm. Koronują. — Pudło
 drugie foka obite na którym napis: Korony węgier:
 ska i homagialis; są w tym pudle Korony 2, jedna wisk:
 rza, druga pomniejsza i Jabłko złote. — Pudło trzecie
 drewniane na którym napis: Korona węgierska; znaj:
 duje się w tym pudle Korona jedna. — Pudło czwarte drev:
 niane na którym napis: Korona szwedzka; znajduje się
 w tym pudle Korona; świat pny niej maty złoty odrubowany,

przysłaniem papierów w którym 2 kamienie i perła oprawne
w złoto, każde 2 osobno. Item grubeyka mała złota,
także 2 kamyczki nieoprawne, z których jeden szmaragd
ma róg utracony. - Jabłko złotych 4 oprócz tego które
się w pudle znajduje a wyżej się specyfikuje. - Perła
złota 2 na spódkach żelaznych, w jednym to jest
w większym kamień wielki szluzony. - Item perła
srebrna postocięta 2, Łańcuchy 2 większe szmel-
cowane, Item 2 pomniejsze złote jakoby nakształt
łasiemki splecione. Pas czarny acamitny z złotemi
punktlami; sztuka rogu jednorożcowego; Wiednicz-
ka srebrna postocięta; Krzyżyk niewielki srebrny
złoty na którym figura Crucifixi; Relikwiarz
moskiewski srebrny złoty; Miecze 2, jeden w
pochwach srebrnych złotych litych, z którego
miecza wierzch alias caputium oderwany osobno,
drugi miecz w całości także ce w srebro oprawny,
sztuki postocięte.

Munimenta zaś te wyjęto: z skryni sub n° 2 wy-
jęto Turcica, Persica, Tartarica, które to papiery wto-
żono w skryni sub n° 13 mająca napis: W tej są różne
Księgi i papiery; skryta zaś z skryni n° 13 przetożo-
no do skryni żelaznej gdzie były Insignia regni. - Z
skryni sub n° 5 wyjęto munimenta: Hungariae, Bohe-
miae, Silesiae, Brandenburgenses, Daniae, Moschoviae,
Sueciae, Saxoniae, Brunsviciae, Bavariae, które to
papiery ~~przetożono~~ do skryni sub n° 7 gdzie były mu-
nimenta Livoniae, Germaniae, Caesariae, Austriae. - Z

155
Skryni sub n° 6 pudła 2 w których się Papiery pruskie
znajdowały wzięto.

Je tedy insygnia wraz z skryniami n° 13 i n° 7
oraz 22 pudłami n° 6 zabrali Deputaci celem wy-
wieżenia z Krakowa, przyzem Sklepy z skarbu ko-
ronnego zamknięto i opieczętowano

(Oblatum ad acta castr. cracov. Sabbato post festa
Paschae 1728 per Franciscum Gonzagam comitem
de Wieloposkie marthonem Myszkowski. Libr.
Relat. Tom 152 pag. 817-823 n° 316.)

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1736 Korony i Klejnoty Rzeczy
pospolitej przechowywane były
u Missionarzy w Warszawie,
w Marcu sprowadzone na zamek
Królewski w Warszawie przez
s. Siemkowskiego kustosza. Król
kazał na takowe zrobić nowy
Kufel, zapieczystować i Klucze
oddano Wójcickiemu podskarbie-
mu nadworn. Kor. (aż do przybycia
Ossolińskiego podskarbiego w. Kor.
d. 14 Marcu 1736.

(Gazety polskie 1736 nr. 87)

Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is mostly obscured by the paper's texture and fading.

Opis

157 71.

Koron i innych Insigniów Rzeczypospolitej
znajdujących się w Zamku Krakowskim
r. 1792.

Dziato się w mieście Stolecznym Rzeczy-
pospolitej Krakowie w Zamku miesz-
kaniu Królów przeznaczonem R. L. 1792
na dniu 18 Kwietnia.

Wzly Komissarze Rzeczypospolitej Skarbu Obojga
Zarodów z mocy Rezolucyi przeswietnej Komisyi
Skarbowej pod d. 2 Kwietnia w r. b. zaszytej i w dopet-
nieniu Prawa Sejmu terazniejszego pod tytulem:
Deklaracya w lwiobie pierosza zapadłego wspólnie
z J. W. Kustoszem koronnym przybywszy do Zamku
Krakowskiego dla zrewidowania Koron i Insigniów
Rzeczypospolitej oraz wszelkich innych sprzętów
w przytomności J. W. ych Gorzenskiego biskupa smo-
lensk. Blechowskiego bisk. uranopolitańsk. rufagana
Kraak. Wodzickiego generała majora wojsk kor. Moroszy-
na starosty kotnick. Moroszewskiego, Lochmana,
Wojczynskiego, Idlatte, Minockiego i Ostrowskiego
kanoników Kraak. Chwaliboga, Jordana, Szwykows-
kiego, Kmity, Zielńskiego, Szujskiego, Zaprockiego
i Miklaszewskiego sędziów ziemianiskich wojewódz-
twa Kraak. i innych obywatelów lwiobie zgromadzonych

tak z Stanu duchownego, rycerskiego i municypalnego,
 oraz Brób z prasowiej Akademii Krakow. przystąpi-
 liśmy do dostatecznego onych zrewidowania i opisa-
 nia sposobem niżej następującym:

Korony.

I) Korona pierwsza originalis sive privilegiata naz-
 wana, od Ottona III cesarza Bolesławowi I Chrobrym
 zwanemu Krolowi polskiemu dana, a przy koronacji
 najjasn. Stanisława Augusta szczególnie nam panują-
 cego w r. 1764 obłoką złotą i części jedną dodaniem
 ozdobiona, dzieli się teraz na części 10; te wszystkie
 niżej tak się opisują:

1) W pierwszej części:

Rubinów wielkich sztuk	7
" mniejszych "	8
Smaragdów matych "	5
Szafirów wielkich "	3
" mniejszych "	8
Peret - - - "	10
Na 5 perłach rubinków małych "	3
Smaragdów na drugich perłach "	4
Na Sztynie smaragdy "	4
Na tymże Sztynie perła "	1.

2) W drugiej części:

Szafirów wielkich	" 3
" mniejszych	" 7
Smaragd wielki	" 1
" matych	" 7
Rubinów większych	" 7
" matych	" 7
Peret z rubinami i smaragdami na wierzchu	" 7
Peret na wierzchu	" 13
Sztyna na którym rubin	" 1.

Szmaragdów sztuk 3
Perła " 1.

3) W trzeciej części w r. 1764 dorobionej:

Szafirów wielkich . . . " 4
" mniejszych . . . " 5
Rubinów większych . . . " 7
" mniejszych . . . " 7
Szmaragdów mniejszych . . . " 8
Peret z rubinami . . . " 7
Peret na wierzchu . . . " 3
Sztuft na którym Rubinów " 3
Szmaragd " 1
Perła " 1

4) W czwartej części:

Rubinów większych . . . " 5
" mniejszych . . . " 8
Szafirów większych . . . " 3
" mniejszych . . . " 5
Szmaragdów większych . . . " 3
" mniejszych . . . " 8
Peret z rubinami, szmaragdami " 7
Peret na wierzchu . . . " 3
Sztuft na którym Szafir . . . " 1
Szmaragdów . . . " 3
Perła . . . " 1

5) W piątej części:

Szafir wielki w kapturze średnim ~~all~~
z wyrzeźbionym na nim lwem " 1
Szafirów mniejszych . . . " 3
" małych . . . " 8
Szmaragd większy . . . " 1
" mniejszy . . . " 7
Rubinów większych . . . " 6
" mniejszych . . . " 7
Peret z rubinami i szmaragdami na wierzchu " 7
Perły gładkie na wierzchu . . . " 13
W sztyku Rubinów . . . " 2
Szmaragdów . . . " 2
Perła na nodku . . . " 1.

6) W szostej części: Szafirów wielkich ~~całkowicie~~ 3
 " mniejszych po bokach " 7
 Rubinów wielkich na bokach i w środku " 5
 " matych " 7
 Szmaragdów powiększonych " 3
 " małych " 8
 Peret z rubinami i szmaragdami " 7
 Perety na wierzchu gładkie " 3
 Szmaragdy w sztyfcie " 2
 Rubiny " 2
 Pereta " 1

7) W siódmej części: Szafirów większych w środku " 3
 " matych " 7
 Szmaragdów matych " 7
 Rubinów powiększonych " 8
 " matych " 6
 Peret z rubinkami i szmaragdami " 7
 Peret na wierzchu " 3
 Sztyft z Szmaragdem powiększonym " 1
 " " matych " 2
 Rubin " 1
 Pereta " 1

8) W osmej części: Szafirów większych " 3
 " mniejszych " 3
 Rubinów większych " 5
 " mniejszych " 10
 Szmaragd wielki " 1
 " mniejszych " 7
 Peret z rubinkami i szmaragdami " 9
 Peret gładkich na wierzchu " 3
 Sztyft szafir " 1
 Rubinków " 3
 Pereta " 1

9) W dziewiątej części: Szafir w środku wielki " 1
 " na bokach pomniejszych " 2
 " " " matych " 6

Rubinków pomniejszych sztuk	98
" matych "	6
Smaragdów powiększonych "	2
" matych "	6
Peret z rubinami i smaragdami "	5
" na wierzchu gładkich "	3
Sztufl w nim szafir większy "	1
" " " " matych "	2
Rubinków "	3
Pereta "	1
10) W trzydziestej części: Rubinów większych "	7
" mniejszych "	7
Szafirów większych "	3
" mniejszych "	7
Smaragd większy "	1
" matych "	7
Peret z smaragdami i rubinami "	7
Peret na wierzchu "	3
Sztufl na którym rubin większy "	1
" " " " mniejszych "	3
Pereta "	1

Patok szerozłoty nowy jeden w r. 1764 dorobiony w Kolo, utrzymujący koronę dawniejszych dwa na kręgi idących, nad kłosem jabłko z krzyżykiem. Ta korona podrzyta jest axamitem ponsowym z ozapierką do niej zrobioną; na nią pułdro safianowe czerwone we wnętrzu axamitem ponsowym wyklejone z haazykami mosiężnymi, na pot otwierające się.

II) Korona druga szerozłota, której zarzywają do Koronowania Krolowej polskiej ma w sobie części 8.

1) W pierwszej części: Rubinów średnich	5
Szafirów	5
Peret	6

2) W drugiej części	Rubinów średnich	5
	Szafirów	5
	Peret.	8
3) W trzeciej części:	Rubinów średnich	5
	Szafirów średnich	5
	Peret	8
4) W czwartej części:	Rubinów średnich	5
	Szafirów	5
	Peret	8
5) W piątej części:	Szafirów	5
	Rubinów	5
	Peret	8
6) W szóstej części:	Rubinów	5
	Szafirów	5
	Peret	8
7) W siódmej części:	Rubinów	6
	Szafirów	4
	Peret	8
8) W osmej części:	Rubinów	5
	Szafirów	5
	Peret	8

III) Korona trzecia homagialis szerszożłota,
 ma w sobie części 9 ze wosyotkiem kosztem
 najjaśn. Pana zreparowana z przyczyny inwe-
 tykury Kościła Kurlandskiego.

1) W pierwszej części:	Rubinów alias zarn	8
	Szafirów	2
	Peret gładkich	9
	Setyft złoty z perła	1
2) W drugiej części:	Szafirów	5
	Rubinów	5

	Peret	9
	Sztuft złoty z perła	1
3) W trzeciej części:	Rubinów	5
	Szafirów	5
	Peret	9
	Sztuft złoty z perła	1
4) W czwartej części:	Szafirów	5
	Rubinów	5
	Peret	9
	Sztuft z perła	1
5) W piątej części:	Szafirów	5
	Rubinów	5
	Peret	9
	Sztuft z perła	1
6) W szóstej części:	Rubinów	5
	Szafirów	5
	Peret	8
	Sztuft złoty z perła	1
7) W siódmej części:	Szafirów	5
	Rubinów	5
	Peret	9
	Sztuft złoty z perła	1
8) W osmej części:	Szafirów	5
	Rubinów	5
	Peret	9
	Sztuft złoty z perła	1
9) W dziewiątej części:	Rubinów	2
	Szafirów	8
	Peret	8
	Sztuft z perła złoty	1

Pa korona zupełnie będąc zreparowana, worystkie
ma kamienie, że i najmniejszego nie braknie, axami c

tem jest podrzyta z czapczką takową i do niej przetrze-
dro na nią nowe z safianu czerwonego zrobione,
axamitem ponsowym wyklejone na 2 części otwiera-
jące się z haczykami mosiężnymi.

IV) Korona czwarta węgierska szeregłota ro-
bota filigranowa po wierzchu w jednym cyrkule
robiona, której cyrkul przyordabiają po wierz-
chu kwiaty także filigranowej roboty w osiem
części, między którymi dwie potomane, które frag-
menta znajdują się w papierze, których utomkowi-
mate z większemi licząc jest osiem w tymże pud-
le schowanych przy koronie.

V) Korona piąta szwedzka nazwana, wszystko
na jednym cyrkule złotym, w której porcji wiel-
kich piase, a mniejszych piase. Łata reparacji potrze-
buje.

1) W pierwszej porcji większej: Smaragd wielki w Feb.
lic w środku przepadnięty 1
Smaragd drugi mniejszy nieszlifo-
wany - - - - - 1.
Rubinów większych i mniejszych
pale nazwanych - - - 12
Szafirów - - - - - 2
Dyamenty konciaste koto szafirów 2
Peret gładkich - - - - - 7
Za części otomana, drutem przystosowana.

2) W drugiej części mniejszej: Smaragdy wielkie nieszlifowane. 4
Szafir - - - - - 1
Rubinów - - - - - 2
Dyament większy między rubinami 1
Dyament mniejszy między perłami 1

Peret 19
Piórko złote nadtamane drótem przy-
twierdzone.

3) W trzeciej części większej: Smaragd wielki na spodzie . . 1
Smaragdy mniejsze nieszlifowane na
wierzchu 3
Rubinów większych i mniejszych nieszlifowanych . . 11
Kaszt próżny 1
Diamentów konuszastych na wierzchu . . . 2
Diament mniejszy między perłami . . . 1
Peret gładkich 6
Wierzch tej części stomány, drótem przy-
wiązany, sztyft stoty.

4) W czwartej części mniejszej: Szafir większy . . . 1.
" mniejszy 1.
Rubinów nieszlifowanych . . . 2.
Diament między perłami konuszasty 1.
Peret 18.

Od dziewiętnastej Perły sztyft próż-
ny, a ta część stamana drótem przywiązana.

5) W piątej części większej: Smaragd wielki nieszlifowany 1.
Smaragd mniejszy na wierzchu 1.
Szafirów 2
Rubinów alias żarn 12
Diamentów większych 2
Diament mniejszy między perłami 1.
Peret 7.
Ta część stamana drótem zaciągana.

6) W szóstej części mniejszej: Szafir szlifowany . . . 1.
Smaragdy nieszlifowane . . . 4.
Peret 19.
Rubinów 4
Diamentów 3
Wierzch stomány, teraz drótem spięty, w nim
żarn nieszlifowany.

7) Wsiódmej części większej:

Smaragd wielki w tablicis na spodzie w pot przepracony	1.
Smaragdów na wierzchu mniejszych	3.
Smaragd mniejszy na spodzie	1
Szafirów	2
Rubinów	11
Diamenty większe konzaste	2
Peret gładkich na sztyftach sztyftach	4
Wierzik tej części odłamany, drótem przywiązany, w nim Peret	3.

8) W osmej części mniejszej:

Szafir szlifowany w środku	1.
Rubinów alias żarn nieszlifowanych	4
Peret na sztyftach sztyftach	16
Wierzchu tej sztuki nie ma, ale przy niej w papierze.	

9) W dziewiętej części:

Smaragdów wielkich nieszlifowanych	2.
Szafirów wielkich szlifowanych	2
Rubinów nieszlifowanych	4
Kasety prozine	2
Diamenty większe konzaste pobokach	2
Diament mniejszy	1.
Peret gładkich	11.
Ja porczya z Tamana, drótem na swoim kaszule przywiązana.	

10) W dziesiątej części mniejszej:

Smaragdów nieszlifowanych	4.
Szafirów wielkich	2.
Rubinów alias żarn.	2.
Diament konzasty obok między rubinami	1.
Diament mniejszy peretami	1.
Peret	19.
Kaszak z Tamana u wierzchu drótem spójony.	

162

Fragmenta do tej Korony w papierze: Szafi-
row 6, Rubinów 4, Peret 2 kazytami 6.

Sceptra.

- I) Pierwsze Sceptrum szerokie na sztyfcie żelaznym,
pod gatką wierzchnią: Diamentów 3, W tymże Scep-
trum Smaragd skruszony szlifowany 1, Szafir
szlifowany 1, Topaz szlifowany 1, Rubiny małe
u dołu 3. — Łuzdro nowe na nie zrobione z
safiannu czerwonego axamitem czerwonym wyklejone.
- II) Drugie Sceptrum małe złote na sztyfcie żelaznym,
od korony węgierskiej, u góry listki złote.
- III) Trzecie Sceptrum srebrne stojące, na wierzchu
w koronie wyszerzone.
- IV) Czwarte Sceptrum srebrne stojące całe, u wierzchu
jak bukiet.

Jabłka.

Jabtek znajduje się pięć:

Pierwsze Jabłko szerokie złote, na niem Sfera
mundi rysowana na sztyfcach złotych na niem
krzyżyk z Peret 4 i Rubinów 2 stojony. Na to
Jabłko jest futerał z czerwonego safiannu axami-
tem ponsowym wyklejony.

Drugie Jabłko złote z krzyżykiem stojącym
przy koronie Królowej.

Trzy innych Jabtek z krzyżykami srebr-
nych postojących.

Łańcuchy.

Łańcuchy 2 złote drutowej roboty; ponderis czerwonych złotych 144.

Item 2 Łańcuchy sz melowane z nich jeden w rycerskie węzy wazy czern. złot. 364 - drugi Łańcuch kręcony w punkle ponderis czern. złot. 288.

Las.

Ten na aksamicie ponsowym osadzony, w którym jest sztuk 16, licząc sprzączkę za 2 sztuki, między kłóremi aspisowych sztuk 5, Gagatkowa rzęsta 1, Inne szersze.

Śmiecze.

Pierwszy Śmiecz być to może tak nazwany dla dziury w strzedzinie; jakie są na nim na krzyżu i na rękowości napisy z wytłomaczeniem ich umieszczają się na osobnym papierze.

Dwa inne Śmiecze: pierwszy z herbem koronnym Orłem na wierzchu; drugi z herbem litewskim Pogonią; rękowości i cęty oków u nich srebrny postacany.

Trzeci od Zygmunta I Zygmunto wskim zowią się na kształt półkonca, rękowości w nim krzyż i osada srebrna postacana.

Kawał rogu którego zowią być rogiem Jednorozca nad półtokcia dluższy.

Miedniczka mata srebrna wystacana z
 Stowiańskiem piśmem i z portretem Najsw. Maryi
 P. we środku; - do tej miedniczki jest futerat
 safianowy czerwony axamitem ponowym wykle-
 jony.

Relikwiarz moskiewski srebrny stocisty
 na wierzchu kaszt próżny.

Krzyżyk srebrny stocisty otwierający się
 z wyobrażeniem Chrystusa Pana ukrzyżowanego.

Regestr innych rzeczy różnych prócz In-
 sygniów znajdujących się w Skarbie:

Chorągiew wielka na drzewie z herbami Oboj-
 ga Narodów.

Chorągiew dwie na jednym drzewie z herbami
 W. X. Litewskiego.

Chorągwi wojewódzkich i ziemiańskich z róż-
 nych ziem i województw herbami, 16.

Chorągiew ^{ka} jedna mata bez drzewca z herbami
 Obojga Narodów.

Latacz ordynaryjny z capy czarnej pachnącej ma-
 jący w zielarzo oprawny.

2 Koncerze hiszpańskie czworograniaste.

2 Koncerze obosieczne szerokie.

2 Koncerze obosieczne wązkie.

Relikwiarzyk ruski z wysokotka nadpsuty moimie.

Czaprak rygi Sabinki z blaszkami.

Kopia z drzewcem prowołczonym axamitem i
żelazem.

2 Drzewca oplatanie do buńczuków?

2 Buzdygany żelazne.

Sandaty axamitne czerwone stare.

Szyszaków 3.

Kulbak żelazem okutych staroswieckich do
zbroi, 26.

Draksztalt rogu długiego kawat petryfikacji.
Drewna kawat zazwyczaj się petryfikowac.

Czapraków czerwonych z blaszkami 6.

Czapraków niebieskich także z blaszkami mosię-
nymi 4.

Czapraków czarnych z takimiż blaszkami 3.

Wierzech z namiotu.

Kaganców mosiężnych 13.

Skóra juchtowa wielka.

Ostroż żelaznych par 16.

Eugle od brunsztuków wiszące na goździku.

Wilków żelaznych na kuchnia z rusztem
sztuk 15.

Skrzyn drewnianych żelazem zewsząd okutych
bez zamknięcia 4.

Skrzynia żelazna na korony co się w nią z kuf-
rem kładną.

Szaf wielkich bez zamknięcia pustych 4, a pięta
mniejsza.

Takowa tedy Weryfikacya, zadosyc' czyniąc
 Prawu na dniu 21 Kwietnia roku bieżącego do-
 petniwszy, rekoma własnemi podpisaliśmy, a
 3 Exemplarze jej sporządzony, jeden w Skrzyni
 gdzie się Korony i insygnia znajdują, ulokowaliśmy,
 drugi do Archiwum przeswiętej Komisji Skar-
 bu Obojga Narodów z sobą wzięli, trzeci zaś do
 Urzędu Ziemiańskiego Krakowskiego ad acta
 podali

Sąd. Cracki S N K S O N K:
 do tego Dieta delegowany.

Jan Nepomocien Florain
 Wódz Br. Lit. K S O N
 delegowany.

(herb Swinka)

herb Ł nad herbem Lew
 notowa trymajgaj micy

(reminwa)

(2 pięciu latow)

Podane do Księg Ziemiańskich Województwa
 Krakowskiego powiatów Krakow. proszow.
 i szeptwa siewiersk. d. 21 Kwietnia 1792 przez
 Zielubowicza Sekretarza Komisji Skarbo-
 wej Obojga Narodów - Księga: Protocollon
 manifestationum, oblatarum ex a. 1792 (Księ-
 ga wpisani) Tom 21 pag. 503-516 Nr 128 i
 129.

Faint, illegible handwriting at the top of the page, possibly a header or title.

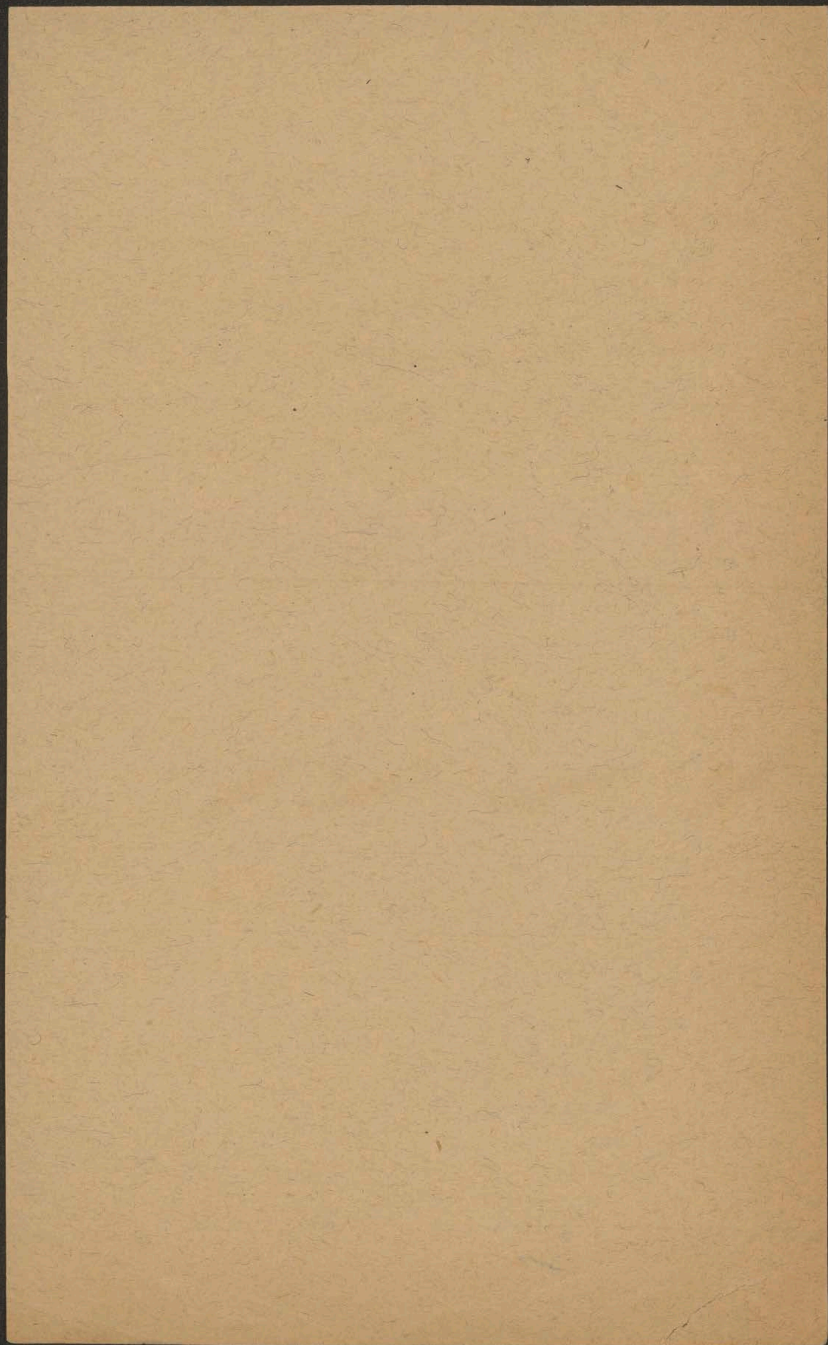
A line of faint handwriting in the middle of the page.

A block of faint handwriting at the bottom of the page, possibly a signature or footer.

2. 1700 d. 4 Stycznia traktatem zawartym między
 Augustem II a Kurfurstem Brandeburskim
 względem posiadłości Elbląga zobowiązała
 się Polska zapłacić Prusom 300000 talarów
 i w zastaw datą zapieczętowane wyjęte z
 Skarbu Klejnoty Koronne, pomiędzy któremi
 była Korona Włocławiska (Fafman: Leben
 1733 pag. 290.)

Chloralkali für Glöh, Unversiften

~~Czernek Joannes Osual. 1642~~

Spisy Klejnotów Skarbu Koronnego

- 1) Spis insygniów i Klejnotów ser. 2^a post domin. —
Judica 1475 (drukow. w Hubert Leopold: Pamiet-
niki historyczne. Warszawa 1861 Tom I str. 126-130.
- 2) Lustracja Skarbu Koronnego r. 1599 (spis Klejnotów w
szachach i szkatułach - bez insygniów)
(druk. w Niemcewicz: Zbiór pamietników historycznych
o dawnej Polsce. Tom III Warszawa 1822 str. 41-68)
- 3) Rewizya skarbu Koronnego r. 1633 (insygniów i Klejnotów)
druk. w Niemcewicz: Zbiór Pamietników T. III str.
68-70.)
- 4) Rewizja insygniów, Klejnotów i rezy w Skarbie
Koronn. d. 14 do 29 styczn. 1669. (druk w Hubert
Pamietniki histor. T. I str. 123-162.)
- 5) Inwentarz insygniów Krolewskich do Koronacji
Krolewej Eleonory d. 2 Octobr. ~~1670~~ 1670.
(Msr. 2 Libr. Relat. Tom. przepisane) —
- 6) Rewizya skarbu Koronnego (insygniów, Klejnotów
i rezy) d. 8 do 10 Maja 1673
Msr. 2 Libr. Relat. Tom 100 str. 854. przepisane —
- 7) Rejestr i taxa Klejnotów Koronnych (i insygniów)
d. 8 Maja 1673.
(Msr. Libr. Relat. Tom. 110 pag. 2685 - druk. cate 2
nomykami w: Inventarium privilegiorum in Archivo
Regni 1682. Parisij 1862 pag. 476 - druk w wyjątku
z końca (insygnia) w Niemcewicz: Zbiór Pamietników
Tom III str. 70-76.) —

8) Rewizya skarbu Koronnego (insygniów i niektó-
rych) rzeczy d. 15 Sycznia 1686 (po ucieczce
morsztyna)

(Msic. w Libr. Relat. Tom. 113 pag. 154 - przepis)

9) Rewizya skarbu Koronnego (przy wywiezieniu
z powodu Szwedów) r. 1702

(Msic. w Libr. Relat. Tom. 152 pag. 817 - przepis)

10) Lustracja skarbu Koronnego (insygniów, a któw
i rzeczy) d. 2 Maja 1730.

(druk. w Niemcewiczu: Zbiór pamistników Tom
III Str. 76-121.

11) Opis Koron i insygniów d. 18 Kwietnia
1792.

(Msic. w Protocoll. manifest. Tom 21 pag.
503 - przepisane - druk w skowieniu w
Grabowski: Kraków i jego okolice. Wydanie
drugie. Kraków 1830 str. 371 - Druk. w małym
wyjątku w Niemcewiczu: Zbiór pamistników
Tom III Str. 122-124)

Klejnoty Zygmunta Augusta Króla polskiego.

Julius Duggiero (Rogerius) opat legat papieski do Króla polskiego pisze r. 1568 w Relacji swej pro wtosku do papieża Piusa V (pro wtosku drukow. w Sebast. Ciampi: *Florenti historiae Polonae. Pulavii 1830, a w tomazemini polskim w Niemcewicz: Zbiór pamistników o dawnej Polsce. Lwów 1835 tom I str. 348*):

Król (r. 1560) posiada przewyborne porządki i ruchomości.
 ... Liczy Król dla wtafnej ~~sw~~ swojej osoby 20 zbroi (armature), z których 4 są przedzwonej roboty (mirabilissime), szereg: męj jedna na klórej mistrernie wyrznięte są figury srebrne (nella quale gl'intagli sono sottilissime con figure commesse d'argento) reprezentujące wycięztwa przodków jego nad Mof. Kuzinami; ta jedna zbroja kosztowała 6000 skudów. Dwa innej wyrażone są inne wycięztwa. Król w szatni swojej różnie ma ubiory prócz wycięzajnych, Węgierskie, Włoskie z złoto-głowiu (d'oro et drappo), na lato i na zimę, podrzyte robolami, wielkimi, ryciami (cervieri) i garnemilisami które przeżyto 80000 skudów kosztują. — Wielkie Król ma upodobanie w klejnotach. . . . w gabinecie swoim miał stół zajmujący prawie cały gabinet na nim stalo 16 szkatuł na 2 tokie dlugich a na półtora szerokich wszystkie na pietrione klejnotami. "Di gioie si diceva graziosamente. In camera sua haveva una tavola grande quanto la camera, sopra la quale erano sedici cassette di due palmi lunghe l'una et uno et mezzo larghe, tutte piene di gioie (p. 3). Cztery z nich przystane do matki z neapolu wartosci 200000 skudów; cztery inne kupone przez J. Kr. M. za 500000 ^{skudów} zł. między innymi spinaka (spinella) (zapora albo noszenie) Karola V wartosci 30000 skudów złotych i tegoż medalion (medaglia) takiej wielkości jak Agnus Dei z dyamentow wielkich, mający na jednej stronie herb Hiszpanii a na drugiej 2 kolumny z napisem: Plus ultra. Gradło wiele rubinow i szmaragdow (meraldi in quadro et punta) mniej: ruzych i wielkzych. Dwa innych szkatuł zawieraty antyki;

Artysci nadworni Zygmunta Augusta których Ruggiero wspomina byli:

1) Jan Jakob Caraglio (Jacobus Carali Veronensis I. Br. Reg. gemmarum incisor) znakomity jubiler i sztycharz rodem z Werony gdzie miał dom i rodzinę, posiadał w Krakowie na Czarniejwsi za Garbarzami swój dom gdzie zrobili testament d. 4 Augusti 1565 przed J. Franciszkiem 1565 pochowany w Kosiele Kar. melitow na Liasku (Ob. Acta scabin. Cracov. T. 1149 pag. 654-659.) Zostawił córkę Katarzynę z nieprawego toż i syna Ludwika z żony swej Katarzyny która jeszcze tego roku 1565 poszła powtórnie za Włocha Scipiona de Grandis z Lecce szewca Krakowskiego. Caraglio proz domu na Czarniejwsi, kamienicy w Weronie posiadał także wille z winnicami we wsi Sancti Buseti w Parmeńskim.

Caraglio przy-
był do Polski
r. 1539
(Ob. Ciampi Biblio-
graphia II p.
249) - Grabowski
Ojczyście spomin-
ki I str. 267)

2) Jan Maria Mosca rodem z Padwy (Joannes Maria Stalus lapicida Paduanus) rzeźbiarz którego roboty są medal Krolowej Bony (Racynski (Medale I nr 11). medal Zygmunta Augusta (Racynski I nr 9) - podobno pomnik grobowy Zygmunta I (do którego Zygmunta Aug. dorobit r. 1574 Santus Gucci lapicida Stalus ob. Acta juris sup. Tom 1209) oraz jak się waje wieniec nagrobku Władysława Jagiełły, nagrobki z żon Zygmunta Augusta do Wilna - nagrobek dla Alexandra Lesenti z Werony, dworzaniina Krolowej Bony - nagrobek dla Bonawentury Gardiani lekarza nadwornego Zygmunta Aug. - Jan Maria Mosca był już w Krakowie r. 1553. (Ob. Ciampi Bibl. II. 252)

3) Walenty Beckhart czyli Beckwark z Węgier znakomity lutnika i kompozytor.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to its orientation and fading.

Handwritten notes on the left margin, possibly a list or index, including names and dates.

Wypisy z testamentu Zygmunta III (w Warszawie d. 5 maja 1623)

Korona złota ozdobna perłami zastawiona niegdys' Janowi Sudeces a przez nas za 20000 fl. wykupioną powracamy Rzeczypospolitej

ta korona oddała Władysławowi II po koronacji d. 12 lutego 1633 sprawiwszy do niej jabłko, berto i inne klejnoty za 50000 zł. (Lembitz, Albi. Stan. Radziwiłła)

Królewiczowi Władysławowi Zygmuntovi: Korona moskiewska, - Berto i jabłko które się nam po matce Katarynie Jagiellonce dostały - Nożenie na szyję z dyamentów i peret, w którym są podługowate dyamenty a z nich zwiecha się tablica z podługowatym tego dyamentu z 3 wielkimi perłami (jest to dziedziczny klejnot Królów Szwedzkich) - Duży Krąg furerozłoty w hebanie z perłami i drogiemi kamieniami - Łańcuch dyamentowy w podługowate wiązania w którego każdym wiązaniu oprócz pomniejszych dyamentów są wprawione 3 wielkie trójgraniaste i drugi łancuch podobny z rubinów (oba kupione od Filipa Hölbein) - Łańcuch złoty w esy z rubinów i peret - Łańcuch złoty z dyamentami rubinami i perłami u którego wisi nożenie w związane litery S. A. (Sigism. August.) na wierzchu korona, u spodu ogromna perła - Spisac do kapelusza z 12 ~~perłami~~ sznurkami, w każdym pos ostrych dyamentów, z zapong w korunkopię z dyamentami i rubinami w posrodku rzadki karbunkut i 3 duże perły - Preszeń z ostrym dyamentem bez folgi - Szary złoty dyamentami szadzony z fkrynie z różnemi naczyniami złotemi i z fkrynie z takimiż frebro - postacami - Obiś na tle złotem wyobrazające Historię Adama z baldachimem haftowanym, Tożem z hebanu wyfadzanem frebrem, pawilonem porfowem haftowanym złotem z podobniz kotłoz i firankami.

Królewiczowi Janowi Kazymierzowi: Szpada (którą my dostaliśmy od ojca na niewolne wesela nasze podług nowej mody przerobić Kazeli) przyozdobiona drogiemi kamieniami i perłami z pendentem i

oprzączka również ozdobna. - Łańcuch z dyamentami w różę (od Anny Jagiellonki darowany) - Spisic do kapelusza w łańcuch z dyamentami w różę i zapona z herbami - Pierścien flubny (od Królowej Konstancji) - Łańcuch z wesoły z dyamentami i peretami - Obicie wyszywane z Historia Sycpiona (darowane przez elektora brandeburskiego) z baldachimem, pawilonem i pistknem Tożem z złotogłowa białego - Skrzynia z srebrzem pozłacanym (Kupiona od Myżykowskiego marszałka.)

Królewiczowi Janowi Albrichtowi: Oltarz srebrny z 6 wielkimi srebrnymi świecznikami i krzyż srebrny w Augspurgu robiony. - Statua S. Andrzeja apost. zjezerzłota - Obicie w kolumny cyfry złotem czeszą jedwabiem szyte z okotem haftowanem złotem i podobnym baldachimem.

Królewiczowi Karolowi: Szpada złota z dyamentami i rubinami. - Puzinat z zapisem i pendentem starofwieckiej roboty z peretami. - Nożenie na szyć kosztowne. - Łańcuch z rubinów i peret wesoły. - Pierścien flubny (od Królowej Konstancji) - Obicie z złotogłowi (darowane przez pp. Sycyjskich) z baldachimem koloru białego i niebieskiego złotem szytym. - Łoże bogate (od Druckijszmy rakuskiej Maryi Krystyny.)

Królewiczowi Alexandrowi: Szpada z 15 kieszek złoty z pendentem, zapona z dyamentów i peret (darowana nam od żony) - Łańcuch z dyamentów i peret (któryśmy w niedziale nosili) - Obicie z historyją trojańską.

Królowie Annie Katarynie: Potrójny łańcuch z dyamentów w nim 4 znacznej wielkości - Potrójny łańcuch w każdym ogniwie 4 rubiny mający - Łańcuch w którym ogniwów z rubinów i dyamentów (któryśmy dostali od żony Konstancji) - 32 sznurków dyamentów w każdym po 19 dyamentów - 3 szurki z sznurków z dyamentów i rubinów które do różnych sukien naszytych przyszywane bywają. - Szurki w kształt gwiazdy z rubinów i dyamentów do kapelusza naszyte. - Łańcuch z 150 dużych pereturyjańskich.

Annie Królowie Szwedzkiej siostrze naszej: Pierścien z ostrego dyamentu z 4 trójgraniastymi dyamentami w okoto i 8 mniejszymi - Klejnot w literę A. z dyamentów od którego spływa 3 uryjańskie perety. - Łańcuch z rubinów i dyamentów.

170

Królowej Konstancji zionie najsz: Relikwie w złoto, drogic kamie-
nie i heban oprawne - 12 Apóstolow z złota na podstawach heba-
nowych - Posażki Zbawiciela, Matki Boskiej i S. Zygmunta z złota
ulane - Miednica złota z nalewką z herbami moskiewskimi
(kupione od żołnierzy) - Tracynia frebrne i frebrno pozłacane.
- Koberzec złotem tkany z kamieniami (od pp. Isergnickich
dat) - Baldachim z złotogłowia, pawilon i nakrycie na flot
z podobnej materji.

Wszelkie obicia zapisujemy matrynce i królowiczowi wtadyś.
Tawowi, jednak aby obicia reprezentujące jedną historję nie
były rozrywane - Szaty, ozdoby, guziki z drogich kamieniami i złota,
rzędy, siódma królowiczom legujemy.

Do katedry S. Stanisława na zamku krakowskim Ornat pon-
rowy na tle złotem z pasami fzytemi w perły - Dalmatyki i
antependia tegoż koloru. - Księga Ewangelií na kryta białkami
frebrnymi pozłacanymi (nabyta przy dobieciu smoleńska)

Do Kaplicy pniez nas fundowanej na zamku krakowskim:
Cyteny wielkie lichterze frebrne, krzyż i 2 kielichy frebrne poz-
łacane, paterny amputki frebrne, dwa ornaty i 2 dalmatyki
z lamy złotej z porfowem, fioletowem i zielonem przetka-
niem (z najsz. prywatnej zakrytyci)

(Zwinncewicz: Dzieje panowania Zygmunta
III. Tom III.)

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is too light to transcribe accurately.]

